

Jaroslav Foglar
Život v poklusu

Předmluva k novému vydání Života v poklusu

Moji čtenáři všech věkových kategorií se mě ptávají, kde a jak jsem žil své mládí a jaké pak byly mé životní osudy. Snad nejvíc je zajímá, kde jsem bral nápady ke svým knížkám a seriálům. A tak jsem se rozhodl, .V všechno o sobě napíšu. Že se s nimi rozdělím o vzpomínky, kdy, kde i jak to všechno vlastně vznikalo a jak to se mnou bylo. Začínám tedy psát svůj životní příběh. V duchu se vidím jako ani ne pětiletý, jak se ometám kolem obecního štrážníka, který zde v Předlitích u Ústí nad Labem strážá v parku růže, řídnu z nich mi dává, a já jsem z toho celý nesvůj, ale velmi si toho vážím. Hlcskovou rychlostí, jakou dovedou vyvolat jen vzpomínky, přenáším se do dnešní doby, překonávám desítky let věku a s určitým uspokojením přejíždím očima řadu svých knížek zde vedle mne v polici knihovničky u psacího stroje. Uvažuji o nich a vzmáhá se ve mně pocit dobře odvedené práce. Cílím něco podobného jako horolezec, který se po nesmírném úsilí vydrápe na vrchol nedostupné skály. Snad jen s tím rozdílem, že jeho jistě obdivuhodný výkon má význam pouze pro něj, kdežto mé knížky obíhají v několika milionech výtisků po celé naší republice a v dobrém slova smyslu ovlivňují mysl neméně četných nedospěláků a možná i některých dospělých čtenářů.

Zde jsou tedy moje řádky, které posílám jako úvod do dalšího vydání mého Života v poklusu.

Praha, neděle 15. června 1997

Jaroslav Foglar

K obrázku na titulní stránce: Jaroslav Foglar-Jestřáb píše na „své“ lavičce na terase kavárničky Kajetánka na Hradčanském náměstí rukopis Strachu nad Bobří řekou. Snímek, oceněný ve fotografické soutěži, pořídil František Dostál bezděčně; teprve když prohlížel obrázek doma pod lupou, poznal, že vyfotografoval autora knížek, které jako hoch vášnivě čítával.

Proč název Život v poklusu? *

(Už od dětských let jsem se tak trochu lišil od všech svých vrstevníků, které jsem znal. Každý jiný hoch, když dostal krejcar (dvouhaléř v hodnotě asi dnešní dvoukoruny), letěl do krámu pro cukrátku. Já jsem si za tento každodenní měďáček od tetičky kupoval v papírnictví u paní Truhlářové v nuselském údolí tužku, i když jsem ještě nechodil do školy, abych ji do druhého dne ztratil nebo dal staršímu bratrovi. Jiní chlapi okouněli u hračkářských krámů, kdežto já jsem obléhal papírnické obchody a číchal opojnou vůni knihařského klihu, kterým se tehdy lepily desky silnějších sešitů.

A to moje neuvěřitelné a až přízračné štěstí i náhoda, když si maminka - vdova bez jakékoli penze - pořídila za poslední zbytek peněz z pojistky po zemřelém tatínkovi malý papírnický krám, aby uživila sebe i mě a mého bratra. Tužky, papíry, notesy, bloky, barvičky, to byl můj svět -a provází mě vlastně dodnes, i když v jiné rovině. A ještě jedno podobné štěstí mě později potkalo kromě toho našeho maličkého papírnictví: když jsem vychodil obchodní školu, stal jsem se na dlouhých třináct let úředníkem ve velkoobchodě papírem!

Od školních let pak - zase na rozdíl od většiny mých kamarádů -jsem žil a dodnes žiji v nepopsatelném pracovním tempu. Ne nadarmo dávám svému životopisu název Život v poklusu. A co že to u mne způsobilo takové trvalé pracovní vypětí? Zprvu to bylo zaměstnání úředníka (48 hodin týdně ve dvou směnách včetně sobot, za mimořádně tvrdých podmínek, o jakých se dnešním zaměstnancům v jakémkoli oboru ani nezdá) plus třicet i čtyřicet hodin týdně práce v mém sdružení Hochů od Bobří řeky. K tomu pak ještě psaní knížek, článků, povídek, seriálů, tisíce dopisů, ustavičné vymýšlení něčeho, „co tady ještě nebylo“: návrh na založení moderního časopisu pro mládež (uskutečněný nakladatelstvím Melantrich vydáváním Mladého hlasatele), v něm pak Rychlé šípy, čtenářské kluby, Bobří hráz, dlouhodobé soutěžní hry pro statisíce čtenářů, jako byl Alvarez a Zlaté údolí, pro oddíl věčné shánění kluboven a tábořišť, vymýšlení stovek her, každoroční prázdninový tábor bez placených pomocných sil, každonedelní výpravy nebo jiné podniky s oddílem Hochů

od Bobří řeky, a to všechno po víc než šedesát let, s plnou silou, bez oddechu, bez přestávky.

Mnozí jiní mladí muži měli také své zájmy, třeba o další vzdělání, i) sport, většinou se však starali spíš jen sami o sebe a samozřejmě o dívky. Mně stačily - kromě bezvýznamných známostí - jen dvě velké lásky, které nadto nedopadly moc slavně. Příbuzenstvo a někteří moji přátelé, kteří nikdy nepracovali s mládeží,

Život v poklusu

se mi často divili, proč jsem nezaložil vlastní rodinu, proč nemám své děti a místo toho se starám o cizí v jakémsi oddíle. Snad to ale bylo přání osudu, který se mnou měl zřejmě jiné plány. Jaké, to se vynasnažím vypsát v dalších kapitolkách.

Chtěl jsem zůstat věčně mladý

Když kdysi slavný malíř Josef Mánes jako mladík ochaboval ve svém kumštu následkem různých starostí s dívkami, řekl prý mu otec: „Umělec má /ustát svobodný, stěží doklopýtá k vrcholu, když mu na krku sedí žena a pár dětí!“ - I když se nepovažuji za umělce, vím určitě, že názor otce Mánesa se hodí i na mne. Nikdy bych nenapsal svých třiadvacet knížek, statisíce hochů a děvčat by nikdy nelovily bobříky, nikdy bych nevydupal /c /emě Mladý hlasatel a vpřed a všechno, co s těmi časopisy souviselo, ani bych nevymyslel stovky a stovky her a činností pro život oddílů a klubů mládeže, kdybych byl rozptylován obvyklými starostmi o vlastní rodinu! Atak si myslím, že je-li má životní rodinná osamělost jenom mou osobní škodou, snad nebyla a není škodou pro dnes již celé generace čtenářů i členů tisíce nejrozumnějších dětských zájmových sdružení, oddílů a klubů, kteří více či méně mohou čerpat z mé tvorby a z mých návodů k užitečné a přitažlivé činnosti.

Vždycky jsem také - a to zase na rozdíl od jiných mladíků - toužil zůstat chlapcem, nestárnout, neustále žít ve světě dětí a mládí. Nadevše jsem miloval - a dodnes jsem milovat a obdivovat nepřestal - tu kouzelnou prchavou dobu lidského žití - a čím dál tím víc jsem byl rozhodnut upsat jí celý svůj život. Dodnes přesně nevím, jak tato má dost neobvyklá touha vznikla. Kde se ve mně vzala, čím byla vyvolána?

Snad to bylo tím, že můj chlapecký věk - i když neprobíhal ani trochu lehce a ani trochu v pohodlí či dokonce přepychu - se mi zdál tak barvitý a mnohotvárný. Prožíval jsem jej tak citlivě, intenzívně, živelně a s takovým zaujetím, že jsem se přímo děsil myšlenky, že až z něj vyrostu a budu „velký“, dospělý, bude po všem tom barevném životě veta! A tak jsem se

„l“ tomu zuby nehty bránil. Umiňoval jsem si, že zůstanu hochem až do smrti(!) a že nechci mít nic společného s těmi takzvanými radostmi (ale podle mého tehdejšího názoru spíše trampotami a starostmi) dospělých lidí, které jsem měl pořád na očích.

A když mi moji nejbližší „rozumně“ vysvětlovali, že ta má předsevzetí jsou nesmyslná a že jednou chtě nechtě do věku dospělosti přece jen vpluji se vším, co s tím souvisí, nechtěl jsem o této hroživé budoucnosti ani přemýšlet a říkal jsem si, že ve světě mládí zůstanu děj se co děj!

Snad právě toto mé vášnivé vyznání a uctívání chlapeckého věku a spolu s tím nejistota a obava

z dospělosti způsobily, že se můj život opravdu utvářel tak, jak to vědí ti, kdo mou životní dráhu sledovali a znají. Ve světě mládí jsem zůstal vlastně dodnes. Samozřejmě, že postupem doby jsem své naivní dětské názory o „trampotách“ dospělého věku opravoval. I všelijaké ty zájmy dospívajícího mladíka, tanečními hodinami počínaje, přicházely pak tak nějak samy, byly pro mne nové, nádherné, začaly tiše, nebouřlivě, a já jsem se těm změnám v mém smýšlení nevzpíral, i když jsem jimi byl udiven a trochu zmaten. Ale přes to všechno - jak jsem už řekl - neuhasitelná touha po světě mládí ve mně zůstala, usadila se ve mně trvale.

A tak jsem právě začal s tím vším, co s mou touhou a živelným zájmem souviselo a co už jsem na začátku vyjmenoval: s vedením Hochů od Bobří řeky, s psaním knížek pro mládež, přispíváním do časopisů pro mládež atakdál. To všechno se mi potom stalo alfou a omegou mého života po celá desetiletí, jedinou a hlavní jeho náplní. Přes neuvěřitelné překážky a těžkosti, jež mi připravovaly nejen různé okolnosti a společenské a politické zvraty, ale i lidská zloba, závist a často i nepochopení mých snah, mé práce. Ale teď už musím začít od Adama...

Rodiče Jaroslava Foglara krátce před svatbou.

Mé první krůčky životem

Narodil jsem se 6. července 1907 v Praze, v její staroslavné části zvané Podskalí, v Benátské ulici číslo 3. Byl to dům - stojí dosud - na tehdejší dobu velmi vysoký, čtyřpatrový, opředený různými pověstmi spíše chmurného než veselého rázu. Z jeho zadního traktu byla vidět nemocnice obrovského rozsahu s patologickým ústavem, kde pitvali mrtvé, s nalezin-cem, sirotčincem a podobnými zařízeními, jejichž pochmurnost nemohl zaplašit ani výhled dopředu do Botanické zahrady za vysokou zdí přes ulici. Mezi dětmi se tradovalo, že v pitevně mají mrtvoly ležící na kamenných stolech k zápeřím připevněné zvonečky, které by ihned zacinkaly, kdyby se u někoho zdánlivě mrtvého ozval tep.

A ty zkazky z našeho domu! Pamatuji se na některé, jak mi je kdysi vyprávěla

Život v poklusu

maminka. Dvě z nich zde vypíšu, aby si čtenář mohl učinit patřičný dojem o prostředí, v jakém se tu žilo. Tak tedy první. V domě bydlela rodina se dvěma hochy, čtrnáctiletým Josefem a desetiletým Františkem. Otec nikde nepracoval, ač byl práce schopen a zdravý, a zaměstnával se ustavičným psaním prosebných dopisů různým dobročinným spolkům o peněžitou podporu. Matka, aby uživila rodinu, prala lidem z okolí prádlo, protože na otcovy žebravé výděly se nemohla spolehnout. Ovšem otcova fantazie a podnikavost na nepravém místě neznaly mezí. Jednou si vystrojl sám vlastní pohřeb! Lehli si do postele, kolem domnělého úmrtního lůžka nechal rozestavit několik vysokých svíček a dal zavolat do bytu zástupce kteréhosi dobročinného spolku. Přišli, jen tak ode dveří z chodby s účastí pohlédli na lože s „nebožtíkem“ a matce vyplatili několik zlatých na pohřeb. Když odešli, otec bujaře vstal, zhasil svíce a poslal hochy na nákup... Oba chlapci byli v domě známí tím, že v létě v zimě chodili v černých pláštěnkách bez rukávů, jen s prostřiženými otvory na prostrčení rukou. Starší hoch těžce nesl chudobu rodiny i otcovo počínání. A tak když ho jednou matka poslala na nákup nových

Svatební fotografie ze 17. dubna 1898. Jestřábův otec Jindřich Foglar se narodil 25. 5. 1872 a matka Marie, rozená Fišerová, 25. 12. 1877. V manželství měli spolu dva syny - Zdeňka a Jaroslava. Po úmrtí Jindřicha Foglara v roce 1911 se matka starala o oba hochy sama a nikdy se znovu neprovdala.

Rodný dům spisovatele Jaroslava Foglara v Benátské ulici v blízkosti Botanické zahrady. Dům (druhý zleva) má popisné číslo 1712 a nové číslo 3. Byt, ve kterém se Jaroslav narodil, se nacházel ve 2. patře.

prádelních šňůr na věšení prádla, koupil je, ale domů je už nedonesl. Na jedné ze šňůr se na půdě domu oběsil. Ve čtrnácti letech! - A zkazka druhá: V domě se nevysvětlitelným, záhadným způsobem ztratilo asi tříleté děcko, které krátce předtím vyběhlo z bytu na chodbu. Nikdo cizí po schodech nešel, správkyně domu v přízemí myla schody a potvrdila, že dítě na ulici nevyběhlo a do domu že nikdo cizí nevstoupil. A přece děcko už nikdy nikdo nenašel...

Stěhování

z pochmurného domu

Z mého nejranějšího dětství mi zůstalo v paměti jen několik málo vzpomínek. Patří k nim přestěhování naší rodiny z Prahy do Předlic u Ústí nad Labem, kde tatínek získal práci jako zaměstnanec České obchodní společnosti. Tak jsme zaměnili vzduch čpící věčným desinfekčním pachem nemocnice a jejích ústavů v okolí pražské Benátské ulice za nepříjemný zápach vanoucí občas do Předlic z ústecké chemické továrny. (Dnes jsou Předlice součástí Ústí, ale tehdy byly ještě venkovem, spojeným s městem jen elektrikou.)

Vidím náš pokoj v přízemí předlického domu prozářený zapadajícím sluncem. Na stole se blyští několik skleniček z nažloutlého skla, v nichž se slunce odráží. Na mě to silně působí, už od dětství mám vyvinutý smysl pro barvy, býval jsem například úplně očarován leskem pestrobarevně balených cukrátek na vánočním stromku. Otec chodí po pokoji a polohlasně si z učebnice francouzštiny opakuje jakási slovíčka a fráze, každou větu opakuje třikrát, jak zní návod v učebnici. Před domem je park, za ním boční stěna protějšího činžovního domu, červená teď od červánků. Mně nejsou ještě ani čtyři roky, bráškově je sedm, chodí do první třídy německé školy, česká škola zde není. Bráška marně škemrá na mamince, aby nám ještě na chvíli dovolila vyběhnout před dům. Já bratra podporuji tím, >e ukazuji na ozářenou stěnu protějšího domu a říkám: „Vždyť ještě svítí

K)

ti-" "

i li l Fii

Dům v Předlitích u Ústí nad Labem, kam se rodina Foglarova nakrátko přestěhovala v roce 1910; rodiče tam již v minulosti bydleli a narodil se tam Jaroslavův starší bratr Zdeněk.

slunce!" Na ta slova si pamatuji, i na ten podvečer v pokoji. Byl to můj první silný životní vjem.

Někdy mě maminka brávala do Ústí na větší nákup. To bylo něco. Jeli jsme elektrikou, která měla blízko nás konečnou stanici. Vozy byly malé, zelené, a když jel večer poslední vagón na trati, řidič vsunul do reflektorů na obou stranách vozu červená světla na znamení, že další vůz už nepojede, aby tedy nikdo na stanicích nečekal. Provoz skončil.

Tramvaje byly mou vášní od útlého dětství - a ta mě provází dodnes. I při cestách do ciziny nebyly mým prvním zájmem ve městech, kterými jsem projížděl, galerie, katedrály a zámky, ale elektriky, třeba jaké tam jezdí typy, jak jsou barevné a jaká mají čísla. Zřejmě i v tomto ohledu jsem pořád zůstal hochem, třebaže je mi už tolik let!

A zase se ještě vracím k těm žlutavým podvečerům v Předlicích. K rodinné pohodě,

Život v poklusu

idyle, která bohužel brzo měla skončit. Vidím v duchu maminku, jak prohlíží ilustrovaný časopis Zlatá Praha, který měla s otcem předplacený v nakladatelství J. Otto v Praze. Tatínek se ovívá pod nosem libě vonícím doutníkem, bráška cosi kutí u okna s velikou plechovou krabicí od čaje. Já se hrabu ve starších číslech Zlaté Prahy, prohlížím obrázky, i když jim příliš nerozumím, ale časem se podle nich naučím poznávat

11

různé malíře, Kalvodu, Marolda, Vacátka i Jaroslava Panušku s jeho strašidelnými náměty. Také mně učarovaly obrazy s rozbředlým sněhem na cestě a v lese s nápisem Předjaří, jak mi bráška přečetl, nebo zase s barevnými náladami podzimu. Tím vším jsem byl okouzlen, aniž mě k tomu někdo vedl.

V parku před naším domem stříhal v určitých dobách obecní strážník růže (asi to měl v pracovním úvazku) a jednu mi věnoval, když jsem byl u toho. Jak jsem si té růže plně vůně vážil! Dal mi ji strážník!

Poděbrady - naše neštěstí

Česká obchodní společnost, u níž byl náš tatínek zaměstnán jako úředník, mu nabídla možnost zvýšení příjmu tím, že by vedle své profese jezdil po Čechách a prodával různým továrnám vagóny uhlí. Otec na sebe ten úvazek vzal, ale tím bohužel nastal konec naší rodinné idyly. Místo aby práce navíc přinesla užitek, otec si na namáhavých cestách oslabil své beztak nemocné srdce, což se bezděčně ohlásilo - ač je to k nevíře -maminčiným zlým snem. Zdálo se jí, jak vidí kdesi v cizí místnosti tatínka na nemocničním křesle, zničeného, zdeptaného. A sen se do několika dnů hrůzně vyplnil. Tatínek dostal kdesi v Novém Bydžově silný srdeční záchvat a musel do nemocnice.

Odstěhovali jsme se pak nakrátko z Předlic do Prahy-Nuslí, kde měla maminka příbuzenstvo. Otec se začal léčit. Tehdy právě začínaly lázně Poděbrady s léčbou srdečních onemocnění, a přestože odborníci tatínkovi radili, že tyto lázně nejsou pro stupeň jeho nemoci vhodné, tatínkovi ležela představa Poděbrad pořád v mysli. Nedal si je vymluvit. Neštěstí se ne/udržitelně blížilo. Otec objevil v novinách inzerát, že v Poděbradech pronajímá stavitel kneř nově postavené vilky. Maminka tam na otcovo naléhání dopsala, a tím byl náš osud zpečetěn. Vilku nám pronajali a my se tam se vším všudy odstěhovali - jako s poslední tatínkovou nadějí na uzdravení. Bylo to nešťastné rozhodnutí. V Poděbradech dosud nebyly s léčbou srdce patřičné zkušenosti, lékaři tam údajně dali tatínkovi hned napoprvé nepřipustně silnou lázeň a tatínek do čtrnácti dnů po našem přistěhování do Poděbrad zemřel. Tu noc před jeho smrtí jako by někdo práskl do okna v našem pří/cmňm pokoji něčím, co připomínalo úder prutem. Maminčin bratr vyběhl na ulici, ale tam v tom nočním čase bylo liduprázdno. Pověřiví lidé mamince později tvrdili, že to bylo zlé znamení a že to sama Smrt se prý ohlásila. Musím dodat, že úder na okno slyšelo i několik členů maminčina příbuzenstva. < •,- , , •,""-.>

12

V den pohřbu - zatímco maminka i můj sedmiletý bratr doma naříkali - stál jsem v houfu dětí, sám čtyřletý, před domem na chodníku rozpáleném slunečním žářem a prý jsem se smál! A když se kdosi z větších dětí divil, že se směju, přestože mi umřel tatínek, odpověděl mu jiný hoch: „Nediv se, on z toho ještě nemá rozum!“ Dlouho mi vrtalo hlavou, co to znamená nemít rozum, a ten čísi výrok slyším v mysli dodnes.

A zase Nuselské údolí

Podáváme tímto truchlivou zprávu, že zemřel náš Uřerlnlk, pan v pondělí dne 17. t. m. po delší těžké nemoci ve stáří 39 roků.

V zesnulém ztrácíme pilného a svědomitého spolupracovníka, kterému zachováme vždy čestnou památku.

Pohřeb odbýval se dne 19. t. m. na poděbradský hřbitov.

V ÚSTÍ n. L, dne 19. července 1911.

Smuteční oznámení o úmrtí Jindřicha Foglara, Jestřábova otce, které uvedla ústecká Česká obchodní společnost v novinách Národní politika.

Z Poděbrad, pro nás tak nešťastných, jsme se s maminkou odstěhovali po necelém měsíci zase do Prahy-Nuslí.

Vidím tě, moje Nuselské údolí,

v mé mysli věčně zalité dopoledním sluncem (nevím, proč ta utkvělá představa), a vidím i všechno v tobě, ty místo mých prvních už chlapeckých let. Vidím barevné karafiáty a tulipány v přízemních oknech restaurace pana Pulkrábka a cítím dodnes vůni jeho každodenní hovězí polévky, vařené pro místní koňské povozníky. Sbírám „nosy“ z klenů na plácku u hotelu Union, čichám vůni lokomotivního kouře nákladních vlaků, jež tady několikrát denně projížděly. Ze žádného komínu nečpěl kouř tak podivně lákavě jako z komínu lokomotivy. Z toho volaly nesmírné dálky, do kterých vlak uháněl. Také na Černou skálu a na Opuštěný kout pod

Život v poklusu

vyšehradskými hradbami, kam jsme se s bráškou často a znovu vydávali, vzpomínám. Byly to slastné bezstarostné chvíle, tiché dny klukovské pohody, a neskončily, ani když jsme se zde v Nuselském údolí přestěhovali s maminkou do svatoplukovy ulice, odkud to bylo na Černou skálu dál. Náš domov byl v rohovém domě, s okny do Oldřichovy ulice. V domě vonělo každodenně pečivo z pekárny pana Havla v přízemí a celý dům byl trvale tou koláčovou, chlebovou a rohlíkovou vůní lákavě provoněn.

Tady také můj podnikavý, už skoro osmiletý bráška Zděnda plánoval svou zvláštní řeč, které prý nebude nikdo rozumět než my dva a jejíž první

13

věta dost nesmyslně, ale pro mě přímo báječně zněla: „Lápolo balon utopolo," v překladu kdyby se parník utopil... Zůstalo bohužel jen při té jedné větě, další už nikdy nenásledovaly, i když Zděnda oznamoval, že budou vymyšleny.

Přes Oldřichovu ulici, kam směřovala naše okna, bydlela rodina se synem a dcerou. Ti nám ve svých protějšších oknech v naší úrovni třetího patra „hráli divadlo", když přísní rodiče nebyli doma. Strojili se do maminciných šatů a hlavně klobouků, všelijak se pitvořili, kroutili a my s bráškou jsme se mohli ukuckat smíchy, což je zřejmě blažilo. Až jednou to skončilo. Viděli jsme, jak se rodiče těch dvou ochotníků vracejí domů, a marně jsme jejich návrat dětem do protějšších oken signalizovali. Nepochopili naše

výstražná znamení, nevěděli, co se děje, a hráli nám své legrační divadélko vesele dál. Až najednou se naproti v bytě ozval křik. Rodiče svá dítka přistihli v nejlepším řádění a děti dostaly notný výprask - slyšeli jsme jej i přes naše zavřená okna. Od té události už nám své divadlo nikdy nepředvedly.

Jaromírovou ulicí, prašnou a nedlážděnou, jezdila tramvaj čtyřka, s krátkými červenými vagóny těch prvních různých typů. Jednomu jsme říkali „ubřečená Lída", protože v okrajích plošin vagónu byly svislé výřezy a nám vždy připadalo, že elektrika brečí. Koleje byly v prachmizerném stavu, propadaly se, vagóny se při jízdě houpaly jako lodě na rozbouřeném moři a často vykolejily. Okna ve vagónech nijak neutěšněná při jízdě pekelně řinčela - a trvalo mnoho let, než se konstruktéři dovzpamatovali, že je musí něčím utěsnit, aby se jejich ohlušující rámus alespoň trochu /menšil.

Nad našimi oblíbenými vyšehradskými místy Černou skálou a ()|>iimLným koutem se na hradbách rozkládaly neudržované plochy s piolaklinami, travnatými a křovinatými dolíky i roklemi. Sem jsem

Rohový dům ve svatoplukově ulici v Nuslích s okny do ulice Oldřichovy. V jeho okolí prožil malý Jaroslav se svým bratrem Zdeňkem nejedno dobrodružství. Umístil v knižce Hoši od Bobří řeky i pověstný Červený dolík, ve kterém se Rikitan scházel se svým chlapeckým náručkem. V jednom z dolíků bylo také místo, kde se neustále držela hejna bleděmodrých motýlků mod-rásků.

Kde byl Červený dolík

Vrcholky hradeb, jež se nám zdály velmi rozsáhlé, se zvedaly do travnatého okraje širokého několik metrů a ten se pak prudce svažoval až k vlastní stěně hradeb, stavěné z cihel a vysoké asi jako třípatrový dům. Kdysi po této vrcholové travnaté „cestě" jezdil na kole chlapec a nešťastnou náhodou sjel na prudký svah, kde už nemohl zastavit, spadl z té obrovské výše na černá skaliska a rozbil se na padrť. Jeho poslední slova, pronesená v hrozných bolestech, když ho lidé odnášeli dolů do ulice, aby ho naložili do záchranného vozu taženého koňmi, byla: „Maminko, tatínku, odpusťte mi, že jsem si tak zkazil život!" Věděl, že s ním konec, měl přeraženou páteř a zlámané ruce i nohy. Jeho povzdech jsem vložil do úst jinému chlapci v mém příběhu Tajemství velkého Vonta, když i on byl v beznadějně situaci a věděl, že už mu nikdo nemůže pomoci. Tak ta slova umírajícího žijí dál. Rovněž ty záplavy modrásků jsem vepsal do knížky Chata v Jezerní kotlině. Takhle nějak se šperkují knihy, střípek po střípku, vzpomínka ke vzpomínce, zážitek za zážitkem se skládají a vkládají do textu, který se tak obohacuje o drobnosti, byť zcela nepatrné, ale ze skutečnosti vzaté...

Pod hradbami, na kopci směrem k trati a do Jaromírově ulice, stála vila Bělka. Patřila hraběnce Bělské, která v zarostlé zahradě za zchátralým a kácejícím se plotem chovala smečku velkých bílých ostrých psů. Ti kdysi porazili plot a na cestě pod ním roztrhali malé dítě.

Vždycky jsme tou cestou se Zděndou procházeli, či spíše utíkali se strachem, když jsme museli projít na Černou skálu. Zde v kopci také jednou náhle zcepenel jeden ze dvou koní táhnoucích pohřební vůz s nebožtíkem na vyšehradský hřbitov. Tak druhého koně odpráhli a odvedli, pohřební průvod se rozešel a vůz s rakví zůstal na opuštěné cestě až do rána. Kdo si ještě pamatuje na všechny takovéto příběhy z dávných let - a proč by neměly být zachovány v mých pamětech?

14

Začínám chodit do školy

A ještě se vracím k vyšehradským hradbám. Na těch sluncem sežehnutých travnatých plátcích v roklinách a dolících žhnuly a planuly záplavy karmínových kartouzek, jimž jsme říkali slzičky Panny Marie a které krásně kontrastovaly s těmi roji světlemodrých motýlků-modrásků. Hvozdíky kvetly nádhernou barvou, nebyla to ani rumělka, ani karmín, spíše to byla barva fialovo-nachová, a já jsem se teprve po mnoha letech, když už jsem byl zaměstnán v papírenské branži, dozvěděl, že v tiskárnách a papírnách se tento odstín barvy nazývá cyklámen.

Dovnitř hradeb jsme se dostávali kdysi dávno prokopaným otvorem při zemi. Ocítali jsme se v tajemném příšeří chodeb, kde nám jen hořící svíčky ukazovaly cestu. Našli jsme v nich jednou rezavou plechovou tabulku se sotva čitelným letopočtem 1780 nebo 1790. Později byl otvor do hradeb z bezpečnostních důvodů zazděn.

Po celém Nuselském údolí bylo mezi domy plno nezastavěných proluk. Vedle našeho domu s pekárnou pana Havla byly v takové proluce ohromné hromady hlíny, písku a kamení všeho druhu, zřejmě sem byly sváženy z výkopů pro základy nových domů. Stavěli jsme si na nich hrady, bylo to pravé klukovské rejdiště. A na všechno kolem, od hradeb a Černé skály až po proluky v sousedství a v přilehlých ulicích, na všechno v mých vzpomínkách svítilo vždy jen dopolední slunce. Nepamatuji se na jediný deštivý den. Jistě takové někdy nastaly, ale v mé mysli prostě neuvízly.

Za kolejem na kopci stála už tehdy výstavná budova školy, zatím zcela osamocená, a sem jsem začal chodit do první třídy. Naším panem učitelem byl mladý muž, jmenoval se Tyl. Byl laskavost a trpělivost sama. Získal jsem si jeho srdce tím, že jsem mu skoro denně přinášel nežádané úkoly „z pilnosti“, protože psaní a čtení byly moje vášně, hlavně ale to psaní. A proč? Už před nástupem do školy jsem se totiž učil psát, abych si mohl „zapsat“ do notýsku svého bratra Zdeňdu, což až dosud byla jeho výsada, kterou jsem jen těžko snášel! Vždy když jsem ho údajně rozzlobil, zapsal si mě do notýsku, a já tím byl zdrcen, dokud mě z notýsku zase nevyškrtl. A proto ta moje touha honem se naučit psát, abych si ho i já mohl jednou zapsat! Úkoly z pilnosti – jak jsem již řekl – vítal pan učitel, ale nelibě je nesli někteří spolužáci, protože je potom učitel od nich požadoval také a mfi dával za příklad. Však mě také jeden spolužák, jmenoval se Fröhlich, kluk se /lýma očima, přepadl na cestě ze školy, sešit s pil-nostními úkoly mi násilím vytáhl z tašky a na kusy roztrhal. Ale já jsem si u paní Truhlářové koupil nový (zlatá tetička Bláža se svým každodenním krejcarem!) a své úkoly / pilnosti jsem psal dál.

Miloval jsem školu i způsob názorného vyučování pana učitele Tyla s jeho barevnými obrázky, které zasazoval do rámečků v řadě a podle jejich počtu nás učil počítat. Na zádech jsem nosil tašku s kožešinkou zřejmě napuštěnou jakýmsi přípravkem proti molům, a já tu její vůni číchal vždy s úplnou rozkoší. Ještě dnes ji znovu cítím, podbarvovala celé mé školní začátky. V té době se také udalo mnoho změn nejen u nás doma, ale ve světě vůbec. Vypukla první světová válka.

Maminka koupila krám

Jaroslavův bratr Zdeněk Foglar na obrázku reprodukovaném ze skupinové školní fotografie z roku 1920.

V domácnosti valem ubývaly úspory z dřívějších dobrých dob i peníze, které mamince vyplatila pojišťovna po úmrtí tatínka. Bylo nutno něco podniknout. Ale co? V tehdejší době neměly ženy, zejména ovdovělé a se dvěma dětmi, téměř žádnou příležitost k nějakému výdělku, a tak se maminka po poradě s babičkou a jejím bratrem Lukášem rozhodla koupit někde malý obchod. Dala inzerát do novin – a na ten začaly chodit nabídky, někdy bohužel i velmi nedůvěryhodné a podvodné. Jednou se dostavil jakýsi člověk, který mamince nabízel obchod s mýdlem, ale když se šla maminka v doprovodu strýce Antona na krám podívat, našla místo obchodu jen prázdnou místnost s několika krabicemi mýdla a svíček, ležících na prknech podepřených dvěma dřevěnými stojany. A za tento „obchod“ požadoval podvodník víc, než mamince po otci vůbec zůstalo. Ale vyskytovali se i podvodníci jiní, a když jednomu vytrvalému nabízeči maminka říkala, že se jeho podezřelé koupě bojí, chlap pravil mrzutě: „Jo, milá paní, kdo se bojí, nesmí do lesa!“ Ale víckrát už nepřišel. Zapisuji sem do svých pamětí i tuto větu neznámého podvodníka.

Posléze maminka přece jen jeden obchod koupila. Malé papírnickví na Korunní třídě na Vinohradech, daleko od naší Svatoplukovy ulice, a to byl zlom v našem dosavadním životě, to byla naše druhá životní etapa. Při krámu nebyl byt, ačkoli takový krám s bytem už kvůli nám, dětem, maminka usilovně hledala. A tak se do Korunní třídy vydávala

16

17

Jaroslavův bratr Zdeněk Foglar s maminkou a ženou v Krkonoších v září 1935 z Nuselského údolí denně už ve čtvrt na sedm ráno (otvírala v sedm!) a po osmé hodině večerní se unavená vracela domů. A abychom my děti, Zdenka a já, nezůstaly samy, babička se zřekla svého bytu v Jaromírově ulici a přistěhovala se k nám. Pro nás kluky to byla veliká změna, bohužel spíše k špatnému než k dobrému. Babička byla přísná a nesmlouvavá. Jako na smilování jsme vždy oba čekali na mamčin návrat z krámu - a zejména já, který miloval maminku jako snad málokdo. Vzpomínám si, jak jsem se bál večer na lůžku pohnout pokrývkou, kterou mě maminka přikryla, jen abych si její přikrytí „nezkazil“. Kdo se mi může divit, že jsem při ní věrně zůstal až do její smrti (zemřela ve věku sto dvou let) a že jsem ji neopustil, tím spíše, když bráška Zdenka se oženil a odstěhoval, čímž naši rodinnou „silnou trojku“, jak jsme žertem říkali, narušil.

Ale takový už je život. Procházeli jsme jím s maminkou sami dva po dlouhá desetiletí, ve vzpomínkách na odstěhovaného Zdenku a později i zemřelého na rakovinu plic - snad po nemírném kouření. Musím při té příležitosti poznamenat: už v předškolním věku, po smrti tatínka, jsem měl podvědomý strach, že mně všichni moji blízcí, počínaje maminkou a bratrem, babičkou, strýčky a tetičkou dříve či později umřou a já že zůstanu na světě sám. A to se mi také vyplnilo, všichni mi odešli, někdo

18

dříve, někdo později, maminka naposledy. Zůstal jsem opravdu sám - a i když mám stovky přátel a tisíce příznivců, s nimiž se znám osobně i z dopisování, přece jen jsem z rodiny sám. A tak když si občas uvědomím svou osamělost, je mi úzko a hluboce lituji, že jsem vlastní rodinu nezaložil.

Stěhujeme se na Vinohrady

Když vypukla první světová válka, vzala nás jednou babička do vnitřní části Nuslí nakupovat zásoby v bláhové víře, že deset kilo mouky bude na přežití války stačit. Pamatuji se, jak jsme se tam vydali za večerního šera a jak nás dohonili dva železničáři, kteří šli zřejmě do služby na vršovické nákladové nádraží. Vycházel červenavý měsíc v úplňku, železničáři měli rozsvícené své olejové služební lampičky a jeden z nich mi utkvěl v mysli do dneška. Připomínám ho zde pro podmalování atmosféry toho tehdejšího večerního soumraku.

Hodného pana učitele Tyla odvedli hned v prvních dnech války na vojnu, ale já jsem neměl čas jeho odchodu příliš litovat. V tu dobu totiž maminka získala v domě, kde měla papírnictví, ve třetím poschodí právě uvolněný byt o dvou místnostech, a tak jsme se tam nastěhovali a Nuselskému údolí dali vale. Navždycky ale přece jen ne! Zdenka a já jsme na Nusle nemohli zapomenout, a tak jsme se tam vraceli v odpoledním volnu ještě mnohokrát. Zdenka tam měl podnikavého kamaráda Karla Mošničku, já věčně usmr-kaného, ale dobrého, byt trochu prostoduchého Vendu Hájků. Vzpomínám si, jak při jedné z našich výprav z Vinohrad do Nuslí jsme se Zdenkou šplhali z údolí do příkrého kopce, kterým tehdy končila Svatoplukova ulice. (Dnes na jeho vrcholu ústí jedním svým koncem vysoký Nuselský most.) Někde v půlce kopce jsme dohnali malého kloučka, který se v domnění, že ho pronásledujeme, dal do zoufalého, ale marného běhu vzhůru do kopce. Zdenka na něj volal: „Neboj se, my ti nic neuděláme!“ - Proč jen se mi v mysli vybavují takovéto dávné drobné příhody? Ale mám je spolu s tisíci jiných trvale vryty do paměti a vidím a slyším je dodnes.

Nuselák Karel Mošnička, Zdenkův kamarád, byl vášnivý filatelista a naučil mě sbírat známky. To moje štěstí, když mi maminka přinesla z krámu malé album na poštovní známky a já si do něj neodborně, lepidlem Syndetikon, umisťoval své první známkařské úlovky. Byl jsem tou činností úplně okouzlen. Po původním majiteli krámu, knihkupci Jirouškovi, zbyly v regálech ještě nějaké známky k prodeji. Maminka chu-

19

dinka jejich různým hodnotám samozřejmě nerozuměla, a proto je prodávala tak, že známky velkého formátu dávala draž a malé lacině-jí. Kdepak nějaký katalog nebo ceník! To papírník pan Prášil v sousední Budečské ulici byl jinačí odborník! Výkladní skříně před jeho krámem byly zaplněny odshora až dolů známkami nejrozmanitějších států, plné barev i tvarů - a já procívil u těch pokladů nejed-nu drahnou chvíli. Pan Prášil byl ale také nelitostný strážce všeho toho bohatství, jež uvnitř krámu bylo ještě úžasnější. Okouzlovalo všechny kluky v okolí natolik, že leckterý z nich se dal strhnout k nerozváznému činu a potajmu si v krámě jednu či dvě známky schoval v rozpálené dlani. Ale jen málokdy si je odnesl. Když pan Prášil počínání zlodějíčka postřehl, bylo

Život v poklusu

zle. Následovalo několik peprných bolestivých políčků a nepoctivec musel celou hodinu klečet před pultem k posměchu všech zákazníků. Jednou jsem si šel k panu Prášilovi ověřit hodnotu a hlavně vydavatelský stát jedné podivné známky, která byla mou chloubou i záhadou zároveň. Nebylo na ní označení žádné mně známé země, jen pod hlavou jakéhosi panovníka byla tři tajemná slova Marca ga bolo. Odkud ta známka je? Kam ji nalepit? Karel Mošnička o ní pravil, že asi pochází z dávno zaniklého ostrova kdesi v moři, který se při nějakém zemětřesení potopil se vším všudy. Pan Prášil si známku prohlédl a na mou lišácky položenou otázku, kolik bych za známku dostal, kdybych ji chtěl prodat, mi řekl: „Chlapče, za ni nedostaneš nic, protože to není známka, ale jen italský kolek, co se lepí na účty!“ Mé zklamání tehdy bylo nevylicitelné. Tak žádná cena, ba ani ta legenda o potopeném ostrově! Dům na Korunní třídě č. 732/16, kde měla Jaroslavova maminka svůj papír-nický krám a kde později získali byt ve třetím patře (poslední dvě okna vlevo). Zde prožil Jestráb nejdelší období svého života (až do roku 1978).

20

Nové školy a spolužáci

Do druhé třídy jsem začal chodit na Vinohradech, ale to už jsem nebyl tím pilným žákem z Nuslí, zvyklým na laskavého učitele Tyla. Tady na Vinohradech byl mým třídním učitelem Josef Vlach, hromotlucky, nelitostný a necitlivý člověk, ustavičně posílající rodičům kárné lístky k podpisu, ustavičně nechávající toho či onoho žáčka poškolet. A tak jako když utne, přestal jsem s úkoly z pilnosti, které jsem tak rád psával v první třídě, a chodil jsem do školy se strachem, co se bude dít. Stisk Vlachovy ruky na rameni, když nás řadil do dvojstupu k odchodu ze třídy, byl doslova bolestivý. Zpodobnil jsem povahu toho učitele v knížce když Duben přichází, kdežto pan učitel Tyl v ní vystupuje jako báječný, hodný, citlivý učitel Kovář. Zase jedna maličkost ze života! A jiná: v téže naší druhé třídě zemřel náš věčně pobledlý slaboučký hoch Hamán. Celá třída mu byla na pohřbu a já nedovedl potlačit slzy, i když kamarádství mezi námi celkem nebylo. Ale smrt toho chlapce spolu s tklivou písní a hudbou mě tak dojala! Trochu jsem ji vypodobnil v knížce Boj o první místo, kde jsem dal zemřít chudému podvyživenému chlapci Věnceslavu Lancovi, který se dával políčkovat za housku. V těchto řádcích a zmínkách jsou vlastně také odpovědi čtenářům mých knížek, když se mě ptají, kdy a kde se co stalo, co je v knihách pravda a co je vymyšleno. Něco je prožito, něco procítěno a něco domyšleno! Učitel Vlach byl pro mne nepochopitelně vlídný a usměvavý jen vůči nastrojené a nalíčené paní Chodounské, která měla ve třídě synka Miloše a byla ve škole každou chvíli. (Důvody učitelovy vlídnosti jsem ovšem pochopil až v dospělém věku.) V jednom letovisku za Prahou, kde měla tehdejší pražská smetánka své vilky, měli letní sídlo i Chodounských. Byli prostě bohatí. Miloš chodil do školy i ve všední dny vždy přepychově „nedělně“ oblečen. Proto jsem se já i má maminka tak velice zklamali, když se udala tato příhoda: válečná doba přinášela různé nákupní těžkosti, o všechno byla nouze a nadto byla nesmírná drahota - a tak když byl do každé třídy přidělen jeden pár bot pro některého potřebného žáka, maminka o něj písemně požádala, přičemž zdůraznila, že je vdova se dvěma dětmi bez jakékoli penze, krám že nás sotva uživí atd. Ale pan učitel Vlach, věčně se točící jen kolem milostpaní Chodounské, přiklepnul botky jejímu synkovi Milošovi! K úžasu celé třídy, ale hlavně ovšem mému. Tehdy jsem zažil poprvé v životě pocit nespravedlnosti.

Jak jsem záviděl naší bratrské třídě béčku (já byl v áčku) dobrého pana učitele Petříka! Poznal jsem ho jedno jarní dopoledne, jež se pro mě stalo památným a poznamenalo mě na celý život. Stalo se toto: Obě naše třídy

21

- áčko i béčko - byly na to dopoledne sloučeny, protože náš třídní učitel byl kamsi odvolán. Byl nádherný den, plný jara, zvenčí se otevřenými okny linula do třídy líbezná omamná vůně právě rozkvétajícího šeríku z parku před naší školou, a pan učitel Petřík přinesl do třídy obrazy bělásky zelného. Vyprávěl nám poutavě o něm - a já najednou pojal touhu rozběhnout se někde do těch jarních polí a luk, k vodě a do lesů, zkrátka probudil se ve mně tou vůní šeríku i tím obrazem bílého motýla první pocit touhy dosud nepoznané - po přírodě. A tu touhu nosím v sobě dodnes a nikdy ve mně neuhasne.

Noví a lepší učitelé

Plné čtyři roky jsem se trápil pod neoblíbeným třídním, než jsem přešel na vyšší stupeň školy, tehdy takzvané měšťanky. Tady už jsem zakotvil radostněji a pod vedením třídního učitele pana Stanislava Stuny a s panem učitelem matematiky Synkem se mi škola zase začala líbit, jako kdysi v první třídě. O obou učitelích se zde chci zmínit, neboť pro můj vývoj hodně znamenali.

Byl to pan učitel Stuna, kdo mně dodával sebevědomí pochvalami mého už tehdy

Život v poklusu

bezvadného pravopisu a hlavně slohových úkolů, z nichž jsem byl trvale známkován jedničkami. Rovněž moje písmo bylo na dvanáctiletého kluka velmi úhledné. Však mám ty sešity dodnes schované i s podpisem ředitele školy pana Čiháka, což bylo tehdy velké vyznamenání. A pan učitel matematiky Synek mě jednou pochválil před celou třídou, když pronesl památnou větu: „Hoši, jestli se bude někdy o někom z vás v životě mluvit, tak to bude tady o Foglarovi!“ Stalo se to při jisté příhodě, kdy se celá třída hlučně a nevázaně chechtala, až řinčela okna, zatímco já jsem se jen mírně usmíval. V očích třídy jsem zase stoupl v ceně, kterou jsem si už beztak vybojoval svými slohovými úkoly a tím podpisem pana ředitele Čiháka.

Na začátku osmé třídy jsem byl navržen třídním učitelem panem Stunou za naši školu k dvoutřídě bezplatné cestě do Švýcarska na zotavenou, což byl pro mne další zážitek na celý život. Akci pořádali Čs. červený kříž spolu se Švýcarským červeným křížem a z každé předem určené školy měl být vybrán žák, který by naší republice neudělal ve Švýcarech ostudu. Bylo to pro mne opět velké vyznamenání, když mě celý učitelský sbor uznal schopným pro toto nenadálé dobrodružství. Ale než se z něj vyzpovídám, zmíním se ještě o panu učiteli Stunovi trochu jinak. Už jako dospělý jsem jednou náhodou našel v telefonním seznamu

22

Pražské električky - největší Jestřábova vášeň od útlého dětství. Toto je jedna z pamětnic Jestřábova dětství - čtyřnápravový salonní motorový vůz č. 200 s podvozkem „maximum traction“, vyrobený kolem roku 1907.

Jméno Stanislav Stuna. U Jóviše! Celý život jsem toužil se ještě jednou setkat s tímto hodným učitelem, a ejhle, on ještě žije, a dokonce v mé blízkosti, snad jen o tři bloky domů dál! Určitě bych ho přece poznal! S rozechvěním jsem vytočil jeho telefonní číslo, ale vzápětí přišlo zklamání: pan učitel byl již řadu let mrtev, v telefonním seznamu bylo uvedeno jméno jeho syna, rovněž Stanislava Stuny. Popovídali jsme si tedy o tatínkovi alespoň po telefonu. Ale to, že jsem ho nikdy na naší společné rušné ulici, kterou jsem probíhal celá desetiletí každodenně, nepotkal, mi dodnes nejde do hlavy.

A ještě připomenu jednu zásluhu pana učitele Stuny: kdysi přinesl do třídy a na tabuli vyvěsil obrazy vnitřních orgánů pijáků a kuřáků a vedle nich lidí zdravých, alkoholu a nikotinu nehořujících. Zatímco ty druhé byly zdravě růžové, ty kuřácké byly zažloutlé až zelenavé a sraštělé, prostě odpudivé. A já jsem si umínil, že budu žít po celý život zdravě, bez cigaret, bez alkoholu, abych v sobě nenosil tak ošklivé útroby. Vydržel jsem to až do pozdního věku, zatímco můj bratr Zdeněk, silný kuřák, zemřel v šedesáti třech letech na rakovinu plic. Dodnes vám jsem vděčen, pane učiteli Stuno, za vyvěšení těch obrazů!

Ještě o električkách

Jsou - a už od dětství byly - mou ohromnou zálibou, trvalým středem mé pozornosti. O rozkolébaných krátkých tramvajích z Jaromírovy ulice v Nuslích jsem už psal. Ale tady na Vinohradech na Korunní třídě jezdily už vozy novějších typů a já si jeden z nich určil za svůj. Měl číslo 250 a voněl novým červeným lakem, a já jsem se na něj díval vždy s obdivem a úctou, kdykoli jel kolem. Zdeněk nechtěl zůstat pozadu, a tak si zvolil za svou električku číslo 272. Byla také pěkná, ale kam se hrabala na mou dvěstěpadesátku! A nadto mě blažilo, že jednou také můj bráška převzal nějaký nápad ode mne. Sluší se zde na věčnou paměť zaznamenat smutnou událost: když električka jela na Korunní třídě svou první, snad dokon-

23

ce zkušební jízdu, z našeho domu vyběhlo malé nehlídané děcko a tramvaj je usmrtila!

Pravou tramvajáckou žeň jsem prožíval, když nás maminka o slunných nedělích brávala do Stromovky, kde byla remíza s vozy nevidaných typů a čísel - a já byl okouzlen i tím, že tam električka jezdila „po trávě“. (Trávník mezi kolejemi byl tak vysoký, že jsem koleje neviděl.) Jiné očarování mne jímalo, když jsem viděl jet dvě spojené električky za sebou nebo když „naše“ električka, ve které jsme jeli, zvonila. Zprvu jezdily některé vozy i zeleně natřené, snad jako památka na předchozí správu elektrických drah (snad křížíkovu?). Jejím posledním zeleným vagonem byl vůz číslo 193, ale i ten byl jednoho dne viděn naposledy. Právým svátkem, který jsem ovšem osobně nikdy neprožil, musela být jízda vozem číslo 276, údajně salonním primátorským, který měl uprostřed jediný vchod. O mnoho let později jsem se dozvěděl, že tento neobvyklý krásný vůz byl prodán do ciziny nějakému muzeu.

Když naše trať č. 2 dostala později vlečné vozy, stal se jeden z nich, číslo 658, tragédií pro člověka, které jsem byl s ustrnutím očitým svědkem. Cestující, jakýsi pan lékárník Chlupáč ze Žižkova, jak potom psaly noviny, stál za jízdy na

Život v poklusu

otevřené plošině tohoto vlečňáku, když mu ulétl klobouk. vyskočil za ním, a to ho stálo život. Spadl pod kola vlečňáku a ten ho usmýkal. Vlečňák museli nadzvednout hevery, aby se muži s háky dostali k mrtvému mezi kola, a po částech jeho pozůstatky uložili do pytlů. Ještě celá léta pak jezdil na dvojce ten vlečňák, ale jen já už jsem věděl, co s ním bylo, nikdy jsem to číslo 658 ani jméno nešťastného cestujícího nezapomněl.

Čtyřosý dlouhý starý vagón číslo 162 dostal pochmurný úkol: jeho skříň byla zakryta černými deskami s velkým křížem a vůz byl určen jako pohřební. Přpravoval mrtvé vojáky, kteří utrpěli na válečných bojištích zranění a cestou domů zemřeli. Vozil také mrtvé, kteří skonali v pražských nemocnicích při epidemii takzvané španělské chřipky. Na její následky umírali lidé po stovkách, byl to jakýsi novodobý mor, který prý k nám zavlekli vojáci vracející se z bojišť a ze zajetí. Když jel vůz číslo 162 s mrtvými na hřbitovy, celou cestu svítil světlý, aby vzdal poslední poctu těm, které vezl. Jaká byla kapacita vozu a jeho uspořádání, to nevím. Vždyt jsem byl ještě kluk a noviny o těch věcech nepsaly. Ale jedno vím téměř určitě: že dnes už ani v Dopravním podniku hlavního města Prahy nemají tušení o všech těch událostech kolem vozů, které zde uvádím a které si už pamatuji možná jen já sám.

24

Omladina z našeho domu

Na Vendu Hájků z Nuselského údolí jsem brzo zapomněl, zejména když už jsme s bráškou přestali brousit do míst našeho dřívějšího bydliště a tesknit po nich. Ale nové hochy jsme našli zde na Vinohradech, dobré i nedobré. Z našeho domu to byl především Jarda Pacovský, o dva roky mladší než já, se svou ještě o dva roky mladší sestrou Miladou. Byla to legrační malá holka, vymýšlela si pořád všelijaká směšná úsloví a trvale si je prozpěvovala. Na jedno z nich si dodnes pamatuji: „Čingeloš, kato-fúdar rokopidéš...“ Její postavku jsem oživil a do paměti čtenářů uvedl v úloze Martiny v knížce Historie Svorné sedmy. Jarda se v Miládce viděl a měli jsme se spolu všichni tři rádi. Jardovu velkou duši jsem poznal po jednom jeho výroku o Miládce a jejich mamince. Paní Pacovská byla rozumná žena z lidu, ale příroda se k její tváři nezachovala zrovna vlídně. Měla podlouhlý protáhlý obličej, takzvané kobyli, jak se o ní vyjadřovaly drbný z domu. A Jarda, všeobecně zvaný zásadně jen Páca, jednou prohlásil: „Miladě by docela stačilo, kdyby byla tak hezká jako naše maminka!“ Můj milý Jardo, Jarouši, Páco, kamaráde, jsi-li ještě živ, pamatuješ se na ten svůj nádherný projev lásky a obdivu ke své mamince? Já na něj i na tebe vzpomínám dodnes. V domě bydlel také zmetek kluka, P. M., stejného věku jako já, nedobrý, špatností a jízlivostí prolezlý. S tím nekomarádil nikdo.

Pak tu byl Karel Šmídek z podivné, i když celkem spořádané rodiny. Učil se hrát na housle, chodil na hodiny k mistru Kotkovi, k čemuž si vždycky bral tvrdý bílý límeček s kravatou. Všichni jsme ho pro to obdivovali. Ale jinak to byl lajdák, doma rodičům vytahoval vidličkou ze zamčené pokladničky papírové peníze a školu často vynechával. Byl o dva roky starší než já, ale dvakrát „zůstal sedět“, jak se říkávalo, čili dvakrát opakoval jednu třídu, takže jsem ho ve škole dohonil. Každou chvíli jsme se s ním já i můj bráška rozhněvali - a zase usmířili. Jeho konec nebyl nijak slavný, Karel zmizel z domova a uchytil se jako houslista v kterémsi potulném cirkusu.

Pamatuji si, že v zákoutí odlehlé chodby u stále otevřených dveří Šmídků bylo pořád živo. Za Karlovou sestrou Mařkou se sem táhl vyzáb-lý a nemocně vypadající mladík jménem Emil Sýkora. Věčně kouřil a za několik let zemřel na tuberkulózu. Dále pak za Mařkou brousil jakýsi rakouský šikovatel, stále bájící o tom, že jeho rodiče mají ve Vídni továrnu na obuv, až si ji tam odvezl jako nevěstu. Po letech jsme se dozvěděli o jejím zklamání: žádná továrna na ni ve Vídni nečekala, ale jen obyčejná ševcovská dílnička - a chudák Mařka tam dřela jako služka.

25

Ještě z našeho domu

» *

Za Karlem Šmídků, když jsme zrovna spolu „mluvili“, jsem táhl i já s bráškou a samozřejmě i Páca. Měli malý byt, úzká a tmavá kuchyňka měla jediné okno do zešeřelé chodby, ale když byly otevřené dveře z kuchyně do pokoje, uchvacovalo mě, jak býval v pozdním odpolední zalitý sluneční září červánků a na sošce Panenky Marie s růžičkami a na jejím skleněném poklopu se blyštelo podvečerní slunce. A já slyším Karla hrát na housle a cvičit jakousi táhlou, podivně tklivou melodii. Dodnes mně zní v mysli - a když si chci přivolat vzpomínky na ty dávné doby, slyším s nimi i tu líbivou melodii. Úmyslně jsem se nikdy neptal - ani později se nepídil - po názvu té skladby a jménu jejího autora.

Na rozdíl od Karla Šmídků s Jardou Pácou jsem se nerozhněval nikdy. Chodili jsme za podzimních dnů do parku na „nosy“, nažky z klenu, odbí-rali jsme spolu sešity

Život v poklusu

románu Emilia Salgariho Královna zlatých polí, v nichž se k našemu úžasu objevil i sám slavný Buffalo Bili, známý tehdy jen z tenkých sešitků. A když se Pacovských rodina po dvou či třech letech stěhovala do Hradce Králové, loučil jsem se s Pácou tak těžce jako s nikým předtím. Doprovázel jsem ho z našeho třetího patra až na ulici, a zase jsme se vraceli zpátky nahoru a opět dolů a oba jsme při tom brečeli zármutkem. Po mnoha letech jsem toto přetěžké loučení vyličil v závěru knížky Přístav volá, kde se Jiří Dražan loučí s Láďou Vilemínem odjíždějícím do ciziny. (Už přece víte, odkud беру své postavy a pocity a příhody kolem nich. I Karel Šmídků a Jarda Pacovský jsou v té knížce zvěčněni.) Pak jsme se s Pácou jako chlapci už nikdy nesetkali, až jednou v dospělosti, za okupace. Maminka mne vítá při příchodu zvenčí domů: „Máš tu někoho, ale pozor, je to strážník!“ Hrklo ve mně pořádně, protože tehdy strážník v bytě, i když český, protektorátní, to nebylo o co stát! Ale on to byl můj nejmilejší kamarád z dětství, Páca. Hned jsme se poznali. Eskorto val do Prahy nějakého duševně nemocného pacienta. Tak jsme vzpomínali - a za slzy jsme se ani tentokrát nestyděli. Pak jsme se ale už nikdy neshledali.

Když jsem se už zmínil o tom odebrání sešitových románů, musím také napsat, jak bráška odebíral z nakladatelství J. Svěceného v Praze román Alexandra Dumase Hrabě Monte Christo, a já abych nezůstal pozadu, začal jsem odebírat z téhož nakladatelství román Viktora Huga Bídníci. Ještě jsem zplna nechápal tu úděsnost obsahu, maminka říkala, že to pro třináctiletého kluka moc není, ale mne přesto román zaujal, stejně jako závěrečné verše v posledním sešitu, přebásněné Jaroslavem

26

Vrchlickým a údajně napsané tužkou na pomníku pronásledovaného hrdiny knihy Jeana Valjeana. Umím těch několik řádků dodnes nazpaměť: „On žil, a přepodivný úděl, ač mu pád, žil přece a umřel pak, když anděl smrti jeho svíci zhas. Toť prosté tak, tak samozřejmé, jasné, tak jako že přijde noc, když večer slunce zhasne!“ Nevím už, kam se ta úctyhodná hromada sešitů Bídníků dostala, kde byl její konec. Ale vím, že Zděndův majetek, román Hrabě Monte Christo, mi dal jednou Zděnda dobrovolně jako náhradu za pohlavek, který jsem nespravedlivě dostal od maminky místo něj. A tak ten román, svázaný ve dvou knihách, mám jako památku na mého milého brášku Zděndu dodnes.

Tvrdě si vydělávám

Karel Šmídků měl kolo, stálo vždy hned pod skříňkou s Panenkou Marií v pokoji, a obětavě a ochotně mě na něm naučil jezdit. (To jsme spolu zrovna mluvili, válečná sekýra byla v té době zakopána.) Jízda na kole mě tak okouzila, že jedinou mou okamžitou touhou bylo mít také své vlastní kolo. Nebylo ovšem ani pomyšlení, aby mi je koupila maminka z hubeného výtěžku našeho papírnickví - a mě také ani nenapadlo to od maminky požadovat! Byl jsem už od dětských let človíčkem velmi sporivým, ke kteréžto vlastnosti mi dal základ náhodný nález dvacetihálře na ulici. Zapsal jsem si tehdy ten obnos do notýsku, a pak už tam přibývaly zápisy o každé další peněžní částce, kterou jsem získal. Do služeb své neuhasitelné touhy po jízdním kolu jsem dal všechnu svou pílí, vynalézavost i čas, hledal jsem kdejakou příležitost k výdělku, nepohrdl jsem jakoukoliv prací. Jedna z nejtěžších bylo vynášení kbelíků s popelem na vzdálené skládkové pole těm nájemníkům, kteří zmeškali průjezd popelářského vozu (tehdy popelnice ještě nebyly) a neměli kam ukládat popel do příštího příjezdu vozu. Bral jsem od kbelíku dvacet haléřů, svaly na rukou mi ůpěly, zejména když jsem nesl v každé ruce jeden, ale výdělek stál zato. V našem domě jsem občas myl schody (bylo jich sedmdesát devět) a přilehlé chodby - a za tuto tříhodinovou dřinu jsem pobíral celých pět korun. Pokud bylo suché počasí, ještě to ušlo. Horší bylo, když napadl sníh nebo pršelo a bylo bláto, to potom mytí domu bylo pravým utrpením.

Ale nebylo jen při těch dvacetnících a občasných pětikorunách. knihkupec pan Jiroušek, který měl krám proti našemu, potřeboval někoho, kdo by v Městské knihovně nabízel každý pátek nově vyšlé knihy. Nabízečů z různých okolních knihkupectví stálo před zavřenými dveřmi

27

knihovny víc, ale pan ředitel - básník F. S. Procházka - odebral vždy nejvíce knih od toho, kdo tam stál jako první. A tak já čekal na studené chodbě už od dvou hodin odpoledne, ačkoli se knihovna otevírala až v pět, jen abych byl první, což se mi také obvykle dařilo. Ostatní nabízeči byli většinou dospělí, někteří i staří, a tak nikdo z nich tam ten překrutně dlouhý čas stát nevydžel. vždy jsem prodal na úvěr se záznamem do odběrní knížky nejméně třetinu knih, které pan Jiroušek poslal k výběru. O pravidelný výdělek, představující vždy rovněž pětikorunu, jsem se ale jednou připravil svou neopatrností. Ztratil jsem odběrní knížku, do níž ředitel zaznamenával odebrané knihy k pozdějšímu

Život v poklusu

vyúčtování. A to pak muselo být provedeno jen přibližně, protože ani ředitel knihovny, ani pan Jiroušek a tím méně já jsme si nepamatovali, které knihy jsme ten den prodali. A tak už jsem si panu Jirouškovi netroufl přijít na oči, a bylo po každopá-tečném pětikorunovém výdělků!

Ale kolo tenkrát bylo nejméně za tisíc korun (a to ještě ne nové) a moje touha po něm byla nadále neuhasitelná. A tak jsem sháněl kdejakou další příležitost k výdělků. Půjčoval jsem za desetník knížky, pomáhal jsem spolužákům se slohovými úkoly a podobně. To jsem byl já, víte, ten Jiří Dražan z mé knížky Přistav volá, kdo si na kolo usilovně vydělával a škulil každý desetník!

Jednoho dne však ten blažený okamžik přece jen nadešel a já jsem se s tlukoucím srdcem vydal do Karlína k panu Augustinu Vondřichovi a tam jsem kolo, vonící čerstvým lakem a gumou, za rovných tisíc korun koupil. Dozvěděl jsem se přitom, že to vlastně není nové kolo, ale že je po generální opravě, s navařovanými vidlicemi, ale s novými pneumatikami značky Engelbert. Pan Vondřich mi popřál šťastné užití, podal mi ruku, a já na svém kole hrdě vyjel kopec směrem ke kinu Ponoc. Cestou domů jsem s kola spadl, ale nic se mi nestalo. Horší bylo, že se na mě velice rozzlobila maminka, když jsem kolo přitáhl do bytu a umístil je v pokoji. Přesto tam tak stávalo řadu let a bylo trvalým předmětem maminčiných výčitek končících vždy povzdechem: „Jen to kolo, to kdyby tady nebylo!“ Ale já je neměl kam jinak dát. ;

Dvě neobyčejné události

Ta první mne - a vlastně celou naši rodinku - potkala 24. února 1920 a její tragický průběh byl tento: Přišel jsem v poledne ze školy, naobědval jsem se dole v krámě (maminka tam vzadu vařila na plynu v prostoru asi dvou čtverečních metrů) a zkontroloval jsem krabici pohlednic Staré Prahy od Jaroslava Šetelíka, zda se nějaké prodaly. Doplnil jsem dvě či tři prodané, aby příští zákazník měl možnost co největšího výběru. (Mimochodem: tyto nádherné šetelíkovy pohledy, plné barev a jarních i podzimních nálad z nejrozmantějších pražských zákoutí, kde jsem nikdy nebyl, vždy s barevnými oblaky a šerosvitnými záplavami zapadajícího slunce, mě naučily milovat starou Prahu.)

Pak jsem si vzal klíče od bytu a šel jsem nahoru do třetího patra, kde jsme bydleli. Šel jsem klidně svých sedmdesát devět schodů, které jsem tak dobře znal z pětikorunového umývání, a nic zlého jsem netušil. Až nahoře to přišlo! Chtěl jsem odemknout byt, ale klíčem jsem v zámku nemohl otočit. Proč? Protože byt nebyl zamčený! S podivnou nedobrou předtuchou jsem vzal za kliku a zůstal stát vydešený a jakoby oparžený. V bytě byly zotvírány všechny dveře, skříně, zásuvky, na podlaze se válelo plno rozsypaných věcí. Z našich postelí bylo strženo a ukradeno ložní prádlo včetně prostěradel. Prádlo zmizelo ze skříní, byl stažen i ubrus ze stolu. Byli jsme vykradeni neznámým pachatelem! S křikem jsem běžel pro maminku do krámu. Roztrásla se a rozplakala, když viděla tu spoušť. Utrpěli jsme nenahraditelnou ztrátu. V té době krátce po válce nebylo možné koupit nové prádlo a nebyly na ně ani peníze.

Na policii nám řekli, abychom nechali celý byt tak jak je, neuklízeny, rozházeny, že přijdou krádež vyšetřit. Spali jsme na holých nepovleče-ných matracích pod příkrývkami bez povlaků celé tři noci. Večer jsme se vraceli nahoru z krámu s hrůzou a já do bytu nešel sám ani přes den. Policie nevyšetřila nic, jen několikrát vedla maminku do známých žižkovských zlodějských rodin, zda tam nenajde něco z našeho prádla. Neuviděla nikdy nic. Nic se nenašlo. A nic se nevypátralo. Neznámý zloděj nebyl nikdy dopaden. Mamince trvalo několik roků, než se zmohla na nové prádlo.

A co byla ta druhá neobyčejná událost z nadpisu této kapitoly? Byla to moje nenadálá dvouměsíční cesta do Švýcar, začatá vlastně už na konci prázdnin mezi sedmou a osmou třídou. Přišla k nám pracovnice Čs. červeného kříže se zprávou, že mě vybrali jako zástupce školy na dvouměsíční bezplatný zájezd do Švýcarska. A hned že se mám dostavit kamsi na lékařskou prohlídku, všechno si připravit od jídelní misky až po kufírek s oblečením - a třetího září se jede! Právě v den, kdy ostatní školáci nastupovali do nového školního roku! Akce byla sjednána mezi naším a švýcarským červeným křížem a sledovala lidumilný účel: vypravit do světa švýcarské hojnosti celý vlak českých hochů, vyhladovělých po první světové válce, kdy byla přidělována jen osminka litru mléka na osobu. Při lékařské prohlídce byli někteří chlapci shledáni neschopnými té cesty,

28

29

a tak zoufale nařikali, slibovali, že se do zítřka uzdraví, ale nic naplat. Nebyli přijati. Já jsem dopadl celkem dobře: byl jsem zdravý, měl jsem jen trochu pod váhu, ale to jsme měli skoro všichni. A tak jsem dostal na kabát kartu s číslem 186 a příkaz, že se mám 3. září v šest hodin večer dostavit na vršovické

Život v poklusu

seřazovací nádraží, kde nás bude očekávat nemocniční vlak číslo 202.

Švýcarské dobrodružství ~

Vlak byl dlouhý a sestával převážně z nákladních a několika osobních vagónů. Nákladní vagóny byly označeny velkým červeným křížem a byla v nich umístěna lůžka po dvou nad sebou. Službu ve vlaku měli vojáci, kteří nás celou cestu provázeli. Těšil jsem se, že budu přidělen do vagónu osobního, což se mi také vyplnilo, ale pak jsem toho litoval: strávit čtyři noci na tvrdé lavici nebylo nic příjemného, zatímco v plátěných lůžkách nákladních vozů se spalo dobře. Když jsme se za večerního šera rozjížděli z vršovického nádraží, někdo z hochů začal zpívat píseň Kde domov můj, a než jsme s máváním rodičům vyjeli z nádraží do neznáma, zpíval hymnu už celý vlak, tak rychle se zpěv roznesl po všech vagónech. Bylo to dojemné a úchvatné.

První noc jsme většinou strávili vyhlížením z oken. Projížděli jsme neznámými kraji, napřed ještě českými, zírali jsme jako u vytržení na osvětlená nádraží s názvy, které nám nic neříkaly, chvílemi jsme zkoušeli spát pod štiplavými koňskými dekami, které nám donesli vojáci, a zase honem k okénkům, aby nám nic neuteklo. Ráno nám donesli do našich šálků kakao a chleba-komisárek, oběd sestával z rýžové kaše posypané kakaem. A pak přišla cizina, rakouská města, kde u závor žebrały rakouské děti chleba. Třetí den jsme vyjeli z Lince a dostali se přes švýcarské hranice do města Buchsu. Tam náš vlak končil, ale nekončilo naše putování. Byli jsme podle jakýchsi rozpisů rozdělení do různých švýcarských vlaků - a nastalo loučení, jako kdybychom se už nikdy neměli vrátit domů. Všem nám bylo trochu do breku. Já se dostal ještě se čtyřmi hochy v doprovodu jedné pracovnice Švýcarského červeného kříže do nějakého rychlíku, a bylo nám všelijak, i když pracovnice byla velice milá. Každou chvíli nahlížela do jakýchsi lejster a tu a tam - podle našich čísel na kabátech, určila chlapce, aby se připravil, že už bude brzo vystupovat. Na nádraží se o něj přihlásila nějaká hodná švýcarská rodina. Vrhál jsem se k okénku a díval se, kým a jak jsou hoši přijímáni. Ale tíseň se mě zmocňovala víc a více - pak už jsme zbyli ve vagónu jen dva a stmívalo se

30

rapidně. Kdo bude muset vystoupit z nás dvou dříve? Byl jsem to já s číslem 186. Na nádraží mě však nikdo nečekal, světla už se rozsvěcovala a rychlík netrpělivě houkal k odjezdu!

Zoufalá pracovnice Červeného kříže mě posléze předala přednostovi stanice s vysvětlením a lejstry a ten mě zavedl na jiné nástupiště k novému vlaku, kde mě převzal do péče hodný vlakvedoucí. Jeli jsme nocí řadu stanic, až nakonec mě vysadili do náručí vlídného staršího pána. Ten mě posadil do bryčky a jeli jsme nocí asi hodinu, až jsme dorazili do malé vesnice.

Tam byl můj cíl, vesnice se jmenovala Valleyres a "moji hostitelé byli pan Albert a paní Blanche Randinovi. Měli ve vesnici statek. To jsem se ovšem dozvěděl až ráno za bílého dne, kdy jsem se po čtyřnočním trmácení ve vlcích probudil v peřinách. Byl jsem ve Švýcarech!

První den jsem si mohl prohlédnout okolí, ale další den už jsem byl zapražen do užitečné, byť pro mne naprosto nezvyklé práce. Pásl jsem jedenáct krav v blízkém čarokrásném okolí, pomáhal jsem česat švestky i hroznové víno, krmil jsem bláznivé neposedné tele, večer jsem zpíval z plných plic při otevřeném okně české písničky, jednou dokonce na představení Armády spásy, porafal jsem se tam s protivnou tyroláckou holčkou, až mi praskly kšandy, ale byly to nádherné dva měsíce. A tak když jsem 10. listopadu nastupoval cestu zpět do Prahy, slzela i stará paní Randinová.

Cestou domů nás zase sbíral nemocniční vlak, přičemž se mezi námi roznesla zpráva, že jeden z chlapců ve Švýcarsku zemřel. Na Radninovy jsem v Praze vzpomínal, aniž by mi napadlo jim napsat. A když jsem se s Čedokem po šestašedesáti letech náhodně do té vesnice dostal, zastihl jsem ještě naživu „mladou“ paní Randinovou, dceru mých hostitelů. Pamatovala si na mě tak jako já na ni, a oba jsme slzeli dojetím.

Lidé kolem krámu

Kromě zákazníků, kteří přicházeli pro nejrůznější papírnické nákupy, navštěvovali maminku v krámě nejen její přítelkyně z dávných dob, ale i známí páni, protože maminka byla velmi sečtělá a znala divadla a hudby, a tak bylo pro leckoho zajímavé s ní promluvit.

Jedním z nich byl pan tajemník Jetel z literárního kroužku Jeteliště, kterého nebylo vidět jinak než s hromadou knih v podpaží. Byl stálým hostem Vilímkova nakladatelství ve spálené ulici a zásobil naši domácí knihovnu vycházejícími novinkami. A tak vedle Jirásky, Tolstého

31

a Balzaka nám přibyla řada skvostně vázaných románů A. Dumase Tři mušketýři a

Život v poklusu

Doktor Balsamo, spisy J. O. Curwooda, Z. Greye, R. Kiplinga a jiné.-
Paní Krátká z Moravské ulice nám nosila k přečtení knihy Jana Nerudy, Svatopluka Čecha i jiných autorů a já je po večerech hlтал pod plynovým hořákem v krámě, když už byla stažena roleta a maminka odešla do divadla nebo do kina, což byla její vášeň. Vzpomínám si na jednu povídku s názvem Oblaka, která mne dojala. Jakýsi obchodník-snílek nechal v povídce obchod na starosti své paní a se svým synem se věnoval nepochopitelné zábavě: celé dny se dívali z oken nad krámem na letící oblaka, až nakonec jejich obchod přišel na buben a rodina pak třela hroznou bídu. Při četbě do sykotu plynového hořáku zněla někde v domě melancholická hra na piano, a to byla kulisa k mému vnímání příběhu. Paní Krátká byla sice milá, ale trochu podivná, často mamince vyprávěla, že její příbuzenstvo se ji snaží otrávit, aby po ní dědilo. Paní Vachulková, vdova, pronajímala jugoslávským studentům pokoje a sdílela s nimi jejich trampoty se studiemi i láskami. Pamatuji si, jak jeden z nich zpíval jednou dostaveníčko své dívce naproti do jejích oken. Měl tichý lahodný hlas, akáty plné květů voněly spolu s vůní sena v parku, a já dodnes slyším jeho píseň, zpívanou česky, za doprovodu kytary: „Dovol, dovol, bych city sladké vyjádřit směl v řeči mateřské...“ Nevím, proč nemohu zapomenout na ten náladový voňavý večer!

Paní Březinová zase mívala hromadné pánské návštěvy z klubu inženýrů a čas od času zvala maminku, aby jim šla zahrát na pianino. Chodil jsem s ní a nábožně jsem v zešeřelém pokoji paní Březinové poslouchal, jak hraje klasickou starou hudbu, Beethovena, Myslivečka, Mozarta. Nad pianinem visel obraz kováře u ohnivě výhně, kde obráběl jakousi tyč. Byl rudě ozářen ohněm a na mne - při té mamincině hudbě - působil obraz přímo magicky. Vždy mi připadalo, že ohněm ozařuje celý ten ztemnělý pokoj. (Mimochodem: maminka se v dětství učila hře na klavír u pana Františka Kmocha v Kolíně, ale skvěle se naučila hrát až u paní učitelky Maškové v Kutné Hoře.)

Pan disponent košťál k nám často přicházel při své každodenní cestě za svou maminkou, kterou měl zřejmě stejně rád jako já svoji. Kupoval ode mne některé knížky pro svou dcerku. Z blízkého okolí přicházela stará paní Brožová. Páchla po tabáku, protože doma kouřila dlouhou dědkovskou fajfku, což mě vždy udivovalo. Také se u nás stavovala paní Čarnerová ze sousedního domu a paní Kalousková, která měla půvabnou dospělou dceru, herečku německého divadla. Do té jsem se jako dvanáctiletý tajně zamiloval. Poprosil jsem ji dokonce o fotografii. O desítky let

32

později jsem se dozvěděl, že tato líbezná dívka zůstala přes všechnu svou krásu neprovdaná!

Paní H., s jejímž synem jsem chodil do školy, nám občas přinášela uzeniny, které nosil domů její bratr z výroby. Ale trpěla kleptománií a maminka musela vždy při její návštěvě hlídat věci rozložené na pultě. Posléze si vypůjčila od maminky větší částku peněz, ale už je nevrátila a nikdy více nepřišla. Upomínání přes jejího syna vyznívalo trvale naprázdno.

Na kolonku do Piešťan

Příští léto po mém švýcarském dobrodružství jsem se dostal na prázdninovou osadu, tzv. kolonku, s karlínskou školou do Piešťan na Slovensko. Byla to také dálka, i když ne taková jako do Švýcarska, ale tři roky po utvoření republiky, v roce 1921, bylo Slovensko dosud zemí neprobádanou a takřka neznámou i pro dospělé, natož pro kluka mého věku. Museli jsme se dívat na mapu, abychom měli pojem, kde Slovensko vůbec je a kde jsou ty Piešťany!

Příležitost k tomuto novému dobrodružství mi dala paní Hejlova, se kterou se maminka znala ještě z dob, kdy neměla krám a bydleli jsme v Benátské ulici. Však jsme tam také tehdy na začátku té ulice s maminkou a paní Hejlovou stáli a dívali se ve špalíru na přeslavný pohřeb básníka Svatopluka Čecha, na rakev ve zlatém pohřebním voze taženém šesti páry koní černých jako uhlí a s červenými péřovými chocholy na hlavách, a na dlouhou řadu zvláštních vozů přepravujících věnce. Ale k věci: Paní Hejlova chodila za maminkou do krámu skoro každý den cestou do trhu a jednou přišla s nabídkou, zda bych nechtěl jet na kolonku do Piešťan místo jejího synka Štěpy. Byl to hoch bystrý, starý jako já, a chodil do reálného gymnázia v Karlině. Paní Hejlova mu zaplatila pobyt na kolonii karlínské školy, ale Štěpovi se tam nechtělo, byl pecivál, a hrozilo, že poplatek propadne. Já jsem na to skočil jako drak! Loni Švýcarsko, letos Slovensko. Proč ne?

Maminka uhradila paní Hejlové poplatek - a já se vydal s karlínskou školou do Piešťan. Kolonii vedl ředitel školy pan Topinka a měl s sebou ještě dva učitele: mladického Karla Plicku (pozdějšího věhlasného náro-dopisce a fotografa) a staršího pana velkoborského. Zase to byly dva typy, jeden, pan Plicka, oblíbený,

Život v poklusu

druhý méně. Jelo nás asi šedesát chlapců a byli jsme ubytováni v dřevěné stavbě penzionu PRO LABORE. Nevěděli jsme, co název znamená, ale líbilo se nám tam. Jen chleba nám

33

t

dávali málo, měli jsme pořád hlad a loudili jsme přídavky na katce, dívce z kuchyně.

Pan učitel Plicka měl plné kapsy notového papíru a zastavoval kdejakou stařenku, aby mu zazpívala nějakou starou slovenskou písničku. Tu pak ihned zaznamenával do not. Za pěkného počasí jsme se chodili v útvaru koupat do váhu, kde jsem se teprve naučil plavat. Cestou jsme zpívali pochodové písně, z nichž pan učitel Plicka měl nejraději „Katolík, katolík, sedni si za stolík, a který luterán, sedni si ke dverám...“ Ruda Šimunek, syn školníka karlínské školy a velmi hezký chlapec, uměl báječně troubit na trubku a doprovázel nás. Lidé se zastavovali nebo chodili kus cesty s námi, ale piešťanská děvčata měla oči jen pro Rudu a vždy na něj mávala a volala. Byl hrdý, nepřístupný, a já jeho libivého vzhledu využil v dospělosti k vykreslení postavy Fanka Jelínka v knize Když Duben přichází, třebaže jeho povahu jsem si už přibásnil. Na kolonce byli mezi námi také hrubiáni a nemravové, ty jsem popsal v téže knížce jako Ekrtovce nebo Draňáky. Jen na jednoho bouřliváka byli učitelé nějak příliš hodní. Důvod jsem se dozvěděl až na konci piešťanského pobytu. Doma mu mezitím zemřela maminka, ale sousedé mu o tom úmyslně nenapsali, aby mu nezkazili prázdniny. Jen naši učitelé věděli, jaké neštěstí ho potkalo. A když mu to po příjezdu na pražské nádraží šetrně sdělili, rázem bylo po bouřliváctví, hocha to zdrtilo. Sousledky ho musely vést do jeho osiřelého domova. Otce neměl.

Mně se v Piešťanech velmi líbilo a mé pozorovatelské oči zde našly mnoho postav, které jsem pak ztvárnil ve svých knížkách. Paní Hejlové a Štěpovi jsem byl vděčný, že mi příležitost k poznání nových lidí mimoděk poskytli. To jsem ještě nevěděl, jaké hrozné neštěstí čeká na jejich rodinu. »,

Zánik rodiny Hejlových

Od jisté doby po Piešťanech nás paní Hejlova i Štěpa přestali navštěvovat a důvodem byla tragická událost, která nás všechny těžce zasáhla. Ale do poslední chvíle nic nenaznačovalo, že se přihodí. Paní Hejlova byla jako vždy velmi veselá a hovorná a já jsem se se Štěpou docela pěkně přátelil, i když Páca to nebyl. Často jsme se pošklebovali našim maminkám, když si povídaly o módě nebo o nás. Štěpa, třebaže měl také starší sestru Máru, byl miláčkem rodiny. Snad právě proto se občas projevoval jako sobec, dokázal třeba na posezení sníst všechny rízky připravené k obědu pro celou rodinu, aniž by si to vyčítal a aniž to někdo vyčítal jemu. H <,

34

Štěpův otec byl policejní komisař a snad tento úřad z něj udělal nemluvného a podmračeného člověka. Přitom byl i lakotný a vypočítavý. Tato vlastnost byla přímo příčinou velikého neštěstí. Pan Hejl kdysi zabavil nějakému lupiči při výslechu revolver s náboji a místo aby o zbrani udělal záznam a nechal ji ležet v zásuvce úředního stolu, přinesl ji domů se zřejmým úmyslem někdy později ji soukromě někomu prodat. Nevím, jak dlouho revolver doma přechovával, až jednou...

Štěpovi se na gymnáziu rýsovala na obzoru maturita, ale on neměl chuť - i když se výborně učil - stát se jednou středoškolským profesorem, jak si přál jeho otec. Nemá prý k tomu buňky. Nevěděl, co chce, něco podivného se s ním dělo. Jednou k němu musela rodina povolat lékaře, Štěpa silně zvracel a doktor se ptal, nejsou-li v domácnosti nějaké prášky. Paní Hejlova se neptala po účelu otázky, řekla jen, že žádné prášky, které by si snad omylem Štěpa vzal, doma nemají. Štěpa se vykurýroval, ale doma netušili, že to vše je předehra k tragédii.

Nastaly krásné jarní dny, byly velikonoce, v parcích všechno kvetlo, trávníky byly plné pampelišek. Pan Hejl s paní seděli doma v kuchyni a Štěpa se ve svém pokojíku učil. Ale pak přišel za nimi a řekl: „Mami, táti, jděte ven do parku, vždyť je tak krásně!“ Nechtělo se jim, ale Štěpa si to přál, a to byl pro ně zákon. Když se asi za dvě hodiny vrátili, nemohli se dostat do bytu, klíč byl zevnitř v zámku. Marné bylo jejich zvonění, klepání a volání. Když přivoláný zámečník byt otevřel, našli rodiče Štěpu v jeho pokoji před zrcadlem s prostřelenou hlavou. Vedle něho ležel revolver z vypáčeného otcova stolu. Tak neslavně skončil život mého kamaráda Štěpy, už jednou ohrožený prášky, kterými se Štěpa trávil a na které se tehdy lékař vyptával. Rodiče později objevili i chlapcův deník, ve kterém opěvoval smrt („... zár smrti v oknech zase plá, už brzo sežehne i mne...“). Asi za dva roky zemřela i Mára, Štěpova sestra, studentka medicíny, na tuberkulózu, a brzo po ní odešel i pan Hejl. Paní Hejlova

Život v poklusu

zanevřela na celý svět, už k nám do krámu nechodila, nemohla prý vidět, že já s bratrem jsme živí, zatímco ona přišla o syna i dceru. Smrt ji zastihla později při návratu z nákupu. Byla nalezena mrtvá ještě v kabátě na židli v kuchyni, když napřed, zřejmě v návalu nevolnosti, ještě stačila odemknout byt do chodby a otevřít dveře. Tentokrát zámečník nemusel zasahovat.

35

Můj „motýl ve tváři“

Mnozí lidé, kteří mě znají, se pořád dotazují, jak jsem vlastně ke své celoživotní lásce – práci s mládeží – přišel, kdy a kde to začalo. V jedné z prvních kapitol jsem už naznačil, že to byla touha zůstat věčně v chlapeckém světě, ale první popud přišel kteréhosi dne ve škole, v šesté třídě. A já se k němu tedy pro úplnost musím ve svých vzpomínkách vrátit o dva či tři roky zpět, ještě před švýcarské dobrodružství a před kapitolku o Piešťanech. Začnu citací počátečních řádků knihy G. B. Davise Můj velký americký román, kde autor píše: „Pamatuji se, jak jsem jednou slyšel příběh o dítěti, které si hrálo v zahradě, a přilétl motýl a zavadil mu o tvář, a jak tato příhoda změnila celý běh jeho života!“ Z toho děcka v úvodních řádcích knihy se patrně stal nějaký náruživý přírodovědec či kdo a hlavní událostí ve zmíněné knize byl tím motýlem v přeneseném slova smyslu výbuch muniční továrny, jehož byl pisatel svědkem. Když totiž přišli novináři se svými bloky a dotazovali se svědků, hoch-svědek byl okouzlen jejich řemeslem a toužil se také stát reportérem jako oni, což se mu v románu posléze podařilo.

A mým „motýlem ve tváři“ byla rovněž maličkost, bezvýznamná náhoda, výslednice snad tisíců drobných náhod jiných, která změnila později můj život a dala mu ráz tak neobvyklý, že takovým se ubírá život snad jen l dnoho člověka z miliónu. Tímto mým „motýlem ve tváři“ byl kousek starých novin, do nichž měl můj spoužák Mirek Stiebling zabalený krajíc chleba se švestkovými povidly. Bylo nám tehdy třináct let. Seděli jsme spolu v lavici a o přestávce Mirek kousal z krajíce, četl ten kus novin a najednou do mě strčil a řekl: „Hele – přečti si to!“ A ukázal na článku tohoto znění: Hoši, kteří by se ještě chtěli účastnit zájezdu na první světové /amboree do Anglie, nechtě se ihned přihlásit v místnostech spolku Český skaut, Praha I, dům Na Staré rachtě!

Mirek Stiebling (v knize Boj o první místo jsem mu dal jméno Sojka) b>] podivný chlapec, věčný tulák. Už několikrát utekl z domova. Vyhledával kdejaká dobrodružství a nebál se ničeho. Všechno, co jsem o něm v Boji napsal, je pravda. I to, že si vyřezal strašlivě hluboké pruhy ků/e z horních částí zápěstí na rukou, jen aby poplašil rodiče, že chce spáchat sebevraždu! Ovšemže pokus jen předstíral, ale co jen sebezapření muselo být v tom řezání kůže až na živé maso kapesním nožem za plného vědomí!

„Pojď, půjdeme se dát zapsat ke skautům,“ řekl mi Mirek, když jsem článek dočetl, „dostaneme se zadarmo do Anglie!“ Byl to jeho typicky tuiácký nápad. To mohlo napadnout jen jeho!

36

A tak jsme se rozběhli z Vinohrad dolů do Prahy na Starou rachtu v bláhové domněnce, že tam na nás čekají, aby nás už honem mohli zdarma vypravit do Anglie. V naší klukovské prostoduchosti nás totiž ani nenapadlo, že by se za tu cestu mělo také něco platit. Mysleli jsme zkrátka, že to je zadarmo, dočista zadarmo! Na naši omluvu musím říct, že tehdy o skautech nebylo skoro nikomu nic známo, a tak naše představy byly velmi mlhavé, někteří hoši například mysleli, že skauti nemusí chodit do školy. Na Staré rachtě jsme se představili několika vedoucím oddílů, a když jsme jim jedním dechem vychrlili svůj zájem „o tu Anglii“ a zamávali tím výstřižkem z novin, věděli hned, koho mají před sebou: dva naivní chytráčky, kteří se chtějí přihlásit ne pro krásu nového hnutí, ale jen aby se někam zadarmo dostali!

Odvážné rozhodnutí

A tak nám hned vyložili, že za cestu do Anglie se musí platit, což pro nás nepřicházelo v úvahu. Ale kdybychom prý chtěli, mohli by nás přijmout do některého oddílu. A tak si nás jeden z vedoucích zapsal a řekl nám, abychom přišli ve středu v sedm hodin večer do vršovické školy proti záložně, tam že bude oddílová schůzka. V tu chvíli se začala otáčet kola mého životního osudu, aniž bych to věděl.

Šli jsme domů jaksi zklamaní – to kvůli té Anglii –, ale zase tak nějak vzrušení očekáváním něčeho nového, co „u skautů“ zažijeme, neboť už naše příkypnutí bylo samo o sobě počinem krajně povážlivým. Skautů bylo tehdy velmi málo, hnutí bylo v začátcích, a každý, kdo skautem nebyl, měl pro nejen výsměch. I vážní dospělí lidé se novému hnutí veřejně posmívali. Není divu, že skauti si připadali pro všechny ty posměchy a útoky jako nějaká pronásledovaná sekta. Váznivě se bili za svou věc, ale jinak byli uzavření, žili jen pro svůj oddíl a ve svém světě.

Život v poklusu

Velikou senzací byla „nahá kolena“ skautů. Byla to ryze jejich móda. Odvažovali se stočit své dlouhé černé punčochy pod kolena! A kalhoty jim sahaly jen doprostřed kolen a někdy i nad ně! Tehdejší svět by se snad zhroutil, kdyby viděl dnešní hochy s ponožkami jen ke kotníkům a v krátkých patnáct až dvacet centimetrů nad kolena! Co to bylo tehdy vtípů na ta nahá skautská kolena. Posměch, kterým byli tehdy skauti zahrnováni, způsobil, že mnoho chlapců se jen kvůli tomu obávalo dát se k nim. A proto také ani já s Mirkem Stieblingem jsme nikomu neřekli ani slovo. A příští dny jsme se pořád rozhodovali, zda na schůzku jít, a dodávali jsme si střídavě odvalu. ><•& • ,/ >f,v>« i

37

Ale šli jsme tam a první schůzka dopadla dobře. Vedoucí nám podal ruku a řekl: „Ááá – tady jsou ti naši dva nováčci!“ Tím naše přivítání v oddílu skočilo. Pak se rokovalo, kam se půjde v neděli na výlet, a bylo ujednáno, že do Prokopského údolí. (Nikdy předtím jsem o něm neslyšel!) Všichni hoši zde mluvili poměrně slušně, jen tu a tam jsem zaslechl hrubší slovo. A při každé takové příležitosti se hned ozvalo z úst ostatních: „To jsi skaut?“ Bylo zřejmé, že si hoši na svém členství zakládají. Hru jsme nehráli žádnou, zato jsme zpívali „Na těch panských lukách...“. Byla to tehdy píseň všech oddílů. Po zpěvu jsme vyšli na chodbu a cvičili pochod a obraty.

Tím schůzka skončila a my jsme vycházeli v hloučcích před školu k parčíku. Byl už večer, jen elektrické uhlíkové lampy fialově zářily. Park byl symbolicky uzavřen řetězem přes cestu. Šel jsem poslední a nevěděl jsem, že první hlouček řetěz odpojil, a tak jsem jej nechal ležet na zemi. Vedoucí na mě ostře vykřikl: „Dáš tam hned ten řetěz zpátky?!“ Učinil jsem tak ovšem ihned a byl jsem tím napomenutím zdrcen do hloubi duše.

Kdyby byl tenkrát ten vedoucí věděl, že ze mne – zeleného nováčka – také jednou bude podobný vedoucí! Kdyby ti hoši z oddílu tušili, že z nováčka vyroste jednou Jestráb, který svou věrností k práci s mládeží předčí i jejich vedoucího! Ale jak to mohli vědět? Do budoucnosti není možné nahlédnout. Legie chlapců, kteří se později vystřídali pod mým vedením, se ještě nenarodily! Sluneční zátoka nebyla ještě objevena. Moje hry, praktiky, oddílové zvyklosti, které se dnes používají po celé republice a jsou brány jako samozřejmost, nebyly ještě vynalezeny a vymyšleny. Všechno mlčelo, všechno teprve čekalo. A já byl malý nesmělý nováček...

Konec mého skautování f

A přišla neděle s mou první a bohužel také poslední výpravou. Oddíl měl všechny hochy z Vršovíc, a proto také tam byl určen sraz v půl sedmé ráno. Zřejmě jsem celý oddíl překvapil, neboť za prvé jsem se dostavil na časný sraz jako jeden z prvních (nevěřili prý, že vůbec přijdeme), za druhé jsem měl krátké kalhoty vlastnoručně doma ušité z pěkných dlouhých manšestrových. Dokonce jsem měl i punčochy odvážně svinuté pod kolena a na zádech malý ruksáček, a tak jsem mohl být právem považován za nováčka nanejvýše nadějného. Zato Mirek Stiebling zklamal na celé čáře: nepřišel!

A pak jsme vyrazili. Z Vršovíc do Prokopského údolí! A pěšky! Šli jsme někudy přes Nusle, plavili jsme se na prevozní pramici přes řeku -

38

a pak pořád dál a dál, v místa, kde jsem předtím nikdy nebyl. Bylo to pro mě jako pohádka. Došli jsme údolím na kopec Kalvárie, kde jsme se usadili a začali hrát Plíženou. Moc jsem hře nerozuměl, ale snažil jsem se ze všech sil, abych svou úlohu dobře splnil. A při té hře jsem zažil přímo čítankový příklad skautské pohotovosti při neštěstí.

V údolí právě natáčeli filmaři kovbojský film, jaké byly tehdy ve velké oblibě. Nad schůdky, po kterých jsem právě vybíhal, byla vysoká skála, nahoře zalesněná. Od kmene borovice tam nahoře viselo dolů na travnatý svah lano a po něm právě šplhal herec-kovboj. Přitom měl také vystřelit z koltu, ale jednou rukou se na laně neudržel a zřít se z výšky dolů na svah. Když jsem nešťastníka spatřil, byl už u něj jakýsi starší pán, který se ho snažil přivést k vědomí. Herec byl bílý jako stěna, zbrocený krví a nehybný. Vyplašil jsem se nesmírně, ale neztratil jsem hlavu. Spěchal jsem lesní strání k oddílu a tam udělal poplach. Plížená byla okamžitě přerušena, oddíl vyrobil nosítka z tyčí, kabátů a šátků, lékárna byla připravena - a už se záchranná četa dala do běhu k místu neštěstí. Z ostatních filmařů jsem tu stále nikoho neviděl, natáčeli celý výjev ze vzdálených skal na druhé straně údolí, a než sem doběhli, zraněný herec byl už ošetřen a na nosítkách. Dopravili jsme ho do blízkého železničního domku na trati. Zakrátko tudy projížděl osobní vlak ku Praze. Zastavil, zraněného jsme naložili do služebního vagónu - a tím pro nás byla událost vyřízena.

Na příští oddílovou schůzku přinesl vedoucí losy skautské loterie. Každý člen oddílu jich měl prodat deset - a my nováčci, kteří se prý ještě nezasloužili o

Život v poklusu

oddílovou pokladnu, dvacet! Měli jsme s Mirkem, který tentokrát přišel, hlavu ve smutku, ale pak mě napadla spásná myšlenka: budeme losy prodávat po domech, byt od bytu, dům od domu! Bylo to opravdu těžké, různých loterií byla tehdy velká spousta (legionářská, Červeného kříže, Českého srdce, slepecká a jiné), a teď jsme přišli ještě my s losy skautskými! Přesto jsme oba své dvacítky brzy prodali, ale vjela do nás nová ctižádost - zkrátka vyzvedli jsme si v oddílu ještě další losy - a prodali jsme jich asi 150! Co tomu našemu nečekanému nováčkovskému úspěchu tehdy říkal vedoucí, to už nevím. Při prodeji losů bylo totiž sychravé počasí, já jsem se uběhal, navíc jsem byl nedostatečně nabalený, zkrátka hrozně jsem se nastudil, dostal jsem zápal plic a bylo to se mnou zlé. A závěr byl ještě ošklivější: po uzdravení jsem ke skautům už nesměl. Mirek Stiebling za mne ještě stačil odevzdat v oddílu peníze stržené za losy - ale já své nové kamarády již nikdy nespatriil!

39

II

Chceme být pružní a silní

A tak mi z celého několikátýdenního skautování zbylo do dalšího chlapeckého života jen několik vzpomínek - a pak ty ustrížené a vlastnoručně obroubené manšestráky. Vzpomínky jsem zatím nechal klidně odpočívat, netížily mě, nevolaly (ač měl později přijít čas, kdy se mi staly přímo trýzní), ale ty kraťasy jsem pak hrdě nosil, dokonce i dlouhé punčochy jsem si stácel pod kolena. Dnes se to zdá k smíchu, ale tenkrát bylo odvážné ustrojit se tak výbojně a neobvykle. Hoši nosili kalhoty hluboko pod kolena, v tělocviku se cvičilo v botách, kalhotkách a krátkých kabátech. Trenýrky jsem ještě neznal, nebyly ani tenisky a kecky, nanejvýš sokolské cvičky, nebyly ani tepláky. Sundat si ve škole při tělocviku kabát, to bylo neslýchané!

O skautování jsem tedy přišel, ale můj zájem se mezitím upnul na něco jiného. Bylo to pár měsíců po mém návratu ze Švýcarska, kde jsem se po hubených válečných letech dokonale tělesně zotavil a cítil jsem v sobě sílu. Do Prahy tehdy přicházely první americké filmy - a my hoši jsme zatoužili nějakou tu americkou kovbojku či jinou senzaci spatřit.

A pak přišel film, který pobláznil snad všechny chlapce, kteří měli jen trochu klukovské krve v těle. Jmenoval se Zorro mstitel a hrál v něm slavný Douglas Fairbanks. (O pět let později vzniklo pokračování pod názvem Don Q., Zorrov syn, ale to už nebylo nic proti tomu původnímu.) Ten náš Zorro, to byl chlapík jako z gumy! Skákal ze střechy, seskočil z celého schodiště, přeskočil stůl ladným skokem bez opory. Vypadalo to, že pro něj neexistuje zemská přitažlivost. Nic mu nebylo příliš vysoké či široké! A ty jeho neuvěřitelné kousky pružnosti a odvahy spolu s jeho atletickým zjevem nám přímo učarovaly! Nikdy dříve jsme se nestarali o něco podobného, neznali jsme atletiku, jako ji zná dnešní mládež, ale teď po tom filmu to do nás vjelo. Skákali jsme z různých výšek, kde to bylo jen trochu možné, ať to byly narovnané bedny na dvorech nebo všelijaké zídky (připomeňte si knihu Přístav volá), seskakovali jsme ze schodů, snažili jsme se vyskočit rovnýma nohama na stůl jako Zorro, i když jsme si při tom leckdy natloukli, zkrátka objevili jsme kouzlo a krásu síly, pružnosti, mrštnosti a lehkosti!

U většiny hochů tohle všechno po čase vyprchalo, o Zorrovi se přestalo mluvit, ale já s několika kamarády zůstal tělesnému kultu věrný. Utvořili jsme si jakýsi tělocvičný kroužek a poctivě jsme dřeli a tužili se. Sepsali jsme si několik zákonů: zaprvé ráno a večer vždy čtvrt hodiny cvičit, zadruhé každý den se mýt studenou vodou, zatřetí opalovat se, abychom byli hnědí jako Indiáni. Nosili jsme s sebou švihadla a skákali přes

40

ně „školky“. Každý jsme měli doma zařízenou i jednoduchou tělocvičnu. Já jsem pak přidal k našim zákonům ještě jeden, všemi schválený - že budeme slušně mluvit a za každé hrubé slovo dáme pokutu do společné pokladničky. Chtěli jsme všichni vypadat tak krásně jako Zorro mstitel. Byli jsme posedlí touhou po tělesné dokonalosti. ve škole při tělocviku jsme byli ve všem první, a když ostatní hoši reptali na prostrná, my je cvičili s nadšením. Radovali jsme se ze své pružnosti, rychlosti a obratnosti. Uvědomovali jsme si také, že jsme ještě chlapci, byli jsme na to hrdí, nechtěli jsme být honem honem dospělí jako většina spolužáků. A právě tohle naše smýšlení a počínání nás chránilo před špatnostmi, jež prováděli ostatní průměrní chlapci. Právě v tom našem „tělocvikářském kroužku“ začaly vlastně vznikat nejasné základy Modrého života, bobříků a jiných činností a nápadů, které jsem o řadu let později uplatnil ve svých knihách.

Hledám marně „své“ údolí

Později pak k mým tělocvikářským zájmům přistoupil ještě jiný, který mě

Život v poklusu

uchvátil: zájem o přírodu. Probudil se už kdysi ve škole, když nám pan učitel Petřík ukázal běláška zelného. Ale nebyl to zájem v tom přírodovědném smyslu, že bych zkoumal květiny, počítal jejich tyčinky, prohlížel okvěti a podobně. To ne. Pozorování a vnímání přírody jsem viděl v jiných, krásnějších věcech. Zamiloval jsem se do jejích jevů, barev, maloval jsem ohnivě červené západy slunce, díval jsem se na hvězdné nebe, měsíční noci mě vzrušovaly tak, že jsem v noci tajně opouštěl lůžko a oknem se díval do dvora domovního bloku na ztichlé střechy a stříšky v měsíčním jasu a psal jsem o těch bílých nocích básně. Bylo mi necelých čtrnáct let.

Odchod ledů v jiskřivé záři únorového slunce, zurčení potůčků, křičící rackové nad řekou, jehnědy, jaro, vůně vzduchu i země a první trávy, pak rozkvétající louky, barevná oblaka zhlížející se ve vodních tůňkách, východy slunce, daleké výhledy do kraje – a zase potom podzimní nálady s vůní vadnoucího listí – to vše mi učarovalo a barevně zkrášlilo celý můj chlapecký život. A vydrželo to ve mně nevybledlé a nevyčichlé po celá desetiletí, až do mých dnešních dnů.

V té době, kdy jsem si všechny krásy přírody začal uvědomovat, zatoužil jsem také přímo závratně vrátit se do onoho skautského oddílu. Odvážil jsem sejít k vršovické škole, kde míval své schůzky, ba i dovnitř budovy jsem vešel, když jsem po několika dnech marného přešlapování

41

Jestřáb „své“ údolí přece jen našel, jak dokládá snímek z dubnové výpravy pražské Dvojky v roce 1931.

venku nikoho z oddílu neviděl vcházet ani vycházet. Až mě školník zdrtil zprávou, že se tam oddíl už neschází a že o něm nic neví... Tak jsem vzplanul touhou jít alespoň tam, kde jsem byl s oddílem na své jediné výpravě. V touze jít po stopách vzpomínek jsem přímo prahl do toho kouzelného Prokopského údolí ještě jednou zajít. Vábilo mě to tam silou neodolatelnou.

A teď se stala podivná věc: za živý svět jsem nemohl ze svých vinohradů do Prokopského údolí trefit! Vydával jsem se tam mnohokrát – a dostal jsem se vždycky nejdál k vysokému viaduktu na konci Hlubočep. Jako nějaký závoj přikrývalo mi zapomenutí cestu, kudy jsme tehdy kráčeli.

A přece ten viadukt byl bránou do toho údolí, aniž bych to tušil. Při jedné z pátracích cest jsem se sice v Hlubočepích zeptal na směr cesty (nápisy a ukazatele tehdy nikde žádné nebyly), ale nějaké zlomyslné malé holky mě úsmyslně poslaly od viaduktu doleva místo doprava. Ani ve snu mě nenapadlo, že by mě ta děvčata mohla tak zlovoľně napálit. A když jsem marně v tom mylném směru pokračoval a pátral po údolí, napadlo mě posléze, že snad ta místa, ve kterých jsem tehdy s oddílem byl, do Prokopského údolí ani nepatřila.

A tak skončily mé marné a rozdychtěné výpravy za tím bájným údolím. Ale moje touha dostat se tam alespoň ještě jednou a třeba jen na chvíli neustála. Jak jsem mohl vědět, že jednou později, po letech tam cestu najdu a že po ní budu vedit v ta kouzelná místa – už jako dospělý – sám

42

svůj vlastní oddílek. Ano, tenkrát jsem ještě nemohl vědět, že Prokopskému údolí začnu říkat Kraj mého mládí a ti chlapci, co tam budou chodit se mnou, že se budou nazývat Hoši od Bobří řeky. Vždyť ti se tehdy ještě ani nenarodili!

Pak jsem se blíže seznámil s jedním mým spolužákem, jehož sestra byla v dívčím skautském oddíle. Půjčoval mi všelijaké její časopisy – a já toužil po tom všem ještě více. Kola mého životního údelu se znovu začala točit. Nepozorovaně, ale jistě.

Jestřábi a Ohnivci

SKAUTŮ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

Přihlášovací arčlx.

ic v li

t »»J « "nRJ-llto T

l Stan* kul domel IKitlwce unlft M*« II do ínunnfdl IdHtt l imctdn n imu

illrw. Pokud milí íOHPint nluw Ol lljrci udn m™ u* Jml»lf<WOÍ (l k (or

k reoumto1 lyki ueay *vAho oddílní

Přihláška k registraci 48. klubu old-skautů - Jestřábů vyplněná 14. února 1923 (pozorný čtenář si jistě všimne, že Jaroslav Foglar se v přihlášce o rok „ostarší“, aby byl přijat).

Jako na zavalanou přišla mi ve dnech nejpálčivějšího toužení příležitost, jak touhu naplnit. Můj bráška Zděnda zakládal s několika svými kamarády oldskautský klub.

Oldskauti v té době bývali mladíci většinou přes 18 let, kteří se nemínili věnovat práci s mládeží, starali se o své zájmy dospívajících lidí, jen výjimečně přibírali mezi sebe někoho mladšího, a proto nebyli řádným oddílem. Já jsem tomuto rozdílu mezi skautským oddílem a oldskautským klubem ovšem

Život v poklusu

nerozuměl. A tak když mě můj bráška vyzval, abych šel rozhojnit jejich řady, vyhověl jsem s jásotem. Stal jsem se členem 48. klubu oldskautů v Praze, kteří si začali říkat Jestřábi.

A jak parta k svému názvu přišla? Mládenci, které tehdy vedl Josef Halada, pořád chtěli nosit na rukávech nějaký odznak, jak je dodnes zvykem, a tak někdo z nich zašel do vojenské prodejny na Pohorelec a vybral tam plechový odznáček jakéhosi dravce sedícího na větvi. Snad to byl sokol, orel nebo krahujec, to nikdo nevěděl, dravce na odznáčku nikdo nerozeznal, a tak se rozhodli říkat si Jestřábi. A tady je také původ mé pozdější přezdívky, dnes všeobecně známé, tehdy ale zatím ještě netušené. Všichni tehdejší moji kamarádi z klubu jsou už dávno mrtví a jen já

43

Prezenční listina z první, ustavující schůze 48. klubu oldskautů - Jestřábů z 15. března 1923.

zatím zůstávám ještě živ. A nesu i to jméno Jestřáb, ačkoli bych měl raději přezdívku jinou, ne takovou dravci!

Zakrátko po vstupu k Jestřábům jsem se však začal bouřit proti jejich způsobu výletování bez programu. Ani zdaleka nebylo podle mých představ. Já byl ještě chlapec, toužil jsem hrát dobrodružné hry, zavodit s kýmkoliv o cokoliv, měřit své síly, podnikat něco. A tyto své tužby jsem zde nemohl naplnit. Brzy jsem se proto začal zabývat myšlenkou přestoupit do nějakého obyčejného oddílu, kde bych byl mezi hochy svého věku. Příležitost se jednou naskytla.

Bylo to ve drahém roce mého nespokojeného členství u Jestřábů. Už jsem znenáhla vyrůstal z pravých chlapeckých let, ale touha po romantickém skautování u mne nehasínala. Kterési říjnové neděle se konala na Císařské louce zkouška pražských oddílů na hromadné vystoupení k 28. říjnu. Bylo to dostaveníčko všech oddílů a já jsem tam šel jako dobrovolný delegát Jestřábů. A jak tak procházím loukou přeplněnou mládeží a pozoruji jednotlivé oddíly, jež zde předváděly svá vystoupení, přišel jsem k početnému oddílu, který se snažil ovládnout jediný vedoucí. Oddíl měl číslo 34. Hoši v něm byli většinou o tři čtyři roky mladší než já a nebylo lehké je zvládnout, a tak jsem vedoucímu nabídl, že mu při různých hrách pomůžu. Dělal jsem rozhodčího, startéra i jiné věci a blažilo mě, že jsem si u hochů získal autoritu. Když jsme se pak večer loučili, vedoucí mi nabídl, abych k nim vstoupil.

Byla to rajská hudba pro mé uši. Až dosud jsem sice hledal oddíl s hochy mého věku, ale to nevadí! Pokusím se být tedy hned alespoň rádcem, když už jsem to tak slibně začal. A tak jsem vedoucímu samozřejmě nadšeně na jeho nabídku přikývl. On mi pak ještě řekl, že se jmenuje Jaroslav Ryšavý a že má přezdívku Bobr. Není hlavním vedoucím, tím je - dnes nepřítomný - pan učitel Kalivoda a on, Bobr, je jeho zástupcem. Oddíl se schází po družinách doma u pana učitele na Letné. Má název Ohnivci. A abych tam přišel ve středu, že tam bude oddílová schůzka, na které bych měl být přijat! « < <' ' , < »-,...,< f («,

44

Spěchal jsem domů tak rozradostněn, jako snad ještě nikdy. Kola mého osudu se zase začala roztáčet na nejvyšší obrátky. V ten den se tam na Císařské louce znovu začal splétat můj celoživotní příběh, jehož počátkem byly povídky umazané noviny Mirka Stieblinga před několika roky.

Stávám se Jestřábem

V určenou středu jsem se dostavil na schůzku 34. oddílu k panu učiteli Karlu Kalivodovi. On i jeho paní mě velmi přátelsky přijali a hoši, namačkaní v kuchyni coby klubovně, na mne kamarádsky volali. Znali jsme se přece již z neděle! A tak mi v oddíle začala vytoužená blažená doba, nepoznaná u Jestřábů. Oddíl měl asi čtyřicet hochů, z toho dobrou polovinu vlčátek. Nedostatků měl hodně, ale moje rozradostněná mysl žádné z nich neviděla. Ani jsem je vlastně nemohl vidět, vždyť jsem neměl ponětí, jak má vzorný oddíl vypadat! K panu učiteli - ačkoli bydlel tak daleko od mých vinohrad - jsem pak chodil téměř každý večer, pracoval jsem tam na různých písemnostech. Našel jsem u něho svůj druhý domov. Připadal mi jako můj nový otec, když ten vlastní mi tak brzy zemřel.

Byly to pro mne krásné a šťastné doby. Dnešní mládeži by už asi nestačilo to, co my jsme tehdy v oddíle podnikali, ale my nic víc neznali. Byl to oddílek velmi mladý, teprve asi rok fungující, neměl žádnou tradici ani průpravu, o nic nebylo možno se opřít. Výpravy byly jen odpolední, byl ostatně už pozdní podzim, a to jsme šli vždy jen do údolí mládí, našeho rejdiště za trojským přívozem, kde je dnes v náspech, roklich a stráních zoologická zahrada. Tehdy to byla zcela opuštěná liduprázdná divočina.

Asi za dva měsíce po mém vstupu do oddílu, za krásného západu slun-

Život v poklusu

V roce 1923 se nechal šestnáctiletý Jestřáb vyfotografovat ve fotoateliéru Q. Pelzibauera na Královských Vinohradech. V té době měl již složenou druhotřídní zkoušku (vodorovný červený proužek na levém rukávě) a začínal plnit prvotřídku.

45

ce, mě pan učitel Kalivoda v Údolí mládí slavnostně jmenoval svým zástupcem, tak to šlo se mnou rychle! Bobr se své funkce vzdal v můj prospěch a ponechal si jen instruktorství. Jak jsem se později dozvěděl, oba se pro mé jmenování rozhodli hlavně proto, aby ve mně udrželi nadšení pro práci. Že bych je mohl nějak „zastupovat“, to sotva! Ale jmenování nebylo ani zapotřebí, byl jsem do práce v oddíle tak nadšený, že se podobné povzbuzování věru nemuselo konat.

V zimě jsme pak téměř každou neděli byli ve svém Údolí mládí. Bylo mírné suché počasí a my jsme chodili pořád hrdě v krojích a krátkých kalhotách. A každá ta neděle končila barevnými červánky – a večer jsme pak s Bobrem šli k panu učiteli, vařili jsme čaj, hráli na mandoliny a povídali si o oddíle.

Také jsme uspořádali mikulášskou besídku pro rodiče i obecnost, hráli jsme na ní legrační aktovku Cikáni a já napsal k besídce báseň o našem Údolí mládí, kterou pak bystrý dvanáctiletý Jarka M. přednášel. V básni se mluvilo o všech krásách, které v údolí prožíváme, a v jejím závěru bylo, jak večer po našem odchodu Údolí mládí ztichne a dumá ve svitu měsíce, zdali se hoši zase vrátí:

„Přijdou? Nebo zapomenou?”

Rozběhnou se v širý svět, v plán života rozbrázděnou –
kolik se jich vrátí zpět?”

A tu se pak Jarka nadýchl ke konečné sloce, ve které hlasitě a slatý nostně s podivným přízvukem v hlase našemu údolí sliboval:

M

„Ne – až hochy nebudeme,
vždycky ještě rád na tebe si vzpomeneme,
ty Údolí mládí!”

Lidé tleskali, Jarkova maminka plakala, Jarka se ukláněl a já se krčil šťasten za oponou. Do tvrdé daleké budoucnosti jsem naštěstí tehdy neviděl, tak jsem ani netušil, že jemný citlivý Jarka M. v té „pláni života roz-brázděné“ strašlivě zakopne a stane před soudem jako vrah ze žárlivosti!

Ještě teď, když vzpomínám na tu zimu ve čtyřiatřicítce, vyvstanou mi v mysli jako neodlučitelná část těch vzpomínek představy barevných západů slunce v Údolí mládí a pak ten mikulášský trh v Libni, s orientálními vůněmi kadidla a purpury, trpytými vánočními ozdobami ve stáncích a mihotavými žlutými světly lihových a karbidových lamp.

V lednu byla uspořádána výprava do Písta. Udělali jsme na strništi u lesa oheň a při něm mi pan učitel přidělil přezdívku Jestřáb. Zdůvodnil to tehdy takto:

„Zprvu jsi k nám přišel od Jestřábů, zadruhé nás jako jestřáb trháš svým perem v kronice – a tak budeš Jestřábem!” Od toho dne se mně pak už jinak než Jestřáb neřeklo a říká se mi tak dodnes. • » ,. i • • «/*

46

Vítězové skautského závodu zdatnosti, konaného 16. května 1926 v Praze na Járově; v zadní řadě druhý zleva je Jestřáb.

i U

Hledám zaměstnání

i

V té době pro mne tak příjemné, jakou byla činnost v oddíle, jsem prožíval i chvíle neradostné, neblahé. Vychodil jsem – neochotně a nerad – veřejnou obchoďní školu; nerad proto, že mým jedním zájmem byl oddíl-lek pana učitele, pro nic jiného jsem neměl mysl. Končil jsem školu v roce 1925, v době hospodářské krize, byla velká nezaměstnanost, školy chrlily další pracovní síly do života, ale nebyla práce ani pro zkušené pracovníky, natož pak pro kancelářského praktikanta, jakým jsem se stal i já.

Tehdy někteří prohnání soukromí zaměstnavatelé přijímali takové mla-díčky „na tříměsíční zkoušku“, a to buď zcela bezplatně, nebo jen s malou výplatou. A po těch třech měsících zkoušky mu oznámili, že už pro něho není práce, propustili ho a přijali nového, za týchž nedobrych podmínek, takže o laciné či dokonce bezplatné pomocné síly měli vždy postaráno. Napsal jsem desítky krasopisných žádostí o místo, sledoval jsem v novinách inzeráty „Přijme se praktikant“, ale bez úspěchu. Teprve na čísi radu jsem se obrátil na jakousi paní Kláru Munkovou v paláci Lucerna ve Vodičkově ulici číslo 36, která se zabývala zprostředkováním práce. Dávala adresy, na které se měl zájemce obrátit se žádostí o místo, a měla přitom jednu podmínku: kromě zápisného jí musel žadatel – když byl ovšem přijat – odevzdat polovinu svého prvního měsíčního platu.

47

Samozřejmě jsem s podmínkou souhlasil, a tak jsem dostal adresu na informační kancelář firmy wys Muller et Co., která měla sídlo v Holandsku, ale filiálky snad ve všech zemích Evropy. A kupodivu filiálka této společnosti byla právě v

Život v poklusu

témž domě, kde bydlela paní Munková. Úkolem takovýchto informačních kanceláří bylo zjišťovat zájemců z obchodních kruhů spolehlivost firem, které měly dostat zboží na úvěr, zda budou či nebudou schopny zboží zaplatit. Každá taková informační kancelář měla několik pracovníků, kteří běhali po obchodních komorách a probírali se soudními rejstříky, kde takové údaje sháněli. Nepohrdli ani výřečnostmi a drby domovnic nebo i samých řadových pracovníků dotazované firmy, jen aby mohli podat zájemci pokud možno spolehlivou mno-hařádkovou informaci. Čím podrobnější byla, tím byla i vyšší mzda.

Moje práce v kanceláři byla celkem jednoduchá, nic z toho, co jsem se učil v obchodní škole, jsem tu nepotřeboval. Roznášel jsem dopisy po Praze, psal jsem na firmy různé dotazy, zakládal jsem do krabic poštu podle abecedy, měl jsem na starosti příruční pokladnu - všechno za tři sta korun měsíčně.

Pan ředitel Ulmann, šéf naší kanceláře, byl muž podnikavý, a tak si při svém ředitelování zařídil v našem podniku ještě jakousi „přidruženou výrobu“, a tou byla vlastní soukromá detektivní kancelář pro civilní osoby. Zaměstnával asi pět detektivů, kteří ponejvíce hledali zmizelé členy rodiny (zpravidla studenty, kteří utekli z domova), nepoctivé zaměstnance, kteří kradli v závodech, kde byli zaměstnáni, a podobně. Jen tu a tam přišel nějaký sólokapr jako vystřižený z detektivního románu, a já jsem se čirou náhodou jednoho takového případu účastnil. Byl to zážitek na celý můj další život.

Ale než jej vyličním, zmíním se o prostředí kanceláře, v níž jsem pracoval. Byla to velmi malá místnost a stálých úředníků se v ní mačkalo osm. Pro ilustraci rozměrů místnosti uvedu: naše psací stroje měly plechové poklopy, ale ty pro nedostatek místa nebylo kam dát, když se stroje odkryly. A tak si úředníci dávali poklopy pod stůl a na ně pokládali nohy! Vedoucím naší kanceláře byl rozumný, hodný pan Doubek, z Českého Brodu dojížděl mladý Josef Tuček, bývalý zdejší praktikant, který výjimečně postoupil! Pak zde bylo několik úředníků, kteří zpracovávali snesené informace pro naše zákazníky, a pak ti, kteří tyto zprávy sháněli. Jedním z nich byl i pan Macner a právě s ním jsem zažil svůj „první velký případ“.

48

Strašidlo u půdy

Ještě předtím však celou naši kancelář vzrušil tragický osud mladého podnikavého muže Vladimíra Drachovského, který byl naším stálým zákazníkem. Měl na Václavském náměstí č. 13 dobře prosperující inzertní a reklamní podnik, zvaný Vademecum. V novinách jsme se dočetli, že se při jízdě na motocyklu zabil. Na nechráněném železničním přejezdu narazil plnou rychlostí do projíždějícího vlaku. V téže době se v kanceláři dost mluvilo i o záhadných krádežích v továrničce jistého výrobce drahých měřicích přístrojů, které se tam nevysvětlitelným způsobem ztrácely. Všichni zaměstnanci pracovali ve výrobě celá léta, všichni byli spolehliví, a přece jeden nebyl, a zrovna ten, o kom by to majitel továrničky nejméně řekl. Náš detektiv pan R. se dal do výroby naoko najmout jako nový pracovník a dával pozor. Zlodějčka dopadl do měsíce. Byl jím právě nejstarší a nejspolehlivější zaměstnanec. Kradl, aby uspokojil veliké nároky své manželky. Byla to tehdy pro nás dost velká senzace, když pan R. líčil, jak pachatele přistihl. Ale můj „první velký případ“ to nebyl. Ten se udal následovně:

Kteréhosi dne se k nám dostavila starší paní, viditelně hluboce rozrušená, a vyžádala si rozhovor s ředitelem. Pan Ulmann ji zavedl do své pracovny, od níž nás dělila předsínka a dveře se silnými závěsy, které nepropouštěly ani slůvko. Asi po hodině paní odešla a ředitel si zavolał jednoho z našich detektivů, pana Macnera. I ten pobyl v ředitelně dost dlouho, a když vyšel mezi nás, vypadal dost ustaraně. Nikdo jsme se ho na nic neptali, hovory z ředitelny se ven nevynášely. Ale on po chvíli přistoupil k mému stolku a pošeptal mi: „Měl byste dnes večer čas? Dostal jsem případ, ale vypadá to dost nebezpečně, měli by na to jít dva. Nikdo z mých kolegů však jít nemůže, a úřednictvu ani nebudu říkat. Ředitel slíbil, že by vám přesčasové hodiny zaplatil, ale kdybyste měl strach a nechtěl jít, nemám vás prý nutit.“

Nutit mě opravdu nemusel! Přikývl jsem a pan Macner začal povídat. Ta paní prožívá v posledních týdnech něco podivného. Bydlí sama v posledním patře starého žižkovského činžáku a už několikrát večer, poté co zhasnou světla na chodbách, slyší zvenčí tiché klepání na dveře. Vždy se poleká, ale nejvíce se polekala, když se to stalo poprvé. Vyhlédla kukátkem do tmavé chodby a zeptala se, kdo je tam. Nikdo se neozval, jen zase to naléhavé klepání. A tu paní udělala nerozvážný čin. Otevřela dveře, ale hned je zase v úděsu přibouchla a zamkla. Za dveřmi se rýsovala ohromná bílá postava, mlčenlivá a nehybná. Paní pak do rána nemohla strachem usnout a svítila celou noc. Ale klepání se už neozvalo. Posléze usnula

v židli u stolu a ráno se domnívala, že se jí snad zdál jen nějaký hrůzný sen. Ale přesně za týden, zase v pátek, se celá příhoda opakovala. Když v domě zhaslo světlo, klepání na dveře se opět ozvalo. A to se potom opakovalo každý pátek. Paní vždy jen s hrůzou čekala, až se ozve. Otevřít dveře si ovšem už netroufla. Občas prý bral někdo i za kliku - dům je starý a kliky v něm jsou z obou stran dveří. „A tahle situace trvá dodnes!“ skončil Macner. „Paní už to nemůže nervově vydržet, a protože je dnes pátek, tak se tam na to půjdeme podívat!“ Nevěřil jsem samozřejmě na duchy a strašidla, ale přece jen mi moc volno u srdce nebylo. Nebylo mi též jasné, v čem to „půjdeme se na to podívat“ může spočívat. Macnerovy pokyny však jasné byly - a zřejmě už měl jasný i plán. „Večer v osm hodin na mne budete čekat o tři domy dál! Na nohou budete mít boty s gumovou podrážkou. A oblečte se taky do něčeho tmavého, abyste ve tmě nebyl moc vidět. Vezměte si s sebou baterku a taky tohle!“ Při těch slovech mi vtiskl do ruky kovový náprstník k navlékání na ruku a pak mi ještě předvedl svůj revolver úctyhodných rozměrů.

Vyřešený případ

Pan Macner k tomu řekl: „Kdyby to snad bylo zapotřebí!“

To mě dost vyděsilo, ale couvnout už jsem nemohl - a taky jsem nechtěl! Nemohl jsem se prostě vzdát možnosti být alespoň jednou detektivem! V osm večer jsem čekal na smluveném místě. Byl podzim, na město se už dávno snesla tma. V tu dobu se domy zavíraly v devět hodin. Chodili jsme tři čtvrtě hodiny po druhé straně ulice, přičemž jsme nenápadně sledovali, kdo do domu vchází - a před devátou jsme každý zvlášť vklouzli do domovních dveří.

„Až úplně nahoru, k půdě!“ dal mi pan Macner ještě v ulici rozkaz. Tam jsem ho pak také našel pritisknutého u zamčených železných dveří na půdu, když jsem chvíli po něm vylétl po schodech nad poslední patro, kde paní bydlela. Přes zábradlí jsme měli výhled dolů do chodby, na dveře, na něž kdosi záhadný vždy každý pátek klepal. Bude klepat i dnes?

Po době, která se mi zdála nevýslovně dlouhá, zhasla v chodbě světla. Zřejmě je kdesi v přízemí vypnul správce domu. Pak také bouchly domovní dveře a až sem nahoru dolehl zvuk zamykaného zámku. Všude se rozhostila tma a tísnivé ticho. Naše oči si však na tmu brzy zvykly a v matném odlesku osvětleného okna odkudsi z protějšího domu jsme začali rozeznávat chodbu pod námi a zábradlí schodiště.

if«, ,';• WVMÍ/

50

Čekali jsme v hlubokém tichu, pritisknutí k zábradlí, asi půl hodiny. Najednou kdesi pod námi v patře cosi slabě zaharašilo - a vtom jsem už také spatřil něco světlého, nestvůrně velikého, jak se podivnými plouži-vými pohyby blíží ke dveřím bytu staré paní. A vzápětí se již také ozvalo klepání na ně, naléhavé, tajuplné, až mi šel mráz po zádech. Pan Macner mi stiskl paži - a už neslyšně sbíhal po schodech. V ohybu schodiště se shýbl, aby obrys jeho postavy nebyl vidět proti oknu. Vyběhl jsem hned za ním, jak zněly instrukce, a rovněž jsem se v ohybu schodů shýbl.

Než jsem seběhl dolů, ozval se dušený výkřik. Byl to snad pan Macner? Pak jsem slyšel hukl zápasu, něco upadlo na dlaždice - byl to zvuk, jako když upadne hůl - a vtom již pan Macner vykřikl: „Světlo - rozsviňte baterku! A sem - rychle sem!“ V běhu jsem rozsvítil svítilnu a v jejím svitu jsem spatřil, jak pan Macner zápasí s nějakým mužem, na jehož ramenou zpola viselo bílé prostěradlo. Pak jsem o cosi zakopl a baterka mi upadla, ale nechal jsem ji ležet a vrhl jsem se zezadu na neznámého muže. Rval se s námi zoufale a urputně, ale ani my dva jsme nebyli žádní padavkové! Pan Macner něco odkopl, a já ve svitu ležící baterky spatřil, že je to dlouhý smeták, kterým muž zřejmě zvyšoval svou postavu.

Nakonec se nám podařilo toho chlapíka zdolat. Začal se chvět a naří-kavým hlasem prosil o slitování. Nikdo v domě prý o jeho počínání neví, ani jeho rodina ne. Bydlí tady v patře přes chodbu a potřebuje byt té staré paní pro sebe - vlastně pro svou dceru, která se bude vdávat. Chtěl tedy svou sousedku strašením přimět, aby se vystěhovala a byt tak uvolnila! Celá jeho rodina chodí v pátek večer do kina, a tak vymyslel ten nešťastný nápad - a sám se teď hrozí, jak ho něco tak špatného mohlo napadnout!

Nevím, jak ten případ tehdy skončil, zda stará paní „strašidlo“ nějak soudně stíhala, či zda mu po jeho kajícím doznání a mnohých omluvách odpustila.

Brzo potom jsem našel jiné zaměstnání, vhodnější pro můj mladý věk, a tak „můj první případ“ byl zároveň i případem posledním.

Čtyřiatřícítka se mění

Tím novým zaměstnáním byla úřednická práce u firmy Oskar Stein, velkoobchod papírem, Praha 1, Templová ulice 4, později přestěhované do vlastního domu v

Život v poklusu

Betlémské ulici č. 6. Vyržel jsem tu plných třináct let, tedy podstatnou část svého mladého života. A v té době jsem také prožil neuvěřitelnou řadu událostí, od prvních lásek až po napsání některých knížek, koupí ohromného vyřazeného nákladního parníku pro několik

51

Jaroslav Foglar jako pracovník firmy Oskar Stem - velkoobchod papírem, pražských oddílů, které spolu s mým přišly o své klubovny, založení časopisu Mladý hlasatel, atakdál. Řada jiných událostí byla až děsivě nebezpečná a já jsem jen díky šťastným náhodám nepřišel o život. Připomínám například dva nálety na Prahu, pronásledování gestapem, proboření na ledě uprostřed obrovského rybníku. Přitom nejsem žádný hazardér, nebezpečné situace jsem nikdy nevyhledával, ba spíše naopak. Ale o tom všem až v dalších kapitolách. V oddíle mi věnovali stále větší důvěru a měl jsem i nové pravomoce. Do Údolí mládí, kam jsem teď na jaře organizoval už celodenní výpravy, přicházivali za námi pan učitel i Bobr až odpoledne, všelijaké „stekandy“ a hry nechávali docela na mně, jako by už byli unaveni svými rodinnými i existenčními starostmi. Jak jaro postupovalo a blížilo se léto, ponechávali mi stále volnější ruku ve vedení nedělních podniků. A já byl nevýslovně šťastný, žil jsem jen pro naši čtyřiatřicítku, neviděl jsem její chyby a stíny, ani své omyly prýstící z mé velké nezkušenosti.

Na jaře jsem podnikl s oddílem sám výpravu ze soboty na neděli nejprve do Pikovic, kde jsme nocovali pod velikou cirkusovou celtou odkoupenou od Jestřábů, kteří se zatím rozešli, a pak ještě jednu podobnou výpravu na kokořín. Ta se později stala památnou a byla ještě po léta připomínána.

Výpravy ze soboty na neděli s noclehováním pod stanem se stávaly pravidlem. Z parádního oddílu, který chodíval dřív jen přes Stromovku do

52

Jaroslav Foglar ve svých čtyřiašedesáti letech.

Údolí mládí, se stal oddíl zálesácky nalaďených chlapců, kteří toužili po táborových ohnících, po vaření venku a po táboření pod stany. Členstvo se znenáhla měnilo, menšilo, „sváteční hoši“ pomalu mizeli a zůstávali jen chlapci tělesně a duševně silnější a otužilejší. Zejména účastníci obou prvních výprav, do Pikovic a na kokořín, většinou z libeňského oddílu (a to zase hlavně z pověstného domu „Na tarasu“, odkud jsme měli asi osm hochů), nám zůstávali věrní. Zchoulostivělí chlapci se pomalu vytráceli, ale nám zbylým to nevadilo - a pan učitel Kalivoda a Bobr nic neříkali.

A já ve své chuti do práce jsem se pak pustil i do dalšího podniku, krajně odvážného! Blížily se prázdniny roku 1925 - a já si usmyslel, že pojedeme na tábor. Odvaha vlezla v tom, že jsem nikdy na táboře nebyl, a to ani jako obyčejný člen, tím méně pak jako vedoucí. Nevěděl jsem, jak takový tábor vypadá, jak se staví, jak se vede, co je k němu zapotřebí, zkrátka nic. Dnes, kdy se konají po celé republice tisíce nejrozmanitějších táborů pro mládež už od útlého věku, se spoustou dospělých pracovníků, může leckomu připadat moje tehdejší nevědomost a nepřipravenost až neuvěřitelná, ale bylo tomu tak! Bobr ani pan učitel na náš tábor jet nemohli, a tak jsem se na něj asi s osmi hochy vypravil sám. Více chlapců se tehdy nepřihlásilo, což bylo pro mne spíše štěstí než naopak. Vyzbrojili jsme se jen několika hrnkami a kastrolami, nejnужnějšími zásobami jídla a samozřejmě oblečením. Na cestu jsem dostal několik rad od Bobra, jak to má na takovém táboře asi vypadat. A to bylo všechno.

Pak začalo moje utrpení. Byla to škola víc než tvrdá, ale mne nezlomila, ani mi neubrala chuť do další činnosti.

Dnes se jen divím, kde jsem tehdy vzal tu odvahu - za takové nezkušenosti - tábor vůbec podniknout! ;

53

Tábor v Zátoce neznáma

Odjeli jsme vlakem směr Ledec nad Sázavou, kde jsem byl rok předtím poprvé v životě na návštěvě u strýce. Právě tehdy jsem se dozvěděl o tomto čarokrásném kraji. A také jsem se doslechl, že od městečka vzhůru proti vodě v neviděném a jen tušeném zákřutu řeky, který jsem nikdy nespatriil, bývalo kdysi nějaké tábořiště. To mi vnuklo myšlenku uspořádat tábor právě tam. A tak jsem se jen tak na neurčilo, bez předem prohlédnutého tábořiště, bez povolení lesní správy, podle mlhavých představ z minulého roku vydal s hochy stavět tábor. Bez příprav, bez kladiv, bez hřebíků, bez pil. Moje výstroj a výbroj táborníka byla chudší, než když jsem později chodil s oddílem na polodenní výpravu několik kilometrů za Prahu. Tak jsem byl tehdy nezkušený. Každý dnešní hoch, i ten nejmladší člen oddílu, ví o táboře víc, než jsem tehdy věděl já!

Z úsporných důvodů jsme nejeli až do Ledce, ze stanice S. jsme šlapali pěšky, se

Život v poklusu

železnými hrnky a kastroly v rukou, s tornami na zádech, s těžkým balíkem celtý cirkusového stanu navlečeném na hoši. Tloukli jsme se po rozžhavených silnicích i mezích tři a půl hodiny! Ale hoši nereptali, touha po táboření jim dala zapomenout na všechny útrapy.

Když jsme se blížili k Ledči, odkud k našemu vyhlédnutému místu byly ještě asi čtyři kilometry podél řeky lesem, potkali jsme vedoucího 35. oddílu z Prahy. Jmenoval se Ladislav Rački (byl jugoslávského původu). Šel právě z nákupu ve městě a mířil ke svému táboru, který nebyl daleko od místa, kde jsem i já mínil zarazit.

Láďa R. byl již zkušený táborník, asi o osm let starší než já, a postřehl ve mně ihned to, co já si upíral přiznat: naprosto nezkušeného holobrádka začátečníka. Viděl naši ubohou výstroj, viděl náš „stan“, který byl vlastně jen střechou bez vchodu, viděl všechny naše tragické nedostatky. A tak mi bratrsky nabídl záchranu: byl konec července, za tři dny skončí jejich tábor, a tak místo aby jej zbourali, celý nám jej zapůjčí i se stany na podsadách, ba i s nacpanými slamníky! Chvilí jsem se hloupě rozmýšlel, nemohl jsem se smířit s tím, že naše „slavná“ čtyřiatřicítka by měla po někom dědit tábor, a vyžádal jsem si lhůtu do večera na rozmyšlenou! Jak to bylo směšné a co si můj dobrodinec o mně tehdy asi myslel!

Utábořil jsem se s hochy na levém břehu Sázavy a k večeru jsme se šli podívat na nabízený tábor Pětatřicítky. A tam jsem poprvé viděl skutečný stan na podsadě, jeho zařízení s lůžky, políčkami a stolečkem, táborová kamna z kamenů a jílu - a teď jsem také pochopil, jak velmi nepřipravený a nevědomý jsem byl k tomu, abych sám něco podobného vybudoval! Moje čtyřiatřicítkové sebevědomí ze mne rychle vyprchalo. Ještě rád

54

a velmi pokorně jsem přijal Račkiho nabídku. Byla to opravdu naše jediná a úžasná záchrana! Náš tábor podle mých představ pod celtou od cirkusáků bych byl jinak nucen sbalit za tři čtyři dny a jet domů. A tak moje pokorné přijetí laskavé a opravdu bratrské nabídky Láďi Račkiho byl vlastně můj první moudrý počín v celém mém táborovém podnikání!

Hned druhý den ráno jsme se do tábora k Pětatřicítce nastěhovali (naštěstí měli ve čtyřplátnových stanech několik volných lůžek), dali jsme si do kuchyně své zásoby, ze kterých jsme si sami pro sebe vařili - a už se tábořilo! Místo na mýtině u řeky, kde tábor stál, jsem si sám pro sebe již loni, když jsem byl u strýce na návštěvě, pojmenoval Zátokou neznáma. To proto, že jsem tehdy nevěděl, jak to zde vypadá. Vždycky jsem se sem díval jen z dálky, od kraje města, a to jsem v tato místa nemohl dohlédnout pro ohyb řeky. Od té doby jsem pak už začal dávat všem svým táborům názvy a tento zvyk se ujal.

Poprvé vidím Sluneční zátoku

V předvečer dne, kdy Pětatřicítka měla odjet do Prahy, protože její táboření už skončilo, vzal mne Láďa Rački ještě vzhůru proti proudu řeky. Kráčeli jsme lesní pobřežní stezkou, zabráněni do rozhovoru o různých povahách našich chlapců, až jsme došli na krásnou louku v další zátocině, mnohem větší a otevřenější, než byla mýтина u řeky, a také mnohem krásnější teď v zapadajícím žlutém slunci. A Láďa mi řekl: „Podívej se, na téhle louce bych chtěl jednou postavit veliký tábor. Ale nájem za louku je pro náš oddíl příliš drahý. Snad kdybychom udělali tábor společně, vaše Čtyřiatřicítka a my, tak by to možná šlo. Přemýšlej o tom!“ V té historické chvíli to byla moje Sluneční zátoka, kterou mi tady Láďa ukazoval a o které snil své plány společného tábora. Ted tady jsem ji viděl poprvé v životě! Stanul jsem poprvé na místě, které se o několik let později mělo stát hluboce významné pro mě a pro celé generace hochů. Zde jsem měl po letech vést - už rukou pevnou a značně zkušenější - veliké tábory vlastní, ne zděděné a ne společné s jiným oddílem.

Ovšemže teď, když jsem tu stál v zapadajícím slunci vedle svého nového přítele jako táborník-záčátečník, jsem ještě nevěděl, že se dívám na Sluneční zátoku! Ten název jsem tomuto kouzelnému místu dal až o šest let později! A také jsem netušil, co pro mne to místo i celý ten kraj budou jednou znamenat a co všechno zde prožiji. A nevěřil bych, kdyby mi to byl tehdy někdo řekl, že se sem budu vracet s malými přestávkami po dvacet let, pořád a pořád znovu!

55

Jinak můj první tábor, zděděný po Pětatřicítce, byl pro mne pekelně ohnivým křeslem, třebaže nás bylo málo. Vaření mi nedělalo potíže, vařili jsme si už celé jaro a léto na svých zálesáckých výpravách, ale byly tu jiné problémy. Neuměl jsem například zapráhnout hochy do práce. Byla potíž přimět je k tomu, aby nasbírali dříví na topení nebo aby umyli nádoby. Neměli jsme žádné táborové služby, nebyla ještě vynalezena černá skříňka a podobné pomůcky. Byla to pro mne tvrdá škola! Bobr ještě doma i Rački zde na táboře mi dali lecjakou radu, ale já

Život v poklusu

ji buď neuměl použít, nebo se nehodila právě pro případy, které jsem musel řešit. To všechno zde vypisují hlavně pro mladé začínající vedoucí, kterým chybí zkušenost a práce se jim příliš nedaří. Tak jako já, ani oni by neměli ztrácet odvahu pokračovat v práci.

Pak se ke všemu ještě zhoršilo počasí, několik dnů silně pršelo, řeka vinoucí se podél tábora se rozvodnila a nebezpečně stoupala. Na dva dny jsme se museli přestěhovat do stodoly blízko mlýna, ve stanech jsme měli vodu. A když jsme nakonec odjížděli z tábora domů, skoro nic jsme po sobě tábornicky neuklidili, vlak jsme zmeškali, plno nepříjemností jsme ještě zažili, ale já se vrátil neporazený, s neumdlévající chutí do další práce s oddílem doma, s první zásobou základních zkušeností. V Praze mě však očekávala rána - mnohem větší než všechno to ošklivé a trapné, co mě potkalo na mém prvním táboře.

Zatímco jsme tábořili, stala se v Praze pro oddíl i pro mne hrozná věc. Pan učitel se vzdal vedení oddílu a nechtěl ani slyšet o tom, že by své rozhodnutí vzal zpět. S Bobrem se ještě k tomu nějak poškorpili - a tak jsem se vrátil do poměrů krajně neutěšených.

Byl jsem zcela zdrcen. Přišel jsem o všechno, co jsem měl rád a pro co jsem žil. Konec našeho oddílu byl takřka zpečetěn. A Bobr -jak se zdálo - na tuto příležitost jen čekal, aby spustil meč visící nad oddílem. Prohlásil, že by zůstal u práce jen tehdy, kdyby zbytek hochů, který v oddíle ted snad ještě zůstal, přešel do jakéhosi 2. pražského oddílu, který právě tehdy po více než desetileté krásné činnosti skomíral a nevyvíjel žádnou činnost.

Konec Čtyřiatřicítky

Já jsem tu Dvojku vůbec neznal a o její končící existenci jsem se dozvěděl až od jejich posledních tří hochů, kteří ještě byli pro oddílovou činnost nadšení a chodili s námi jako hosté na naše výpravy do Údolí mládí. Bylo pro mne velmi těžké nějak se k Bobrovu ultimátu rozhodnout.

56

Sám jsem 34. oddíl vést nemohl, to jsem po svých bolestných zkušenostech z tábora uznal. A budu-li chtít pro vedení získat staršího a zkušeného Bobra, musím se smířit s tím, že ztratím svou milovanou Čtyřiatřicítku. Zuřil jsem na Bobra, že chce náš živoucí oddíl - třebaže tak těžce zasažený odchodem pana učitele - obětovat nějaké skomírající Dvojce! Říkal jsem pořád: „Ať se tedy zruší ta Dvojka, když už v ní nikdo není! Proč se má kvůli její záchraně rušit naše Čtyřiatřicítka?“

Bobr však byl neoblomný. Teprve mnohem později jsem porozuměl jeho stanovisku. Viděl vše strážlivěji než já. Věděl, že ta Čtyřiatřicítka přece jen není tak slavná, jak jsem se pořád domníval. Její ani ne dvouroční historie nebyla ničím proti historii Dvojky, jednoho z nejstarších původních oddílů skautského hnutí. Spíš je tedy nutno zachránit život Dvojky, která měla význam pro celé hnutí, než oddíl dvouletý, jehož význam

nepřesáhl obvod dvou pražských čtvrtí. Ale tehdy jsem to nechápal, a proto jsem Bobrovy vývody neuznával.

Nastaly pro mne dny rozhodování, nejistot a zármutku. Život ve Čtyřiatřicítce po boku pana učitele, to byla moje oáza v celé té mravní bídě, kterou mé oči dospívajícího mladíka všude kolem viděly. A ted se všechno zřítilo, všemu má být konec!

Do měsíce potom pražské ústředí Čtyřiatřicítku oficiálně zrušilo a Bobr hned začal formovat Dvojku. Ve mně však měl prozatím pomocníka jen velmi málo ochotného. Dne 12. října 1925 schválilo ústředí, aby 2. pražský oddíl převzal zbytek hochů z rozpuštěného 34. oddílu a jmenovalo Bobra vedoucím a mne jeho zástupcem. Spojením obou oddílů jsme si člensky nijak neposloužili, protože z Dvojky zůstali jen dva starší hoši a naopak ze Čtyřiatřicítky odešla řada chlapců, zejména libeňská parta

Členové slavné pražské Dvojky v létě 1918, kdy o její existenci ještě Jestřáb nevěděl, na návštěvě u Viktora Dýka v Kochanové. Vedle spisovatele je vedoucí Dvojky Vašek Jelen (se zkříženými nohama), vedle něho se o prut opírá Sláva Buršík a zcela vpravo je Prokop Drtina, po druhé světové válce ministr spravedlnosti.

57

z domu „Na tarasu“, která chodila k panu učiteli do školy jako jeho žáci. Ještě předtím, v neděli 20. září 1925, jsme konali poprvé výpravu už s domovenkou „Praha 2“, a kam jinam než zase do Údolí mládí. Byla to smutná výprava, alespoň pro mne. Nemohl jsem se pořád smířit se ztrátou Čtyřiatřicítky, scházela mi ta velká účast chlapců, chyběl mi pan učitel se svým otcovským přátelstvím ke mně, chyběli i hoši z tarasu. Zkrátka nemohl jsem si zvyknout, cítil jsem se v hloubi duše pořád ještě jako člen 34. oddílu. Dal jsem například pro Dvojku svázat novou kroniku, která vypadala navlas jako bývalá kronika

Život v poklusu

Čtyřiatřicítka. I název Ohnivci, který si kdysi 34. oddíl dal, byl na nové dvojkařské kronice vyražen zlatým písmem a Bobrovi jsem tehdy nakvašeně řekl: „Číslo 34 nám Dvojka mohla vzít, ale název Ohnivci nám nevezme nikdy!“ Název na kronice zůstal, ale neujal se. A na dalších kronikách se už neukázal, neboť za jistou dobu jsem znenáhla přišel už k jiným názorům.

Můj zájem o znovu se rozbíhající oživený 2. pražský oddíl rostl a můj pocit křivdy a vzpomínání na 34. oddíl do roka zmizely. Na první stránku nové kroniky jsem tehdy napsal:

Vše to, čeho se dočteš v následujících stránkách, se stalo v máji našeho mládí, kdy se nám zdálo být vše dobré a krásné, kdy stačily nám ku štěstí jen slunný den s blankytným nebem a bílými oblaky na něm. To bylo v čase, který tak rychle mizí v dálí, v tom čase nejkrásnějším z celého života, kterému říkáme mládí. A protože vzpomínky na něj vyblednou rychle, zapisuji je sem do této knihy. A až jednou po letech zbělá nám vlas a zčerná svět a my budeme obracet ty zažloutlé listy, pak si vzpomeneme znovu na všechny příhody dávných let. Ale to bude až za dlouho, nemysleme teď na to a řídme se naší oblíbenou písní: Do pole, v háj, dokud je máj našeho mládí!

8. 11. 1926, Jestřáb - kronikář

Moje kroniky a deníky

Je a bylo dobře, že jsem svou funkci kronikáře - zároveň s vedením oddílu - plnil tak dlouho, vlastně plných šedesát let, a to celkem velmi podrobně. Neboť nyní mohu věrohodně psát o mnohém, na co by mi paměť už jinak nestačila. Přesto některé události vidím tak jasně, jako by se staly včera. Už ve sluneční zátoce, za prvních dvacet let, se jich přihodilo mnoho a některé z nich byly až otřesné. Ale ať se stalo co se stalo v těch dávných časech, v mé mysli je vše trvale zapsáno pod pojmem „krásné a blahé doby“, a když jsem je i při všech bédách prožíval, nemo-

58

hl jsem ani tušit, že se mnou poputují po celá další desetiletí. A leckdy v nich příliš mnoho „krásy a blaha“ vlastně ani nebylo, protože různé zvraty osobní, pracovní, společenské a politické mi tuto „krásu a blaho“ často měnily na doby strachů, nejistot, útrap i zklamání. Včetně bezbřehého moře drtivých starostí a každodenní namáhavé práce pro oddíl. Popsaných oddílových kronik i soukromých deníků mám plné skříně, neboť každý den mého života byl od mládí vyplněn událostmi, které stály za zaznamenání. Můj život byl - a dodnes je - naplněn ryze soukromými prožitky a osobní pracovní činností, a obojí se proplétá s prací s mládeží. Proto je také dost obtížné řadit zde události postupně tak, jak šly za sebou.

V první kronice, psané už pod vlajkou Dvojky, chybí zápis o třídní výpravě na Mníšek a já se o ní alespoň nyní musím zmínit. Tenkrát jsem to jaksi nedokázal, tak jsem byl rozechvřen. Potkali jsme se na cestě s jakýmsi dívčím oddílem a já se seznámil s jednou jeho vážnou a příjemnou dívkou, zapálenou pro práci v oddíle stejně jako já. Řekli jsme si vzájemně své problémy, a myslím, že jsme si porozuměli. Jaký rozdíl byl mezi touto dívkou a těmi, které jsem znal z tanečních hodin jako prázdně žijící děvčata! Přátelili jsme se spolu pak ještě i v Praze, a to dosti dlouho, než nás okolnosti rozdělily. Byl to můj první citovější vztah s dívkou, a já byl tak nějak zmaten a vyveden z rovnováhy, že jsem prostě zápis do kroniky o té výpravě nebyl schopen napsat.

Cośi podobného se mi pak přihodilo na jednom z mých prvních táborů ve sluneční zátoce. Měli jsme v oddíle kromě jiných hochů také Moju Kalouse, a za ním přijížděl vždy v sobotu odpoledne a v neděli jeho tatínek s Mojovou sestrou Jiřinou. Byla to kamarádká dívka, velmi hezká, příjemná a stále veselá. Musím říct, že její přítomnost mě i při veškerém veselí vždy podivně rozechvívala. Snažil jsem se ovšem své pocity před ní i před hochy utajit, abych si nezadal. Pekli jsme spolu amolety pro celý tábor (bylo nás asi dvanáct), žertem jsme se přeli, jak se dělá jíška, umluvila proti mně legrační táborové povstání a prohlásila se jeho vůdcem, osvojila si táborové výrazy - a vůbec po celé sobotní odpoledne a neděli jako by byla jedním z účastníků tábora, jedním z nás. Často jsem na ni od té doby myslel.

Od dětství jsem si psal soukromý deník, což dělám dosud. Roku 1986 jsem se setkal na akci bývalého členstva oddílu s Mojou už jako se starším mužem, viděli jsme se opět po mnohých letech. A dozvěděl jsem se, že Jiřinka již před řadou let zemřela. Neměl jsem odvahu ptát se na okolnosti, ale přišel další zápis v mém deníku o dva roky později, a tam mám napsáno: „Moja Kalous tragicky zahynul i se svou manželkou, když se při přenocování u svých přátel otrávil uhelným plynem. Stalo se 8. ledna

59

Snímky z Mohykanskeho tábora pražské Dvojky u Libice mezi Turnovem a Českým

Život v poklusu

Dubem v roce 1926 Na horním snímku posezení u táborového ohně dole vedou či oddíl Jaroslav Ryšavy-Bohr, který se zasloužil o příchod Jestřába

60

Pražská Dvojka při fotografování 29 ledna 1928 na dvorku před klubovnou na Belcredlho třídě v Praze na Letné (Jestřáb stojí třetí zleva)
Klubovna Na Petrůvce kam se pražská Dvojka přestěhovala 7 září 1930 ze své první sklepní klubovny na Belcredlho třídě v Praze na Letné Až do zimy 1934 zde pak Dvojka prožívala krásné i bouřlivé doby svého vzestupu

61

Tábor na Bobří řece v roce 1929 u potoka Mastmku za Heřmamčkami Na snímku zleva Jestřáb, za ním Skukům, Jirka Paukert, Hladový Bohr (není totožný s Bobrem-Ryšavým, předchůdcem Jestřába), za mm Mirka Ejem, Pepiček Hůrku a Lada Velebil , • \.,«

62

Snímek z Tábora svazu třinácti v roce 1927, který stal na stejném místě jako před dvěma lety první Jestřábův Tábor v Zátoci neznámá, kousek pod Sluneční zátokou (tehdy ji oddíl ještě neznal), dívka na dolním snímku slečna Jiřina Kalousova -přijela na návštěvu za svým bratrem Mojou a Jestřába zaujala

63

1988." A tak z okruhu mých blízkých přátel, byť léta neviděných, odešli jak Jiřinka, tak Moja. Co všechno člověk nepřežije a co mu život do mysli nevryje, když je mu tolik let jako mně!

Nedobrá noční příhoda

Vida, jak jedno nahlédnutí do starých kronik a deníků a jedno jméno v nich osvětlí další vzpomínky! Uvolněné stavidlo vzpomínání mi připomnělo ještě jednu příhodu s Mojou z dávných let. Stalo se to na jednom z prvních táborů ve Sluneční zátoci. Moja byl tehdy asi třináctiletý chlapec, neohrožený zálesák, rázný, schopný, jak hoši mají být. Jednoho dne přišel ke mně s nápadem, že vyzkouší svou odvalu a přespí v noci o samotě v lese daleko od tábora. A že s sebou vezme jen pišťalku, nůž a sekýrku, také samozřejmě pokrývku (tehdy spací pytle ještě nebyly), jinak nic. Váhal jsem chvíli, ale pak jsem přece jen svolil. Společně jsme pro jeho nocleh vybrali místo v lesním podrostu, asi čtyři sta metrů od tábora. Někteří hoši se dušovali, že podobnou zkoušku odvahy zkusí další noci, ale když se začalo stmívat a Moja se vydal na cestu za noclehem, mnohým se zamýšlený podnik najednou zdál příliš strašidelný a litovali, že se k němu přihlásili.

Ještě než Moja odešel, přešla kolem tábora po pobřežní stezce neznámá žena s malým psem a mířila kvapnými kroky proti proudu řeky kamsi za neznámým cílem do kraje, kde ale nebyla žádná komunikace, jen příkré břehy řeky. Pak se snesla tmavá noc, chlapci ukončili své obvyklé zpívání na lavičkách pod střechou kuchyně u dohasínajících kamen a šli spát. Já pracoval na kronice ještě dlouho do noci, snad přes půlnoc, až jsem po celodenním vyčerpání usnul. Noční hlídky jsme tehdy neudrželi, hochů bylo poměrně málo a nevyspali by se, kdyby se hlídky střídaly i třeba jen po jedné hodině. Všechny zásoby a nádobí jsme měli zamčené v bednách a nemuseli jsme se obávat nočního vykradení. Ostatně nikdo zde nechodil ani ve dne, natož v noci - kromě té ženy s psíkem, kterou jsme zde viděli dnes poprvé.

Bylo už k ránu, když mě probudil psí štěkot a jakýsi nelidský křik. vyskočil jsem z kavalce a moje první myšlenka byla, že se něco stalo Mojovi při jeho vzdáleném noclehování. Vyběhl jsem ze stanu s nožem a pišťalkou v ruce. V šeru rozednívajícím se dne jsem spatřil na táborovém náměstíčku onu ženu, která večer prošla kolem našeho tábora. A hned za ní jsem s ulehčením zahlédl Mojou třímajícího v ruce svou sekerku -a z křiku ženy jsem vyrozuměl, že ho našla spícího v podrostu. Ale to už

64

se na nás všechny sypaly její výhružné nadávky a proklínání, nazývala nás „ancikristy a pekelníky“, a mně trvalo delší chvíli, než jsem pochopil, že před námi stojí a povykuje pomatená osoba, kterou zřejmě popudil jak Moja tam v zákřutu řeky v podrostu, tak my, celý tábor i s naším samo-rostem, pokřivenou větví zabodnutou uprostřed tábora. Žena se na samo-rost vrhla, vytrhla ho ze země a její zuřivost nebrala konce. Začal jsem pískat na poplach, který žena s posměchem přehlídla: „Jen si pískej, ty jeden ancikriste, túút, túúút..." A kolem nás nepřestal poskakovat a štěkat její pes.

Když se konečně vybourila, s nadávkami odcházela směrem k městu. Šel jsem chvíli za ní a cestou jsem narazil na dva rybáře. Řekli mi, že to je známá pomatená žena z města, která několikrát do roka uteče od své rodiny, ale že je neškodná. Co to však bylo platné, nám ta osoba těžce narušila táborový klid - a já už do konce tábora žádnému chlapci nedovolil zkoušku odvahy. Ale hochy to ani příliš

nemrzelo.

Moje první knížka

Jmenuje se Hoši od Bobří řeky a za tu dlouhou řadu let, která od jejího napsání uplynula, dostal jsem od čtenářů - nedospělých i dospělých - mnoho dotazů, zda je děj knížky pravdivý či jen vymyšlený, zda existuje Píseň úplňku a mám-li k ní noty, kde je Sluneční zátoka, zda hoši popisovaní v knize opravdu žili, jak jsem knížku vůbec začal psát a kde jsem na ten nápad přišel.

Snad každý člověk měl ve svém dětském věku touhu něco velkého jednou vykonat. Mou touhou a snem bylo napsat knihu, kterou by četli všichni chlapci a děvčata a podle které by sami něco pěkného podnikali a prožívali a zároveň zkoušeli své vlastnosti a schopnosti. Sám jsem totiž po podobné knížce toužil, avšak nikde, v žádné knihovně jsem ji nenalezl. A právě tato marnost mi vnikla myšlenku sám takovou knihu napsat! Jen jsem dobře nevěděl, čím a jak začít.

Bylo mi asi dvanáct či třináct let, když jsem o tom poprvé začal přemýšlet. Podle mých představ to měla být kniha dobrodružná, ale její základní příběh měl být věrohodný a skutečně možný, tak aby ho mohl prožít každý průměrný hoch či dívka, kteří žijí v docela obyčejném světě. Dále jsem si umíňoval, že příhody v knížce musí prožívat hoši mého věku a že by v ní neměly chybět ani všelijaké návody k činnosti a k měření nejrůznějších schopností a vlastností čtenáře. A co víc: že děj knihy musím i já sám prožít, abych si ověřil, bude-li se moci čtenář podle něj řídit.

Zimní výprava do Prokopského údolí v lednu 1932. Jestřáb uprostřed mezi chlapci svého oddílu.

Tato moje touha po knize byla natolik palčivá, že se mi až hlava točila ze závratných představ.

Ale na spásný námět jsem přicházel zvolna až na našich prvních táborech ve Sluneční zátocce. Byl jsem jako očarován přírodou a robinzonským způsobem družného života v ní, uprostřed hloučku hochů jen o něco málo mladších, než jsem byl já sám. Řeka šuměla dnem i nocí kolem našeho tábora svou uspávací píseň, vzduch byl prosycen vůní pryskyřice lesů kolem, louky byly obsypány záplavami barevného kvítí, ve dne jsme se topili v záři slunce, v nocích vycházel a kraj svým magickým světlem obléval měsíc. A já tu krásu vstřebával s nepopsatelným vzrušením a byl jsem zároveň přesvědčen, že tou krásou musí být určitě okouzlen každý hoch i děvče. A tady mě znovu pojala neodbytná touha vypsát všechnu tu nádhuru, kterou jsem kolem sebe viděl a prožíval, do vysněné knížky. Aby to každý její čtenář mohl všechno prožívat se mnou zatím alespoň v duchu - a po přečtení se sám o podobný způsob života pokusil.

Myšlenek bylo plno, nápady jsem si skládal v paměti snadno, ale vypsát je na papír už bylo těžší. Nevěřil jsem, že se mi podaří napsat knížku tak přesvědčivě, aby se čtenářům líbila, i když jsem děj popisoval podle vlastních prožitků, jež mi připadaly úžasné.

66

Sluneční zátoka v roce 1937, Tábor zpěvu, na němž pražská Dvojka písně naplnila celé večery u kamen a na něm vznikl pěvecký kroužek vedený Jumbou.

67

Z našeho oddílku jsem stmelil sdružení chlapců nejrůznějších povah, našli jsme Červený dolík, měli jsme i svou Bobří hráz (v uhelném sklepě pražského činžáku, vyšperkovaném indiánskými motivy) a byli jsme -jak už jsem řekl - i ve Sluneční zátocce. I zelená příšera tam strašila, Zvučící dřevo zpívalo a velký bílý měsíc nad pasekami tam nahoře vycházel... Nebylo to vždy tak snadné a hladké, jak se píše v knížce, prodělali jsme mnoho a zažili jsme mnoho. Ale nezapomeneme na tu krásu nikdy!

A všechny ty prožitky jsem postupně oživoval a přenášel na papír. Tak jsem psal své Hochy od Bobří řeky. Za večerních toulek po Staré čtvrti ve městě, v Bobří hrázi, u dohasínajících ohňů ve Sluneční zátocce, za červených západů slunce nad Bobří řekou i za bílých měsíčních nocí tam nahoře na pasekách, všude jsem měl s sebou tužku a papír a psal jsem.

Práce se mi nedařila. Myšlenek a událostí podle nich bylo plno, ale když jsem je vypsával na papír, zdály se mi chudé. Nevěřil jsem, že se kniha bude někomu líbit. Příhody Hochů od Bobří řeky byly už dávno prožity -a já s knížkou pořád ještě nebyl hotov. Několik let jsem na ní pracoval, piloval jsem rukopis, měnil, malomyslně odhazoval, abych se do psaní pouštěl vždy znovu a znovu. Hochům jsem ji po dopsání nedal číst, ba ani své mamince, obával jsem se, že by knížku třeba chválila jen proto, aby mě povzbudila k dalšímu psaní. Nezaújatého kritika jsem hledal jinde.

Počáteční osudy „Hochů“

Se žádostí o pročetí a kritiku knížky jsem se tehdy obrátil na paní Sedláčkovou z Prahy-Břevnova, Šlikova 556, maminku našeho mladičkého člena oddílu

Život v poklusu

Zbyndy-Skukůma. Dodnes si tu adresu přesně pamatuji, protože jsem Skukůmovi na ni psal takřka každý týden lístek, kam půjdeme v neděli. Paní Sedláčková tehdy rukopis poctivě přečetla a pak mi napsala: „Váš příběh Hochů od Bobří řeky se čte moc dobře, všemu jsem v něm porozuměla a všechno z něj vycítila. Jsem ráda, že můj Zbynda-Skukům je v takovém sdružení, jaké popisujete v příběhu. Přeji vám upřímně, abyste měl s knihou úspěch – a aby se líbila každému tak jako mně!“ Toto nadějně zhodnocení mého rukopisu mě tak nadchlo, že jsem si usmyslel vydat knížku vlastním nákladem. Objednal jsem si rozpočet v tiskárně, kolik by knižní vydání stálo, dal jsem si oštočkovat asi dvacet svých kresbiček ve štočkárně firmy B. Pejša v Českém Brodě, a můj hodný strýc František, který měl pro můj úmysl velké pochopení, mi na to půjčil značnou částku peněz. Neměl jsem ponětí, jak svůj nápad realizovat, měl jsem jen mlhavou představu, že knížku budu posílat k prodeji

68

Jestřábovy kresby k románu Hoši od Bobří řeky, vycházejícímu na pokračování od 4. března 1934 ve Slovíčku, osmistránkové příloze nedělního Českého slova. skautským oddílem. Můj fantastický plán mi naštěstí rozmluvili moudří lidé v našem ústředí, vyložili mi všechny nesnáze spojené s prodejem a přesvědčili mě, že bych zkrátka na svůj úmysl vydat knížku vlastním nákladem jen hrozně doplatil. « ' *

69

Vzdal jsem se tedy svého nápadu, strýci jsem půjčené peníze vrátil a začal jsem rukopis nabízet k vydání různým nakladatelstvím. Ale neuspěl jsem. Moje jméno bylo zcela neznámé, děj rukopisu se zdál redaktorům málo dobrodružný. Tehdy uspěla většinou jen knížka, v níž se psalo o lupičích, penězokazech, o ukradených motorkách, o chlapeckých hrdinech, kteří dovedou pilotovat letadla vyrvaná z drápů zločinců, atd. Kam se na taková dobrodružství hrabaly příběhy mých Hochů od Bobří řeky, vzaté ze skutečného života, doopravdy prožité! Pracovníky nakladatelství neupoutaly ani lovy bobříků, ani legenda o Royovi a jeho Písni úplňku, nechalo je zcela lhostejnými vzájemné přátelství hochů v mém příběhu. Často jsem si myslel, že snad ani není možné takové nepochopení, a že kdyby redaktori sami jako chlapci prožili něco z toho, o čem se v rukopise píše, nebo kdyby jej alespoň celý přečetli, museli by změnit svůj odmítavý názor. Ano – kdyby jej celý přečetli! Ale oni jej snad ani nečtou! Oni se asi podívají tu a tam na některou stránku, zběžně pročtou dva tři odstavce a vyřknou svůj soud: odmítáme!

Napadlo mě tehdy, že si svou domněnku ověřím: nenápadně jsem lehce slepil některé stránky rukopisu k sobě. Uvažoval jsem, že bude-li někdo číst celý rukopis, chtě nechtě stránky při obracení rozlepí, aniž mou zkoušku postřehne. A nemýlil jsem se! Vraceli mi rukopis se stránkami většinou nerozlepenými, tedy nepřečtenými. Nedali si ani tu práci, aby si rukopis přečetli. První částečný úspěch se dostavil až roku 1933, kdy jsem rukopis poslal do soutěže Melantrichu o nejlepší knihu pro mládež. Hoši od Bobří řeky v soutěži sice žádnou cenu nedostali, ale nakladatelství mi nabídlo, že by rukopis otiskovalo na pokračování v tehdejší osmistránkové Slovíčku, což byla dětská příloha nedělního Českého slova. Rád jsem samozřejmě souhlasil, i když moje žhavá touha (a tu má každý začátečník) vidět Hochy za výklady knihkupců jako knížku se zase nesplnila. Na to jsem si musel počkat další čtyři roky. Poslal jsem do Slovíčka také své kresbičky jako podklady pro ilustrátora, jak bych si obrázky představoval. K mému zděšení i zase k radosti otiskli tyto moje kresby ve Slovíčku tak, jak jsem je neuměle nakreslil. Hoši od Bobří řeky začali ve Slovíčku vycházet 4. března 1934.

70

Boj o první místo
O několik let později, když jsem se stal pracovníkem Melantrichu a měl jsem přístup k různým dokladům, dozvěděl jsem se, že při otiskování Hochů náklad nedělního Českého slova velmi stoupl. To mládež si u rodičů vymohla, aby nedělní noviny kupovali právě kvůli Hochům od Bobří řeky. Ale ani tento značně zvýšený odbyt novin nepřiměl tehdejší vedoucí pracovníky nakladatelství Melantrich k tomu, aby Hochy vydali jako samostatnou knížku, když otiskování ve Slovíčku skončilo. Většina příběhů, které tam na pokračování vycházely, se knižního vydání vždy dočkala. Moji Hoši ne! Zase jen ta stará nepochopitelná námitka: v příběhu prý není žádný děj.

Před Hochy vycházel ve Slovíčku vymyšlený příběh jisté německé autorky, přeložený do češtiny, s názvem Štofek letí přes moře. Byl vydán knižně! Hoši dokonce museli být předčasně ukončení, aby udělali místo dalšímu příběhu špička chce k novinám. A přesto: kdo dnes ví něco o Štofkově letícím přes moře nebo o

Život v poklusu

Špičce toužící jít k novinám - a kolik lidí už četlo a dodnes čte Hochy od Bobří řeky! Ne tisíce, ani desetitisíce, ale již miliony chlapců a děvčat lovily a loví své bobříky. Čím byly a co užitečného udělaly proti Hochům tyto dvě Melantrichem vydané, brzy zapomenuté knížky?

Hoši od Bobří řeky vyšli jako kniha až roku 1937 v nakladatelství Jana Kobese v Plzni a od té doby je pak už žádné nepochopení nevědomých kritiků nemohlo a nemůže vymazat z mysli čtenářů. Zatím tato knížka vyšla v patnácti vydáních (poslední v nakladatelství Olympia v roce 1997), a kdyby byl pan Kobes v Plzni lépe čísloval další a další tehdejší vydání (s nucenou přestávkou v okupačních a pak i padesátých letech), mohl být jejich počet ještě vyšší. Stala se za léta svého vydávání jakousi „biblí“ české mládeže, kterou upoutala legenda o Royovi a návod k lovu jeho třinácti bobříků, podle nichž se každý čtenář mohl přesvědčit o svých vlastnostech a schopnostech.

Mezitím jsem už začal psát a ve 20. ročníku časopisu Skaut-Junák (roč. 1933-41) na pokračování otiskovat příběh s názvem Boj o první místo. I v tomto románu byly moje vlastní prožitky ze školy, z piešťanské kolonky i odjinud, promísené s vymyšlenými příhodami. Po úspěchu s Hochy se mi psalo dobře, k čemuž přispívaly i nádherné jarní dny plné nálad, ve kterých jsem příběh psal.

Čtenářům se Boj o první místo líbil a první písemná pochvala na něj mi došla od jedné dívčí třídy z Břeclavi na Moravě. Děvčata mi napsala nádherný dopis, že se už nemohou dočkat pokračování atd. A tak jsem znovu

71

pokoušel osud a rukopis jsem nabízel několika nakladatelstvím. Samozřejmě neúspěšně - a nadto mne těžce zklamalo známé nakladatelství A. Synka v Praze na Letné, kam jsem s rukopisem poslal i ten dopis z Břeclavi. Rukopis mi vrátili, ale dopis ne. A když jsem nakladatelství upomenul, aby mi ho vrátili, odpověděli mi od Synků hrubě, že žádný dopis k rukopisu přiložen nebyl a abych si prý nevymýšlel. Od té doby jsem již nikdy nikam neposílal originál podobného významu, vždy jsem přikládal jen opis.

A pak mi nečekaně přišel - bez mého nabízení - dopis nakladatele O. Šeby z Prahy. Pošta mi psaní doručila až do Sluneční zátoky. Pan Šeba psal, že by vydal Hochy i Boj, a nabízel mi za každý titul honorář po jednom tisíci korun.

Jakkoliv byla tato nabídka svůdná - mohl bych rázem vidět za výklady knihupectví své první dvě knížky -, odolal jsem částečně pokušení a odepsal jsem, že honorář je příliš malý (i na tehdejší dobu) a že uvolním k vydání jen jednu z obou knížek, buď Hochy, nebo Boj. Pan Šeba se urazil - nebo mne jen zkoušel - a dal mi nůž na krk: buďto mu postoupím k tisku knížky obě, nebo nevezme ani jednu. Ale já se nedal zastráhat a nepovolil jsem, knížky jsem mu nedal. Psal mi potom ještě několikrát, volal mi, ale mně se už naskýtala příležitost jinde.

Zakotvil jsem u Kobesů

Příležitost k vydávání mých knížek, o kterých píšu v předchozí kapitole, se mi naskýtl u nakladatelství Jana Kobese v Plzni. Oba dospělí synové pana Kobese byli vodáci, znali už obě mé prvotiny Hochy a Boj, a tak je doporučili ke knižnímu vydání svému otci, který měl nakladatelskou koncesi i svou vlastní tiskárnu. Tím začalo moje několikaleté vydávání knížek u nich. Postupně od roku 1936 mně tam vyšlo celkem devět knížek, z nichž většina se dočkala i několika vydání. Vyšel tam postupně Boj o první místo, Hoši od Bobří řeky, Tábor smůly, Chata v Jezerní kotlině, Historie Svorné sedmy, Pod junáckou vlajkou, Záhada hlavolamu, Přístav volá a když Duben přichází.

Ale skutečně první knížka, kterou jsem si mohl na vlastní oči prohlédnout a rukama ohmatat, mi vyšla ještě před Kobesovými, a byl to Přístav volá. Historie této knížky byla pro mne velmi významná a pohnutá.

Zjara roku 1934 jsem v denním tisku spatřil oznámení Melantrichu, že znovu vypisuje soutěž o nejlepší knihu pro mládež s částkou 10 000 korun pro vítěze. Rukopisy se měly odevzdat do 30. června. Zprvu jsem váhal, zda se mám po neúspěchu s Hochy v minulém roce soutěže zúčastnit, ale

72

pak jsem se rozhodl, že začnu psát! Lhůta byla velmi krátká, snad jen tři či čtyři měsíce. Nadto jsem byl tehdy právě ve sklíčené náladě, rozešli jsme se s mou první láskou B. V. a já byl rozboleštěný na nejvyšší míru. Proto také to, co jsem začal psát, neslo pečeť mých chmurných nálad a v knížce nebylo nic moc právě veselého.

I to loučení dvou hrdinů bylo zpodobněním mého prožitku, přetaveného do přátelství dvou kamarádů, kteří se musí rozloučit. Také začátek rukopisu, v němž si Jiří Dražan přetěžce vydělává na nákup toužebného kola, byl vzat z mého chlapeckého života. To jsem byl já, kdo si vydělával na kolo vynášením kbelíků s popelem nájemníkům v domě, co vypracovával spolužákům slohové úkoly a zřídil si

Život v poklusu

půjčovnu knížek.

Knížku jsem psal za svízelných poměrů: byl jsem zaměstnán u firmy s dvojitou pracovní frekvencí, s polední přestávkou 120 minut, z nichž čtyřicet jsem musel obětovat na cestu domů k obědu a zase zpět do práce, takže mi zbývalo jen osmdesát minut na trysk do vzdáleného zákoutí Na Kleovce, kde jsem na zahradní zídce ve stoje svou knížku psal. Byl to vždy zápas o minuty. Rukopisu jsem dal název Modrý život Jiřího Dražana, název pak byl pozměněn na Přistav volá, ale to má na svědomí nakladatelství.

Vyhlášení výsledku soutěže bylo stanoveno na 15. září, a já jsem se Tábor smůly v roce 1930 konaný stejně jako předchozí Tábor na Bobří řece v koutu lesa u potoka Mastníku za Heřmaničkami; nejen závody „Sing-sing“ (na horním obrázku), ale i další příhody právě z tohoto tábora podnítily Jestřába k napsání stejnojmenné knížky. ti,,,

73

toho dne samozřejmě nemohl dočkat, i když jsem si velké naděje nedělal. Den před ohlášením výsledku jsem dostal z Melantrichu expres dopis. Otevřel jsem jej třesoucí se rukou. V dopisu bylo: „Soutěžní porota se rozhodla literární cenu 10 000 korun rozdělit mezi tři autory...” Jedním byl J. V. Pleva, druhým J. Hejduk, třetím jsem byl já!

Zajásal jsem, i když vypsáná cena nebude celá moje, ale rozdělí se na tři díly. Kromě toho byl v dopisu dodatek, že všechny tři rukopisy poctěné v soutěži budou vydány knižně! O to byla moje radost větší. Honorář kromě té třetiny literární ceny byl ještě 8 000 korun, a to dávalo dohromady částku, která pro mladého člověka byla více než značná. A to vědomí, že to bude první moje knížka, která vyjde!

Ještě týž rok skutečně vyšla, jen můj původní název se v nakladatelství moc nelíbil a navrhli mi kratší: Přistav volá. Souhlasil jsem, a tak má první knížka před Vánoci 1934 spatřila světlo světa. Radost jsem měl nevylicí-telnou, a kdo něco podobného nezažil, nemůže ji pochopit. V práci mi někteří kolegové blahopřáli, jiní - ti závistiví - se tvářili kysele a dělali, že „to nic není“. Podle Modrého života popsaného v knížce potom žily tisíce hochů a děvčat a dodnes se jeho zásadami řídí nové tisíce.

Jdu do lví jámy

Nejsem žádný mimořádný hrdina, nevyhledávám nebezpečná dobrodružství za každou cenu, a přesto jsem se za svého života už několikrát ocitl v situacích, na které vzpomínám vždy s hrůzou.

Jedním z těchto neuvěřitelných příběhů byl právě ten, jemuž jsem dal ve vzpomínkách název „Rozsvícený čaj“. Když jsem pracoval jako úředník u velkoobchodní firmy Oskara Steina, kde se mi kancelářská práce ani trochu nelíbila, toužebně jsem očekával každou sobotu (tehdy ještě nebyly volné), kdy se nuda v podniku pravidelně rozplývala. V ten den se totiž už od rána sjížděli ze všech koutů republiky naši obchodní zástupci, prodávající papír na celé tuny i vagóny, aby v podniku skládali své účty.

Vyslechli jsme přitom nejednu historku, která se našim lidem venku přihodila, vtíp stíhal vtíp a v podniku bylo rušno. Jedním z těchto pracovníků byl pan Pilgram, už starší člověk, ale velmi hovorný a veselý. Jen o jedné věci nebyl ochoten hovořit a tím méně vtípkovat. Byl spiritistou tělem i duší, účastnil se o nedělích jakýchsi tajných seancí, na nichž byli vyvolávání duchové zemřelých osob, a zpočátku sváděl s některými lidmi v podniku ostré slovní půtky, když se mu pro jeho tmářskou vášeň vysmívali. To pak býval zpravidla konec klidu a pohody a pan Pilgram už po celý zbytek

74

dne na nikoho nepromluvil. Všichni jsme to věděli, a přesto se mezi námi vždy našel vtípálek, který to riskoval a pana Pilgrama si začal dobírat. A tak tomu bylo i jedné listopadové soboty, kdy se stala událost, která otřásla námi všemi, ale nejvíce mnou. Pan Pilgram přijel do závodu kolem desáté hodiny. Nevypadal dobře. Oči se mu leskly a já zprvu myslel, že slzí. Pravděpodobně byl trochu rozpálen horečkou. Když mi podával účetní doklady, které jsem měl zpracovat, zdálo se mi, že se mu chvěje ruka. Byl nezvykle zamlklý. A snad právě to popíchlo skladníka Frankla k poznámce: „Proč tak smutný, pane Pilgrame? Snad vám nepřestal tukat váš spiritistický stolek!“ Rozesmáli jsme se, hloupě a hlučně, ale pan Pilgram zrudl a rozkřičel se tak, jak jsme ho ještě nikdy neslyšeli: „Všichni jste tady hlupáci,“ volal, „všichni do jednoho a Frankl největší! Kdybyste věděli, co všechno je mezi nebem a zemí! Kdybyste věděli to, co vím já!“ Tvář mu rudla víc a víc. Někteří z nás dávali ostatním za zády pana Pilgrama znamení, aby mlčeli. Ale skladník Frankl se cítil uražen, že ho pan Pilgram nazval největším hlupákem, a začal znovu dorážet. Snad by bylo došlo k novému střetnutí, kdyby se náhle neotevřely ředitelovy

Život v poklusu

dveře: „Co se to tu děje?“ zaburácel ředitel. „Jste na trhu, nebo v kanceláři?“ Pan Pilgram se beze slova zvedl a vešel do ředitelovy kanceláře. Asi po hodině vyšel, mlčky si oblékl svrchník a bez pozdravu odešel. Bylo to něco naprosto neobvyklého. Takto jsme pana Pilgrama ještě neviděli. Na konci pracovní doby mě k sobě zavolal ředitel a řekl mi, že si u něho pan Pilgram zapomněl nové vzorky a abych mu je dovezl do bytu. Bydlí prý někde na Letné, osobní oddělení mi dá přesnou adresu. Trochu neochotně jsem souhlasil, nedalo se dost dobře odporovat. Za panem Pilgramem jsem se ale vydal až k večeru, nechtěl jsem si kazit volné sobotní odpoledne. U dveří s vizitkou „Pilgramovi“ jsem nesměle zazvonil. Zevnitř se ozývalo drhnutí podlahy. Pak zvuk ustal a skulinou ve dveřích vyhlédl do potměšilé chodby pan Pilgram. Ihned mě však i v přítmí poznal. Chvilí se na mě zkoumavě díval a já si povšiml, zeje pořád ještě tak brunátný jako dopoledne.

Rozsvícený čaj

Vtáhl mě z chodby do kuchyně a netečně ode mě vzal obálku se vzorky. Se zlobou zabručel: „To všechno jen kvůli tomu protivnému Franklovi. Vždycky s tím musí začít! A vy, holobrádku jeden – vy jste si taky smočil. Vy jste se taky smál!“ Jeho tvář, která se před chvílí trochu rozjasnila, už se zase počala stahovat. Ukliďňoval jsem ho, předstíral

75

jsem, že mě okultní věda naopak velmi zajímá. Potil jsem se rozpaky i jakýmsi neklidem. Byl jsem také oblečen do svrchníku a v kuchyni bylo vedro k zalknutí. „Sundejte ten havelok, uvařím čaj!“ změnil pan Pilgram náhle rozhovor. Ale já měl v té chvíli ze všeho nejméně zájem o čaj. Moje jediná touha byla skončit nepříjemnou návštěvu. Zdráhal jsem se, děkoval se, ale pan Pilgram se už otáčel kolem kamen. V té chvíli kdosi zazvonil. Paní Pilgramová se vrátila s nákupem. Zřejmě i ona byla vášnivou vyznavač-kou spiritismu, protože mi hned ostře vytkla naše posměšky v závodě. Oba manželé se rozhňovali víc a víc. Když přinesla paní Pilgramová čaj a nalévala, konvice se jí v ruce ztelně trásla. A pak to přišlo! Pan Pilgram ke mně přistrčil misku s cukrem a řekl: „Rozsviňte si čaj!“ Myslel jsem, že jsem se přeslechl! Vzal jsem jednu kostku, ale paní Pilgramová řekla: „To budete mít čaj málo rozsvícený!“ Také její oči se podivně leskly a tvář jí rudla. Proboha – slyším dobře? Čaj může být hořký nebo sladký, ale jak může být rozsvícený? Nevím – asi se nemýlím, tito dva lidé nejsou normální, jistě zešíleli! Zachvátila mě podivná bázeň. Jen pryč odtud, a to co nejrychleji!

Pan Pilgram se zvedl od stolu a zvolna přešel ke dveřím na chodbu. Díval jsem se za ním a viděl jsem, jak je zamyká. To mně dodalo! Okem si vyměřuji vzdálenost mezi mnou a dveřmi. Bude stačit několik skoků! Pan Pilgram mi zatím nalévá další šálek čaje. Paní Pilgramová něco kutí u starodávné kredence. Vidím, jak otvírá zásuvku a něco z ní vytahuje. Co to je? S ustrnutím vidím, že je to dlouhý řeznický nůž. Položila jej na desku kredence, ale ke mně se nevrací. „Tak si rozsviňte ten čaj,“ pobízí mě pan Pilgram a dívá se na mě tak podivně, že můj děs se jen zvyšuje. V tu chvíli jsem už byl u konce se silami i nervy. Měl jsem v úmyslu strhnout kabát a klobouk z věšáku, ale už jsem se nedovedl ovládnout. Vyskočil jsem, odstrčil jsem stůl doprostřed kuchyně a vrhl se k zamčeným dveřím. Zábleskem oka jsem ještě viděl, jak paní Pilgramová uchopila nůž – ale oba mají ke mně na několik drahocenných vteřin stolem zatarasenou cestu. Do třeskotu nádobí se mísí jejich hysterický křik. Podářilo se mi na poslední chvíli, ve zlomku vteřiny dveře odemknout. Vyřítíl jsem se na tmavé schodiště a zběsile jsem utíkal, klopýtal a padal po neznámých schodech. Křik obou mých hostitelů se za mnou přenesl na chodbu. V ohybu schodiště jsem zahlédl, že oba běží po schodech za mnou, i když určitě ne tak rychle, jako jsem běžel já.

vyběhl jsem do ulice, bez kabátu, bez klobouku, a hnál jsem se prostředkem jízdní dráhy ztichlými a skoro liduprázdnými ulicemi. A tak jsem běžel dlouho, dlouho, i když křik obou šílených manželů za mnou se

76

už dávno přestal ozývat. Nasedl jsem do tramvaje a rozrušen na nejvyšší míru jsem odjížděl domů.

V pondělí jsem ovšem hlásil v podniku, co se mi u Pilgramů přihodilo. Ředitel však již o celé události věděl. Po několika dnech jsem dostal úřední cestou zpět i svůj kabát a klobouk. Za Pilgramovými se zavřely dveře psychiatrického ústavu. Ulicí a domu, kde jsem v hrůze pil svůj rozsvícený čaj, se ještě dnes vyhýbám.

Na tu křivdu nezapomenu

Když jsem po přestálé hrůze utíkal z bytu Pilgramových, ani jsem si neuvědomil, že nastupuji do električky právě u obchodu U krále železnic, který předtím – ještě v blahých klukovských dobách – hrál v mém životě zvláštní nedobrou roli.

Život v poklusu

To teprve při vzpomínání se mi takové věci z dřívějška vybaví v mysli. U krále železnic byl proslulý obchod s železničními modely a v jeho výkladní skříní jezdil elektrický vláček. Jezdil, svítil, projížděl umělou krajinou přes mosty a zase na chvíli se ukrýval v několika tunelech, a to vše za pouhý jediný krejcar, když ho jeho šťastný majitel vhodil do otvoru ve výkladní skříní. Co jsem tam prostál šťastných chvil, jen abych to mašinkářské kouzlo mohl sledovat. vydával jsem se tam pěšky až z Vinohrad a krejcar jsem do škvírky vyhazoval, až když nebylo vyhnutí, to znamená když nebylo široko daleko nikoho, kdo by tak učinil se svým krejcarem místo mě. Má touha vidět vláček v pohybu byla nesmírná. A pak mě jednou napadla myšlenka - hříšná, zruďná - a nedávala mi spát. Měl jsem ve spořitelně asi sto dvacet korun, těžce vydělaných nošením kbelíků s popelem nájemníkům na skládku a mytím schodů v činžáku. A tou myšlenkou bylo, že si za ty své vlastní korunky, tak těžce vydřené, koupím u krále železnic mašinku na klíček se třemi vagónky a malým okruhem kolejí. Svůj úmysl jsem provedl tajně, věděl jsem, že by mi moudrá šetrná maminka koupí zakázala. Vláček jsem domů v nestřežené chvíli propašoval, ale maminka brzy objevila, jaký nerozum jsem provedl. A hned že tam vláček musím vrátit a chtít peníze zpátky. Já jsem brečel, raději bych se dal zabít, než bych šel s prosíkem do krámu. A tak maminka požádala naši rodinnou drbničku paní Čarnerovou, aby šla mašinku vrátit a mě peníze vydobýt. Dotyčná dobrá duše do krámu skutečně došla, a aby peníze vymohla, prohlásila, že jsem je doma ukradl, maminka zeje vdova s dvěma kluky na krku, a snad se tam pod dojmem své milosrdné lži doká-

77

žala i trochu rozplakat, takže jí peníze nakonec vrátili. Ale při tomto pohnutém úkonu byla v krámě pronesena jedna nedobrá věta, kterou tam vyslovil jak prodáváč, tak dva zákazníci a jež mě pak drtila a strašila ještě velmi dlouho, než jsem si vše přebíral.

Oni tam tehdy na základě plačtivé výmluvy paní Čarnerové prohlásili, že z takového chlapce, který dokáže okrást i svou chudou maminku, už do smrti nic nebude a že by zasloužil oběsit! To pak také paní Čarnerová mé mamince doma s guštem několikrát opakovala a vždycky se přitom na mě výhružně dívala. A já se krčil jako zlosyn s vypáleným cejchem na čele u vědomí toho, že ze mě nejen nic nebude, ale že bych dokonce zasloužil šibenici!

Dlouho jsem se pak touto větou obíral, nedala mi spát, maminku jsem odprosil, své korunky poslušně vrátil do spořitelny, ale teprve mnohem později, když už jsem byl přece o něco moudřejší, mi došlo, jak mi tehdy všichni křivdili, maminkou počínaje - až po paní Čarnerovou a hlavně ty lidi v obchodě. Vždyť já ty peníze přece neukradl! To přece byly moje peníze! Těžce, tvrdě vydělané, dvacetník za každý kbelík popele až ruce praskaly a pět korun za mytí ublácených a zaplivaných schodů dvakrát měsíčně. Tak jaképak věšení? Jaképak předpovídání mého špatného konce? Ale pocit hanby a křivdy ve mně zůstal už navždy. Ano, křivda páli jako oheň a někdy je prostě neuhasitelná!

Dnes v noci přijde...

Noční příhoda s pomatenou ženou ve sluneční zátoce, příběh strašidla u pudy nebo zážitek v bytě pana Pilgrama nebyly jedinými hrůzně bizarními příběhy, které jsem během svého života prožil. Zdálo se - a zdá se mi to i nadále -, že ač se nijak slepě nevrhám do nějakého dobrodružství, ono si mne vyhledává samo. I v poklidné sluncem zalité sluneční zátoce jsem prožil v rozmezí let několik dalších otřesných případů, o kterých chci vyprávět.

Kdysi k nám do tábora přišli dva četníci na služební pochůzce krajem, zřejmě s nějakým důležitým posláním. Na puškách měli nasazená bodla, na hlavách hrachově zelené prilby - a rovnou mířili ke mně jako jedinému dospělému člověku v táboře. Byl jsem trochu znepokojen jejich příchodem i výrazem jejich tváří - a ačkoliv jsme s naším chlapeckým nárudkem měli čisté svědomí, nic zlého jsme samozřejmě neprovedli, přece jen mě jejich vpád do tábora rozrušil. A hned jsem se měl dozvědět, že jsem se znepokojoval právem. Zeptali se mě, zda nemáme v táboře Oddaní členové pražské Dvojky (zleva) Skukůrn, Láďa Velebil, Fanda a Ruda M. v červnu 1931 na nádraží ve Vrážích, když se chystali hledat tábořiště na Otavě. nějakého nově příchodzího člověka v bílé košili! Náhodou jsme opravdu měli - byl to náš bývalý člen oddílu Ruda Machrt (za několik let potom byl popraven při heydrichiádě), který se na nás včera přijel podívat. Ale teď samozřejmě o svém příštím osudu neměl ani potuchy a četníci si jej jenom zběžně prohlédli, aby mi pak sdělili následující zprávu:

Několik kilometrů od našeho tábora, v malé obci za lesy, zabil jakýsi vrhač nožů z potulného cirkusu stařenku, když využil toho, že lidé ze vsi byli na polích - a odcizil jí větší částku peněz. To se nás ovšem netýkalo, ale četníci nám dali výstrahu, že vrah v bílé košili prchá přes lesy směrem k našemu táboru, že je ozbrojen svými vrhačskými noži - a že možná bude chtít v noci přijít do tábora,

Život v poklusu

aby si opatřil jídlo. Četníci na mne vychrlili své pochmurné sdělení, dali mi znovu výstrahu, nadhodili pušky s bodly na ramena a dál spěchali po pobřežní stezce varovat lidi na samotách, koho že mohou v noci čekat. Po jejich odchodu vypuklo v táboře vzrušení. Hoši se shlukli kolem mne, neboť z mého rozhovoru s celníky leccos zaslechli, a já neměl důvod určité nebezpečí zamlčovat. Nastala panika. Hoši, kteří měli mít dnes v noci hlídky, se dušovali, že ze stanu nevyjdou, ale já je všechny upokojil, že pro dnešní noc hlídky ruším a že budu hlídat sám. Přes den se při

78

79

hrách a ve slunečním svitu nálada hochů podstatně lepšila - ale když se' do tábora vkrádal podvečerní soumrak, neklid se ozval znovu. Ti hoši, jejichž stany byly umístěny v křídle stanové podkovy na okraji lesa, odkud snad mohl vrah v noci vystoupit, se nastěhovali k těm šťastnějším, kteří měli stany na opačné straně od lesa, blíže k břehu řeky.

Nastal podivný větrný večer. Po obloze se hnala černá mračna, z lesa se ozýval hukot a kvílení větru v korunách stromů i zlověstný praskot větví. Táborová služba ještě za světla dovarila čaj a namazala večerní chleby, uklidila všechny potřeby do beden v kuchyni a předala mi klíče od jejich zámků. Obvyklá černá hodinka na lavicích u dohasínajících kamen se dnes nekonala. Nikdo neměl náladu na zpívání, tím méně na různá strašidelná vyprávění, o která jindy hoši žadonili. Dnes se nikdo nechtěl bát ještě víc, než už se bál. Přijde dnes v noci vrah? Není to jisté, ale může se to stát! Provedl jsem ještě nástup ke stažení vlajky - a pak už se hoši rozběhli do stanů, kde se rozsvítila na chvílku světýlka lampiček a svíček, než si jejich obyvatelé ve zdvojené posádce ustelou. Tábor - tak rušný po celý den - byl najednou jako po vymření. Jen vítr kvílel výhružně v korunách stromů a řeka hučela tak divně, jak jsem ji dřív neslyšel. Ještě nikdy mi nepřípadal večer tak pochmurný, když jsem v kuchyni osaměl. Ozbrojl jsem se bláhově sekyrou a vyhledal jsem úkryt v kravinách u kuchyně. Každou chvíli rozčísíl nebe nafialovělý blesk a byly to blesky, jaké jsem ještě nezažil. Zdálo se, že jejich příšerné světlo ani nemíní uhasnout, tak dlouho ozařovalo kraj. A v této magické záři se černaly obrysy stromů na okraji lesa - a mně se zdálo, že za každým z nich někdo stojí! Umínil jsem si, že hned, když se nebe znovu rozzáří, zavru oči, abych se svitem blesku tolik neděsil. Ale vždy znovu a znovu jsem proti své vůli oči otevíral. Uvědomil jsem si také, že dostávám podivný strach. Ruka se mi trochu chvěla, když jsem pevněji stiskl sekyrku. Světýlka ve stanech už dávno uhasla a já si byl vědom, že jsem tady docela sám a že na pomoc hochů školního věku bych se sotva mohl spolehnout, kdyby k něčemu došlo.

Tak míjela minuta za minutou, blesk stíhal blesk, vítr nabýval na prudkosti a les v korunách děsivě naříkal. A pak se to stalo! Další neuvěřitelně dlouho trvající blesk ozářil celou krajinu a v tom světle jsem spatřil - ano - nebylo pochyb - postavu v bílé košili, muže číhavě hledícího ke kuchyni.

Něco jsem vykřikl, snad to byl jen vzdech, snad ani žádné slovo. A to už také vidím, jak vrah zvedá ruku, ve které se mu zableskl dlouhý vrhačský nůž - a ten už letí směrem ke mně. Mrštíł jsem proti postavě bezhlavě sekyrku a vyběhl jsem z křovisek u kuchyně směrem k řece. Doběhl jsem až ke svažujícímu se břehu, tam jsem zalehl do suché bezrosé trávy a díval

80

se k lesu. Bílá skvrna - muž vrah už tam nebyl. Snad ustoupil zpět do lesa, nebo se teď pokouší vytrhnout zámky z petlic táborových beden, aby se dostal k zásobám...

Nevím, jak dlouho jsem v trávě ležel a trvale napínal zrak směrem k lesu. Ale začal mnou cloumat chlad ze země, ve dne vždy tak líbezně prohráté, a já si uvědomil, že už musím něco podniknout. Začal jsem se zvolna plížit ke stanům, přičemž mě napadlo, že konečně prakticky uplatňuji zkušenosti z našich her. Teď ovšem to nebyla hra, ale šlo tak trochu o krk. Doplazil jsem se k prvním stanům u řeky, probudil jsem hochy - ti ovšem příliš pevně nespali - a vyzval jsem je, aby rozsvítili svíčky a lampičky ve stanech. Předpokládal jsem, že vrah - pokud ještě číhá v lese - uvidí světla

a pochopí, že tábor je plně obsazen a střežen, takže si na něj netroufne zaútočit. Stan za stanem jsem takto probouzel a světýlko za světýlkem se začalo rozsvěcovat.

Ale až do časného rána se už nic nedělo. Jen při ranním mytí v řece jsme shledali, že naše loďka a vor, přes noc upoutané u břehu k sobě, jsou pryč! Nalezli jsme obě plavidla asi sto padesát metrů po proudu řeky, zachycená o balvany. Usoudili jsme, že vrah se po nich v noci přeplavil na druhou stranu řeky a tam že zmizel v protějším lese, kterým vedla trať železnice.

Život v poklusu

V kuchyni bylo všechno v pořádku, vrah se asi zalekl osvětlených stanů a nepokoušel se už o vloupání do beden s potravinami. Při bližším ohledání místa, kde jsem se v noci v houští u kuchyně skrýval, objevil jsem i dlouhý, ostře nabroušený špičatý nůž, kterým po mně vrah mrštil. V lese jsme našli i mou sekyrku.

Nůž jsem odevzdal ještě týž den četníkům jako důkaz vražedné noční návštěvy, když k nám opět přišli vyptat se na průběh noci. Za několik dnů nám potom došla zpráva, že vrah byl dopaden na jedné z blízkých železničních zastávek, když tam čekal na vlak.

Jaroslav Foglar-Jestřáb v dubnu 1931 se skautským kloboukem, ve kterém ho málokdo vídal.

81

Překážka na trati

Jedna z těch nedobrych příhod v kraji tak poklidném, jako byla naše sluneční zátoka, se nám přihodila rovněž před druhou světovou válkou. Na protější straně řeky byla příkrá zalesněná stráň, pod kterou se vinula na vysoké kolmé kamenné stěně těsně nad řekou železniční trať. Kteréhosi dne káceli místní lesní dělníci nahoře ve stráni vysoké přerostlé stromy a hned je také odváželi někam dozadu za stráň. Pár stromů zůstalo kveče-ru zřejmě jen naříznuto, ale nepokáceno, což jsme se měli bezděčně dozvědět ještě téhož večera. Už se stmívalo a v zákrutu řeky na maličké zastávce se objevila jako vždy touto dobou světla večerního motorového vláčku o dvou vagónech.

A najednou se z lesní stráně ozval těžký praskot a vzápětí se řítily uvolněné stromy dolů do mělké rokle mezi tratí a okrajem lesa. Pořád mi ještě nic nedošlo. Ale najednou mě napadlo: co jestli ty stromy přepadly přes roklinu až na koleje vedoucí po té vysoké stěně? Vlak už pískal k odjezdu, večer na zastávce téměř nikdo nenastupoval. Jak upozornit strojvůdce na možnou překážku na trati? Pokřikováním nebo světelnými znameními? Co když způsobím planý poplach? Ale co vědomí nebezpečí, že vlak ve tmě narazí na skácené stromy, vykolejí - a spadne ze stěny dolů do řeky?

Obavy z toho u mne zvítězily. Sehnali jsme v rychlosti všechny baterky, které jen v táboře byly, několik hochů jsem s nimi poslal pře-plout s loďkou na druhý břeh pod trať a my ostatní jsme mávali velikými kruhy světla proti blížícímu se vlaku. Hoši na loďce dorazili s baterkami na druhou stranu řeky snad minutu či dvě před příjezdem vlaku - a viděli to, co jsem já jen tušil: několik stromů padlo přímo přes koleje! Volali svůj objev přes řeku ke mně, ale já se zbytkem hochů nemohl už dělat nic jiného než křičet a pískat a světly mávat proti vlaku. Vidím strojvůdce, jak se baví s cestujícím, který stojí za ním napůl v otevřené kabině.

Vzápětí jsme slyšeli kvílení brzd, ale bylo už pozdě. Ozvala se rána, kovový třesk, řinčení rozbitého skla - a pak několik nepředstavitelně dlouhých vteřin, strašlivých vteřin hrůzného očekávání pádu vagónů z vysoké stěny do řeky. Nikdy na těch několik okamžiků nezapomenu - i když se nenaplnily tím mým očekáváním. Vlak nespadl, ani nevykolejil, jen se zarazil o kmeny ležící přes koleje, a odnesla to rozbitá přední část motorového vozu. Motor zůstal naštěstí neporušen, takže vlak mohl později po odstranění stromů pokračovat v jízdě. Padlo několik rozčilených výtek z obou břehů, jak od strojvůdce, tak od nás z tábora. Křičel

82

jsem, že jsme přece mávali světly a že jsme i volali, strojvůdce však zlobně odpovídal, že nemůže dát na to, co se děje na druhé straně řeky, kde si třeba někdo hraje se světýlky.

Smrt na Táboře svobody

V hluboké okupační době - v roce 1943 - vtrhla jednou do našeho tábora ve sluneční zátoce nacistická vojenská policie, která pročešávala okolní lesy a hledala v nich partyzány. My jsme samozřejmě partyzáni nebyli, byli jsme jen školní mládež, ale co to bylo platné, když nás prohřešek proti nacistickému rozkazu byl přece jen veliký! Tábořili jsme totiž. Byť to nebylo ve stanech, ale v chatrném dřevěném objektu po násilně zrušeném vinohradském Sokolu. A táboření české mládeže už ve čtyřicátém roce přísně zakázal kat českého národa K. H. Frank. Překročili jsme vědomě jeho nařízení, ale naštěstí velící důstojník tehdy zřejmě ten zákaz neznal. Celkem vlídně se mnou hovořil, ba i ruku mi podal při odchodu, ale já jsem se ještě několik dnů nemohl z přestálého strachu vzpamatovat. I když tábor byl pro tento rok zachráněn, nebyli jsme rozeznáni! Hůře to dopadlo o rok později na Táboře strachu 1944, když na udání z Prahy přišla do našeho tábora kontrola z nacisty řízeného Kuratoria pro výchovu mládeže, kterou vedl Sudeťák Marschner. Tento skopčák zuřil, že táboříme, rozkázal mi tábor ihned zrušit a v Praze se hlásit k raportu za vedení zakázaného tábora! Zrušení nás příliš nebolelo, stejně jsme už za dva dny měli

Život v poklusu

tábor ukončit. Ale ten strach, co bude v Praze! Naštěstí na ústředí kuratoria v Praze seděl český člověk, který „aféru“ ututlal a nic se nestalo. Ale název Tábor strachu už vešel do dějin oddílu.

Pak přišel konec války a tím i okupace, a my jeli do Sluneční zátoky tábořit už svobodně, bez obav, na regulérní tábor pod stany a pod názvem Tábor svobody. Kraj byl však plný werwolfů, německých záškodníků, a ti dva dny před naší cestou odpálili ve stanici Světla nad Sázavou odstavený nákladní vagón plný střeliva. Budova nádraží byla těžce zdemolována, několik vagónů leželo koly vzhůru, všechno bylo rozbité, ohořelé, koleje poničené. Přesto nás zde dráha přepojila na naši lokálku, byť s velkými obtížemi. Byli jsme celou tou zkázou, co jsme zde viděli, rozrušení.

Na táboře jsme přišli na veselejší myšlenky, ale to jsme ještě nevěděli, co nás čeká v den odjezdu při bourání stanů.

Na kopci za lesem nad naším táborem byla ubytována malá posádka sovětské armády a ta střežila několik set sovětských běženců-nevojáků, kteří byli osvobozeni z nacistických koncentračních táborů, kam byli

83

kdysi za války dopraveni jako zajatci z odlehlých vesnic Sovětského svazu. Nyní jim bylo vytýkáno, že za války vlastně nebojovali a že byli dopraveni do Německa na práci. Běženci se netajili obavami, že je Stalin dá po návratu do vlasti oběsit, což jim vojáci také nepokrytě potvrzovali.

V poslední den tábora, když už jsme bourali stany, přišel k nám . z posádky mladý sovětský důstojník a žádal nás, abychom ho naší pramicí převezli přes řeku, že tam bude lovit ryby - tehdy obvyklým vojenským způsobem, to jest vhozením ručního granátu do řeky. (Zabitě ryby vyplavaly na hladinu, kde je voják bez nesnáží vylovil.) Několik našich starších hochů důstojníka ochotně převezlo, což jsem viděl dost nerad, potřebovali jsme každou ruku na práci s bouráním.

Náhle - když už byla pramice na druhé straně - se odtamtud ozvala strašlivá rána. Důstojníkovi na břehu vybuchl granát v ruce dřív, než jej stačil vhodit do vody, a roztrhal ho na kusy. Hoši odrážející s pramičkou od břehu měli ještě tu duchapřítomnost, že se přitiskli na dno lodi, aby se uchránili před střepinami granátu.

Pak přišli vojáci, vypůjčili si od nás dvoumetrovou dřevěnou okenici a na té jako na nosítkách dopravili rozbité důstojníkově tělo do ubikací. Nešťastník měl pak veřejný pohřeb na ledečském hřbitově, kde dodnes jeho hrob udržují místní občané.

Tábor svobody byl náš poslední tábor ve Sluneční zátocě, jím jsme ukončili naše dlouholeté táboření v tomto kraji a tábory jsme přenesli na trojí prázdniny do vysídlené krajiny za Českým Krumlovem. Ani tam jsme ale nebyli ušetřeni otravných událostí.

Koupil jsem parník

Když jsem jako malé dítě stával na žofíně a trnul strachem při pohledu na kymácející se vlnky lodičky-maňásky na Vltavě hluboko pode mnou, nevěděl jsem ještě (a také nemohl vědět), že jednou, v dospělém věku se na téže řece sám stanu majitelem lodi, a to dokonce obrovské lodi, vyřazeného nákladního parníku. Jak k tomu došlo?

Podle úsudku mnohých lidí to byl ode mne „husarský kousek“, ale nebylo vyhnutí. Situace se musela řešit! Pěkná řádka oddílů mládeže byla v roce 1933 a 1934 vypovězena z dosavadních klubovních ubikací na Petřském nábřeží - a nebyla možnost v dohledné době získat náhradní klubovny potřebné pro jejich činnost. Náš oddíl Dvojka byl mezi těmi postiženými, vypovězenými - a já zapnul všechny páky na získání nějakého objektu nejen pro nás, ale i pro ostatní oddíly.

84

V roce 1934 zakoupil Jestřáb v Děčíně vyřazený nákladní parník, který nechal přebudovat na klubovní loď s desíti klubovnami; loď s názvem Skaut pak kotvila v Praze na Vltavě mezi Právnickou fakultou Univerzity Karlovy a Rudolfinem.

85

Jestřáb dělá „figuru“ na palubě lodi Skaut při natírání zábradlí.

Po nespočetných pokusech, jejichž vyličení by obsáhlo samo o sobě jednu plnou kapitolu mého životopisu, jsem objevil určitou naději. Objekt na pevnině byl nese-hnatelný, ale naskytla se možnost koupě vyřazeného nákladního parníku, donedávna se plavícího pod vlajkou Čs. společnosti dunajsko-labské s náklady z Děčína do Hamburku a zase zpět. Parník zatím kotvil na Labi v zátocě vyřazených lodí kdesi v Děčíně.

Nastalo velké předběžné jednání se Společností o koupi, s ostatními oddíly, které byly bez přístřeší, o pronájmu, i s pražským magistrátem, aby nám loď povolil zakotvit na Vltavě proti Klárovu, dokonce kousek pod tehdejší

Život v poklusu

Poslaneckou sněmovnou (dnes Rudolfinem), ačkoli tam kotvení jakéhokoli plavidla na kilometr cesty po proudu i proti proudu nebylo povoleno. A to už se začínal rýsovat můj plán, ten „husar-ský kousek“!

Jel jsem se na vyřazené parníky do Děčína podívat (nabízeli mi jich několik) a vybral jsem si pro náš účel parník Orlici. Měřil šedesát čtyři metry od špičky až po zád, v šíři měl sedm metrů a tam, kde byly prostory pro hnací kola, takzvané nákolnice, měřil až dvanáct metrů. Měl dva stožáry s příslušnými ráhny, přičemž komíny byly již odmontovány. Uvnitř - tedy v podpalubí - byly ohromné skladovací prostory, strojovna ještě plná mosazného zařízení na páru, na palubě se houpal velký plechový záchranný člun pro dvanáct osob, nepotopitelný, protože na obou koncích měl vzduchové komory. Byla to „balada“ a já už viděl, co se bude s lodí v Praze podnikat! Škoda, že jsem jenom viděl, ale zatím ještě nic nevěděl o tom, čeho se odvažuji!

Za peníze vypůjčené od přátel i příbuzenstva a za své celoživotní úspory, v nichž byl tehdy už i honorář za první knížku, jsem parník koupil - a tím pro mne nastaly dva nejhorší roky mého dosavadního života. Ale o těch se zmíním později. Dal jsem parník dopravit do loděnic Společnosti v Praze-Libni, a pro-

86

tože vltavskými zdymadly by pro svou šíři neprojel, bylo nutno ještě před jeho plavbou do Prahy přechodně odmontovat a na palubu volně složit ony nákolnice, čili jakési blatníky koles. Kvůli mostům bylo také nutno sklopit na palubu oba stožáry. Ještě teď, po tolika letech, vidím ten labský záliv v Děčíně s jeho stojatou kalnou vodou, plnou mastnoty páchnoucí dehtem a drze a troufale přelétanou německými letadly s výsostnými kříži na křídlech. Němci už tehdy, v hlubokém míru, nad naším územím!

V libeňských loděnicích jsem dal odstranit z vnitřku parníku všechny stroje a sehnal jsem řemeslníky na autogenní vyřezávání okenních otvorů do boků lodi, dále pak truhláře na vnitřní pobití celé délky lodi palubkami i na zhotovení příček, jimiž byla loď rozdělena na deset klubovních místností včetně podélné chodby. Na zádi i na přídi byly kajuty pro bývalé lodníky a kapitána. Že bych tam snad měl bydlet, o tom jsem neuvažoval, ale zřídil jsem v nich útulek pro úředně nařízeného hlídače, který měl být podle předpisu trvale na lodi.

Trampoty začínají...

Na palubě byly stejně jako v podpalubí kromě lodnické a kapitánské kajuty různé přístavky. Po celé délce lodi čněla střežovitě do výše světlíková okna, jimiž vnikalo do útrob lodi denní světlo, což bylo nanejvýš nutné, protože budoucí klubovny se nalézaly v podpalubí a bočními vyřezanými okénky tam příliš mnoho světla nepronikalo. Z paluby sem také musely být postaveny několikrát schody, po kterých se do podpalubí scházelo. Na chůzi po nich bylo nutno dávat velký pozor, protože asi v jejich polovině byly příčné železné traverzy, o které si leckterý nepozo-ra otloukal hlavu, když ji včas neshýbl.

Celé to obří těleso lodi bylo připoutáno ocelovými lany k železným kruhům v navigační stěně sníženého nábreží. A aby se loď při nárazech o pobřežní stěnu nepoškozovala, byla zapřena asi pět metrů od stěny několika silnými kládami o průměru zhruba telegrafní tyče.

Byla to velická sláva, když loď (teď už jsme jí říkali Skaut), zhruba upravenou pro obývání, dovlekl remorkér proti proudu Vltavy z libeňské loděnice k Rudolfinu. Na uvolněné prostory po hnacích lopatkových kolech byly nasazeny nákolnice, postaveny znovu stožáry - a do přidělených kluboven se začaly stěhovat zatím šťastné oddíly. Říkám zatím šťastné, pro-lo>e během doby se na lodi začaly vyskytovat nejrůznější nečekané nesnáze, které nám všem ztrpčovaly naše klubování.

Jednou z nejhorších bylo, že nevhodně vyrobené rámy střešních oken-

87

Jestřábovy trampoty s lodí pražští skauti zprvu příliš nevnímali, naopak, klubovny v podpalubí skauta pro ně byly přitažlivým, romantickým prostředím k oddílovým schůzkám.

nich světlíků propouštěly při deštích dovnitř na klubovní stoly spousty vody, kterou jsme museli zachytávat do speciálně upravených „okapů“ z nepromokavého naolej o váného papíru.

Jinou metlou bylo trvalé prosakování vody dnem lodi, které bylo vyrobeno z obrovských trámů o průměru asi dvacetkrát dvacet centimetrů. Skuliny mezi těmito trámy, tzv. polštáři, bylo nutno stále utěšňovat koudelí, což jistě dobře znají starší vodáci. Loď byla chatrná, těsnění bylo už dávno shnilé, takže voda někdy stoupala až nad prkenné podlahy některých kluboven, položené na těchto polštářích.

Zkušení dělníci z loděnic mne na zoufalé dotazy o radu nabádali k něčemu, o čem

Život v poklusu

jsem se původně domníval, že to patří do lednické latiny. Ale mysleli to opravdu vážně. Radili mi koupit na pile v Braníku několik pytlů pilin, nasypat je z přídě lodí do vody, načež piliny prý vniknou do skulin mezi spáry polštářů a bude na čas pokoj. Udělali jsme to podle rady, loď se opravdu přestala plnit vodou, ale již za tři dny se topila znovu! Pak se povážlivě začínala potápět její záď. Nastalo zoufalé pumpování ručními pumpami, trvající každodenně několik hodin. Ostatní oddíly, až na malé výjimky, se této těžké a úmorné práci vyhýbaly, takže těžiště výkonu spočívalo na chlapcích našeho oddílu. Další rada byla vrátit loď do loděnice v Libni, tam ji vytáhnout na břeh a znovu odborně celou utěsnit. Závratná částka vyslovená za tuto práci učinila tu radu nepoužitelnou. A tak zase jen pumpovat, pumpovat, každodenně celé hodiny. Pumpy byly věčně rozlámané, ruce oň táhel pump do krve rozedřené. Povolali jsme na vypumpování i požárníky. Ochotně přijeli, ale nemohli pomoci, násavné hlavice jejich hadic nebylo možno dostat ke dnu lodi. Také firma známá pod sloganem Na pumpy jsou sigmundi přijela, ale nemohla pomoci. Klubovny na zádi lodi, kam se voda nejvíc stahovala, stály už několik centimetrů pod vodou a byly nezpůsobitelné provozu.

Byly to zoufalé doby a nedaly mi spát. Klesne-li loď na dno řeky (asi 6 až 8 metrů hloubky), žádná vltavská technika už ji nikdy nevyzvedne na hladinu. Pracovní morálka členů oddílu, kteří mně až dosud byli věrní, začínala zvolna upadat. Množily se neúčasti na pracovních schůzkách, někteří rodiče se dali slyšet, že budou svým synům dovolovat chodit na loď, „až ji dají dělníci do pořádku“. Jen rada, kde na to vzít peníze, chyběla. Objevily se také pověsti, že jeden z našich hlídačů úmyslně navrtává dno lodi, aby si víc vydělal při pumpování. Truhlář, jehož jsem volal k zodpovědnosti za neodborně opravená světlíková okna propouštějící vodu při každém lijáku, prohlásil lakonicky. „Mňo – kolik pak vono těch dešťů do roka je!“ Při mé smůle nastalo zrovna jako z udělání deštivé období a volání z jiných oddílů, abych se šel podívat na neobyvatelnost jejich kluboven, mně drásalo nervy. Jako kdybych já za to všechno mohl! Tak špatně se mi oddíly odměňovaly za mou ochotu pomoci jim ke klubovně! Odměnou našim věrným chlapcům-pracantům byly časté podvečerní plavby na záchranném člunu do tajuplného ramene Vltavy zvaného Čertovka. Vroubily ji po obou stranách zadní trakty starodávných činžáků zasahujících až do vody. Proto se této části Kampy říkalo Pražské Benátky. Býval tam silný proud a my se proti němu za svitu strašidelné lodní lucerny probíjovali až tam, kam to bylo jen možné, k obrovskému mlýnskému kolu. Jednu z takových plaveb jsem popsal v naší oddílové kronice:

Prostorná a přece tak útulná klubovna oddílu na lodi Skaut je zatopena žlutozeleným světlem pumpovací lihové lampy. Kdyby bylo chvíli ticho, slyšeli byste i šplouchání vody na kovové stěny naší lodi, i tajemné vrzání a temné údery v podpalubí, tam někde v jeho uličkách, na schůdkách a v zamčených kajutách jiných oddílů. To loď svým mohutným čtyřiašedesátimetrovým tělem naráží na kamenné nábreží opěrnými kládami. V ráhnech a ocelových lanech vítr hvízdá –až toho všeho ty podivné strašidelné zvuky.

88

89

V klubovně právě skončila družinová schůzka. Ale hochů je zde ještě hodně, protože několik jich přišlo –jako obvykle v dobách lodní klubovny – mimodružinově.

„ Jestrábe – pojedeme ? "ptá se Zoubek, „ mám připravit člun ? "

„No samozřejmě!“ odpovídám.

Kam se popluje v té večerní tmě? A na čem? Inu – na našem ohromném člunu, který má bachratý tvar záchranného člunu jako na zámořském parníku. Je pro dvanáct osob! A popluje se do Čertovky!

Hoši už berou z přístavku na palubě pádla. Spígl ze žluté družiny rozsvěcuje velikou strašidelnou lodní lucernu. Vycházíme po schůdkách na palubu. Pozor na traverzu!

UŽ je tma. Na pobřeží svítí lampy a také na druhé straně rozlehlé vodní hladiny se mihotají osamělá světýlka. Tulek a Sopka spustili po rumpálech na vodu člun. Dopadá s mohutným šplouchnutím na hladinu mezi lodí a stěnou nábreží. Díváme se z paluby dolů na jeho dno, je asi čtyři metry pod námi. Zub postavil do člunu žebřík a hoši po něm slézají. Jsme mezi stěnou lodi a vysokým kamenným nábrežím. Nemůžeme zde ještě použít pádla, proto vyplouváme na volnou řeku tak, že taháme za lano na stěně lodi a tím se dostáváme do pohybu.

A už jsme na volné řece! Klubovní loď Skaut, teď černá a obludná, mizí ve tmě.

„Á hop – á hop – á hop, " dává Zub rytmus pádlařům. Sám sedí na zádi člunu a jedním pádlem kormidluje. Na přídě sedí Lojza Truhlář na záchranném kruhu a třímá v ruce rozžehnutou lucernu. Čertovka je už na obzoru. Její ústí se

Život v poklusu

vynořuje ze tmy. Teď to začne! Teď se všichni připravte! Běda slabým a bojácným! Běda nevytrvalým! Běda člunu i nám, selže-li náhle některý jeho člen nebo vyrazí-li divoký proud řeky někomu z ruky pádlo! V Čertovce je šílený proud, vše strhávající. Uvidíte, uvidíte!

Zub přestává kormidlovat, jeho síly je zapotřebí jinde. Kormidlovat v těchto místech už stejně nemá smysl. Zub bere do ruky bidlo, Pepík Hůrku druhé a odpichují člun ode dna. Na každé straně se pachtíme s pádly po třech. Rveme se o každý decimetr délky kupředu. Tady se už nekřičí „á hop á hop...!“ Tady platí jediné heslo: Pádluj jak můžeš, rychle, mocně, ale jen proboha opatrně!

Proč opatrně? Protože pádlo, to je život, to je tady v tom ječícím šíleně ubíhajícím proudu tvoje všechno! Voda ti strhává pádlo pod člun, vyrazí ti je z ruky, div že za ním nevypadneš přes okraj člunu – a než stačíš vykřiknout, pádlo je pryč, urváno proudem. A co horšího – člun už je sám strháván, otáčí se bokem, ztratil teď přímý směr – pozor – pozor!

Na parníku Skaut byl i obrovský záchranný člun, na kterém členové oddílu podnikali každý večer „bohatýrsképlavby“ přes celou šíři Vltavy na Cenovku.

Jestráb později o těchto plavbách napsal povídku Boj na Čertovce.

Zub a Pepík přispěchali s bidly. Na několik vteřin člun zachytili, ale bidla se ohýbají k prasknutí, vlny na druhé straně dorážejí na bok, derou se přes okraj člunu. Povolte pravou stranu, povolte přece, proboha přestaňte pádlovat – Jaromíre, slyšíš? Sedněte na bon, sednete na bort, a vy vlevo, opřete se do toho, hrome, víc, víc...!

Mocná pěnová sprška uhasila svítilnu. Lojza Truhlář nařiká nad svou Životní smůlou a vytřepává si z rukávů spousty vody. Ale člun už se točí z nebezpečné situace zadí zpět, už není bokem napříč proudem. Sjíždíme nechtěně, dravý proud nás strhává o několik drahocenných metrů, o které jsme se předtím rvali asi čtvrt hodiny. Ale už se podařilo ústup zastavit, pádla se opět v šíleném tempu noří po obou stranách člunu do vířící pěnové vody – už je to dobré – už se zase pokračuje v plavbě.

Podívejte se, tadyhle jsme už byli, tady nás to strhlo, tady to bylo! Míjíme otevřené vchody do domu s osvětlenými okny, s uvázanými lodičkami u zadních dveří. Někdo na nás cosi křičí odkudsi ze tmy pavlače. Nerozumíme a nevšímáme si toho. Červenavé světlo z otevřených domovních vrátek domů se vlévá do vody. Teď proplouváme pod můstkem, vedoucím na Kampu. Nahoře nad zábradlím stojí několik stínů, které pozorují naši dobrodružnou plavbu. Jsou to hoši z okolí, domorodci. Pouštějí na nás kameny a plivají po nás. Zub přistupuje k odvetnému opatření. Pravou rukou se chápe velkého

90

Q1

hrnku, nabírá do něj vodu a polévá mocným rozmachem vzhůru ty nesporetovný potměšilce.

Bližíme se k nejsilnějšímu proudu. Sráží nás mezi kořeny stromů, rve nás dolů – dolů, ale zachytáváme se za nějaké schůdky, chvíli si oddychujeme – a znovu do práce, znovu do toho ječícího pekla!

Konečně jsme tady! U strašidelného mlýna, dávno ztichlého, mrtvého, s obrovským vodním kolem. Dál nemůžeme, tam už je dřevěné mřížoví. Jsme spokojení. Měli jsme dnes dobrou sestavu posádky. S každou posádkou se až sem nahoru člun nedostane. Povede se to jen málokdy! To je svátek, náš oddílový lodní svátek, když se dostaneme s člunem až sem ke mlýnu!

Lojza zase rozsvěcuje lucernu. Plujeme zpět. Nepádlujeme, jen Zub s Pepíkem Hůrku udržují běh člunu tak, abychom nikde nenarazili. Vpíjíme se zraky do každého úseku cesty a v duchu vidíme ty jednotlivé situace, když jsme se dřeli nahoru proti proudu.

Konečně jsme na volné řece. Pádla opět nastupují. Teď už spěcháme, je hodně přes dvacátou hodinu. Vítr fičí, přes srpek měsíce rychle plují roztrhaná oblaka.

Klubovní loď Skaut se vynořuje ze tmy. Vjíždíme opatrně do prostoru mezi lodí a vysokým nábrežím. Rumpály zarachotily. Hoši uklízejí do přístavku pádla. A za chvíli opouští loď několik stínů. Ze dna vyzdvíženého člunu, vytaženého lany nad úroveň paluby, kape voda...

Dočetli jste jeden příběh z dávné bohatýrské minulosti našeho oddílu, zběhnuvší se někdy před víc než šedesáti lety! To jsme byli ještě živí – dnes už jsou Zub a Pepík Hůrku dávno mrtví, možná že i ještě někdo jiný z té posádky, co se tehdy probíjela až k čertovskému mlýnskému kolu na přehrazené Čertovce. O Špíglvi, Jaromírovi a Lojzovi nic nevím. Ale byly to i při všech těch trampotách s naší klubovní lodí někdy opravdu blahé a krásné doby – i když si nepřeji znovu je prožívat. Jen ta mladá léta, ta kdyby se vrátila!

Významné okamžiky

Naše loď Skaut zažila tři slavné návštěvy. Prvním hostem byl náčelník Svazu

Život v poklusu

skautů profesor A. B. Svojsík, který se přišel podívat na můj „husarský kousek“ a nešetřil slovy obdivu a uznání nad tím, že se čin podařil! Měl také pěknou zahajovací řeč na malé slavnosti za náhlého krutého mrazu 10. ledna 1935, kdy loď byla předvedena širší veřejnosti. Zmínil se o podnikavosti a soběstačnosti mládeže nikým nepodporované,

92

íw 23,fosin« 1356 aváí\vit našu

klubovnu, -na. loj\ • SKflUT'

aImrvcký spisovatel,

oslavě^ ?nalec *>řiíiroih

a vycho/atel,

ERNEST THAMffibN 5ETQN

a přesto se snažící udržet si přes všechny překážky a nepochopení úřadů svou činnost.

V té době přišel na loď také novinář a spisovatel Ondřej Sekora. Ten napsal o lodi pěkný článek do tehdejších Lidových novin a doprovodil jej i svými rázovitými kresbičkami. Článek vyšel dva a půl měsíce po otevření lodi, ve středu 27. března 1935.

A třetí velmi významnou návštěvou byl americký spisovatel Ernest Thompson Seton, náhodou dlící v Československu při svém zájezdu do Evropy. Dostavil se na loď dne 23. prosince 1936 a my jsme při jeho návštěvě zažili horkou chvíli, která se však nakonec obrátila v legraci. Tou se stala mizerná

zátka v lahvičce s inkoustem, která zapadla dovnitř a nebylo možné ji vytáhnout.

Tehdy ještě nebyly propisovačky, nejvýše snad jen plnicí pera, ale my jsme nabídli slavnému spisovateli obyčejnou násadku s perem, aby se nám podepsal do vyzdobené kroniky. Což kupodivu učinil, ale zároveň se mu podařilo hned při prvním namočení pera do lahvičky prožluklou zátku nabodnout a vylovit!

Samozřejmě, že jsem se ohromně styděl, a jen okolnost, že jsme byli na lodi nad několikametrovou hloubkou, mě odradila od toho, abych se propadl hanbou.

Seton vzal příhodu s humorem, a protože se mu líbila indiánská výzdoba naší podpalubní klubovny, zatančil nám několik kroků indiánského tance a zakřičel pokřik kteréhosi kmene.

V zimě bylo nutno loď z bezpečnostních důvodů po celém obvodu uvolnit z ledu, což obnášelo asi 150 metrů délky obsekávání, ale nebylo nikoho, kdo by tuto nebezpečnou ledařskou dřinu zastal. Naštěstí byly obě zimy, co nám loď sloužila, s jednou výjimkou mírné - a než přišla obleva, led milosrdně sám v klidu odešel, aniž by loď těžce poškodil.

Zápis v kronice pražské dvojky na památku návštěvy amerického spisovatele a význačného propagátora života v přírodě E. T. Setona na lodi Skaut, dole s jeho vlastnoručním podpisem.

93

Konec trápení

Loď se však topila pořád dál a dál. Pumpování nebralo konce a věčné stížnosti oddílů na neudržitelný stav kluboven mi ničily nervy. Jaký div, že po více než dvouročním soužení jsem se rozhodl zbavit se tohoto mučidla jednou provždy!

Našel jsem na loď kupce, byl jím jakýsi pan Šebek z Lovosic, zabývající se podivnou živností: kupoval staré lokomotivy, stroje, vraky aut, mostní konstrukce - a po krátkém jednání koupil i mou tisíckrát prokletou loď, byť s velkou ztrátou peněz, do ní vložených. Ale byla to pro mne úleva, jakou jsem nepocítil po celé ty dva roky běd, strachu a výčitek.

Už mě žádná vichřice nestrašila, že utrhne loď od břehu a postaví ji kolmo do proudu řeky, žádný lijavec že nezatopí vnitřky kluboven, prosa-kující voda že nepotopí loď nenávratně ke dnu! Byl jsem zase svobodným člověkem! Některé oddíly mě sice chtěly žalovat pro nedořazení smlouvy o pronájmu kluboven, třebaže jsem předplacené nájemné do koruny vrátil, ale to byly už jen drobné lapálie proti tomu všemu, co jsem prožil. Loď byla prodána, zmizela z povrchu zemského, vlastně vodního - a bašta!

Tři „moje“ řeky

Všechny tři hrály v mém životě významnou úlohu a všechny jej trvale ovlivnily.

Od utlého dětství mě poznamenala má první řeka, „rodná“ Vltava. Říkám jí tak proto, že jsem se narodil v její nejtěsnější blízkosti, v Benátské ulici č. 3. Byl to dům na tu dobu poměrně pěkný, ale přiháze-ly se v něm různé pochmurné události, o nichž jsem se zmínil v počátečních kapitolách. Jednou z nich byla i tragická smrt sestry mé maminky ve věku asi 18 let. Vzala si život z obavy před tehdy tak rozšířenou tuberkulózou.

Po tatínkově smrti a pohřbu v Poděbradech jsme se s maminkou a bráškou Zděndou vrátili zpět do Prahy do Nuselského údolí. Napřed jsme se nastěhovali k babičce na nábřeží Botiče proti Folimance, do domu „U Hostošů“, kde měl hostinec pan

Život v poklusu

Pulkrábek. Tady voněla každý den silná hospodská hovězí polévka, na kterou jsem vždy míval velikou chuť, ale nikdy jsem to nikomu neřekl. Zjara mě tu okouzlovaly barevné tulipány, které dával pan Pulkrábek do každého okna sálu. Už tehdy jsem byl velmi vnímavý k barvám. Za několik měsíců potom najala maminka byt v sousedním domě, kterému se říkalo „U Vladyků“.

94

Maminka bývala po tatínkově úmrtí často velmi smutná. Za slunných nedělí jsme někdy chodili pro vzpomínky na něj na ostrov Žofín. Maminka tam mně a bráčkovi kupovala červenou limonádu, jednu dohromady. Já jsem pak odbíhal od zahradního stolku parčíkem k zídce obrácené k Vltavě.

Ta moje řeka se třpytila v odpoledním slunci hluboko pod zídou a já pozoroval s mírnými obavami lidi koupající se pod námi. Hladina se mi zdála nezměrně rozlehlá a já se bál, že se mi ti lidé utopí. Ale byli to zřejmě dobří plavci, nikdy nikdo nevolal o pomoc. A všichni do jednoho měli na hlavách různobarevné čapky, asi to tehdy bylo v módě. Obdivoval jsem jejich barvy, plavaly tu čapky žluté, modré, červené, oranžové, zelené i bílé. Právě tak rád jsem pozoroval hochy a dívky, kteří se po Vltavě proháněli na vratkých maňascích.

Vzadu nahoře v hudebním pavilonu vyhrávala kapela tklivé melodie, a jedna z nich, pokaždé tady hraná, mě vždy hluboce roztesknila. Tehdy jsem ovšem ještě nevěděl, že je to Dvořákova Humoreska. Dodnes - když ji slyším - znovu cítím tu atmosféru slunných nedělí tam na Žofíně, vidím třpytící se řeku s plujícími barevnými čapkami, i zase usmlzenou maminku, která si oživovala vzpomínky na doby, kdy jsme sem chodili s tatínkem a kdy u nás doma bylo všechno ještě dobré a pěkné. Pamatuji si, že kousek za můstkem, který vedl z nábřeží na Žofín, býval stojan se zasklenou vitrinou a do ní návštěvníci vhažovali drobné mince i upotřebené poštovní známky, vše ve prospěch vídeňské Matice školské. Tatínek mě vždy vyzvedl, abych se do vitríny podíval na krejčery i na ty různobarevné rakouské známky.

Jednou jsme při takové cestě na Žofín uviděli na rohu nábřeží proti Národnímu divadlu hrůznou kalužinu krve smíšenou se zmrzlinou. Lidé říkali, že tady někoho postihl záchvat s chrlením krve a zmrzlinu že mu podávali pro zastavení krváčení. Krev nikdo neuklidil, tehdy se zřejmě na takové věci příliš nedbalo, a lidé nad kalužinou postávali, vyhýbali se jí a zase šli dál. Já byl ale tím pohledem otřesen. Pořád jsem ve své dětské duši litoval toho neznámého člověka, že asi umřel, zatímco tady všude bylo slunce, blyštěla se řeka a z Žofína sem doléhala Dvořákova hudba. Dnes je to už více než osmdesát roků, ale já kdykoliv jdu kolem toho místa tam na rohu u mostu, vždy si na to vzpomenu. Právě tak si na tu příhodu vzpomenu, když slyším Dvořákovu Humoresku. Ta teskná melodie je nerozlučně spjata s mým předškolním dětstvím. A nikdy jsem dobře nepochopil, proč ji skladatel nazval Humoreskou. Pro mne ta skladba nikdy nepřipomínala nic veselého!

95

Sázava, řeka nádherná

S povídáním o mé první řece Vltavě jsem vlastně skončil, když jsem prodal nešťastný parník. O Vltavě jsem od té doby nechtěl na čas ani slyšet, i když mi nabízeli jinou vyřazenou loď, s ocelovým dnem, takže by prý do ní nepronikla ani kapka vody!

Ted však chci říct něco o Sázavě jako o své druhé řece, o níž jsem se už zmínil kdesi na předchozích stránkách v souvislosti s tábory ve Sluneční zátocce. Sázava ovšem není nádherná jen pro mne, ale i pro tisíce vodáků, turistů, trampů a kdysi též plavců, kteří po téhle nádherné vodě a celým tím líbezným krajem plavili vory.

Znám Sázavu od svých mladičkých let a znám ji od nejpodivuhodnějších míst tam nahoře, kterým se říká Stvořidla, tam, kde řeka hučí, šumí a bouří a zase chvilku klidně plyne přes chlazené balvany, ploché jako stolní desky i opět vysoké a všelijak vykotlané vodou, v létě prohráté sluncem. Všude kolem se táhnou borové háje a lesy i vysoké skály a za nimi pak malebný kopec Melechov s vesničkami Trpišovicemi, Požírnou, Dobrovítovou a Bilantovou Lhotou, kterou jsme kteréśi noci roku 1933 pomáhali hasit, když vyhořela skoro do poslední chalupy. Kvetly tu všude záplavy žlutého a nachového kvítí, slziček, kartouzků, kopretin i jiných a jiných. Jedna květina zdobila pak okraje lesů, podivná, dvoubarevná, fialová a žlutá, nikdo z tamních lidí - ani hajný - nevěděl, jak se jmenuje, až jsem její jméno objevil v barevném rostlinopisu: černýš hajní! Všechno /de vonělo vodou, rybinou, trávou a pryskyřicí. Tady někde býval také malý zarostlý ostrůvek. Asi kilometr pod Stvořidly se rozděloval vodní tok na dvě ramena a říkávalo se tady Na Matlačkách, nikdo už nevěděl proč.

Po druhé straně řeky několikrát denně funěla a houkala maličká lokomotivka řady 310 s pořadovým číslem 096. Táhla vždy několik vagónků, mezi nimi i nákladních,

Život v poklusu

a po celém kraji byla známá jako Černá káča. Celá desetiletí ji řídil a pečoval o ni vysoký vyschlý strojuvůdce, dobrák od kosti, s neuvěřitelně modrýma pomměnkovými očima. Jezdila po trati mezi Čerčany a Světlou nad Sázavou. Byl to kraj líbezný, lidmi milovaný, kdo nemusel, neodcházel. I ten starý hajný Moravec, když ho vezli z pražské nemocnice domů do hájen-ky v háji, kde prožil a v lesích prošoulal celý život, na nejvyšším bodu silnice za Ledčí, odkud byl nejlepší rozhled na všechny ty jeho milované lesy, kopce, skály i řeku, se dal vynést na nosítkách ze sanitky. Chlapci v bílém ho s nosítky vyzvedli do výše, aby lépe viděl, a drželi ho v té výšce tak dlouho, jak jen jim síly stačily - až jim pak už v pláči ten starý

96

Z Tábora třinácti orlích per v roce 1934. Družina Máguá se svou vlastnoručně vyrobenou plachetnicí. Tyto fotografie později sloužily Zdeňku Burianovi jako předloha při vytváření ilustrací k foglarovkám.

97

lesák zašeptal: „Tak už dost, už jsem ten svůj kraj i s řekou viděl, už se mnou jeďte domů, teď už můžu klidně umřít!“ Ano, kdo si tohle všechno ještě pamatuje? Stál tam a dodnes stojí ve stromoví schovaný ostrovský mlýn pana Kažanského. Stával tu snad už oď nepaměti! Když kdysi do základů vyhořel, syn pana Kažanského Venda vyřezal ze dřeva všechna nová soukolí, a mlelo se dál. Paní Kažanská za celý svůj život nebyla v Praze, i když to do Prahy nebylo dál než sto dvacet kilometrů.

Poblíž ostrovského mlýna vystupoval z řeky na protější břeh obrovský balvan, skoro skalní plošina. Na té často trénoval někdejší proslavený mistr boxu Franta Nekolný - kdo si ještě pamatuje jeho jméno? - se svým černým kamarádem oďněkuď z Kamerunu. Taďy jim asistoval také ing. JUDr. Vladimír Hruban, jeho manažer, sportovní redaktor Českého slova a v době okupace význačný činitel domácího odboje, jenž byl na konci války umučen gestapem. I v hájovně, kterou po hajném Moravcovi obsa-dila rodina hajného Reichmanna, pracovala za okupace tajná vysílačka, obsluhovaná manželi Šmakalovými. Večer se vždy zamykali ve svém pronajatém pokojíčku, něco tam kutili, něco povídali, také psací stroj tam tůkal. Jednoho dne náhle odjeli, i když nájemné měli zaplacené až někdy do podzimu, všechno si oďstěhovali i s nějakou skříní a kufrem záhadného obsahu. Zakrátko potom dostali Reichmannovi návštěvu - gestapo! Ale nic nemohli říct, a neřekli by, i kdyby věděli! Po nějakém čase jsme našli v novinách mezi seznamy popravených osob i jména manželů Šmakalových. Byli zastřeleni v Mauthausenu 24. 10. 1942.

A řeka plynula dál, idylická, tichá, až dorazila k jezu poď ledečským zámekem na vysoké skále, naproti masivu Šeptouchova, který se proslavil náhodně objevenými krápníkovými jeskyněmi, tehdy jen pramálo prozkoumanými. V tom studeném podzemním království nejprve obětavě pracoval holič z Leďče pan Oliva, než péči o celý ten překrásný přírodní útvar převzali odborníci.

A Sázava, ještě čistá a jasná jako želvka, která se k ní přidává u Kácova, se valila dál, odtud už zatěžkávana dlouhými vory. Vory a vora-ři dnes zmizeli, plavecké řemeslo zaniklo, není ho už zapotřebí, jen propusti, šlajсны po nich zůstaly. A s propustmi ovšem i krása řeky a kraje kolem, byť někde k nepoznání změněné a více oživené víkendovými osadami. Jediný most na mnoho kilometrů býval v Leďci, ani lávky u Smrčné a u Vilémovic ještě nespojovaly břehy, byly tu jen přívozy nebo broďy.

Určitě se někdy vydejte na Sázavu! Ať už na kanoích, na kolech či jen pěšky s tornou na zádech. A projděte všechna ta místa od Davle, kde se Sázava vlévá do Vltavy i se svou vodou z Dářka a z dalekých potoků tam seshora, jděte proti vodě přes Pikovice a Luka poď Meďníkem. Uvidíte nádherné kaňony s řekou hluboko pod sebou, a jděte ještě dál a pokloňte se cestou velebné hoře Meďníku, poraď dál a výše, s jeho chráněnou květenou, zejména kandíkem, poraď dál proti té nádherné sázavské vodě, nevynechávejte památná místa, zbytky hradů a zámků. Přeneste se až za Leďč, ponořte se do Stvořidel anebo jen jděte - a poznáte, jak je Sázava krásná. A knížku Byl na Sázavě přívoz oď Jana Moravka si určitě vypůjč-te - dozvíte se z ní mnoho o řece a lásce místního lidu k ní, ale i o dáv-ných dobách, jež taďy krajem v oblacích propluly, jako ty vory.

Sama smrt mi šla naproti

Je-li člověku přes devadesát let, je jeho život přeplněn velkými i drob-L nými událostmi, někdy i malichernostmi, které mu poraď a pořáď znovu vstupují na mysl a jedna chtě nechtě vyvolává další. Podobně je tomu u mne jako třeba právě s tím zmíněným už mostem poď ledečským hra-dem. Zde bych byl málem přišel o život uprostřed největší pohody - a se mnou i řaďa jiných lidí. Jen jako zázrakem, šťastným vnuknutím v posled-ní chvíli jsem zachránil celou tu hrozící situaci. Stalo se to za hluboké německé okupace, kdy za každý přestupek „proti Říši“ byl

Život v poklusu

hněd trest smrti nebo alespoň koncentrák s pramalou vyhlídkou na vyvážnutí. Zásobovací situace českého obyvatelstva byla tehdy již pra-mizerná, přiděly nedostatečné, a každé provinění proti hospodářským předpisům byla nevyplněná poukázka na koncentrační tábor, ne-li na něco horšího. V té zimní době nám domů přišel dopis od pana Reichmanna, hajného z Ledče, z něhož jsme - mezi řádky opatrnicky volenými - vyrozuměli, že tam u nich, v malé zapadlé vesnici, bude kdosi načerno porážet vepře (načerno mohlo znamenat i trest smrti!) a že by si někdo od nás mohl přijet nějaké to vzácné kilo masa koupit. Maminka i já jsme byli velmi šťastni - ani nás nenapadlo, jaké nebezpečí při koupi číhá - a já se vydal s malým kufříkem do Sluneční zátoky za panem Reichmannem na kýžený nákup. Bylo plno sněhu, slabý mráz, měsíc v úplňku, když jsem se spolu s panem hajným vydal do vesničky Bilantova Lhota za tajným nákupem. Pamatuji si, že cestou se nám na holé pláni ve svitu měsíce objevila nádherná liška a pan hajný si zoufal, že zrovna s sebou nemá pušku. Liška byla na dostřel a jako by věděla, že puška není nablízku, čarovala si to před námi pomalu, klidně, beze strachu před člověkem. Skoro jako by cítila, že člověka bez flinty se nemusí bát.

99

1

Ve spící vsi jsme nakoupili v naprosté tichosti několik kilogramů masa a vraceli se /pět přes les a hájovnu, pořád blíž číhavému nebezpečí. Pod lesem jsme se rozloučili, já panu Reichmannovi poděkoval, a pak už jsem kráčel zasněženou nocí k nádražičku sám. Tak jsem došel až na začátek ledečského mostu - a tu mi ztuhla krev v žilách! Proti mně kráčela dvoučlenná hlídka vojenského četnictva. Byli to dva starší muži zabraní ve svůj německý hovor - a já s kufrem plným masa, tou poukázkou na smrt, kráčel proti nim!

Co teď? Jak se zachovat? Odhodit kufr přes zábradlí do zpola zamrzlé řeky, skočit za ním dolů - a přelámat si nohy v mělké vodě? Nebo se dát na útěk? Kam? Chlapi měli pušky! Nebo snad přejít jízdní dráhu mostu na protější chodník, jím před očima? To by bylo nápadné právě tak, jako udělat i s kufrem čelem vzad a utíkat. Zuby mi drkotaly spíš strachem než zimou. A každou vteřinou, každíčkým pomalým krokem se četníci blížili ke mně. Co jim řeknu, jak to maso vysvětlím? Bude zjištěn a popraven jak hospodář, tak celá jeho rodina, o mně nemluvě! Také zprostředkovatel pan Reichmann by nevyváží. Gestapo bylo více než důkladné! Mysl mi horečně pracovala, na žádné kloudné záchranné řešení jsem nemohl připadnout. Nevím dodnes, jakým duševním pochodem v mé mysli na poslední chvíli automaticky sama dozrála myšlenka. Jen klid, jen klid, říkal jsem si. Pohazoval jsem ležérně kufrem sem a tam, jako by byl prázdný, pak jsem se zastavil, kufr položil na sníh a lhostejně jsem začal plivat přes zábradlí do řeky, jako malé dítě.

Snad právě ten předstíraný klid mě zachránil před podezřením. Četníci byli pořád ještě zabraní do rozhovoru a na mne - člověka s kufrem v té noční samotě oprávněně podezřelého - se ani nepodívali. Minuli můj kufřík i mě - a pokračovali dál ve své hlídkové obchůzce ztemnělým krajem. Já pak - krajně rozrušený a vyděšený - jsem zvedl kufřík a vykročil po mostě směrem k nádražičku, pořád ještě zachovávaje pomalou chůzí zdánlivý bezstarostný klid, ačkoli bych se byl nejraději dal do běhu.

Noční vlak přijel se zatemněnými světly lokomotivy a já nastoupil do poloprázdného neosvětleného vagónu. Zde teprve moje nervové napětí povolilo. Začal jsem se trást, na kufřík jsem se nemohl ani podívat. V duchu jsem znovu prožíval vteřiny na mostě.

Ty zubatá příšero, která jsi mě jen o vlasek minula, kolikrát za život jsi už kráčela proti mně - a zatím jsem se ti vždycky včas nějakým vnuknutím či šťastnou náhodou vyhnul! Kdy, kde a jak mě najdeš? Nebo ti upláchnu někde na nemocničním kavalci přirozenou cestou?

Tábor Modrého stínu ve Sluneční zátocy v roce 1936; mezi hochy hajný Reichmann.

Zelená říčka

To byla ta moje třetí řeka, jež hrála v mém životě takovou roli! Po mnohaletém táboření s oddílem Hochů od Bobří řeky na Sázavě ve Sluneční zátocy a po třech letech táborů na Vltavě za Krumlovem objevil jsem kouzelný kraj na Slovensku pod majestátním Krivánem! To bylo zjara roku 1949. Vydal jsem se tam sám, bez průvodce, a žasl jsem nad zdánlivě liduprázdnou panenskou krajinou, líbezně krásnou, protékanou křišťálově čistou, ledovou pstruzí říčkou se zelenavou vodou, jaká byla ve všech potocích a říčkách tam nahoře. Také jsem jí hned dal jméno Zelená říčka, nedbal jsem jejího skutečného názvu Bělá, jak jsem vyčetl z mapy.

Zde na Podbanském, za obcí Pribylinou, jsme pak začali v létě roku 1949 novou tradici našich táborů. Ten první, nazvaný Tábor pod Krivánem, byl krásný, ale

Život v poklusu

značně náročný. Bylo neobyčejně zle o potraviny, české potravinové lístky zde na Slovensku neplatily, nebyla cibule, vlastně všeho bylo málo, a museli jsme se moc ohánět, abychom něco ke koupí vůbec dostali! Poměry v nejbližší vsi byly velmi primitivní, stavení byla došková, někde pokrytá jen jakousi travinou, a převládal zde cikánský život, od kterého nás naštěstí dělily čtyři kilometry.

mn

101

Nakládání dříví v Liptovském Hrádku pro Tábor pod Krivánem v roce 1949, první tábor na Zelené řídce.

Řídka, zelenavá jako smaragd, hučela a zpívala kolem tábora dnem i nocí, ale někdy - když nahore v horách zapršelo - jsme museli její hladinu střežit a v noci spát oblečení, protože bylo nebezpečí, že náš tábor vytopí. To potom řídka zešedla a my slyšeli temné nárazy chlazených bílých balvanů, jak se valily rečištěm. Z řeky se pak stala na čas nepře-kročitelná voda a běda, když se někde vzpříčil některý z řitících se stromů, které voda vyrvala ze břehu. (Vzpomínám přitom na jednu manželskou dvojici, která chtěla tuto nebezpečnou divokou vodu sjet na kánoji. Narazila na potopený vzpříčený strom, a kánoe zmizela i s lidmi pod vodou. Jednoho z dvojice našli až druhý den pod Pribylinou, druhého prý nenašli vůbec.) A zase se rozzářilo líbezné slunce a řídka dostala svou vlídnou tvář.

Na cestu dolů do vesnice jsme se prodírali asi kilometr hustým lesem. Měli jsme kola, ale v lese byla nepoužitelná, museli jsme je přes množství vyvstalých kořenů tlačit. Všude bylo plno báječného horského kvítí, až oči přecházely, viděli jsme zde druhy v Čechách neznámé. Kytičkář tu měl pravý ráj. Nad řekou se tyčila za divoce zarostlým ostrovem vysoká

102

lesní stráž, ve které hnízдили orlové.

Zásobování bylo - jak jsem už podotkl - pravým dobrodružstvím, tak jako i všechna pozdější táboření zde. Začalo to vlastně už jízdou z Prahy do Liptovského Hrádku, kde byla naše cílová stanice. Otec jednoho z našich hochů byl místo-náčelníkem nádraží Praha-střed a vyjednal nám přistavení krytého nákladního vagónu, který byl s námi naněkolikrát přepojován k osobním vlakům, až jsme po jednom dni a jedné noci dorazili do Hrádku. Vagón byl provoněn vůní čerstvě pečeného pražského chleba, který jsme si vezli spolu s jinými potravinami pro první dny táboření. V Liptovském Hrádku jsme sehnali koňský povoz, aby nás dopravil na tábořiště, které bylo od Hrádku asi dvacet kilometrů za vesnicí Pribylinou.

Někteří obyvatelé vesnice k nám nebyli příliš vlídní, i když jsme zdravíli kdekoho na potkání a snažili se osvojit si první slovenská slůvka. Nevraživost k Čechům,

zakořeněná zejména u starších osob, byla pořád ještě veliká a staré slovenské „Čehuni ven“ zde bylo stále živé. Leckdo nám odmítl prodat i vejce, ačkoli slepicemi se to ve staveních jen hemžilo. Chleba jsme po sněžení našeho půlmetráku z Prahy museli dovážet - tak jako mléko -desítky kilometrů z Liptovského Mikuláše. I když místní pekař pan Juraj Garaj byl nevypočitatelný, pribylinští usedlíci chleba nepostrádali, pekli si bochníky doma. Ale nás bylo třicet a chleba jsme potřebovali! Rodiče nám někdy poštou poslali chleba z Prahy, a každý takový bochník byl vítán s jásotem. Jen málokdy se nám později podařilo na místním úřadu vyměnit české potravinové lístky za slovenské. Jaroslav Pálek-Agi nese vodu v proslulých bandaskách, zachráněných v době nacistické okupace ze zapečetěné klubovny ve smíchovské vodárenské věži (Tábor pod Krivánem 1949).

103

Státní bezpečnost nám je v patách

Na východ od našeho tábora se vypínal majestátní Kriván (2494 m), jehož vrcholek býval velmi často zasněžený. K němu jsme se také vydali v době, kdy tam ještě nebyla upravená cesta. Výstup po kymácejících se obrovských balvanech byl velmi namáhavý, ale stál za to, výhled z vrcholu byl ohromující. Stejně tak pohled z tábora na Kriván, který jsme měli před sebou jako na dlani, byl jedinečný a leckdy vyhnal naše hochy k tomu, aby se na něj šli podívat ještě před budíčkem. Sem, do tohoto kraje jsem také umístil děj knížky Poklad Černého delfína. Inspirovala mě k tomu úžasná scenérie přírody s vodopády a jedinečně krásným povodím Zelené řídky.

Měli jsme zde i několik úředních návštěv spíše podezřívavého než přátelského vztahu k nám. Za námi se totiž táhla až z Prahy legenda, že jsme vlastně zakukleným skautským oddílem, což bylo v padesátých letech považováno za přinejmenším nežádoucí. Na jednom z táborů těchto let nás navštívili jacísi sběrači semen lesních stromů. Oděni byli do lesáckých uniforem, fotografovali si

Život v poklusu

nás a přátelsky s námi hovořili, ptali se, jaké knížky hoši čtou ve volných chvílích, a prohlíželi si jejich deníky. Později, po návratu do Prahy, mi byly tyto fotografie předloženy v Praze na Státní bezpečnosti! Od té doby jsem od StB neměl pokoj.

Před jedním z mnoha dalších táborů pod Kriváněm jsem se dokonce musel dostavit k výslechu pouhé dvě hodiny před odjezdem a byl jsem propuštěn až na poslední chvíli, abych nezmeškal vlak s naším připojeným nákladním vagónem plným hochů i našich tábornických potřeb. Propustili mě s tím, že se mám dostavit k dalšímu výslechu po skončení tábora! Hoši už mě na nádraží netrpělivě vyhlíželi, a já přiběhl rozrušený na nejvyšší míru nejen přestálým strachem a vyhlídkou na další jednání s StB po táboře, ale i vědomím strašné krivdy, která na mně byla páchána. Za všechnu svou bezplatnou těžkou práci s mládeží jsem se dočkal ještě podezírání a vyhrožování!

Až na táboře jsem se pak uprostřed rozjásaných veselých a nic netušících hochů trochu uklidnil, ale strach ze mě nespádl, umíral jsem obavami, co bude se mnou i s oddílem po návratu z tábora. Hoši se veselili, hráli mou napínavou hru Poklad Černého delfína, chodili pomáhat do místního rolnického družstva, krása nás všude obklopovala - a to vše že by mělo být zrušeno, ukončeno?

Při bourání tábora mi vážně bylo až do breku zármutkem nad tím, že oddíl a to krásné kolem něj asi přijde vniveč! A tak když už bylo tábořiš-

104

Tábor pod Hlídkovou skálou v roce 1951, v pořadí třetí tábor na Zelené říčce s majestátním Kriváněm na dohled; na dolním snímku překonávají hoši z Dvojky vlastnoručně vyrobený most.

105

tě uklizené a jen v místě, kde stával stožár s vlajkou, zůstal v zemi zaražený kůlek, vzal jsem kousek hladké krajinky a napsal na něj tyto neumělé verše, v nichž jsem vyslovil všechny své obavy a nejistotu:

Ty pocestný, jenž v tato místa přijdeš, věz, že život šel zde bujným jarým krokem, zde že učila se naše česká mládež žít čestně, slušně, jak má býti zvykem!

Zde práce, veselí a zpěvu bylo, jak ani jinak nemohlo tu být, zde kamarádství mezi chlapci žilo, jež slíbilo si na život-smrt jít!

Buď pozdraven nám, ty náš milý kraji, kéž vrátíme se k tobě všichni zas! Kdo může znát, co budoucnost nám tají, zda ozve se zde znovu mládí hlas?

Krajinku jsem postavil ke kůlku uprostřed opuštěného tábořiště a zdrceně jsem se ubíral za posledním vozem s táborovými bednami.

Doma jsem pak sepsal asi dvacetistránkovou zprávu s výčtem všeho, co jsme v oddíle dělali, kolik brigádnických hodin jsme odpracovali na lukách jednotného rolnického družstva, přiložil jsem velmi pochvalné potvrzení o naší práci i další pochvalný přípis od okresního výboru v Liptovském Hrádku, jehož delegace nás na lukách družstva viděla - a vyhrál jsem! Odevzdal jsem zprávu v Praze na Státní bezpečnosti, a úřad nás zase rok ponechal v klidu - než přišly znovu další bouře!

Také tehdejší pražské vedení Sva/u mládeže nevidělo náš oddíl a mou činnost v něm rádo. A korunu všemu dal školský odbor města Prahy, který sice náš oddíl v rámci mého zaměstnání ve Stanici mladých turistů pověřil postavením ukázkového letního tábora v Praze na Štvanici pro mimopražskou mládež, ale nám na tábor jet nepovolil - ledaže bychom na něj přibrali ještě cizí mládež, tedy nečleny oddílu, kteří neumějí rozdělat ani oheň. Ač to byl požadavek těžko stravitelný, neprotestoval jsem proti tomu. Ale žádná mimooddílová mládež se k táboru nepřihlásila a my nakonec jeli bez ní.

Své pocity trpkosti jsem ponechával stranou - ale hochy z oddílu jsem tehdy jen těžko uklidňoval nad požadavkem školského odboru i ředitele městské Stanice mladých turistů. Chlapci říkali: „Tak na postavení tábora

106

Nakládání sena do seníků na Táboře nesnází v toče 1955.

pro cizí mládež jsme jim byli dobří, ale sami na svůj vlastní bychom jet neměli? To je pěkná spravedlnost!"

Od Kriváně hučí říčka

Příbylinčané nás posléze začali brát na vědomí a chovali se k nám lépe.

Prodávali nám už na pytle loňské brambory, někdy nám přenechali i mléko a vejce. Tatam byla někdejší nenávisť k nám. A když jednou vypluly za lesnatými horami hrozné mraky a bylo nebezpečí, že usušené seno v panácích na posečených lukách rolnického družstva déšť rozmáčí a víchř rozmetá, získali jsme si vesničany už docela: bez ohledu na blížící se bouři jsme se rychle vydali v počtu asi třiceti chlapců z tábora na luka a bez výzvy o pomoc jsme začali horečně odnášet kopky sena do seníků stojících všude kolem. Zachránili jsme tak spousty sena. To už

Život v poklusu

jsme věděli, že do šopu, jak se tu seníkům říkalo, se seno ukládá na horní palandu, aby zezdola k němu proudil vzduch. A když jsme přišli na další práci už zase ve slunné dny, dostali jsme obrovský dort - a přezpívali jsme na poli s domorodci celou polední přestávku.

107

1

Na dvaceti tábořech tady na Zelené říčce, kterých jsem se zúčastnil, jsme zažili mnoho dobrého i zlého. Ale toho dobrého a krásného bylo i při všech starostech, jaké táboření s sebou nese, mnohem víc. A proto na Zelenou říčku tak rád vzpomínám teď, když tam s mými dospělými odchovanci jezdí noví a noví hoši, zatímco já už zůstávám v Praze. Pořád jsem se té doby obával, věděl jsem, že to jednou musí přijít a že to s mým tábořením musí vzít nějaký konec. Napsal jsem k tomu na rozloučenou text na nápis Niagary, ale neujal se, chlapci můj zármutek ještě nemohli dost dobře pochopit, byli na něj příliš mladí:

Od Kriváně hučí říčka, té jsem srdce svoje dal, tady jsem byl vždy tak šťastný, tu říčku jsem miloval. Zelená ty moje říčko, dál si zpívej do noci, kdo sem jednou k tobě přijde, tomu není pomoci. Mraky plynou nad krajinou, ztrácejí se v červácích, s nimi mizí mladá léta, vlas mi zbělel ve spáncích. Kdo tu bude, říčko moje, jednou u té tábořit, až mi osud nedovolí na tvém břehu dále žít. Naposled já k tobě přijdu poslechnout si píseň tvou a pak, říčko moje milá, nikdy už na shledanou!

Příhod a různých zajímavostí jsme zde zažili za těch dvacet let mnoho. Jednou se pohnula náhlá bouře, o jaké zde nikdy nebyla nouze. Jeden chlapec měl ještě za úkol přinést vodu do dvou bandasek. Tu se najednou po krátkém záblesku rozlehla ohlušující rána a blesk udeřil blízko toho hochu do stromu, ale z boku, nikoliv tedy do vrcholu, jak blesk zpravidla bije. Chlapec, který držel bandasky na vodu, upustil obě leknutím, ale ani nám ostatním nebylo dobře. Lesáci se později přijeli na roztráštěný strom podívat, a byla to i pro ně prý neobyčejná zvláštnost. Štěstí nesmírné bylo, že blesk nezasáhl ani toho chlapce, ani nikoho z nás!

Vymyslel jsem zde také několik nových táborových her, které je možno hrát právě na táboře se stany postavenými do podkovy. Bylo to především Dítě v indiánském ležení a Zápalné šípy nad farmou. Hustě zarostlé okolí tábora s keři jalovců dalo vznik vzrušujícím hrám Útok na prachárnu a Hledání medicínbalu. Také ostrov ležící přímo proti táboru uprostřed řeky mezi dvěma rameny prudké vody nás inspiroval k různým úsekům našich dlouhodobých her, hraných už od velikonočních svátků v Praze. Jedním z nich bylo přepravení písemné depeše přes řeku na ostrov za pomoci vlastnoručně vyrobeného luku a šípu. Jiným vyslání zprávy ze zarostlého ostrova do naše-

108

„Velképrádlo“ na Táboře návštěv na Zelené říčce v roce 1965. Dolní úímek /c ?
Tábora s kamerou v roce 1966, na němž točil režisér Hynek Bočan film Tábor Černého delfína.

1 OQ

ho tábora, ale jen optickým způsobem, přičemž vysílající hráč sám nesměl být z našeho břehu spatřen. Některá hlídka zvládla úkol tak, že navázala několik silných vrbových větví na sebe a na vrchol přivázala signalizační praporek, který směl být viděn, zatímco hráči museli zůstat ukrytí. Jiná hlídka vyhazovala do výšky nad pobřežní stromové kameny s barevnými tričky; kámen s červeným značil v morseovce čárku, se žlutým tečku, bílé tričko bylo mezerou mezi jednotlivými písmeny. Kouřové signály, jež některé hlídky minily uplatnit, se nedařily a hlídky darmo ztrácely čas.

Když se nad krajem ukázal měsíc zvolna putující po obloze nad protějšními lesy, chodívali jsme v jeho magické záři proti šumícímu proudu řeky, blyštící se v jeho svitu, a povídali jsme si o oddílu, o hoších, kteří dorostli a nejsou již s námi. Byly to kouzelné náladové večery a dotvářely povahu a cit hochů. Jen málokterý chlapec odolal a zůstal raději u knížky ve stanu, než aby šel s většinou, s námi.

Několik krásných kartouzků, které ohnivě planuly rudofialovou barvou za našimi stany, jsme chránili před něčí nepozornou nohou tak, že jsme kolem nich utvořili z větviček malou ohrádku. I taková maličkost působila na cit hochů a rozvíjela jejich smysl pro přírodu. V okolí tábora rostlo požehnaně květín, obrovských modrých zvonků, bílých kopretin, divizen, a my se snažili neponičit ani jednu neopatrným šlápnutím.

Kerkův kámen

Poprvé v životě - a zřejmě také naposledy - jsem viděl podivné, na souši dosti

Život v poklusu

nemotorné zvíře, veliké asi jako pes, celé urované, zmáčené, jak si zkracuje říční oblouk kolem našeho tábora. Byla to pořádná vydra. Strnul jsem v pohybu jako ochrnutý, zřejmě mne ale neviděla, ačkoliv si to cupala asi dvacet kroků ode mě. Naše hochy zase při noční hlídce dvakrát vyplašil medvěd, kterého přilákaly kuchyňské odpadky v naší odpadové jámě za kuchyní. Nebál se ani hořících větví, kterými před ním mávali. Když se prý postavil na zadní, měřil dobré dva metry. Později byl lesníky odvezen do Nízkých Tater, zde v okolí prý příliš strašil lidi, i když útočné úmysly zjevně neměl. Když jeden člen oddílu jménem Kerk zatloukal při stavbě tábora kůl pro podsadu svého stanu, nedařilo se mu zarazit jej do země. Domnívali jsme se, že v zemi vězí menší naplavený kámen, jakých bylo porůznu plno. Byl to však obrovský ohlazený bílý balvan, na povrchu zploštělý, který sem kdysi dávno naplavila snad jarní velká voda. Vykopali jsme jej ze země, vyvalili a dali mu název Kerkův kámen.

110

Obřadní Kerkův kámen vydolovaný na Zelené říčce, na němž Jestřáb sedával při zápisech do táborových kronik.

111

U tohoto balvanu jsme si pak navykli jistému obřadu, kterým se stal kámen památným: nejenže se na něm pohodlně sedělo při psaní kroniky, ale byli zde zapisováni - a to vždy jen při červeném západu slunce, na který bylo nutno čekat - do zvláštního „táborového lejštra“ nováčci, kteří s námi byli na Zelené říčce poprvé! Nikde jinde a nikdy jinak než v takový červený večer se zapisování nesmělo konat. Byl to obřad, na který se čekalo! Tak sloužil Kerkův kámen před nálezcovým stanem po několik táborů, než jej zas jarní voda odnesla. Ale vyvalili jsme z řeky podobný, stejného objemu, a zase jej posadili na místo, kde kdysi trůnil ten Kerkův, a zase jsme mu neřekli jinak, i když Kerk s námi už několik roků netábořil. Takovýmito drobnostmi se udržuje oddílová tradice. Kerkův kámen pro pražskou dvojku tolik znamenal, že jej skupina obětavců převezla v říjnu 1994 do Prokopského údolí.

S několika dobrými zajímavými lidmi jsme se také v Pribylině poznali a spřátelili. Byl to především pan Jaroslav Štepita, předseda „urbárstva“, což bylo něco jako společné lesní hospodářství před založením jednotného družstva. Dal nám povolení k postavení tábora na jejich pozemku a vždy nám byl přátelsky nakloněn. Trpěl zvláštní nemocí, která se projevovala občasnou krátkodobou ztrátou vědomí, snad to bylo nějaké nedo-krvení mozku či co. Po několika letech jsme mu bohužel šli na pohřeb.

Dále zde byl podivínský přednosta malého poštovního úřadu. Jmenoval se Jozef Vančo, po jakési velmi nešťastné lásce zanevřel na celý svět. Jeho jediným spojením se světem bylo okénko pro styk s obyvatelstvem a telefon. Vůbec nevycházel ze své úřední místnůstky, která zároveň byla i jeho bydlištěm, měl u zdi za okénkem lůžko a žil tady jako poustevník. A když výjimečně přece musel vyjít z domu, šel v klobouku do čela naraženém a s límcem u kabátu ohrnutým až k očím. Vždycky jsme se divili, jak může žít tak osaměle, zatímco venku krácejí nádherné letní dny, které jsou v tom líbezném kraji obzvláště krásné.

Naší trvalou příznivkyní a v mnoha věcech rádkyní byla paní Růžena Harichová, vdova po majiteli penzionu výše v horách. Měla dva syny, z nichž jeden se jí utopil v rozvodněné vodě potoka protékajícího Pribylinou. Lidé mi vyprávěli o tom neštěstí, které se přihodilo několik let před naším tábořením v tomto kraji. Paní Harichová prý tenkrát v zoufalství nechtěla synkovo mrtvé tělo pustit z náruče a jen usedavě naříkala. V naší přítomnosti už smutek přebolal, ale paní Harichová zůstala navždy tichá, smutná, uzavřená do sebe. Její historie byla i jinak zvláštní. Pocházela z Prahy-Vinohrad. Před mnoha lety přijela na letní pobyt do Pribyliny a zde se po krátké známosti provdala za místního občana. O jejím pražském původu jsem se dozvěděl až čirou náhodou, když jsem

119

ji jednou potkal při její jednodenní návštěvě Prahy. Nikdy mi neřekla, proč mi svůj pražský původ zamlčovala. Naše chlapce měla velmi ráda, vždy chválila jejich zdvořilost, ukázněnost a upravenost, pomáhala nám radou ve všem, mnoho věcí nám zřídila - jen svého druhého, dvanáctiletého synka nechtěla k nám do tábora ani na den pustit, aby se mu snad něco zlého nepříhodovalo! Pořád měla na mysli tragickou smrt svého nešťastného chlapce.

Plechovka na skále

Ze záplavy vzpomínek na Zelenou říčku, nasbíraných za dvacet let mého táboření na jejím břehu, vypisuji zde ještě dvě. Jednu veselou, druhou spíše smutnou, truchlivou. Ta veselá se u nás o večerech při táborovém ohni nebo v klubovně vypráví dodnes s doprovodným názvem „Je jich tam moc a barevných...“ Čeho se týkala? Jednoho úseku které si naší dlouhodobé hry, zase už od velikonoce na

Život v poklusu

pokračování hrané, tak jako každoročně, vždy ovšem s jinou legendou a náplní. Jednou, když jsem úsek připravoval, vyškrábal jsem se po travnatém svahu na skálu tyčící se na druhém břehu nad silným říčním proudem. Pak jsem přes riziko pádu do hluboké vody sešplhal po výstupcích příkré skály asi na osm metrů k hladině – a v této výšce jsem na skalní stěně upevnil větev, na jejímž konci visela plechovka od konzervy. Do té jsem umístil osm skleněných kamínků různých barev, které jsem kdysi našel na skládce kteréśi sklárny.

Úkolem hlídek, čítajících čtyři až pět chlapců, bylo zjistit přesný obsah plechovky, přičemž nebylo přípustné dostat se k plechovce touž cestou, jakou jsem se na skálu dostal já. Hlídky se musely dostat k plechovce jakýmkoliv způsobem přímo z našeho břehu přes vodu proti ní. To bylo velice nesnadné, takřka nemožné, protože pod plechovkou bouřil prudký tok vody, vše strhující, a ke skále nebylo možné dostat se ty dva tři metry ani plaváním ani chůzí po dně řeky, byla zde značná hloubka.

Hlídky řešily zdánlivě nesnadný úkol různým způsobem. Jedna si nadešla několik kroků po břehu, aby mohla splout prudkou vodou až pod plechovku, kde se snažila zachytit skalní stěny, a jeden z hochů se po ní měl vyšplhat vzhůru k plechovce, aby do ní mohl nahlédnout. Snad desetkrát se o to hlídka pokoušela, vždy ji ale strhl proud dřív, než se někdo mohl dostat na úpatí skály.

Další hlídky zkoušely jiný způsob výstupu k plechovce, povzbuzovány dobromyslnými výbuchy smíchu ostatních, zatím ještě nezávodících hlí-

113

dek, na něž toto „peklo“ teprve čekalo. Humorné scénky zpravidla končily pádem do vody a odplaváním ostatních členů hlídky v dravé vodě na mělčinu i s nešťastníkem, který se neudržel na úpatí skály. Tak dopadl skoro každý sebelépe organizovaný pokus o nahlédnutí do plechovky.

Nakonec vyhrála hlídka, která někde objevila naplavený kmen stromu, dlouhý asi čtyři metry a pěkně se prohýbající. Tři nejsilnější hoši z hlídky vstoupili několik kroků do zatím ještě nepřiliš prudkého toku vody, zapřeli konec kmene přes vodu do výstupku skály, nejlehčí člen pak vyšplhal po jejich zádech na kmen, který trojice siláků držela na svých ramenou, a pomalu se vydal na vratkou houpavou cestu přes prudký proud ke skalní stěně. Mnohokrát spadl do vody uprostřed své pouti, znovu musel na břeh a po zádech kamarádů znovu na kmen! A zase pád, a zase výbuchy smíchu, až nakonec se přece jen dostal na skálu, vyšplhal k plechovce a v rychlosti do ní nahlédl. Ale neudržel se a s výkřikem „Je jich tam moc a barevných...“ se řítí do vody.

Další pokus byl úspěšný, hoch se jednou nohou lépe uchytil na malém nepohodlném skalním výstupku, vydržel několik drahocenných vteřin utrpení, ty mu však stačily k tomu, aby bleskurychle dokázal kaménky spočítat – a pak už se zase řítí ze skály do proudu, teď už ale šťastný, že zdárně splnil těžký úkol. A tak jeho vynalézavá hlídka vyhrála tento nesnadný úsek hry. Dodnes, když hlídky našeho oddílu stojí před podobným, zdánlivě neřešitelným úsekem nějaké hry a propadají malomyslnosti, stačí vykřiknout okřídlený už výrok „Je jich tam moc a barevných...“, aby se vzchopily a k úseku nastoupily s vírou ve šťastné řešení úkolu. Chlapci z oné dávné vítězné hlídky jsou už dospělí, ale jejich výkřik zůstal v paměti oddílu trvale jako doklad nezlomné vůle zvítězit!

Hlídka Jura, Šája a Jáček (zleva) na Táboře mladších v roce 1964.

114

Nešťastný Petr Šťovíček

a,<

Naopak smutně vyznívá jiná vzpomínka od Zelené říčky, která měla tragický konec vlastně až po letech v Praze. Tehdy v okolí našeho tábořiště, v tom kouzelně krásném slovenském kraji, nepanoval ještě zákaz táboření, Tatranský národní park byl otevřen pro všechnu mládež. A tak v širším okolí našeho tábora bylo ještě několik jiných, podobných, a jeden patřil kteréśi pražské škole. Chlapci z nich chodili často k nám na návštěvu, aby pozorovali náš program. Jedním z nich byl i Petr Šťovíček, hoch asi čtrnáctiletý, nadšený obdivovatel našeho oddílu. Však také po návratu do Prahy, když tábory skončily, přihlásil se k nám do oddílu, a jako náš známý z tábora u Zelené říčky byl bez obtíží přijat poté, co zdárně složil přijímací zkoušku.

Asi po ročním pilném členství však začal vynechávat nedělní podniky a omlouval se, že ho bolí noha. Domnívali jsme se s určitým zklamáním, že ho asi opustil zájem o naši činnost a bolest v noze že je spíše výmluvou. Ale i jeho rodiče nám potvrdili, že si Petr doma na bolesti nařiká – až se ukázala smutná neuvěřitelná pravda. Petr trpěl kostní rakovinou. Brzo po několika rentgenech mu byla amputována noha nad kolenem, později pak zase ještě znovu o kousek výše, až téměř ke kyčli. Krátce po první amputaci mi vzkázal, abych ho navštívil v nemocnici. Dostavil jsem se k němu za pochmurného podzimního podvečera a našel jsem ho celkem klidného, vyrovnaného, na nemocničním lůžku. Snášel svůj osud

Život v poklusu

statečně, tak jak já bych to nikdy nedokázal.

Později vystudoval medicínu, stal se dětským lékařem, přeťpěl jednu nešťastnou lásku, pak se oženil a založil rodinu, bylo toho však na něj asi přece jen příliš mnoho – a tak skončil sebevraždou ve velmi mladém věku.

Asi z osmi set padesáti chlapců, kteří prošli naším oddílem za mého více než šedesátiletého vedení, skončili podobným způsobem ještě další tři chlapci v dospělém věku. Jeden z nich se po zdárně absolvované maturitě oběsil na našem tábořišti U Dýmových jeskyní prý z obavy před udáním, snad za nějakou disidentskou činnost, za což mu bylo vyhrožováno prozrazením. Druhý se oběsil, když jeho matka nesouhlasila s výběrem dívky, kterou si chtěl vzít za ženu. A třetí, už lékař, si otevřel plyn, když zjistil, že má zhoubný nádor na mozk. V oddílovém „táborovém lejstru“ (viz Kerkův kámen) má každý chlapec svou linku s členským číslem a záznamem, kterého tábora se poprvé zúčastnil. Ke jménu toho, o kom víme, že odešel na věčnost, děláme v lejstru křížek, bez ohledu na věk, ve kterém zemřel. A za ta dlouhá léta, co záznamy vedeme, je tam těch křížků již přes čtyřicet. A bylo by jich tam

115

asi ještě víc, kdybychom o všech, kteří odešli, věděli. Zřejmě to není ani jinak možné, smrt si nevybírá...

Začínám v Melantrichu

Laskavostí generálního ředitele Melantrichu ing. Jiřího Krátkého jsem si mohl vypůjčit z melantrišského archivu Paměti Jaroslava Saldy, bývalého ústředního ředitele. Vždy mne lákala minulost tohoto tiskařského podniku, jeho růst a všechny boje, o kterých jsem měl jen nejasné tušení. Vše jsem pročetl takřka jedním dechem (508 stran). Načež mě pan ředitel Krátký vyzval, abych jako jeden z nemnohých pamětníků melantrišské doby z let 1934-1945 vypsál vše, co jsem za svého několikaletého pobytu ve službách podniku prožil a zapamatoval si – pro paměť budoucích melantrišských generací. Rád tak činím, i když mé vzpomínky nebudou asi obsahovat údaje příliš významné – kromě jedné, založení nového časopisu Mladý hlasatel –, ale pouštím se do popisování těch několika pro mě tak významných let rád a s pohnutím, neboť na ty doby nemohu prostě zapomenout.

Jak jsem se k Melantrichu vůbec dostal? Už jsem se o tom zmínil kdesi v první polovině knihy. Jako mladý úředník firmy Oskar Stein, velkoobchod papírem, jsem začínal psát do ranního Českého slova a do nedělní přílohy Slovíčka různé krátké články, do Slovíčka nadto asi od roku 1933 i povídky, a získal jsem si důvěru paní Jarmily Šaldové-Novákové, která Slovíčko redigovala pod pseudonymem „Teta Jarmila“. Hlavně jsem se pak uvedl ve Slovíčku svou prvotinou Hoši od Bobří řeky. Mezi mladými čtenáři způsobila pravou senzaci a pozvedla náklad nedělního Českého slova o několik desítek tisíc výtisků týdně.

Poté co skončilo otiskování Hochů od Bobří řeky (vycházeli od 4. března 1934 do 14. října 1934, z technických důvodů zkrácení o poslední kapitoly), požádala mě Teta Jarmila, abych napsal něco podobného – prý na žádost čtenářů, což jsem se snažil splnit, ale příběh chlapeckého a dívčího sdružení jsem dopsal až o čtyři roky později. Historie Svorné sedmy vycházela opět ve Slovíčku – od 5. června 1938 do 16. října 1938.

To už jsem měl v Melantrichu pověst spolehlivého a žádaného přispěvatele z minulých let, ale nejen z nich. Úspěch totiž měla i má první vydaná knížka Přístav volá. Jako jedna ze tří byla oceněna hlavní cenou Melantrichu v soutěži o nejlepší knihu pro mládež roku 1934.

116

Navrhuji vydávám Hlasatele

To mi dodalo odvalu k činu, který pokládám za historicky významný pro můj další život. Na jaře roku 1935 jsem ředitelství Melantrichu navrhl, aby vydávalo časopis také pro školní mládež, když už těch novin vydává tolik, a svůj návrh jsem podpořil argumentem, že kdyby si školáci zvykli na melantrišský tisk, odbírali by pak v dospělosti i ostatní časopisy Melantrichu. Nabídl jsem v něm i svou spolupráci, přičemž jsem tajně doufal, že se v takovém časopisu budu moci stát redaktorem. Měl to být časopis moderní, jiný než dosavadní už trochu fousatý Malý čtenář nebo podobný brněnský Kulíšek, a naznačil jsem v návrhu i některé zásadní prvky.

Byl jsem pak povolán k panu řediteli Šaldovi na rozhovor, kterého se zúčastnil též šéfredaktor

Pražského ilustrovaného zpravodaje, vydávaného v Melantrichu, spisovatel Jan Moravek. Smluvili jsme se, že udělám několik strojopisných ukázkových čísel, kde jsem ovšem nemohl a také ani nechtěl náležitě rozvinout všechny své plány – a odjel jsem připravovat svůj jubilejní desátý prázdninový tábor Hochů od Bobří řeky.

Život v poklusu

Když jsem se vrátil do Prahy, viděl jsem za výklady všech novin vyvěšený nový barevný časopis Malý hlasatel, takzvané nulté číslo, rozdávané z propagačních důvodů zdarma. Samozřejmě jsem si hned jeden výtisk vyžádal - a ke své radosti jsem zjistil, že v něm jsou některé moje příspěvky ze strojopisných čísel, jež jsem Melantrichu dodal jako ukázky! A zeje to tedy vlastně mnou navržený časopis! Toto číslo vyšlo 24. června 1935, ale ještě o prázdninách (1. srpna 1935) bylo vydáno znovu, už s číslem 1, za cenu 10 haléřů a se jménem dr.

Břetislava Mencáka jako jeho redaktora.

Byl jsem dosti zklamán, ale pan ředitel Salda měl víc rozumu než já

117

První Foglarova kniha - vyšla v listopadu 1934 a v soutěži Melantrichu o nejlepší českou knihu pro mládež lískala první cenu (spolu s tituly Josefa v. Plevy a J. Heyduka). Nebyla však první foglarovkou, kterou Jestřáb napsal, tou byli Hoši od Bobří řeky.

a se mnou měl zatím jiné plány. Několikrát mě zval ke vstupu do Melantrichu, a to do propagačního oddělení, jenom to redaktorství mi nenabízel. Věděl zkrátka, že se musím napřed oštrilet, zaučit, poznat melantrišský provoz od začátku. Dlouho jsem váhal a několikrát jsem se dal panem ředitelem Šaldou přemlouvat. Nevěřil jsem si, nevěřil jsem, že zásoba mých nápadů se bude pořád doplňovat, bál jsem se, že jejich studnice vyschne a já že budu na dlažbě, zatímco u firmy Oskar Stein už sloužím desátý rok, a když budu chtít, mohu tady být třeba do smrti, i když mě obyčejná úředničina nebavila. Také výstrahy různých lidí, že práce v Melantrichu je otročina (nevím, kde své mylné informace brali), vytrvale srážely mou odvahu a sebevědomí.

Ale pan ředitel Salda mě zval do Melantrichu vytrvale dál - a já se kteréhosi dne (to jsem ještě nevěděl, zeje to šťastný den pro celá má další léta života) rozhodl: ano, opustím své jisté zaměstnání u firmy Stein a přejdu do Melantrichu.

Jako propagační pracovník jsem ještě nevěděl, co a jak mám propagovat, ale postupně jsem se zaučoval. Byl jsem přidělen pod referát pana ředitele Vitáska, který propagačnímu oddělení šéfoval, a to rovnou do jeho předpokoje. Odtud jsem znal už z dřívějška některé zaměstnance, zejména pana Kobylku, paní Drážďanskou a slečnu Květu Žaludovou (mou tajnou lásku!), chodíval jsem sem ještě jako externí spolupracovník Malého hlasatele a přinášel jsem balíčky s odznaky a průkazkami čtenářských klubů Mladého hlasatele (už Mladého, ne Malého), které jsem předtím vydupal ze země (1937) jako jednu z mých prvních novot. Byl tu také Jaroslav Hošek sedící proti mně, proslulý svým věčným lovením něčeho v náprsní kapsičce u saka - a všichni ti lidé byli ke mně hodní a pomáhali mi v mém zapracování.

Mou povinností bylo koncipovat inzeráty na Mladého hlasatele, také

118

Jaroslav Foglar v družném hovoru s kolegyněmi z redakce Mladého hlasatele slečnami Květou Žaludovou (vlevo) a Vlastou Branišovou. Květa byla jeho tajnou láskou...

Uhlííioo

Titulní list Čigohgo.

oddílového časopisu

ale vymýšlet různé drobné soutěže, z nichž jednou z prvních byl celostátní kuličkářský turnaj. Byl jsem jako u vidění z volnosti počínání tady a ze samostatnosti v různém podnikání. To u Steinů nebylo. Šel jsem třeba v úředních hodinách nakoupit látku na sáčky pro kuličky ke zmíněnému turnaji, v naší tiskárně na Smíchově jsem objednal jejich potištění, obstaral jsem švadlenu na ušití, vypracoval jsem podmínky pro soutěž i zařídil ceny pro vítěze. Ty měl na starosti o dvě patra výše pan Rameš.

Byl jsem ve svém živlu, prožíval jsem něco podobného, jako když jsem vymýšlel a pořádal zajímavé akce pro náš oddíl. Vedle mě seděl

Miloslav Pšád, který právě přišel z vojny. Měl světlé průzračné oči. Byl v Melantrichu už i před odchodem na vojnu, v melantrišském provozu se vyznal a leckdy mi poradil.

Ředitel propagace pan Vitásek byl podmračený, nesmírně přísný k úřednictvu účtáren. Dovedl na lidi tak křičet, že z našeho mezipatra byl jeho křik slyšet ze širokého okna jeho kanceláře až dolů na Václavské náměstí, kde se lidé na chodníku zastavovali a dívali se k nám do oken. Z toho také asi vznikla ta pověst, že v Melantrichu je otročina, jen nikdo nevěděl, v čem spočívá. U stolu, kde seděl, bylo pod deskou nad horní zásuvkou odkládací prkénko, které se dalo ztěžka vytáhnout. Při mimořádném rozzlobení se pan ředitel Vitásek snažil prkénko vši silou vytáhnout i za cenu toho, že s prkénkem odtáhl celý stůl půl metru od stěny, a pak do něj začal bušit. Byl to komický výjev, ale naháněl

Život v poklusu

hrůzu, i když my v předpokojí jsme jej spíše slyšeli než viděli. Naštěstí se nás jeho zlobné výbuchy netýkaly, na nás nekřičel, my jsme byli „elita“, já dokonce chráněncem pana centrálního! Ale laskavé slovo jsme od něj neslyšeli nikdy, o úsměvu nebo pochvalu ani nemluvě.

U jinak tvrdého nepřístupného pana ředitele Vitáska jsem si vymohl, že na zvláštním rotaprintovém tiskařském stroji jsem mohl tisknout pro oddíl časopis Čigoligo, na který mi v ateliéru Melantrichu zhotovili celostránkovou kresbu hlavy Indiána pro obálku a ve štočkárně vyrobili štoček.

119

A když jsem si koupil u Steinů barevný papír kulér, vytiskli mi v Melantrichu i obálky Čigoliga s tím Indiánem na první straně.

Bylo krásné kouzelné jaro, vše se mi jevilo jako nádherné a nové, ani na chvíli jsem nelitoval, že jsem od firmy Oskar Stein odešel. V té době běžel v nedělním Českém slovu kreslený seriál malíře Tůmy s figurkou Pana Človíčka. Pan ředitel Vitásek mi svěřil jeho propagování. Do každého nedělního čísla jsem měl k seriálu přičinit nějakou přílepkou říkačku, která by se táhla nahoře nad seriálem po obou stranách dvoulistu. Na jednu se pamatuji. Rodina dívky pozvala Pana Človíčka na oběd, aby jej zde uhnala o kýžené ANO pro svou dceru. A já ruče vytvořil hned čtyři veršiky, aby si pan ředitel vybral, a jeden z nich zněl: „To je přece stará vesta, žaludkem jde lásky cesta! Tou Človíčka nachytali, na krček mu chomout dali!“

Říkačky se ujímaly, úřednictvo Melantrichu si je skandovalo, právě tak jako moje reklamní heslo „Od pondělka do neděle čtu Mladého hlasatele!“. A vždy na mne mohutně zapůsobilo, když jsem své říkadlové výtvary četl na stránkách Českého slova a uvědomoval si přitom, kolik lidí je asi čte při nákladu 460 000 týdně. Topím se pod ledem!

Nejsem pověřivý, černá kočka běžící přes cestu mě nechává zcela lhostejným, klepání na dřevo jako pojistku proti něčemu, co se má či nemá stát, nepěstují, zkrátka a prostě pověra u mě nemá místo. Vzpomínám si ale na rčení mého otce, který říkával, že na co člověk úporně myslí a co si toužebně přeje, to se dříve či později vyplní. Že se ale člověk musí také náležitě starat a ohánět, aby se kýžený cíl snažení dostavil, to je samozřejmé. Když se touha posleze opravdu vyplní, přičte se to pověře zabalené do slov „vidíte, já hned říkal, že se to stane...“.

Já osobně jsem si vždy přál vykonat nějaký románově odvážný čin, ale při dvou náhodných a nechtěných pokusech o něj jsem málem přišel o život. Jindy zase naopak – a také nechtěně – jsem pravděpodobně život zachránil, ačkoliv jsem v těch kritických chvílích na nějaké hrdinství neměl ani čas pomyslet. Jedním z těch činů bylo zastavení koní pádících po ledečském náměstí a zapražených do venkovského žebříňáku, zatímco zoufalý starý kočí za nimi marně běžel a křičel. Rozběhl jsem se přímo proti nim, v tu chvíli jakoby zázrakem jsem před nimi neměl strach, ačkoli jinak se koní velmi bojím. Strhl jsem náručního koně za uzdu, a tak jsem spřežení zastavil, i když mě koně několik metrů vláčeli po dlažbě. < • t

120

Druhým takovým počinem, při kterém mi právě tak velel jakýsi podvědomý smysl pro zodpovědnost, byl pád pod led na rozsáhlém rybníku. Tábořili jsme u něj při velikonoční výpravě s oddílem Hochů od Bobří řeky, a smrt kroužila kolem, aniž by si toho byl kdokoli z nás vědom.

Rybník byl po tuhé zimě zamrzlý, ale v ledu po celé šíři rybníka vysekali rybáři jakýsi průplav až na protější břeh, aby měli ryby dost kyslíku. U začátku průplavu před našima očima ležel na otevřené hladině při břehu malý vor a bidlo na odpichování. To bylo něco pro dva naše podnikavé hochy! V nestřeženém okamžiku skočili na nebezpečně vratký vor, popadli bidlo a jali se za jeho pomocí plavit průplavem na druhou stranu rybníka. Průplav byl dost úzký, vor narážel při plavbě na okraje ledu – a najednou se to stalo: bidlo jim vyklouzlo z ruky a zajelo pod led! Chlapci je chtěli vytáhnout, ale vor se s nimi začal potápět v tu stranu, kde stáli.

Začal křik, bědování, hoši se kvapně vrátili z okraje voru doprostřed, aby jej vyrovnali, ale nemohli plout ani kupředu ani zpátky. Co teď? Popadl jsem blízko našeho ležení druhé bidlo, oběhl jsem po břehu čtvrt rybníku kolmo na vor a odtud jsem se vydal s bidlem po ledě na pomoc. Jakmile jsem se vzepřel a bidlo těm dvěma trosečníkům hodil, led se pode mnou prolomil a já sjel do hlubiny. Prožil jsem několik hrůzných okamžiků. Myslel jsem si, že je se mnou konec, marně jsem tápal ve vodě po otvoru, kterým jsem se pod led propadl. Dodnes netuším, jak dlouho jsem o svůj život zápasil. Kdysi jsem kdesi četl, že člověk v nebezpečí smrti „prožije“ v posledních vteřinách celý svůj dosavadní život, než přijde milosrdná smrt, ale v té ledové hrůze nebylo na nějaké prožívání

Život v poklusu

uběhlého života ani pomyšlení. Má jediná myšlenka byla vystačit co nejdéle s dechem a objevit spásný otvor v ledu. Pak jsem s očima hrůzou otevřenými konečně uviděl světlé místo nad hlavou.

S posledním zbytkem vzduchu v plicích jsem se ke spásnému světlému místu dostal, až jsem byl najednou hlavou z vody venku, chytil jsem se okraje ledu, ale ten se znovu lámal. Lokty jsem se o jeho bortici se hrany opíral, a tak jsem cestoval ve vodě až na břeh, přičemž jsem za sebou zanechával nejen nový průplávek, ale i krev z loktů rozřezaných ledem. Jenže já v té chvíli bolest ani ledový chlad vody necítil, nevadily mi ledem rozřezané rukávy bundy. Jen ke břehu, jen ke břehu, to byla moje jediná myšlenka!

Hoši, kteří mi mezitím běželi na pomoc, hned potom rozdělali na břehu oheň, sebrali mezi sebou suché oblečení a já jsem zanedlouho - už v suchém - poslouchal pokorné omluvy obou vorařů-trosečníků, kvůli nimž jsem málem přišel o život. Oni sami se dostali do bezpečí na břeh díky mému záchrannému bidlu, které k nim po ledu doletělo.

121

Splněná předtucha ?

Ledovou koupel jsem tehdy neodstoupal ani rýmou, ani kašlem, tím méně zápallem plic. Ale jako blesk mi v mysli šlehla slova podivné předtuchy mé maminky před odjezdem na tuhle výpravu: „Buď na sebe opatrný, mám takové tušení, že se ti tam něco stane!“ A skutečně, málem bych byl nepřišel domů!

Z nedobrovolné ledové koupele jsem se brzo otrpal, byl jsem tehdy ještě mladý, plný života, jarní sluníčko již dost hrálo, a já na nebezpečnou příhodu ve společnosti veselé mládeže zapomněl. Teprve když mě maminka zpovídala, jak jsme se na výpravě měli, co jsme tam zažili, vzpomněl jsem si znovu na její výstražná slova. Nikdy předtím mě k nějaké opatrnosti nevybízela, až před tou málem osudnou velikonoční cestou! Byla to opravdu nějaká předtucha?

Již jsem se vyznal z naprosté nedůvěry k pověrám, předtuchám a podobným nevysvětlitelným věcem, jsem člověk veskrze strážlivě uvažující - a přesto mne od mé nedůvěry občas nějaké příhody srážejí a někdy mě přímo hmatatelně přesvědčují, že mé posměšky a pochyby nejsou tak docela na místě. Nepřesvědčil mě ani podivný případ z nemocnice, kde jsem kdysi ležel po jakési malé operaci. Jeden pacient nám ráno vyprávěl svůj zvláštní sen. Všichni na pokoji jsme tehdy věděli, že den předtím přivezli člověka těžce raněného a zuboženého po nezdařeném skoku do rozjeté tramvaje. Zranění bylo natolik vážné, že onen nešťastník za chvíli zemřel na operačním stole. A náš pacient na pokoji nám ráno vyprávěl svůj sen: v noci prý šel za mrtvým skokanem kamsi do podzemní nemocnice do márnice, kam jsme samozřejmě nikdo neznal složitou cestu. Ale nemocniční zřízenec nám potvrdil, že cesta do podzemních prostor ke komoře skutečně odpovídala popisu tak, jak nám ji náš spolubydlící pacient líčil. Jak ji však mohl znát, když tam nikdy ve skutečnosti nešel?

Naprostým otřesem mé nedůvěry k předtuchám byl ale nade všechnu pochybnost doložený případ z našeho propagačního předpokoje pana ředitele Vítáška. Pracovala zde květa Žaludová, o které jsem se už zmínil jako o své tajné lásce. Jezdila do Melantrichu denně autobusem z obce ležící kdesi za Prahou. Její rodiče tam měli pískovnu, kde se těžil písek na stavby. Kromě toho ve velkém pěstovali zeleninu, měli tu celé plantáže kvěťáku, jahod a rajčat. Jezdil jsem tam na kole, nevím sám dobře, zda spíše proto, abych se více sblížil s květou, než pro ta rajčata a jahody. Při jedné cestě jsem objevil mezi keříky malý dřevěný křížek. Ptal jsem se na jeho význam. A květa mi řekla: „Tady zemřel náš tatínek. Celý život od dětství se nesmírně bál bouřky. Jak jen se trochu zamračilo a hrozila bouře,

122

vždy jakoby štván děsivou předtuchou utíkal domů, i když my ostatní zůstali venku do poslední chvíle, než nás zahnal déšť. A jednoho dne přišla skutečně velká bouře a blesk tady na tom místě tatínka zabil! Tolik se ho vždy bál, a on si ho tady našel!“ - Na toto vyprávění si vzpomenu vždy, když je řeč o předtuchách. Proto se mi na ně chce přece jen trochu věřit!

Zakládám čtenářské kluby

To jsem ještě nebyl zaměstnancem Melantrichu, ale jen přispěvatelem do Mladého hlasatele. V mých plánech a návrzích byla sice myšlenka čtenářských klubů zakotvena, ale zatím ne zcela rozpracována. Pan redaktor Mencák jí snad nedůvěřoval, a tak v Mladém hlasateli založil pouze „Tábor mladých“, neurčité sdružení mládeže, do kterého měli být přijímáni zasloužilí čtenáři, kteří vykonali něco mimořádného a všeobecně prospěšného. Byla to jistě ušlechtilá myšlenka, ale já měl na mysli něco jiného! Já v duchu viděl hochy a děvčata v zapadlých vesnicích či malých městečkách, kde nebyla žádná příležitost k nějakému hrdinskému činu, a přece bylo nutné dát nějakou náplň jejich volnému

času!

Tak jsem razil myšlenku, aby se hoši a děvčata sdružovali do malých, nejméně čtyřčlenných part s určitými pravidly a zákony, a já že jim budu v Hlasateli na klubovní stránce psát různé pokyny a návody k užitečné činnosti, kterou by byli schopni provozovat. Přednesl jsem svůj nápad na zvláštní poradě v redakci Hlasatele, přičemž se tohoto jednání kromě mne zúčastnil samozřejmě redaktor Mencák a také rádce časopisu spisovatel Jan Moravek.

Jeho názor na mou myšlenku čtenářských klubů nebyl příliš povzbudivý. Řekl mi doslova: „No – když se vám těch klubů přihlásí stovka, tak můžete být rád!“ Já ale svému nápadu věřil, byl jsem přesvědčen, že znám mládež lépe než oni oba dohromady, a tak jsem se nevzdal.

Příznivý výsledek se dostavil v krátké době! Hned na první výzvu k zakládání klubů, otištěnou v 36. čísle II. ročníku (8. 5. 1937), se přihlásilo dvacet šest klubů. Prvním byl klub „Pevnost“ z Hrušová nad Odrou. (Kluby si měly dávat vlastní názvy!) A za čtyři týdny jich už byla celá stovka. Jubilejní číslo 100 dostal klub „Silná pětka“ z Prahy – Nuslí. Když druhý ročník končil, bylo klubů již přes dvě stě. Za pouhé dva měsíce! Byla to úplná lavina, záplava přihlášek, a chodily pořád nové a nové, i přes prázdniny.

A já byl ve svém živlu! Zapisoval jsem přihlášené kluby, psal jsem pro ně náměty k činnosti ve zvláštní rubrice Hlasatele, ze které se později

Legitimace a odznaky čtenářských klubů Mladého hlasatele

vyvinula celá stránka s názvem Klubovní záležitosti, a pánové Mencák a Moravek se nestačili divit! Dal jsem natisknout členské průkazky a vyrobit plechové odznaky, což se klubům posílalo zdarma.

Každý klub měl členskou povinnost poslat do redakce alespoň jednou měsíčně hlášení o své činnosti, a tak se korespondence rozrůstala, protože ne na všechny otázky v dopisech stačila krátká věta v klubovní poště na mé stránce. Některé kluby byly mimořádně

činné, jako například 79. klub „Za cílem vpřed“ z Prahy nebo 81. klub „V jednotě je síla“ z Českého Brodu. Na konci III. ročníku bylo registrováno již 100 klubů! Snad všechny konkurenční časopisy pro mládež nás začaly kopírovat

zakládáním podobných klubů, ale nedosáhly nikdy naší úrovně. Jednomu časopisu jsem kopírování vytkl a on mi šalamounsky odpověděl: „Vy máte v pravidlech, že klub má mít nejméně 4 členy. A my požadujeme jen tři, tak to není kopírování!“

Když došlo v roce 1939 k okupaci naší vlasti, nacisté nezakázali Hlasatele hned, ale ovlivňovali jeho obsah. Nepovolovali například hlásit na klubovních stránkách čísla klubů, mohla prý by v tom být zakódovaná nějaká šifra. Také názvy klubů, v nichž bylo užito slůvko rudý, například Rudý šíp nebo Rudá hvězda, musely být změněny. Když byl Mladý hlasatel v květnu roku 1941 ve svém šestém ročníku nacisty definitivně zakázán, měl 24 600 zapsaných klubů. Ještě dnes mi někteří jejich členové píší své vzpomínky na užitečně prožité dětství v klubech. Mnohé z nich zůstaly činné ještě dlouho po zákazu Hlasatele.

Mladý hlasatel po mobilizaci

Rok 1938, tak nešťastný pro naši republiku, byl nešťastný i pro mne. Ještě ve 2. čísle Mladého hlasatele začátkem září toho roku, kdy se už všeobecně mluvilo o těžké době, vyhlásil jsem soutěž „Nejrychlejší cestou na pomoc“. Neměl jsem ani ponětí, že výsledky soutěže budu moci v Hlasateli oznámit až za mnoho měsíců po tragických událostech. »

194

Přišla mobilizace, chtěli jsme se bránit očekávanému nacistickému vpádu, ale všechno se vyvíjelo jinak. Z pohraničních oblastí se do vnitrozemí stěhovali naši vyšívání občané. Těm, kteří měli odvahu zůstat v poněmčeném území, jež nám odpradávná náleželo, posílal náš neúnavný ředitel vításek všemi auty, jež měl Melantrich k dispozici, noviny České slovo. My pracovníci propagace i úřednictvo z účtáren jsme auty jezdili nejdál, kam to bylo možné. Na dráhy a pošty už nebylo spolehnoutí, proto jsme rozváželi noviny po jednotlivých obcích.

Vydávání Mladého hlasatele bylo v tu dobu zastaveno, číslo 4 jako poslední vyšlo 24. září 1938 (redigoval je ještě dr. Mencák) – a já neměl ani zdání, co se bude dít dál. Pod okny našeho Melantrichu vykřikovaly najednou poštvané skupiny lidí hanbu prezidentu Benešovi, na jehož hlavu se nespravedlivě snášely výtky, že svou „poraženeckou“ politikou, kterou představoval též Melantrich, zavinil celé to neštěstí republiky.

co se dělo dál? Naši vojáci museli opustit pevnosti a bunkry v pohraničí, na které sbíral peníze celý národ, a naše vlast přišla o ohromný počet čtverečních kilometrů území i s jeho obyvateli. Noviny se opět začaly rozesílat dráhou i poštou, nebylo však už možné vozit je auty do ukradených území. A v té neradostné době přišla zpráva pro mne radostná: Mladý hlasatel po dvouměsíční přestávce bude opět vycházet!

Život v poklusu

Z melantrišské tiskárny nám do propagačního oddělení hlásili přes pana ředitele Vitáska, že tam mají šikovné odřezky z nějakého velkého plakátu a že by bylo možné na ně vytisknout propagační letáček o znovuvydávání Mladého hlasatele. Text byl svěřen mně jakožto příslušnému propagačnímu hlasatelskému pracovníku. Pod kresbičku vytvořenou v ateliéru Melantrichu jsem napsal: „Víc radosti než dva měsíce přidaného prázdninového volna vám jistě způsobí zpráva, že už zase začne vycházet váš oblíbený Mladý hlasatel. Zajistěte si jeho páté číslo v nejbližší prodejně novin!“

To byl můj poslední text v úloze propagačního pracovníka, protože za několik dnů přišla od ředitele saldy zpráva pro mne velmi příjemná: dosavadní redaktor Mladého hlasatele dr. Mencák odchází do redakce časopisu Malý čtenář vydávaného ve Vilímkově nakladatelství, v Melantrichu se ruší málo rozšířený časopis Star - a já že budu s jeho dosavadním redaktorem Karlem Burešem teď dělat Mladého hlasatele.

Byla to pro mne rajská hudba! Dostali jsme v budově tři prostorné místnosti i s velkou předsíní, a já je hned běžel okukovat. Předsíň jsem dal vytapetovat obálkami dosavadních Hlasatelů.

V těchto místnostech jsem pak strávil tři víceméně šťastné roky svého života, tady jsem napsal řádku úspěšných povídek a začal psát Záhadu hlavolamu, rubriku Z Bobří hráze i Rychlé šípy. t

125

Pravda, zde jsem prožil i chvíle strachu, když sem vtrhlo gestapo a chtělo vidět, zda nerozdáváme mládeži stará čísla Hlasatelů s portréty prezidentů T. G. Masaryka a Edvarda Beneše, což by se pokládalo za velezradu. Prokázal jsem, že nikoliv (balík na rozdávání, který jsem měl ve skříni, náhodou neměl ani jeden takový „závadný“ výtisk, a stohu nových sešitů oddílového časopisu Čigoligo, ležícího na mém stole, si naštěstí nevšimli, jinak by ho zabavili).

Vznik Rychlých šípů

Po odchodu pana dr. Mencáka z redakce Mladého hlasatele jsem měl volné ruce k uskutečnění svých plánů, které jsem v Hlasateli pod jeho redakcí dříve nemohl uplatnit.

Přesto jsem dr. Mencáka velmi uznával, skončil bohužel na svém novém působišti nedobře. Hned první zahajovací číslo, které redakčně připravil, bylo údajně politicky závadné a muselo se stahovat ze všech prodejen nejen po celé Praze, ale i po celé okleštěné republice. Druhé číslo už dr. Mencák nedělal, dostal výpověď - a tím skončil své redaktorování.

Nám, novopečeným redaktorům Mladého hlasatele, se dařilo podstatně lépe. A kdyby nebylo politických událostí, oklešťování republiky, okupace, hlídání gestapem s jeho cenzurou, byl by to pro nás život celkem šťastný. Začali jsme tisknout týdně asi 35 000 výtisků, ale každým dalším týdnem se obliba časopisu u čtenářů zvyšovala, a tak se již po našem sotva půlročním redaktorování zvedl náklad na 67 000 výtisků. Každým dalším týdnem přibýval jeden až dva tisíce výtisků. Jednou zabrousil do naší redakce pan ředitel Salda a ptal se mne, jak se mi v Melantrichu líbí. Na což jsem mu dost kurážně odpověděl: „Líbí, pane řediteli. A doufám, že i my se vám budeme líbit!“ Ředitel se jen usmál a řekl: „Ano, hoši, až dotáhnete náklad na sto tisíc, tak se nám budete líbit!“ A my jsme těch 100 000 výtisků dokázali už třináctým číslem pátého

Dr. Jan Fischer, kreslíř Rychlých šípů (narozen 22. ledna 1907, zemřel 8. ledna 1960, nakreslil celkem 213 příběhů seriálu).

126

Bylo to 17. prosince 1938, kdy vyšlo památné 7. číslo Mladého hlasatele, na jehož zadní stránce se objevil první seriálový příběh Rychlých šípů Černí jezdci řadí...

ročníku (25. 11. 1939), i když jsme přišli o tisíce čtenářů ze zabraného území a ze Slovenska, kam už se Mladý hlasatel rovněž nesměl posílat. Náklady se dál trvale zvyšovaly, a když šestým ročníkem musel Hlasatel na příkaz nacistů skončit své vycházení, měl náklad kolem 210 000 výtisků týdně.

Ale v těch radostných začátečních měsících jsme ještě o tomto neštěstí nevěděli.

Čtenářů přibývalo, a my jsme pro ně vymýšleli pořád nové a nové přitažlivé rubriky. Žádný jiný časopis pro mládež se nemohl pochlubit něčím podobným, a konkurenční redakce na nás, jak si každý snadno domyslí, závistivě sptily. Já měl ovšem v plánu ještě další věc, která se zakrátko ukázala jako velice nadějná! Chtěl jsem začít na zadní stránce Hlasatele otiskovat nějaký neobvyklý a dlouho běžící obrázkový seriál. Chtěl jsem k tomu využít svých zkušeností i důkladných znalostí různých míst v naší republice, znal jsem staré uličky a plácky v Praze i v jiných městech, která jsem sjezdil. A tu jsem narazil na partu výborných chlapců, velmi podnikavých, statečných, kteří o úžasná dobrodružství takřka zakopávali na každém kroku. K leckterým jsem jim i

Život v poklusu

dopomohl. Slovo dalo slovo, a já je přiměl, aby si založili náš čtenářský klub. Což se také stalo. Po různých příhodách si dali

127

Kresbička dr. Jana Fischera, na které zpodobnil Jaroslava Foglara (vlevo) a Karla Bureše jako redaktory Mladého hlasatele; objevila se v 10. příběhu Rychlých šípů nazvaném Černí jezdcí se smírují.

název Rychlé šípy, a můj sen se začal naplňovat.

Kteréhosi dne jsem potkal v budově Melantrichu kreslíře pana JUDr. Jana Fischera a zeptal jsem se ho, zda by dokázal nakreslit seriál, kdybych mu připravil podrobný scénář se zápletkou. Pravil, že se o to pokusí! Vypracoval jsem tedy první příběh s názvem Černí jezdcí řadí, a pan dr. Fischer se zhostil svého úkolu dokonale. Přinesl seriál v barevném provedení a my jsme ho okamžitě brali. Tím začala dlouhá řada příběhů, které dodnes znají celé generace čtenářů, od prarodičů přes otce a matky dnešních hochů a děvčat.

Pan dr. Fischer se nikdy osobně nesetkal s živými představiteli Rychlých šípů, ale já získal jejich fotografie – a podle nich je pak autor nakreslil. Smluvili jsme si při tom, že jejich jména a adresy zůstanou trvale utajeny, aby je nikdo nevyhledával, nevyslychal a neobtěžoval. Utajil jsem i místa, kde klub Rychlých šípů žil, a neprozradím nic z toho, co o něm vím. Za léta jejich mladého života přinesly jejich příhody tisícům a tisícům čtenářů zářný příklad svornosti a vytrvalosti i odvahy a pevného přátelství, které mezi nimi trvale vládlo.

Dramatické situace

Čím více a hlouběji se nořím do moře vzpomínek na svůj už tak dlouhý život, tím více všelijakých podivných, bizarních příhod mi v mysli vyvstává. Někdy si myslím, že snad jsem osudem přímo předurčen k tomu, abych je v takovém počtu prožíval! O některých jsem již psal a další se mi vybavují.

Kteréhosi dne jsem sjel výtahem z našeho druhého redakčního patra v Melantrichu do prvního, kde bylo oddělení prodeje starších výtisků novin. Pojednou jsem uslyšel za přepážkou, kam zákazníci neměli přístup, podivné kašlání i křik.

Běžím tam a co nevidím? Jedna prodavačka, asi dvacetiletá, se v kruhu poplašených kolegyní dává spolknutým bonbonem, už dokonce modrá, udušení se zdá být nevyhnutelné! Vrazil jsem dveřmi za přepážku a dívku jsem několikrát uhodil do zad, až jí cukrátko v podo-

128

bě fialové kytičky vyletělo z krku a ona začala ožívat. Ale zákazníci za okénkem nevěděli, co se děje, srotili se a hrubě mi láli, proč to děvče biju! Samozřejmě se vše vysvětlilo.

Jindy mě v téže dvoraně napadl herec dětského divadla, známý pod jménem Merten (občansky Bartušek), protože jsem administraci zakázal dávat mu k rozdávání v divadélku stará čísla Hlasatele. Obával jsem se totiž nového zásahu gestapa, kdyby se mu dostaly do rukou staré časopisy s podobiznami bývalých prezidentů. Útočný herec mi před cizími lidmi i před personálem způsobil pořádnou ostudu. Někdy v té době vyšla v Českém slovu básnička jakéhosi děvčátka, oplakávajícího odešlého pana učitele. Byl to jinotaj, panem učitelem měl být prezident E. Beneš, který musel opustit republiku. Když byla sestavena do řady pod sebou první písmenka veršů, dávala „velezrádný“ text: Smrt okupantům! Čtenáři samozřejmě jinotaj brzo objevili a výtisky s básničkou se prodávaly za vysokou cenu. A to stálo život melantrišské-ho zaměstnance pana Žáka. Chudák pan Žák měl neprodané výtisky na starosti a neodolal. Viděl jsem, jak jej gestapo odvádí přímo z pracoviště do pověstné mučírny zvané Pečkárna, odkud se již nikdy nevrátil.

Právě tak se nevrátil akcionář Melantrichu pan Hašek, na jehož početné akcie dostal zálsusk kdosi z gestapa. Obvinili ho, že schvaloval atentát na Heydricha! Ještě dnes vidím, jak sedí v elegantním tmavomodrém obleku u pana ředitele Saldy, aniž tuší, že za tři dny bude popraven...

Ani redakce Hlasatele nebyla ušetřena otřesů, z nichž jeden z nejtragičtějších byl nespravedlivě přičten varovnému příběhu Rychlých šípů. Kdesi na pomezí dvou pražských čtvrtí byl v náspu otevřený vchod do podzemní stoky. Chlapci z okolí tam často pronikli, aniž dbali výstrahy z jednoho příběhu Rychlých šípů, v němž hoši jdou do podobné stoky vylovit děvčátku spadlý míč. Příběh končil varováním před podobnými akcemi. A přece se ve zmíněné pražské stoce utopil malý chlapec, jemuž kamarádi nepřišli na pomoc. Ředitelství blízké školy pak obvinilo naši redakci, že otištěním varovného příběhu přispěla k utonutí nešťastného chlapce. Vedl jsem tehdy s ředitelem školy polemiku, poukázal jsem, že o otevřené stoce blízko školy museli učitelé přece vědět, přičemž nikdy žádnou výstrahu před vstupem do ní žákům nedali, ani se nepříčinili o uzavření stoky. Trvalo dlouho, než se rozruch kolem případu uklidnil.

Radostná zpráva došla redakci z ředitelství: Melantrich vydá zvláštní sešit

Život v poklusu

šedesáti pěti příběhů Rychlých šípů k Mikuláši. Byl jsem dotázán, jak vysoký by měl být náklad. Odhadl jsem mírně, asi 20 000 výtisků, ale bylo jich pak 180 000! Lákový a levný dárek k Mikuláši stál 4 koruny. Dnes ho nekoupíte za žádné peníze! » , i \ < . / m ,M <*<,<

129

Pro velký úspěch Foglarova a Fischerova seriálu vydal Melantnch na přání čtenářů obrázkový sešit s 65 příběhy Rychlých šípů. Kolportér Melantnchu má důvod se tvářit spokojeně.

Moje zásada: pomáhat mládeži

Když jsem roku 1970 sestavoval čtvrtý (zelený) zápisník třinácti bob-říků, napsal jsem do něj tuto výzvu: „Umiň si, že až jednou budeš dospělý, budeš pomáhat všem chlapcům a děvčatům ve svém okolí. Že k nim nebudeš nevlídný, mrzutý a nepřející, jak někteří dospělí lidé dovedou!“ (Pro sběratele uvádím, že první zápisník, oranžový, menšího formátu, vydal pan Kobes v Plzni roku 1941, druhý, rovněž oranžový, Mladá fronta roku 1946, třetí, modrý, mylně označený jako druhý, Mladá fronta roku 1947, a čtvrtý, ten zelený, o kterém zde píšu, vydal Puls v Ostravě roku 1970.) Ale teď k oné výzvě pomáhat mládeži. Leckdy se mě moji dospělí přátelé ptají, kde jsem k takové zásadě přišel, kdo nebo co mě to po celá desetiletí nabádalo, abych věnoval takřka každou volnou hodinu bezplatně mládeži, vymýšlel pro ni hry, programy, vodil ji na výpravy, připravoval pro ni schůzky během roku i prázdninové tábory? A já jsem při zpytování vlastní dávné minulosti přišel na pramínek nebo pramínky, kde ta moje snaha dělat mládeži dobro začala.

O městském strážníku v Předlicích, který stříhal růže v parku a mně coby přihlížejícímu dítěti jednu dal, jsem se už zmínil. Pak to byl hodný prodávač v nuselské Oldřichově ulici, který mi za krejcar nacpal výbornými zralými švestkami všechny kapsy mého dětského sáčka a ještě mi přidal plný látkový klobouk. A třetím pramínkem byla tato příhoda: Měli jsme s mým starším bratrem gumový míč, trochu větší než dnešní tenisový, a ten jsme pouštěli po tramvajových kolejnicích z kopce. Samozřejmě že jsme vždy podél míče utíkali, aby nám daleko neujel. Na nebezpečí v jízdní dráze jsme tehdy nemuseli moc dbát, frekvence na ulicích byla zanedbatelná. A při jednom takovém kolejnicovém běhu za míčkem, pádícím z prudkého svahu kolem Národního muzea, se proti nám v ohybu tratí vynořila čtyřosá elektrika ještě z křižíkovské výroby - a náš drahocenný míč letěl přímo pod její kola. Dobrák řidič zastavil elektriku na volné trati, vystoupil, klidně vzal tyč na přehazování výhybek a zpod kol vagónu nám míč vylovil. Nehuboval nám, nezlořečil. Pak zase nasedl a odjel.

Mně tento čin hodného řidiče utkvěl natolik v paměti, že ještě dnes vidím to místo, kde se příhoda odehrála, i když tam už koleje dávno nevedou. Ale co hlavně mi utkvělo v mysli, že „až budu jednou velký, budu pomáhat dětem, ať je to v čemkoliv a kdykoliv!“

A z tohoto a podobných zážitků z dětství vykrystalizovaly ty desetitisíce hodin práce pro mládež. Nikdo mne k nim nenutil, nikdo mi za ně nic nedával. Zlatý pan strážník v Předlicích s jeho růžemi, zlatý prodávač v Oldřichově ulici se záplavou švestek a zlatý řidič čtyřosé tramvaje tam na Vinohradech u muzea! Všichni formovali mou povahu, všichni tři dali vznik mé zásadě pomáhat dětem. Kéž by to tak dělali všichni dospělí lidé po celé republice - a ještě raději po celém světě!

Cesta do neznámé země

Jestliže lidé kolem mne označovali mou koupi nákladního parníku a jeho přestavění na klubovní loď Skaut jako husarský kousek číslo jedna, pak bylo mé rozhodnutí vydat se v roce 1938 s oddílem Hochů od Bobří řeky na celoměsíční tábor do naprosto neznámé něj východnější části naší země - na Podkarpatskou Rus - husarský kousek číslo dvě. Byla to nejen pro mne, ale i pro naprostou většinu Čechů oblast zcela neznámá, a když o ní něco věděli, tak jen z knížek Ivana Olbrachta Golet v údolí nebo Nikola Šuhaj, loupežník.

Ale chlapce v oddíle už jakoby omrzelo více než desetileté táboření v Čechách, ve Sluneční zátoce na Sázavě, a dožadovali se změny. A rov-

130

131

něž já jsem zatoužil vyzkoušet své organizační schopnosti a jet na tábor někam dál. Už proto, že mlhavé informace našeho čtrnáctiletého člena oddílu Ály, který byl na Podkarpatské Rusi s otcem, mě velmi lákaly. Tak například že tam je krásná příroda, ale mezi obyvatelstvem také velká chudoba, že většina lidí tam ještě nikdy neviděla dvacetikorunu, kuň zeje tam za sto korun, země že je divoká a prohánějí se tam rysové a medvědi!

Kdo by odolal? Kdo z mladých lidí by to vše nechtěl vidět a zkusit?

Já to zkusit chtěl a já jsem neodolal! Také většina hochů oddílu byla pro

Život v poklusu

podstoupení toho dobrodružství!

Nevím, zda tehdy už byly nějaké příručky o té vzdálené východní části republiky, já o žádné alespoň nevěděl. Ale dostal jsem tip, kde a u koho informace získat. Kdosi mi poradil, že znalcem Podkarpatské Rusi je spisovatel Ivan Olbracht a že ho najdu ve vinárně U Šuterů v Palackého ulici, kde prý pravidelně každé

dopoledne vysedává.

Informace byla správná, pana Olbrachta jsem skutečně našel, jen jeho vyličení krásy Podkarpatské Rusi bylo dosti kusé. Rozmáchl se doširoka a řekl: „Ale ano, jen tam jeďte, třeba někam k Sinovíru, tam je všude hezky!“ Bližší podrobnosti jsem z pana Olbrachta nedostal, ale v mysli mi utkvěl právě ten Sinovír, a to proto, že odtamtud psával svá hlášení čtenářského klubu Mladého hlasatele

chlapeček Viktor Mlýnecký. Psal česky, nikoli rusínsky.

Napsal jsem mu, a on byl velmi ochotný, takže jsem v něm získal pro svůj plán významného pomocníka. Viktor slíbil, že se poohlédne po nějakém vhodném místě k postavení tábora, a my zatím v Praze zkoumali jízdní řády, jak se do té strašné neznámé dálky dopravit. Po železnici to byla vzdálenost 940 kilometrů, a to jen do Chustu, dál snad trať nevedla nebo se odchylovala od našeho kýženého cíle

Sinovíru.

Protože zásobovací poměry v té divočině nebyly zrovna ideální, plánovali jsme pro první dny zásoby vezené z Prahy. A tak jsme nakoupili 80 kg chleba, mouku, cukr, 10 kg kávy, vin, těstoviny, koření, masové konzervy, sádlo, 25 kg povidel, sůl, ocet, 10 kg margarínu, krupici, rajský protlak atd. atd. Jen těchto zásob bylo celkem 11 beden, 6 plechovek a 1 ohromný balík s kuchyňskou celou. K tomu ještě přibýly věci ryze oddílové, vyzkoušené na dřívějších táborech. Stany byly v dalších bednách.

Aby zřízení tábora v neznámém kraji bylo snadnější, vyslali jsme z Prahy tři dny napřed tříčlennou průzkumnou výpravu starších chlapců. Měli za úkol najít nejvhodnější místo k táboření, v čemž jsem se na Viktora nechtěl spoléhat.

Přesné místo jsme neznali, měli jsme jen povšechné povolení od lesní správy, že můžeme tábořit v jejím katastru, a sice někde za Sinovírem. Dále měla předběžná výprava sjednat autobu-

132

sovou dopravu z výstupní stanice Chustu do Sinovíru (asi 70 km) a odtud odvoz beden, stanů a zavazadel koňskými potahy někam na to vytoužené místo, kde bude tábor. Průzkumná výprava udělala vše, co bylo v jejích silách.

Krušná cesta do Sinovíru a neradostné začátky

Vagón, který nám dráha přidělila, byl čtyřosý rychlíkový typ Cda. Vpředu a vzadu měl menší kabiny pro služební úřadování (stůl s elektrickou lampou, židle, přihrádky nad stolem, vysunuté okno z profilu boční stěny vagónu). Střední část byla zařízena jako normální osobní vagón pro přepravu cestujících. Za tento speciální vagón jsme - kromě padesátiprocentního jízdného - nic neplatili.

Takové výhody měli tehdy skauti na železnici!

Vyjeli jsme z Prahy v sobotu 25. června 1938 po 21. hodině a druhý den ve 12.30 dorazil rychlík do Chustu. Takže jsme projeli celým Slovenskem - a byli jsme na Podkarpatské Rusi. V Chustu jsme přesešli na dva státní autobusy, které s námi sdíleli i místní lidé, zatímco zavazadla, bedny se zásobami, torny atd. jsme naložili do soukromého stěhovacího auta. Jeli jsme po mizerných cestách několik hodin k Sinovíru a dorazili jsme tam až navečer.

Naše průzkumná skupina tří chlapců nás v Sinovíru už čekala. Sdělila nám, že pro tábor vyhlédla několik míst pár kilometrů za Sinovírem v liduprázdné krajině a že si další den to nejvhodnější vybereme.

Sinovír sám o sobě na mě neudělal příliš dobrý dojem. Po vystoupení z autobusů na návsi u kořalny Izáka Kahana nás ihned obklopil dav podezřele vypadajících Rusínů, z nichž někteří měli na spáncích pejzy a na temenech hlavy sametové čepičky. Maně jsem měl pocit, jako bychom se ocitli v loupežnickém hnízdě Nikoly Šuhaje.

Rozhodl jsem se, že zásoby zatím složíme na dvoře obchodníka Kahana, a šel jsem vyjednat s pomocí pana Mlýneckého, Viktorova otce, nocleh na seníku.

Vzápětí jsem udělal nepředloženou chybu. Rozhodl jsem se ještě před večerem - i když se už stmívalo - jet na kole ještě s jedním z členů průzkumné výpravy podívat se na vyhlédnutá tábořiště. Vyjeli jsme jen tak nalehko a já byl hladový a žíznlivý, protože jsem po celý den skoro nic nejedl a nepil. Soumrak nás zatím neznepokojoval, domníval jsem se, že vyhlédnutá místa k táboření nejsou daleko. Míjeli jsme jedno místo za druhým, ale nelíbilo se mi ani jedno, všech-

133

na měla nějaké vady. A nezdálo se mi vhodné ani to poslední, kam jsme se doškrábali už téměř za tmy - ale co naplat, když jsme lepší nenalezli! Rozhodli jsme se postavit tedy tábor na něm.

Život v poklusu

Při zpáteční cestě praskla mému společníku Samsonovi duše. Tma už byla jako v ranci, na lepení nebylo ani pomyšlení, a tak jsme do Sinovíru na seník doklopýtali vedle kol až někdy kolem půlnoci. Nikdy na tu téměř desetikilometrovou zpáteční cestu nezapomenu. Oba jsme zmírali žízni i hladu, o únavě ani nemluvě. Moje nadšení pro táboření na Podkarpandě mizelo jako ranní pára nad jezem.

Druhý den ráno jsme vyjednali s místními povozníky dopravu a jako karavana na Mount Everest jsme putovali divokým údolím řeky Terebly a pak říčky Ozeranky k vytčenému cíli. Uprostřed cesty přišel tropický lijavec a přšelo strašlivě celé dopoledne. Byli jsme promočení až na kůži, zmokla nám lisovaná sláma v balících vezená až z Chustu pro nácpaní slamníků, zmokla mouka, cukr, chleba, torny a všechno ostatní, třebaže jsme povozy přikryli celtami. Před běsněním podkarpatského lijavce byly málo platné. Jedna nová celta se nám přitom cestou záhadně ztratila, zřejmě se hodila některému majiteli povozu.

Dnes se mi to všechno píše klidně, i když je mi pořád ještě horko při vzpomínkách na ty krušné začátky. Ale tehdy mi do smíchu nebylo. Na pile nebyl ani kousek potřebného dříví na stavbu podsad (nebyly krajinky!), tábořiště bylo v kopci, kam bylo umění se dostat, i když tam šel člověk s prázdnýma rukama, natož s tím naším mnohametrákovým nákladem. Všechno bylo promočené, několik otepí slámy se nám rozsypalo do bezedného bláta, hlad jsme měli, o mléko, na které jsme byli zvyklí, nebylo možno ani zavadit.

Když jsme nemohli koupit ani jednu krajinku na stavbu tábora (na pile měli jen silná rozpraskaná prkna), vypovídal mně mozek službu a já myslel, že tábor snad už ani nepostavíme. A zatímco jsme dumali v rozblácené cestě nad hromadou třísek, jež se měly dopravit do tábořiště na kopci, třebaže z nich nebylo možno postavit ani jednu podsadu, podíval se jeden ze starších hochů, Tonda Brejník, najeden z typických domorodých „oborohů“, což byly pohyblivé stříšky navlečené na vysokých kulech k sušení sena, a řekl, že bychom snad mohli postavit podsady z malých pravidelných, ale velmi tenkých prkének metrové délky, jimiž jsou oborohy pokryty.

To už končil druhý den našeho táboření. Jindy jsme měli tábor téměř hotový, a tady – v srdci lesů a půl hodiny od pily – jsme na jeho stavbu neměli ještě ani dřevo! Teprve třetí den jsme prkénka z oborohů, takzvané dranice, přivezli z lesa, kde je lesní dělníci ručně vyráběli sekáním

134

Tábor u Sinovíru v roce 1938 na Podkarpatské Rusi s neslýchaných počtem 43 členů pražské Dvojky, na kterém prožili stovky svízelných, trampot, ale i nádherných příhod.

Z metrových polen, a odpoledne jsme je pak v úmorném vedru tahali v náručích od cesty přes louky do kopce.

Udření a uběhání začali někteří hoši večer se stavbou podsad. Dranice se musely stavět kolmo k zemi. Ještě nikdy předtím – a také asi nikdo jiný – nestavěl podsady takovýmto neobvyklým, ale jedině možným způsobem.

Po celou dobu stavby tábora jsme bydleli na seníku v hájovně dobrého pana hajného Vasilu Motyčky, který nám dal celé stavení k používání, sám sem jen někdy docházel z Koločavy. Zde jsme měli uloženy všechny potřeby k táboření i zásoby. Hájovna byla v prudkých deštích naší záchranou. Tady jsme i vařili a přespávali, než byla stavba tábora včetně kuchyně dokončena.

Místo, na kterém náš tábor stál, se podobalo jakémusi amfiteátru: prostornou louku v hustě zalesněném kopci vroubily kolem dokola obrovské smrky, jaké jsme ještě nikdy neviděli. Pod kopcem v údolí tekla říčka Ozeranka, na níž jsme měli výhled, nad ní se vypínala pralesní stráň a za ní ještě poloniny. Horská květena zde byla jedinečná. Obrovské oranžové květy, jimiž bylo tábořiště poseto, svítily temnou žlutí ve dne v noci jako lampičky.

Ta úžasně krásná scenérie nám dala zapomenout na všechny počáteční útrapy. Když jsme později poznali ještě více ráz celého kraje, uznal jsem, že naše průzkumná výprava při hledání vhodného místa nemohla udělat více. Smířili jsme se s tím, že jsme měli daleko k potoku, kde jsme myli nádobí, a ještě o kus dál do Ozeranky na koupání. Bylo zde zase mnoho jiných krásných věcí.

Za loupežnickou legendou

viděli jsme obrovského rysa, kterého střelil pan hajný Motyčka, nevím zda protizákonně, ale tady žádné zákony stejně neplatily. Viděli jsme i medvěda, jak se o nocích hrabal v naší odpadové jámě, naštěstí do tábora mezi stany nikdy nevkroutil.

Ale zcela neobvyklým zážitkem pro nás byla dvoudenní výprava do Koločavy, rodiště mrtvého již Nikoly Šuhaje, novodobého zbojníka těžce pronásledovaného četnictvem. Znali jsme jeho příběh z knihy Ivana Olbrachta Nikola Šuhaj, loupežník, ale to jsme nevěděli, že náš pan hajný Motyčka z Koločavy ho i osobně

Život v poklusu

znal a že s ním i kamarádil! O to větší byla naše radost, když nám jednou nabídl, že nás zavede do Nikolovy rodné vsi a cestou že nám leccos ukáže. Dodal také, že otec legendárního zbojníka, jehož loupežnické řemeslo bylo prý trochu sporné, je ještě živ a žije v Koločavě! Nechám teď mluvit naši táborovou kroniku, psanou jako vždy průběžně po celý tábor.

Vy šli jsme spanem hajným Motyčkou za slunného odpoledne kolem čtrnácté hodiny. V táboře jsme ponechali asi desetičlennou hlídku. Měli jsme namířeno do Koločavy a jejího okolí, kde v divokých stržích, stráních a roklich působil v době počátku republiky novodobý zbojník Nikola Šuhaj, jemuž se podle pověsti vyhýbaly všechny střely četníků. Až ho přece jen jedna našla - jeho pohnutý život ukončila střela vyslaná zrádnými přáteli. Hajný nás vedl zarostlými loveckými stezkami se stopami jelenů i medvědů, šplhali jsme do nebetyčných strání, až jsme po tříhodinové namáhavé cestě došli na kopec Prislop (1 226 m), kde jsme nocovali v osamělé kolíbe. Spatřili jsme mnoho zajímavého, past na vlky, střílenu

na
j p
j "

Jwcr

duo -foho-fo Mkafy u

ím,

'l o,

Vpravo nahoře vlastnoruční „podpis“ otce Nikoloy Šuhaje loupežníka, jehož pravost stvrdilo skutečným podpisem dvanáct členů oddílu.

medvědy, také ale polorozpadlé chýše, odkud Nikola Šuhaj střílel po čet-nících, když ho pronásledovali. Prohlédli jsme si místo, kde zastřelil tři maďarské četníky a kde pak byl sám zastřelen.

Se vzrušením jsme hleděli do vráscité tváře Nikolova otce. Přivítal nás před svým stavením s jednou nohou v sádře, přerazil mu ji kácený strom. Měl jsem s sebou jeden sešit kroniky a požádal jsem pana Šuhaje, aby se nám do ní podepsal. Byl rozpačitý a silně nedůvěřivý. V rozpacích byl proto, že zřejmě neuměl psát, a nedůvěřivý z obavy, že mu dávám podepsat něco závažného, nedobrého. Hajný Motyčka ho však ujistil, že jsme slušní lidé a že se nemá čeho obávat. Potom nám do kroniky váhavě namaloval místo podpisu tři křížky. Naši hoši se pod křížky podepsali jako svědkové, zeje do kroniky vlastnoručně napsal otec Nikoloy Šuhaje „Pan Petro Šuhaj, Koločava-Lazy 265, Podkarpatská Rus“. Ještě štěstí, že jsem měl sešit kroniky s sebou a že jsme tak získali cenný zápis. V Praze jsme pak všechny kronikové sešitky dali svázat do památné kroniky se vzácnými denními i nočními sinovířskými zápisy a spoustou fotografií a kreseb.

Poprvé, ale také naposled v životě se ocitli na Podkarpatské Rusi chlapci z pražské Dvojky. Neboť krátce po našem odjezdu z tohoto zapomenutého kraje, v říjnu roku 1938, se Podkarpatská Rus stala autonomní zemí, v březnu 1939 ji zabralo Maďarsko a po válce v roce 1945 si ji přisvojil Sovětský svaz. Tím byl jednou provždy konec nadějím, že se tam ještě někdy v životě podívám!

Mnozí z těch čtyřiceti tří odvážlivců, kteří tábořili u Sinovíru, už bohužel nejsou mezi námi. První, koho potkal zlý osud, byl Luděk Hrobař, asi

137

čtrnáctiletý nádherný hoch, ušlechtilý, neobyčejně zdatný. Zemřel na weilovu nemoc, kterou šířily nemocné krysy. Byl se koupat na Vojenské plovárně v Praze, kde měli tito hlodavci své rejdiště. Nic nepomáhalo jejich hubení. Luděk spolkl trochu nakažené vody - a jeho osud byl přes veškeré úsilí lékařů zpečetěn. Penicilin tehdy ještě nebyl znám, určitě by byl pomohl! Luděk měl dvojče - bratra Radima. Málokterou dvojici jsem viděl tak krásně se k sobě chovat, jako to uměli tito dva bráškové.

Druhým účastníkem Sinovíru, který se stal obětí osudu, byl patnáctiletý Gerhard Toster. Jeho otec, důstojník čs. armády německého původu, musel po příchodu nacistů změnit uniformu čs. důstojníka za německou. Viděli jsme Gerharda ještě krátce po Sinovíru, jak stál na ulici v Praze v hloučku takzvané Hitlerjugend, už s hákovým křížem na rukávu. Rozpačitě, ale přátelsky nám ještě pokynul, ale to bylo také naše poslední setkání. Nikdy jsme ho už nespatriili. Zřejmě zahynul někde na východní frontě jako tisíce jiných německých chlapců.

Co bylo po Sinovíru

Z podkarpatských dálav do Prahy jsme se vrátili celkem v pořádku, i když dopravní potíže byly nesmírné. Nadto návrat provázela drobná příhoda. Začalo to tím, že tři nebo čtyři starší chlapci si před odchodem z tábořiště usmyslili, že budou doprovázet pěšky několik desítek kilometrů dlouhou jízdu koňských potahů s našimi zavazadly až na dráhu do Čistku. Marně jsem jim rozmlouval jejich úmysl. Říkali, že se chvílemi na vozech povezu, chvílemi že půjdou pěšky. Nejenže se

Život v poklusu

jednomu z nich po cestě z otevřeného vozu nenávratně ztratila jeho torna s pěknými novými koženými botami a nepromokavým dlouhým pláštěm, odcizená některým z nepoctivých Rusínů, ale do Chustu dorazili hoši-pěšáci polomrtví únavou a nevyspáním. Otec jednoho z nich mi později sdělil, že hoch pak doma spal nepřetržitě dva dny a dvě noci a nechtěl ani jíst.

Důsledkem dalších potíží spojených s naším návratem bylo vydání nového oddílového zákona, který říkal: Tábor končí až po odvezení poslední táborové bedny z nádraží do klubovny, pak teprve je rozchod! Rodiče si totiž v návalu šťastného shledání se svými syny ani neuvědomili, že někdo musí hory táborových beden a balíků se stany z nádraží do klubovny dopravit! Hoši se rozeběhli domů s rodiči - a doprava zavazadel zbyla na mně a na několika dospělejších účastnících tábora, které se mi podařilo zadržet. Chybami se člověk učí a zákon o konci tábora až teprve po úklidu poslední bedny v klubovně platí dodnes. A je to dobrý

138

a uznávaný zákon, který doplnil asi dvacet či kolik oddílových zákonů už dříve ustanovených.

Čekal jsem tak nějak, že rodiče hochů mi poděkují za úsilí, které jsem na uspořádání a vedení tohoto mimořádného tábora vyvinul, ale v tomto směru jsem se nedočkal. Přitom jsem samozřejmě vedl tábor -jako všechny předchozí - zcela zdarma, platil si stejný poplatek, jaký zaplatili za své syny rodiče, a věnoval jsem táboru nejen celou svou první melantrišskou dovolenou, ale i řadu dní k přípravám tábora. Úloha vedoucího oddílu je krásná, ale nevděčná!

V Praze jsem dal vyrobit pro pana Motyčku razítko, na jeho přání s ležatým „psacím“ nápisem Vasil Motyčka - hajný. Balíček s razítkem a různými věcmi pro jeho děti jsem mu poslal do Koločavy.

S Viktorem Mlýneckým jsme si vyměnili několik dopisů, jeho poslední byl z 21. března 1939. V těch dnech zabralo Podkarpatskou Rus Maďarsko. Viktor v dopisu psal:

„Nepokoje u nás již minuly, je naprostý klid. Ale bůh ví, jak dlouho bude trvat! Na podzim to tu bylo velmi zlé. V celém okolí Sinovíru bylo plno polských teroristů. Na říčce Ozerancejich bylo nejvíce. Také nocovali na té louce, kde jste měli tábor. Pod přehradou na jezeře Černorika položili v noci ekrazit, který měl v noci vybuchnout a přehradu zničit. Teroristé čekali na blízkém kopci na výbuch, ale nedočkali se. Nálož nalezla naše stráž a zneškodnila ji. Pan hajný Motyčka žije pořád v hájovně Gropa. Mluvil jsem s ním o tom razítku, které jste mu poslal, nic prý ale nedostal. Zato mu od někoho přišly šaty pro děti a také mu někdo poslal hodinky, po kterých toužil. Skoda, že vás již nikdy u nás neuvidím. Jak jsme se to divně poznali, vídte? Je to vše moc složité na světě. Kdo by si kdy pomyslel, že zrovna já budu mít jednou v Praze tolik přátel? Nejvíce si dopisují s Vámi, pak s Mirkem Kaizlem. Rád vzpomínám na dobré lidi. Srdečně vás zdravím a všechny známé skauty s Vámi. Váš Viktor Mlýnecký.“

Po tomto posledním dopisu jsme navždy museli přerušit s Viktorem písemné styky, byl všemu konec. Podkarpatská Rus už nám nepatřila, nepatřili jsme ani sami sobě. Co se stalo s rodinou Mlýneckých v Sinovíru, to nevím, nikdy jsme už od Viktora žádný dopis nedostali.

Tábor ohňů a další

Ještě jeden rok po Táboře u Sinovíru nám byl dopřán k tomu, abychom zase mohli po roční podkarpatské zkušenosti trávit léto na Sázarě v naší Sluneční zátoce. Byl to v roce 1939 Tábor ohňů, nazvaný podle celé řady „táboráků“, jež jsme navštívili, když se v okolí našeho tábořiště začaly rojit tábory jiných oddílů a každý z nich nejméně jednou týdně pořádal nějaký ten oheň. Ale nebyl to tábor poklidný, když jsme si připomněli patnáctý březen a vpád německých vojsk na naše území. Až sem k nám na tábor už začaly pronikat znepokojivé zprávy, že skauting se snad bude muset povinně sloučit s jinými organizacemi, což by samozřejmě nebylo dobré ani pro náš oddíl. Žili jsme všichni, celý náš národ, v hrozně nejistotě.

K názvu Tábor ohňů musím přidat vysvětlení. Byl to můj dávný nápad dávat našim táborům různé názvy, ne tedy označovat je jenom letopočty. A tak jsme již měli tyto názvy: 1925 - Tábor v Zátoce neznáma, 1926 -Tábor kmene Mohykánů, 1927 - Svazu třinácti, 1928 - Zelené příšery, 1929 - Na Bobří řece, 1930 - Smůly, 1931 - ve Sluneční zátoce, 1932 -Úplňku, 1933 - Na dvacáté míli, 1934 - Třinácti orlích per, 1935 - Tábor bez Vítra, 1936 - Modrého stínu, 1937 - Zpěvu, 1938 - Tábor u Sinovíru, a teď nadešel Tábor ohňů. To jsme ještě nikdo nevěděl, že po něm přijde tragický rok s Táborem psanců, kdy skautské tábory budou z rozkazu K. H. Franka rozehnány nelítostným gestapem, a že potom nadejde údobí táborů ukrývaných a všelijak maskovaných, jimž všem dohromady až do roku 1944 jsme říkali „tábory psanecké“.

Názvy jsme volili podle místa, kde se tábor konal, podle počasí (Tábor dešťů,

Život v poklusu

Tábor slunce), podle různých událostí (1944 - Tábor strachu -z gestapa) nebo podle celoroční hry, kterou žil oddíl až do léta (1942 -Tábor Alvarzeze). Název tábora nám vzpomínku mnohem lépe vybaví, než když se vysloví jen nic neříkající letopočet. Myšlenka dávat táborům názvy se ujala po celém státě a teď snad už není jediného oddílu, jehož tábor by nebyl označen nějakým přiléhavým názvem. Tábor ohňů si vyžádal mé veliké nervové vypětí. Všechny dvaatřicet hochů byli sice táborníci dobří, schopní, nezlobili, přesto jsem měl s programem spoustu práce a starostí od rána do večera. (Mimochodem: jednou z významných událostí byl příjezd slavného fotoreportéra Melantrichu pana Karla Hájka, který během několika hodin udělal pro Mladého hlasatele spousty snímků.) Přitom jsem i tady byl zavalen redakčními starostmi, dodělával jsem tu uprostřed největšího táborového ruchu soutěž pro nový ročník „Hledáme 100 nejlepších tříd“, těžce jsem

Tábor ohňů v roce 1939 ve Sluneční zátocě na Sázavě, na kterém byla pražská Dvojka často zvaná do okolních táborů k večerním posezením, od tohoto neustálého „ohňování“ dostal tábor i svůj název.

zde psal kapitoly rukopisu Chata v Jezerní kotlině, který měl být dodán do nakladatelství pana Kobese na podzim, dále jsem sestavoval propagační leták pro nový ročník Mladého hlasatele - a co více: moje mysl se musela zaměstnávat přípravou divadelní hry Tábor ve Sluneční zátocě, kterou si u mě objednala paní Míla Mellanová, ředitelka Pražského dětského divadla, a k jejímuž dodání do konce srpna jsem se neprozřetelně zavázal. Všechno hrozně spěchalo, tiskárna naléhala na text toho letáku, redakce Mladého hlasatele za mnou posílala na tábor balíky klubovních hlášení, jež jsem zde zpracovával do klubovní stránky závěrečného 36. čísla Hlasatele, a pan Kobes posílal jednu urgenci za druhou, kdy už bude hoto-

140

141

vá Chata v Jezerní kotlině. Bylo to k zbláznění, skutečně to byl pro mě život v poklusu v táborovém vydání!

Přesto jsem vše zvládl, dokonce jsem skončil i psaní knížky Pod junák-kou vlajkou, která také spěchala. Stále totiž sílily obavy ze zákazu skau-tingu! Však byl také do roka zrušen.

Hrajeme divadlo

Jak už jsem naznačil, ještě před Tábořem ohňů (1939) jsem dostal od paní Míly Mellanové nečekanou nabídku, abych napsal divadelní hru ze života skautského oddílu. Nechtěl jsem odmítnout, příležitost byla příliš lákavá, než abych šiji nechal upláchnout. Divadelní hru jsem ještě nikdy nepsal, neměl jsem ani nějaký vhodný námět, ale nejhorší byla šibeniční lhůta, dokdy měla být hra napsána, aby se co nejdříve po našem příjezdu z tábora začala zkoušet!

S námětem hry jsem si posléze přestal dělat starost - využiju prostě svých mnohaletých zkušeností s vedením skautského oddílu. Těžší už bylo vymyslet nějakou dramatickou zápletku, aby děj byl alespoň trochu napínavý a pro mladého diváka zajímavý. Měl jsem už táborovou zkušenost, že když se mi někde v nějakém pražském zákoutí podařilo napsat několik odstavečků, s kterými jsem byl spokojen, nebo když mě tam něco dobrého napadlo, chodil jsem pak v ta místa pořád znovu a znovu, v pevné víře, že jen tam a nikde jinde se mi podaří opět něco uspokojivého vymyslet a napsat.

Takovým místem byla pro mě kdysi před lety zahradní zídka ve ztichlé uličce Na Kleovce, pod nárožím ulic Koperníkovy a Čermákovy, kde jsem v nepohodlí psával Přístav volá. A teď, v roce 1939, jsem zde dopisoval Chatu v Jezerní kotlině. Bylo to někdy v srpnu nebo v září, a já to místo vidím dodnes: ulička končící schodištěm, po kterém do slepé ulice pode mnou nikdo nechodil, bílé kvetoucí keře, ze kterých se při každém závanu větru zvedala oblaka stříbřitého květního chmýří, a já v tom náladovém slunném srpnovém a zářijovém rozpoložení mysli pracoval na posledních kapitolách Jezerní kotliny.

Ty ztichlé zákoutí tam na Kleovce, dodnes na tebe vzpomínám! A proto jsem také zamířil sem, když jsem po Táboře ohňů domýšlel děj divadelní hry. Zákoutí mě ani tentokrát neklamalo, inspirační materiál nebyl ještě vyhořelý, a já zde vytvořil divadelní příběh Tábor ve Sluneční zátocě.

Všechny úlohy hry, kromě vedoucího tábora, kterého hrál Karel Pech, herec z povolání, hráli hoši našeho oddílu, a hráli je tak dobře, že všech

PRAŽSKÉ DĚTSKÉ DIVADLO

osmnáct představení v komorním divadle, které bylo scénou Pražského dětského divadla, bylo vždy vyprodáno. Šestnácti chlapcům jsem dal na jevišti pořádne vyřádit, zpívali tam oddílové písničky a hráli pohybové hry, oddílový trubač báječně troubil večerku i budíček, a já jsem blahorečil paní Mellanové, že mě k

Život v poklusu

napsání hry přiměla. Byla s naším výkonem celkem spokojená- a měla jen jedinou starost: co napíše hlavní a na slovo vzatý divadelní kritik Jindřich Vodák, zda svou kritikou hru nepohrbí! Tisk byl zatím velmi příznivý, skauti chodili na naše představení po celých oddílech, někteří i třikrát za sebou - ale jen ten pan Vodák pořád nic. Nakonec jsme se však jeho kritiky přece jen dočkali.

Pan Vodák napsal mj. toto: „... Hrají tedy skuteční skauti, členové 2. pražského oddílu Junáka, a je s podivem, jaké napínavé, živé a unášivé představení dovedla s nimi udělat Míla Mellanová. Všechno jde jako na drátku, hoši se točí a hýbou jako čamrdy, ústa se jim nezastaví v letu vět, chlapecká pružná ohebná těla se jen kmitají, ruce a nohy překypují dychtivostí mrštných hmatů a kroků, jejich tančivá lehkost překonává každou tíž hmoty. Kdyby tohle dospělí tak uměli! A v tě hbité rychlosti se neztratí jediné slůvko, jediný vtip, hoši umějí žertovat jako by o tom nevěděli, se vzezřením neochvějných komiků, a umějí také hrdě se postavit k žalobě, k obraně, k vyzvání, v pevných hlasných větách, s rznými sebevědomými přízvuky. Tím už je řečeno, že jejich scény mají náladu, polední, ranní i večerní. Má-li skautská výchova ve všem ty výsledky, lze si od ní jen mnoho slibovat! "

Reklamní plakátek k Foglarově divadelní hře Tábor ve Sluneční zátocce, v níž účinkovali hoši pražské' Dvojky.

142

143

Jaroslav Foglar s hercem Karlem Pechem při zkoušce hry, ve které hrál K. Pech vůdce Jestrábova oddílu. Pravý Jestráb upozorňuje představitele Jestrába na špatně připevněný odznak nad levou kapsou.

Znepokojivá zpráva

Jak paní Míla Mellanová, tak i já jsme jásali nad tou příznivou kritikou. Měli jsme vyhráno!

Také naši hoši si libovali, rázem byli odškodněni za zdoluhavé dny zkoušek, kdy kvůli nim vážla i oddílová činnost. Sháněli jsme kdejaký článek o hře z novin, kdejakou fotografii - a pak se vše ještě znásobilo. Text hry totiž už dříve vyšel tiskem, a najednou se Tábor ve Sluneční zátocce hrál po celé republice. Vymínil jsem si, že sice nepožadují od oddílů, které budou hru provozovat, žádný autorský honorář, ale že prosím, aby mně posílaly z jednotlivých měst plakáty o jejím konání. Tak se mi jich během toho roku 1940 sešlo několik set. Bylo to radostné - ale to jsme ještě nevěděli, že brzo bude po všem!

Nacisté v protektorátu už zle řádili, ale my skauti jsme toho roku pořád ještě fungovali. Ale už jsme tušili, co na nás hnědí lotři připravují. Zjara, když byla naše činnost takřka nedotčená, jsme vyjednali tábor nikoli v naší bezpečné Sluneční zátocce, ale na Moravě u Oslavan, sám čert nám to rozhodnutí spískal! Vše mohlo být přece jen trochu snadnější, kdybychom zase tábořili na Sázavě.

144

Ještě jsme tábor pořádně ani nerozjeli, když tam za mnou došel nepodepsaný telegram znepokojivého obsahu: „Sbalte hned celý tábor a vraťte se do Prahy!“ Víc nic v něm nebylo, žádné vysvětlení ani podpis. Rozbourat tábor sotva postavený, s kuchyní a jídelnou i s dvaceti podsadami, to by byla oddílová tragédie. A my vlastně ani nevěděli, zda anonymní výzvu máme brát vážně. Má to být nejapný žert - či co?

Ale po telegramu přišel i varovný dopis, teď už podepsaný, abychom se co nejrychleji vrátili se vším, co máme, do Prahy, že vyšel nacistický zákaz táboření a gestapo že násilně likviduje tábory, které tak jako my zatím neposlechly!

Narychlo jsem tedy na dráze objednal krytý nákladní vagón. Přednosta stanice nebral zřetel na předepsanou lhůtu, v níž objednávka musí být dodána, a vagón dal přistavit hned druhý den!

Chlapci nesli zkázu tábora těžce, ale s humorem, a když skončili rozehraný vojebalový zápas, prohlásili klidně podle Švejka: „Dohrajem to po válce!“ Protože byly zakázány skautské kroje, museli jsme se na cestu obléknout do civilu - v životě jsme nejeli domů tak jako tenkrát!

Teprve dodatečně jsme se dozvídali podrobnosti o řádění gestapa v táborech: leckde mládež hnali domů jen v tričkách a trenýrkách. Vedoucí 47. oddílu

Heřmánek neuposlechl výzvy k okamžité likvidaci tábora, byl na místě zatčen a už se domů nikdy nevrátil! Jaký div, že jsme našemu táboru dali název Tábor psanců!

Ale to ještě nebylo vše! V pondělí 4. listopadu 1940 přišlo za mnou gestapo až do redakce Mladého hlasatele v Melantrichu. Sebralo mne se všemi skautskými věcmi, které jsem měl ve stole, musel jsem si vzít klíče od klubovny a jet s gestapáky k naší smíchovské vodárenské věži. Věděl jsem, zeje zle.

Klubovna byla v jejím druhém patře, a já tam podvědomě pootevřel jedno ze tří oken, aniž bych měl v mysli nějaký nápad, proč tak činím. Jen jsem se těžce

Život v poklusu

rozhlédl po tom kousku našeho oddílového domova, kterým nám klubovna vždy byla, a netušil jsem, že je to na dlouhých pět let, kdy ji vidím v denním světle! Gestapáci papírovými nálepkami zapečetili vchody jak do naší klubovny, tak i dole v přízemí do loděnice, já musel odevzdat klíče - a bylo po všem! Skauting byl zrušen opravdu až do konce války, do května 1945. A oddílům byla pod přísným trestem zakázána další činnost.

My jsme však byli pro svůj oddíl natolik zapálení, že jsme zákaz nehodlali respektovat! Jen jsme den po dni hledali cestičky, jak jej obejít. A to se nám po celých těch pět let celkem dařilo, i když strachu a hrůz jsme přitom zažili až až, proč bych to zapíral? «, „/- .»

145

Zákaz činnosti a hlavně ztráta klubovny, té naší milé útulné a krásné klubovny, byly pro náš oddíl tvrdou ranou, ale nezakolísali jsme ani na chvíli. Už několik hodin po zásahu gestapa, jen jsem se trochu otřepal z úleku a ze ztráty klubovny, stál jsem před zapečetěnými vraty do loděnice věže a přicházejícím hochům jsem sděloval, co se stalo. Smluvili jsme si, že schůzky družin se v tomto týdnu již samozřejmě neuskuteční, ale v sobotu že uděláme celooddílovou poradní schůzku na Arbesově náměstí. To byl jen kousek cesty od klubovní věže a my jí chtěli být alespoň nablízku, když už jsme nemohli dovnitř.

Na schůzce pak bylo dohodnuto, že oddíl bude ve své činnosti nadále v neztenčené míře pokračovat,

klubovnu že snad někde seženeme a schůzky našich pěti družin že budou pokračovat v bytech rodičů. To se také osvědčilo, rodiče byli uznalí, nečinili nám žádné potíže, pochopili těžkou situaci oddílu.

Horší to bylo s pomyšlením, co všechno jsme v klubovně museli zanechat! Bylo tam táborové nádobí, celá skříň nenahraditelných památných kronik oddílu, knihovna plná knížek a jiné a jiné věci. Já už kul fantastické plány, jak se dostat do zapečetěné klubovny tím pootevřeným oknem ve druhém patře, ale zatím jsem se s nimi nikomu nesvěřil.

Hlavním úkolem bylo najít náhradní klubovnu, což bylo velmi nutné, také ale nesmírně obtížné. Oddíl se až dosud scházel o sobotách na rozlehlém Arbesově náměstí, kde jsme alespoň trochu cítili, že jsme tam doma, byť pod širým nebem.

Několikrát za nepříznivého počasí jsme náměstí vystřídali pingpongovou síní u Nováků, kde jsme pak také nacvičovali texty k Rychlým šípům na gramofonové desky. (V knížce Když Duben přichází jsem později tamní prostředí vypočetl.)

O nedělích jsme pořádali výpravy za město bez ohledu na počasí.

Skautská vodárenská věž na smíchovské straně Vltavy, ve které oddíl pražské Dvojky strávil tři období své činnosti (krátce v roce 1930, 1937 až 1940 a 1945 až 1948).

Říkali jsme si „psanci“ a sněhové metelice a deště nás nemohly odradit. Čím větší nesnáze se nám stavěly do cesty, tím byl náš oddíl, tehdy stále ještě zvaný pražská Dvojka, sebranější, věrnější a pro činnost nadšenější. Jako „psanci“ jsme se pevně semkli v nerozborný kamarádský celek.

Nejbližším větším podnikem byla naše tradiční vánoční nadílka, kterou Dvojka slavila svým obvyklým způsobem: s vánočním stromkem, několika sty dárků a památnou gramodeskou „Snění“, kterou přehráváme už od roku 1930. Nadílku jsme uskutečnili v zadní místnosti restaurace v Římské ulici. Účast byla si 40 hochů, tedy téměř stoprocentní z doby před rozpuštěním Junáka. Po Vánocích jsme uspořádali týdenní zimní tábor v Heřmaněvševě na Sedlčansku, s ubytováním na podlaze prázdného hostinského sálu. Lyžovali jsme i sáňkovali.

V lednu 1943 se na nás konečně usmálo štěstí. Pořád jsme hledali organizaci, která také sdružuje mládež a ještě není zakázaná. Tak jsme objevili klub českých turistů s jeho dorostem. Vymohli jsme si na jeho ústředí, že budeme zaregistrováni jako samostatná ucelená skupina s vlastním programem, čímž jsme zamezili, aby nám na naše podniky posílali nezasvěcenou mládež z dosavadního dorostu klubu. Schůzky jsme mohli konat ve společné klubovní místnosti KČT ve Školské ulici, mohli jsme si tam umístit i vlastního oznamovatele. Získali jsme přízeň jednoho z vedoucích funkcionářů KČT pana Josefa Křeliny, který si později založil podobný oddíl, jako byl náš.

Ale touha mít svou vlastní klubovnu s vlastní výzdobou a vlastními věcmi, které bychom nemuseli odklízet nebo po každé schůzce nosit domů, nám nedala spát.

Pořád jsme o ní snili, až se posléze náš sen takřka splnil. Netrval však dlouho a my nakonec byli rádi, že jsme se z něho šťastně probudili.

Nebezpečné plány

... Prach činí okna zase neprůhlednými, opuštěné hnízdo ve staré čtvrti!

Obyvatelé domu u grošáka jistě už zapomněli, že se tady vůbec nějaká mládež hemžila! Ale my nezapomněli, my si udrželi svůj plamínek života i bez přístřeší, přijde jaro - zbyli věrní! My stáli svorně v nesnázích, byť nepříznivý vítr vál,

Život v poklusu

jen slabý z boje odchází, my pluli dál a dál!

Tak končil poslední zápis kronikového sešitu o domu U grošáka na Maltézském náměstí, kde jsme už už mohli mít klubovnu, kdybychom nebyli včas varováni před gestapem.

Pátral jsem v různých částech Prahy ve všelijakých objektech, kde

146

147

bychom nepozorováni mohli znovu začít, o rozchodu našeho sdružení nebylo ani řeči. Ale lidé byli nedůvěřiví, zakřiknutí, nebo neměli nejmenší zájem o náš osud – a touha v našich myslích byla stále žhavější. Stále jsme nenápadně obcházeli naši klubovní věž u Jiráskova mostu, a já vytrvale sledoval, zda je okno ve druhém patře ještě pootevřené. Ano, bylo – nikdo tam po nás ještě nebyl. Bílá náplast na vratech do věže pořád svítila svou výstrahu.

S nejstaršími hochy jsme začali kout plány, jak se do věže nepozorovaně dostat. Jeden věděl o dlouhém žebříku, ale ten byl až v Chuchli, kde bydleli jeho rodiče. Kdyby se žebřík přistavil na té straně věže, kde bylo pootevřené okno, snad by bylo možné tam vlézt. Návrh však byl zamítnut, žebřík byl těžký i pro dva silné jedince – a pak ta dálka! A hlavně: jak se dostat s takovým žebříkem nepozorovaně až k věži?

Trochu lepší se zdála být možnost vniknout dolů do loděnice, tedy do přízemku věže vylomenou okenní mříží u vchodu do vrat. Zkoušeli jsme to nenápadně jednoho tmavého večera, ale ani ten nejútlejší hoch se malým prolomeným otvorem dovnitř nedostal. Ani přístup po stěně věže do druhého patra k otevřenému oknu nepadal v úvahu, věžní stěny byly hladké, neměly výstupky, kterých by se bylo možno zachytit. Nápad stíhal nápad, a jeden byl nemožnější než drahý.

Večery v té předjarní době byly studené, vlhké a mlhavé, často nebylo vidět ani na krok, zejména tady u vody. Při jednom z takových večerů jsem se odvážil až k věži. Okolí bylo liduprázdné, nikde ani človíčka. Po úzkém chodníku podél řeky, asi v metrové výši nad hladinou vody jsem došel až k vratům věže, dodal jsem si odvahy a sáhl si dokonce i na tu strašnou pečeť na vratech. Byla zvlhlá mlhou, a když jsem se ji s tlukoucím srdcem pokusil trochu odlepit, vypadalo to, že by se snad dala odlepit celá!

Rozrušen jsem odcházel od věže na nábreží a pak domů s pocitem, že jsem objevil plán, který snad bude možné uskutečnit. Jen budu-li mít dost odvahy! A také štěstí! Dnes se můj tehdejší strach může zdát až nepochopitelný, ale atmosféra té doby byla úděsná, na nároží byly vyvěšovány pořád nové a nové červené plakáty oznamující popravu celých rodin, i noviny přinášely jejich hrůzné seznamy, kdo se mi mohl divit? Kousek po kousku propracovával jsem plán, jak to navléknout, aby vše probíhalo hladce a bezpečně.

Plán vypadal zdánlivě jednoduše. Vyberu si několik starších hochů z oddílu, zasvětim je do svého úmyslu, a pak začneme. Rozestavím je v okolí věže, smluvíme si varovné signály, a já sejdu z nábreží po schůdcích k věži, odlepím tu pečeť, vyběhnu po úzkém točitém schodišti do drahého patra k naší klubovně, tam odlepím další pečeť, a pak už začnu

horečně cpát naše věci z klubovny do tašek a snášet je dolů do loděnice. Pečeť nějak znovu přilepím, vynesené tašky rozdělím mezi hochy – a pryč odtud!

V knize Strach nad Bobří řekou jsem celý ten uskutečněný příběh zpracoval do jedné povídkové kapitoly.

Stopy jsou smazány?

Poté, co se mi podařil vpád do klubovny a vynesl jsem cenné věci, brousil jsem v rozrušení několik dní kolem věže, než jsem se jakž takž uklidnil. Gestapo si pro mě nepřicházelo, pečeť na vratech zřejmě stále držela a mohla budit dojem, že je s ní vše v pořádku a že nikdo do věže nevnikl.

Horší to bylo s upovídáností našich hochů, když se v oddíle rozšířila zpráva o tom, co jsme provedli. Nevím, jak se to mohlo stát, snad někdo z mých strážných nemlčel (mlčení jsem přísně žádal) a mezi hochy něco nadhodil, snad padla nějaká náhodná zmínka, že kroniky jsou v bezpečí, ale fakt byl, že zakrátko o mém vniknutí do věže věděl celý oddíl! To mohlo být ovšem krajně nebezpečné pro mne i pro celou dvojku, a tak mně obavy nedaly celé dny a týdny spát.

Mezitím jsme šťastnou náhodou získali za klubovnu mlékárenský kio-sek na okraji parku na Špejcharu, a tak alespoň po této stránce jsme měli po starosti. Ale než nás toto štěstí našlo, stalo se mnoho a mnoho jiných věcí. Byl uspořádán nádherný Tábor věrných (1941), byla vymyšlena a sehrána hra Alvarez, a člensky jsme se opět začali rozrůstat do počtu asi třiceti věrných chlapců, jaké si jen bylo přát. Na výpravy jsme jezdili většinou na kolech, téměř každý kolo měl, byl to báječný pohled, když nás jely po tehdy prázdných silnicích v řadě za sebou skoro tři desítky kolářů.

Kteréhosi dne, když jsem šel opět přes Jiráskův most na Smíchov, velmi jsem

Život v poklusu

užasl. Z naší věže, z toho pootevřeného okna, se rozhlížel po řece mladý muž. Pečet dole na vratech byla pryč!

Ještě tentýž den jsem se dozvěděl, že věž se všemi zapečetěnými klubovnami byla předána spolku českých zrádců, zvanému Vlajka. Vy kombinoval jsem si z toho s úlevou, že pokud jsem tehdy v ten mlhavý večer nějak špatně přilepil náplast, teď že už jsou stopy smazány a nikdo mi nemůže prokázat násilné vniknutí do věže. To byla pro mě velká úleva! Teď jen aby hoši drželi pusy a nikdo nic nevyzradil. Kroniky zůstávaly trvale u mne doma, a když začaly nálety, uložili jsme je bezpečně do sklepa. Později se ukázalo, že úkryt nebyl dobrý, vlhko sklepa slepilo některé stránky.

148

140

Klubovna „mlíkárníčka“, jak jsme překrčili ten mlékárenský kiosek, nám dobře sloužila. Zvykli jsme si na její skleněné polepené stěny a přečkali jsme v ní asi tři nebo čtyři zimy, přesněji až do revoluce 1945. Vždy když nadešel podzim, polepili jsme stěny barevnými listy z parku a připadali jsme si jako někde ve srubu. Skautské kroje jsme ovšem nosit nesměli, to už od zákazu skautingu na Táboře psanců, ale měli jsme svůj vlastní: šortky a bleďšedé košile. Místo slibového odznaku jsme na nich měli z lepenky vyřezané dvojky v kruhu, zeleně natřené. Byl to pěkný dárek jednoho z nás, Honzika Matějovského, který je pro všechny členy oddílu vyrobil a na vánoční nadílce věnoval.

Brzo jsme zjistili, že na mnoha místech v Praze se začaly zakládat podobné oddíly, jako byl náš. Mládež a bývalí nebo i novodobí vedoucí mládeže dostávali odvahu a formovali své oddíly bez ohledu na nebezpečí. Dlouho a předlouho trvalo, než gestapo přišlo na tento náš trik a únik z jeho zákazu. A jenom neprozřetelností a neopatrností některých oddílů se o nás začalo opět zajímat. Nejhorší doba pro naše oddíly přišla vlastně až v roce 1944, kdy se začaly množit i výslechy a zatčení. Přičemž vyšlo najevo, že česká mládež používá jako zástěrky k shromažďování Moravcova takzvaného Kuratoria pro výchovu české mládeže.

Konec Mladého hlasatele

Nadešel rok 1941 a nic nenasevďovalo, že přijde pohroma, a to nejen pro mne, ale i pro statisíce čtenářů tohoto nejrozšířenějšího časopisu pro mládež. Byli jsme v redakci až po uši zabráněni do přípravy čtyřicátého čísla, korektury na číslo 39 jsme už měli na stole, když si nás zavolal tajemník ing. Simonides a sdělil nám zdrcující zprávu. S okamžitou platností se na příkaz německých úřadů ruší vydávání Mladého hlasatele, všemu je konec, nesmíme se ani rozloučit s více než dvěma sty dvaceti tisíci odběrateli, kteří po Hlasateli jen prahli! Bylo nám dovoleno natisknout na cyklostylu asi pět set letáků, v nichž jsme mohli čtenářům a jejich klubům oznámit, aby nám už nepsali a svá klubovní hlášení neposílali. Rozeslali jsme je i na vývěsky do filiálních administrací, kterých bylo ve větších městech protektorátu asi patnáct nebo dvacet - a to bylo vše! U mne na stole se kupily stovky nevyřízených klubovních hlášení od tisíců klubů, jejich členové žádali nové průkazky, odznaky - a my už nemohli nic posílat, ani nové kluby zapisovat, byl konec! Pro mě osobně to byla velká rána, žádnou práci v životě jsem nedělal tak rád jako redak-tořinu v Hlasateli - a najednou je po všem!

Nastalo několik týdnů trapného schovávání se, myslel jsem, že zákaz bude zase odvolán, ale nacisté dobře věděli, co náš časopis pro českou mládež znamená, a zákaz neodvolali. Mně připadl chmurný úkol zlikvidovat některé redakční písemnosti a vyklidit redakci. Nechtělo se mi však nechat nevyřízenou hromadu dopisů od čtenářů. A protože Melantrich měl v sousedním domě až téměř u pudy malou místnost, směl jsem se tam na čas přestěhovat a dokončit práce. Vzal jsem tam s sebou také asi dvě stě svázaných čísel románu Záhada hlavolamu, z nichž jsem asi čtyřicet zachránil tím, že jsem je odnesl domů; ostatní v této utajené místnosti zůstaly. Později jsem byl vyzván - zřejmě na udání, že pracuji redakčně dál - abych všechny práce ukončil a více sem nechodil.

Nemohu nikomu vylicít svůj velký zármutek nad ztroskotáním

Mladého hlasatele, pro kterého jsem žil. To jsem ještě nevěděl, že o několik let později, za komunistů, se bude moje truchlivá situace opakovat!

Snaživý pan Hejna, vrchní účetní a zároveň jeden z šéfů Melantrichu, navrhl na ředitelství, abych byl dán k dispozici pracovnímu úřadu pro tzv. totální nasazení na práci do Německa. Každý podnik totiž musel takjak-tak určitý počet zaměstnanců uvolnit. Naštěstí pan centrální ředitel Salda měl se mnou jiné plány: v bombardovaném Německu bych možná přišel o život, ale já musím zůstat tady, až se po válce zase roztočí kola a zastavené časopisy budou opět svobodně vycházet. Náhodou jsem zrovna stál v předpokoji pana centrálního a vše jsem slyšel. Od té doby jsem ovšem přestal pana vrchního účetního Hejnu zdravít, ale

Život v poklusu

neměl jsem ke zdravení ani příliš mnoho možností. Převeleli mě do naší hlavní tiskárny a do knižního lektorátu melantrišského nakladatelství na Smíchov, kde jsem pak působil jako nakladatelský lektor a redaktor až do konce okupace. Byl jsem – zdálo se – pro oddíl zachráněn! Známy povídkář, světoběžník Otakar Bathčka, pravidelný spolupracovník Mladého hlasatele, zavražděný nacisty 13. února 1942 v koncentračním táboře Mauthausen.

151

1

Mým hlavním úkolem v redakci na Smíchově bylo vyhledávat a číst rukopisy románů, jež by bylo možné uveřejňovat na pokračování v těch časopisech, které Melantrich směl ještě vydávat. Sjednával jsem s autory smlouvy, dával jim vyplácet zálohy na honoráře, korespondoval jsem s melantrišskými redakcemi. Na dlouhou chvíli jsem si nemohl naříkat.

Ale přece jen mně vybyla každý den půlka či celá hodina času a já zde mohl začít psát i svou novou knížku. Byl to „román o chlapcích, jací skutečně jsou“, a dal jsem mu název Když Duben přichází. Slovo Duben se psalo s velkým písmenem na začátku a symbolizovalo dospívání hrdinů knížky. Podařilo se mi ji také v tichu lektorátu dokončit a pan Kobes – už v Praze – ji stačil ještě vydat. Byla to na dlouhou dobu moje poslední knížka, kterou jsem napsal. Před ní to byla jen záhada hlavolamu, vycházející v Mladém hlasateli na pokračování, a pak už byl se psáním na několik roků konec. Stínadla jsem psal až po válce, v redakci časopisu vpřed.

Tábor věrných

Čas se chýlil k létu 1941 a naše touha tábořit, neuhašená loňským zákazem Tábora psanců, tím více žhnula po naplnění. Chtěli jsme zase tábořit ve své Sluneční zátocce, tábořit se ale nadále nesmělo – jak to tedy zařídit?

Najali jsme si za malý peníz v těsném sousedství lesa nad Sluneční zátokou v chalupě pana Křivohlavého světnici s malou kuchyňkou – a to byl náš prázdninový útulek. Pro všechny případy jsme se přihlásili u tamního hajného, po léta mého dobrého přítele, na lesní práce, abychom byli pojištěni před slídivými německými úřady.

Ve světnici jsme si zrobili bytelné dvoupatrové palandy. Každý z třinácti účastníků měl své oddělení s místem pro tornu a pro kufřík. V kuchyni jsme udělali police na zásoby, které si každý povinně přivezl z Prahy – a „tábor“ byl hotov!

A běžel tak, jako kdyby byl dole ve Sluneční zátocce. Ráno budíček, cvičení, mytí, tříčlenné služby fungovaly po 24 hodiny, střídaly se ve vaření i v jízdách na kolech do městečka pro nákupy, pokud ovšem bylo co nakupovat. Na potravinové lístky byl chleba, cukr a mléko – a to jsme kupovali přímo ve vesničce, kde jsme se s obyvateli dobře sprátelili. Másla bylo málo i tady, ale my je nahrazovali marmeládou, umělým medem (na chleba) a hořčicí, které jsme říkali „hnědé máslo“. Ajak jen byla volná chvíle, pádili jsme k naší milované Sluneční zátocce, k řece Sázavě, kde nám bylo nejlíp! Tak jsme si zachránili prázdniny, třicet dnů kamarádského života. Ani tentokrát se nemohlo říct, že oddíl

Myla na Rejžáku, kam se chodila osvěžit pražská Dvojka z osamělého stavení Na Kocandě, které bylo náhradním „tábořištěm“ v roce 1942. Podle dlouhodobé hry Po stopách Alvarze dostal i tento tábor svůj název.

nemá tábor. Měl, a jaký byl krásný! Veselý, plný dobrodružných příhod. Těch vtípů a legrací! Každý hoch si psal svůj deník a všelijak si jej zdobil. A večery jsme přezpívali nebo probrouzdali v lese, který byl hned za chalupou. Co jsme si v těch těžkých dobách mohli víc přát?

Zde jsem také připravil pro hochy svou první dlouhodobou hru, ještě zatím jen pro dobu trvání tábora. Jmenovala se Závět strýce Jamese. (V pozdějších letech jsme dlouhodobé hry začínali už o Velikonocích a běžely po všechny neděle až do konce tábora.) V té první hře nebylo nic příliš složitého, hra sestávala jen z rozstříhaných kousků psaného textu, které hoši hledali po různých úkrytech a sestavovali do úplné zprávy. Tato „dlouhodobka“, měla velký úspěch a stala se předzvěstí pozdějších ještě zajímavějších – se slavnou hrou Alvarez v čele.

Na tomto improvizovaném „táboře“ pod střechou jsem si vůbec poprvé silněji uvědomil, že mi nechybí vypravěčský talent. Hoši mě každý večer – při toulkách za měsícem v lese nebo na kavalcích – nutili vyprávět, samozřejmě vždy strašidelné příběhy, jinak zvané „vyprávěny“, jako byla třeba Fialová sklenice nebo Vrháč nožů. Vyprávění podbarvovalo hučení blízkého lesa, vytí psů, někdy i hromy a blesky, když v noci přišla bouře. Kvílení větru jen dokreslovalo strašidelnou atmosféru.

153

Slunné dny – a těch byla většina – jsme trávili nahoře nad Sluneční zátokou ve zpívajících vodních peřejích, kde stovky splavů a splávek šuměly své vodní písně

Život v poklusu

souznějící s hučením borových lešů na skalách nad námi. Zde vyčnívaly nad hladinou velké chlazené kameny, říkali jsme jim „státní písárny“, protože tady na nich jsem psal – a Prófa maloval –naše táborové kronikové sešity. Teď už jsou ty sešity, nošené každou výpravu tam nahoru (říkali jsme těm místům Rejžák), zažloutlé, ale stále se dají dobře číst, a když se do jejich prohlížení zaberu, slyším znovu veselé halekání chlapců, zpěv splávek a šumot lesa.

Alvarez začíná

„... I zadupali koně divocí po trávě nad hrobem mým a zaržáli píseň života a svobody a ze spánku mého věčného mne tak probudili. A vstal jsem, užaslý nad světem novým, vzduch silný a plný vůně lešů, vod a trávy do sebe jsem vdychl a podíval se tam, kam jsem z kamene obětního před několika stoletími bez hlavy spadl mrtvý a v prach obrácený ležel tam kněz Tucheze se svými pochopy, kteří mne usmrtili, býlí jim z očních důlků rostlo a kořeny proplétaly jejich kostry a v puklých lebkách jim vítr harašil. A nebe hořelo požárem západu jak tehdy v každý večer v těch slavných dobách a voda zpívala jako dříve, a já byl zase silný a mladý a krev tepala ve mně píseň životů odvěkých. Takové bylo mé zmrtvýchvstání!“

Tyto mé řádky byly úvodem k dlouhodobé hře nesoucí název Alvarez. Kdo jím byl – a jak jsem na něj připadl?

Když se mi v knižním lektorátu Melantrichu dostala do rukou kniha se suchopárným líčením dobytí Mexika, napadlo mě oživit tu starou barevnou historii Aztéků, Tolteků, Mayů a jiných dávno vymřelých národů nějakou velikou celoroční hrou, na které by si hoši brousili svůj vtíp, důmysl i odvalu a schopnosti různého druhu. A když jsem se jednou v podvečer vracel přes most a směřoval ke karlovu náměstí, nad kostelem svatého Ignáce planula jako starobylá aztécká modla socha s pozlaceným vějířem paprsků, ozářená zapadajícím sluncem. To mi dodalo ještě větší chuť pustit se do přípravy hry. Jako bych už tušil, že hra Alvarez, která nesla přídomek „...potřebuje jen statečné a silné“, okouzlí naši Dvojku. Nikdy by mi však nepřišlo na mysl, že uchvátí nejen ji, ale i mnoho jiných oddílů. Že se bude hrát po celé roky na táborech a že bude i ústředním motivem mé knihy Devadesátka pokračuje.

Zvláštní vzrušení s vidinou zářícího věnce paprsků kolem sochy na kostele mě inspirovalo více a více. Doba byla pořád ještě zlá, nacisté

154

Jestřáb jede na Měsíční louku – je po heydnchládě, srpen roku 1942, vrcholné období Alvareze, nejúspěšnější dlouhodobé hry Foglarova oddílu.

nadále řádili všude kolem nás, ale já už měl plán, jak odvést mysl hochů od všech těch hrůz a dát jim aspoň kousek užitečné klukovské romantiky.

Hra začala zcela nenápadně na výpravě k Milíčovu v neděli 8. března 1942. Při rozdávání diplomku za únorové bodování dostalo z osmnácti bodovaných hochů deset ještě malý kartonek s textem, psaným starobylým slohem: „... a toho dne, kdy západ byl nejkrvavější, my k řece Tuehtaclan dorazili, aniž bychom tušili, že životy naše jen na vlásku drží!“ Na kartonku byla nakreslena řeka v záři oranžového slunce a dole na okraji kartonku slibný text: „Alvarez přijde!“ Protože všechno, co vyšlo z mých rukou, bylo v oddíle vždy středem sběratelského zájmu, byl i o kartonky zájem a ti, na které se nedostalo, si umiňovali, že si je od někoho obkreslí. Kronikář pod první z později nalepených kartonku v kronice připsal: „Alvarez slibuje podnik pro silné nervy! Bojíme se, ale těšíme se!“ (Podobných kartiček jsem do dramatického závěru hry nakreslil ještě asi dvacet druhů, jeden barevnější a záhadnější než druhý – a co se z toho vyklubalo? Dnes už je to samozřejmě dávno prozrazeno, ale tehdy byli hoši zvědavostí napnuti jako struny.)

Oč ve hře šlo? Legenda pravila, že Alvarez se svými věrnými druhy Rodrigem a Fernandezem se dvě století po dobytí Mexika vydali hledat poklady dávných Aztéků, přísně střežených strážci aztéckých potomků. Pro jednotlivé úseky jejich dobrodružné cesty jsem měl už doma připravený celý plán dramatických zkoušek a výkonů, protože jsem znal terén, ve kterém bude hra na táboře vrcholit.

Hned o týden později bylo dalších kartiček vydáno jen osm. Byly zeleně zbarvené, se šesti kameny a písmeny, a pod nimi text: „A bylo tam na kamenech těch vytesáno po písmeni jednom!“

Zájem a zvědavost hochů stoupala od neděle k neděli až do nemožnosti. Mne samého to překvapovalo!

A další kartonky přicházely napínat zvědavost. Jeden z nich nesl kresbu jezera mezi horami a text pod obrázkem zněl neméně záhadně: „I bylo pouzdro ukryto ve vodě hluboké velmi, ale my způsobili, že oči naše pouzdro objevily!“ Nikdo z toho nebyl moudrý, dohadů byly celé desítky, ale smysl kartonku pochopili hoši až na táboře, když byli dovedeni k potoku, v němž měli hledat plechovou krabíčku se zprávou důležitou pro další postup ve hře. Krabíčka se leskla někde ve

Život v poklusu

splávcích prudce tekoucího potoka, ale jen málokterá hlídka pochopila hned napoprvé, jak krabičku objevit: o kus výše zastavili hoši na chvíli proud vody - a v ten okamžik se jim krabička zjevila stříbrně se lesknoucí na dně. To byl jeden z četných úseků hry.

A takových hříček, velkých i malých úseků, bylo ve hře plno - a nebylo hoča, který by o ně neměl zájem, naopak.

A přece dva chlapce náš oddílový život nechal bez zájmu. Pravda - ten první jej ani ještě nestačil zažít, ale druhý svou šanci vyloženě zahodil! To bylo tak: V letním čase jsem odpoledne po práci v nakladatelství občas jezdil na kole do Prokopského údolí, kde jsem psal knížku když Duben přichází. A při jedné takové cestě jsem tu potkal školáka, který si nesl sva-zeček květin. Řekl jsem mu, aby květiny netrhal zbytečně, a zároveň jsem se ho zeptal, jestli by nechtěl chodit do našeho oddílu, kde by našel dobré kamarády. Hoch mi vysvětlil, že květiny trhá pro svůj herbář, který si doma zakládá - a na výpravy že chodí s tatínkem, takže o nějaký oddíl nestojí.

To s druhým hochem jsem uspěl lépe. Zase v Prokopském údolí jsem narazil na dva školáky, jak jdou s geologickými kladivky kamsi na zkameněliny. Slovo dalo slovo, oba hoši se k nám přihlásili, ale jen jeden vydržel. Dostal oddílovou přezdívku Šušík, prožil s námi úžasná klukov-ská dobrodružství, zúčastnil se několika táborů, prožil i „alvarezovskou“ dobu a s oddílem udržuje kontakt dodnes. Jmenuje se René Ditmar a je

1

autorem několika detektivních románů. Mimochodem, když k nám přišel, nazpíval na gramodesku kouzelným hláskem písničku o Bohouškovi - ještě o tom bude řeč. A ten jeho kamarád s kladivkem jménem Karel Škrdlant - odešel od nás po dvou týdnech a přišel o vše, co s námi prožil René. Promeškal svou příležitost.

Ano -Alvarez potřeboval opravdu vytrvalé, statečné a silné. Touto hrou byla založena sláva našich dlouhodobých her, které s námi od toho památného roku 1942 putují každoročně od jara až do tábora. A nejenom s námi, s naší pražskou Dvojkou.

Po Alvarezovi brzy následovala hra Zlaté údolí, pak Výprava na Yucatan, Stavba kanadské pacifické železnice, dále Lov na ještěra Revinoko, je těžké už teď vyjmenovat všechny ty hry a jejich názvy. Snad ještě Ostrov šesti pokladů, Znovu do říše Montezumovy, Poklad Černého delfína...

René Ditmar-Šušík na Táboře strachu v roce 1944.

Natáčíme gramodesky

Na podzim roku 1941 jsem se seznámil ve smíchovské redakci Melantrichu s panem ředitelem Pličkou, který pracoval pro výrobu gramodesek značky Esta, jež také patřila Melantrichu. Nabídl mi, abych napsal několik příběhů Rychlých šípů do pásma mluvených i zpívaných textů. Přijal jsem návrh s potěšením, stejně mi chyběla podobná činnost, když Mladý hlasatel byl zastaven.

Napsal jsem osm příběhů podle obrázkových seriálů Rychlých šípů a vymyslel jsem k nim i texty písniček. Byly to Rychlé šípy na saních, Rychlé šípy robí šlapohyb, Rychlé šípy na kluzišti, Rychlé šípy hrají divadlo, Rychlé šípy loví bobříky, Rychlé šípy na strágule, Rychlé šípy a Dlouhé Bidlo (tento poslední příběh byl dvojnásobný a vyšel na dvě strany jedné desky). Byly tak nahrány celkem čtyři desky. Amatérskými

157

L.

Klub Rychlých šípů - „svorní gambusím“ - při natáčení desek ve studiu Esta v Domovině v Praze 7. Zleva: Jaromír Michal Průša-Míša, Jiří Navrátil-Jiří N., Antonín Horáček-Šmudla, Jaroslav Foglar-Jestřáb, Josef Starec-Prófa, Alois Pleskot-Flík, pod ním René Ditmar-Šušík, Vladimír Novotný-Valda, Boris Navrátl-Cyklon, nad ním Vlastimil Outlý-Vlasta a Ivo Bučina-Ivo.

herci a zpěváky byli naši hoši (původní postavy Rychlých šípů jsem už nesehnal).

V té době jsme neměli vlastní klubovnu, věž zůstávala nadále zapečetěná. Tak jsme texty a zpěv cvičili v prostorách pingpongové síně U Nováků nebo v půjčené místnosti Klubu českých turistů. Tam se neslavně proslavil čiperný nováček Šušík, který roztrousil po okolí kýchací prášek! Jen jeho líbezný a nenahraditelný hlásek v písničce o Bohoušovi ho zachránil před naším hněvem.

Museli jsme mu to odpustit! Text písničky zněl: „Celou noc a celý den přemýšlím já pořád jen, komu bych co nedobrého udělal, na koho bych ve škole tak žaloval! Jenom moje maminka i tatoušek, ti si o mně myslí, že jsem svatoušek, a každý večer pak, dříve než jdu spát, zašeptají mně pochvalně do oušek: Ty jsi přece jen náš milý malý hodný Bohoušek!“ Jak vidno z textu, Šušík si moc nezadal s figurkou potměšilého Bohouše z Rychlých šípů, na kterého byla písnička napsána. Nápěv byl líbivý, přitažlivý, naučili se jej všichni hoši v oddílu, i ti, co v natáčení desek neúčinkovali. Skladatelem hudby byl S. E. Nováček.

Život v poklusu

Desky Rychlých šípů se líbily každému, kdo je slyšel, ale jejich větší rozšíření už nebylo možné. Nacistická cenzura je v době heydrichiády

158

nepovolila prodávat. Souviselo to i se zákazem Mladého hlasatele, v němž Rychlé šípy vycházely. A tak desky ve velkém počtu zůstaly kdesi ve skladech, a když po válce byla příležitost s nimi vyrukovat, nějaký rozumbrada rozhodl, že by asi nešly na odbyt, a dal příkaz je zničit! A tak existence desek zůstala jen v tištěném katalogu firmy Esta - a to bylo vše!

Nedobrá osud potkal možnost obnovené výroby desek také dlouho po revoluci. Kdosi mi poradil, abych je šel nabídnout do jedné z nových výroben gramodesek. Nevím už, zda to byl tehdy Supraphon či který podnik, ale zůstal jsem jako opařený, když podobný rozumbrada jako ten v Estě mě odmítl výrokem: „Jsa z rodiny sokolské, nemám rád Rychlé šípy!“ Co mělo Sokolstvo společného s Rychlými šípky, jsem nepochopil, zato jsem si uvědomil, že mám co činit se „znalcem“ nad jiné povolaným. Sbalil jsem vzorky desek a odporoučel jsem se. Faktem je, že ty písničky a texty - nahrané na magnetofonový pásek - si ode mne lidé dodnes půjčují na přetočení a že Rychlé šípy si od té doby přežíváme na každé naší vánoční nadílce.

Údolí odvahy

Při jedné třídní výpravě - v kronice je uvedeno přesné datum 3. května 1942 - jsme poblíž Prahy objevili kouzelně krásné údolí. Tam se přihodila událost, která mohla špatně dopadnout, ale skončila dobře - a dala tomuto místu název Údolí odvahy. Co se tam tehdy přihodilo? V knize Strach nad Bobří řekou jsem příhodu po letech popsal trochu jinak, ale ve skutečnosti se udála takto:

Po jedné straně dosti úzkého údolí tekla pod příkrou skalnatou stráň potok, široký asi tři čtyři metry. Po stráni vysoko nad potokem vedla pěšina - a na tu se dostal jeden z našich hochů jménem Venda Zich. Já měl zrovna otevřený fotoaparát, abych jej měl v pohotovosti pro nějaký pěkný záběr z právě zahájené soutěže tělesné obratnosti, což se mi nakonec vyplatilo!

Venda nebyl žádný hrdina ani hazardér, a když teď stál vysoko nad potokem, začal se vychloubat, že snad možná skočí dolů přes potok na louku, u břehu silně rozbahněnou po roztálem sněhu a ledu. Já jsem jeho počínání příliš nesledoval, spíše mě lákaly tělocvičné výkony hochů jako kotouly, skoky letmo, přemety a podobné kousky, předepsané v soutěži. Zato oddílový lid, který právě nesoutěžil, hleděl na vendu tam nahoře s obdivem i s pochybnostmi, zda Venda z té ohromné výše skočí. Někdo na něj zavolal, že břeh je silně rozbahněný a dopad že tedy bude měkký -

159

a Venda, aby se neukázal jako báz-livec, nemohl už dělat nic jiného, než po jistém váhání a přešlapování skočit!

K jeho nerozumně odvážnému skoku obrátil mou pozornost křik hochů až v posledním zlomku vteřiny, když už Venda snad ani nemohl slyšet můj varovný zákaz. Jeho nohy se odrazily od pěšiny - a já jen mohl v úleku stisknout spoušť aparátu, když už letěl.

Vendovi i mně se podařilo něco neuvěřitelného: jemu se opravdu nic nestalo, skočil do rozbahněného břehu louky, zabořil se do bahna až nad kotníky - a zůstal v té pozici stát, překvapen sám sebou. A mně se bezděčný snímek podařil, i když nebyl moc ostrý, což jsem ovšem zjistil až doma v temné komoře při vyvolávání filmu.

Moje první reakce byla Vendovi pořádně vyčinit. Co kdyby si zlámal nohy? Kde bychom sehnali zde uprostřed samoty pomoc? Údolím nevedla ani polní cesta! Kdo a jak by nám zraněného odvezl? Byli jsme asi dvacet kilometrů od Prahy!

Po mém kázáníčku začali i hoši posuzovat vendův skok spíše jako nerozum než statečnost a někteří navrhovali, abychom tomuto místu říkali Údolí nerozumu. Já jsem ale nakonec vzal vendu v ochranu. Řekl jsem, že projevil odvahu - a dal jsem mu jeden vzácný kartonek Alvareze. Údolí pak bylo pojmenováno jako Údolí odvahy.

Na kartonku, který Venda získal, byl na žlutém podkladu nakreslen starobylý peníz s otřepaným okrajem a vedle byl text: „Dalo nám práci nadlidskou, než jsme peníz průkazní sobě opatřili!“ Nikdo významu textu samozřejmě opět nerozuměl, hoši se jeho smysl měli dozvědět až na táboře, tak jako u všech jiných kartonků, které jsem vydával každou předtá-borovou neděli.

Legendární skok vendy Zicha v Údolí odvahy 3. května 1942 při třídní výpravě do okolí Prahy.

160

Nejtěžší chvíle národa

Jestliže byla první půlka školního roku 1941-1942 krutá, nebyla ještě ničím proti té druhé, od jara do léta!

Život v poklusu

Jaro bylo líbezné jako málokdy a stovky, ba tisíce lidí netušily, že se nedočkají léta a že zahynou na popravištích a v gestapáckých mučírňách! Dne 27. května toho neblahého roku 1942 byl vykonán spravedlivý akt odplaty - atentát na nacistického krutovládce českého národa SS-Ober-gruppenfuhrera Reinharda Heydricha. 4. června na následky zranění Heydrich umřel - a 10. června byla vypálena a vyvražděna obec Lidice.

Po atentátnících, jimiž byli českoslovenští parašutisté, nebyla ani stopa, i když nacistické úřady vypsalý na jejich vypátrání a dopadení závratnou sumu. Čtu v naší kronice výstřižek z novin ze 17. června: „Poslední lhůta k dopadení pachatelů je do čtvrtka do 20.00 hodin! Pak..." Co mělo nastat pak, to bylo v článcích jen naznačeno. Snad že každý desátý Čech má být zastřelen...?

Zradou jednoho z parašutistů, kteří se schovávali v kostele sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici, byl úkryt parašutistů vypátrán, a tím byl jejich osud zpečetěn. Jel jsem toho dne ráno na Smíchov do redakce, když jsem uviděl na rohu Karlova náměstí a Resslovy ulice německé vojáky v přilbách. To jsem ještě nevěděl, oč jde, do Resslovy ulice nebyl přístup povolen, třída byla uzavřena kordonem esesáků.

Za jejich hradbou, tam v útrobách kostela se odehrávaly poslední chvíle těch, kdo atentát provedli. „Všemi silami k dopadení atentátníků!“, „Kostel byl úkrytem bídých zločinců!“ Tak zněly nadpisy článků v novinách. Máme je nalepeny v oddílové kronice z té doby!

U kostela se ozývá střelba, z kostela se střelbou odpovídá. Přístup k parašutistům je nemožný, zabarikádováli se v kryptě. Malým okénkem z ulice do ní hasičské vozy chrlí proudy vody. Parašutisté se nevzdávají. Poslední náboj si každý nechává pro sebe. Nacisté je živě nedostali!

Národ je v šoku, nacistický teror nekončí, zatýkání a vraždění lidí pokračuje. Každý úsměšek, neopatrné slovo, vše se pokládá za schvalování atentátu - a ten, kdo se prorekl, je ztracen!

I v našem oddíle byla citelně pokleslá nálada, kterou ještě tísnily obavy, zda vůbec bude možné za těchto pochmurných okolností uspořádat tábor. Z vesnice poblíž Sluneční zátoky přišla od pana Křivohlavého, majitele domku, kde jsme trávili prázdniny loni, zpráva, že letos nás nemůže ubytovat. Jeden ze starších hochů se proto vydal do kraje Sluneční zátoky, aby pro nás našel náhradní ubytování - a to se také podařilo!

Získali jsme střechu nad hlavou ve stavení stojícím o samotě, které se

161

jmenovalo Na Kocandě. Tam u dobrých lidí, manželů Tvrdíkových, jsme se mohli zařídit tak jako minulý rok u pana Křivohlavého. Přenesli jsme sem i naše palandy z loňska a předsunutá výprava několika starších hochů je bytelně znovu postavila. Jedinou nevýhodou místnosti bylo, že místo dřevěné podlahy byl na zemi písek! A tak jsme se museli pohybovat opatrně, písek vířil při každém kroku a všechny naše věci byly pořád plné jemného prachu.

I čtrnáctý kartonek Alvareze byl dost pochmurný, jak bylo pro tu dobu příznačné, třebaže byl psán a malován ještě před tragickými událostmi, které jsem právě popsal. Na černé ploše kartonku bylo zamřížované okno, kterým dovnitř pronikalo zapadající slunce, a text byl výmluvný: „Zatímco venku nebe hoří jasně, my zmíráme v žaláři nejtemnějším!“

Horečné přípravy k táboru byly v plném proudu (slovo „tábor“ jsme z opatrnosti nahrazovali výrazem „společné prázdniny“). Sháněli jsme potravinové lístky, zvláště na chleba, abychom měli zásobu, ke mně byly přinášeny „předepsané potraviny“, jako strouhanka, jíška, polévkové kostky, kávovina melta a jiné věci, na které se žádné potravinové lístky nevydávaly. S těmi, jež každý občan „vyfasoval“, bylo opravdu jen velmi obtížné vyžít.

Alvarezovská kronika a peněz průkazní

Kromě spousty drobných potřeb, od lékárníčky až po barevné tuše a anilinové barvičky, od různého koření po krupky do polévek bylo nutné obstarat také pěknou hromádku sešitů na kroniky, které jsme průběžně stále psali a malovali. Díky této kronikářské zálibě máme dodnes zachycen celý tábor 1942 v písmu, kresbách i fotografiích.

Když jsem ještě doma nepopsané listy sešitů prohlížel, toužebně jsem si přál vědět, co v nich o příštích dnech bude psáno. Zatím byla zaplněna jen první stránka prvního sešitu, napsaná ještě doma. Text, který jsem k povzbuzení hochů stvořil, zněl:

Milí chlapi! Je před námi veliké dobrodružství, upředené z řetězu zdánlivě bezvýznamných, skoro všedních událostí - a přece tak krásné: měsíc společných prázdnin! Celý rok jsme se na ten měsíc těšili, povídali si o něm a dělali k němu plány. A teď je tady, před námi, na dosah ruky - a již zakrátko, skoro za chvíličku pokapou do našeho života jeho hodiny jako sluneční skvrny

Život v poklusu

rozstříknuté po šedé zdi.

Jaký bude tento měsíc? Je ve vaší moci přispět k tomu, aby se každá jeho chvíle stala zážitkem, na který se nezapomíná a který bude i po

162

Ukázka kartiček ze hry Po stopách Alvareze.

letech zářivým světélkem barvy nevybledla! Přičiňte se o to! Zatlačte své slabší povahové stránky do nejtajnějšího koutku své duše, neoplácejte zlé zlým, buďte k sobě takoví, jací byli svorní kamarádi Láda a Skukům na Táboře u Bobří řeky. Odpouštějte si, pomáhejte si, projevte ušlechtilost své mysli! Necht' není jediného z vás, kdo by mír a dobrou náladu mezi námi pokazil něčím, co není hodno potomků Hochů od Bol í řeky!

Sluneční zátoko, rozsvětli se jasem slunce i kouzelným svitem měsíce! Vy peřeje tam nahoře, rozezpívejte se písní, jen nám srozumitelnou. Lesy a louky vy naše drahé, rozkvette květy nejčistšími!

V Praze, ve středu 8. července 1942 večer, třicet šest hodin před začátkem velkého dobrodružství.

Jestráb

Chlapcům se úvodní provolání líbilo a většina šije opisovala do svých deníků, někteří ještě před odjezdem, jiní až na táboře, když se jeho dny začínaly naplňovat nejbáječnějšími příběhy.

V chalupě Na Kocandě i před ní bylo od prvních dnů velmi rušno. Služby bezvadně fungovaly, do Ledče se jezdilo na nákupy - ale co hlavního: jakmile bylo jen trochu pěkně, hurá do Sluneční zátoky a jejího krásného, tehdy ještě liduprázdného okolí, na Rejžák, do luk a borových lesů kolem vody. (To až v pozdějších letech tu krásu zkazilo zemědělské družstvo, kterému část luk podél řeky patřila, a zřídilo tam ohavný kemp, podobající se cikánskému táboru nejhoršího zrna, se sudem piva i s pípou uprostřed louky nám kdysi tak drahé. Ale v alvarezovské době a pozdějších několika letech nic z toho odporného zde ještě nebylo, jen louky, lesy a bílá oblaka letící nad tou krásou, nad stříbrně se blyštičí řekou...)

163

A jak jsem už řekl, my do té tiché zasněné krásy chodili každý slunný den - a zde se také odehrávaly všechny úseky bojů jakoby oživlých kar-tonků, získávaných za veliké výkony už doma, kdy z nich ještě nebyl nikdo moudrý. K většině těchto kartonků se vztahovala alvarezovská legenda o pokladech, které střeží domorodí potomci dávných Aztéků, kteří si tajemství úkrytů předávají z pokolení na pokolení a pevně věří, že jednou přijde ten, kdo zas pozvedne jejich národ i kulturu, a že mu mají být při vyzvednutí pokladů nápomocní, když se jim prokáže penízem průkazním. Ten měl být znamením, že přichází očekávaný zachránce národa. Penízem průkazním byla skutečná mince, snad tehdejší padesátník či co, který si každá hlídka měla opatřit a dát rozplacatit na kolejších lokálky, která projížděla několikrát denně po druhém břehu Sluneční zátoky. To už byl začátek hry na táboře. Žádná hlídka nesměla nastoupit k novému úseku hry, když neměla průkazní peníz. Proto si také hlídky svou rozjetou minci střežily jako oko v hlavě. To byla ta zpráva na kartonku číslo dvě, s textem „Dalo nám práci nadlidskou, než jsme peníz průkazní sobě opatřili!“

Samozřejmě, že hlídka, která jako první dokázala vypsany úkol zdárně splnit, dostávala nejvíc bodů, každá další měla vždy o bod méně. Úspěchy a štěstí v jednotlivých úkolech hry byly vrtkavé, a tak se urputně bojovalo o každý bod. Jeden kartonek, na kterém byly snopky ohně, nesl podivný text: „Oheň pálivý na naše těla byl házen a my bez hlesu býti museli!“ Byl to jeden z nejlehčích úkolů Alvareze. Dříve či později měl být každý člen hlídky znenadání a bez upozorňování polit zezadu studenou vodou. Rozhodčí přitom samozřejmě vždy pozorovali, jak se při tomto „ohni“ zachová, zda sebou překvapeně trhne nebo vykřikne, a to vše se bodovalo. I když to hoši věděli a byli na to připraveni, ne každý nenadálou sprchu snesl bez trhnutí, bez vzdechu překvapení nebo dokonce bez výkřiku.

Velké přemáhání vyžadoval i jiný alvarezovský úsek, zvaný klášter němých. Na kartonku světlefialové barvy byl nakreslen mnich ve strašidelné kápi a text říkal: „Bylo nám zatěžko v klášteře němých dlouho přebývat!“ Ti, kdo tento kartonek získali při nějakém úseku v Praze, si marně lámali hlavu, co to bude znamenat, až se úkol bude na táboře plnit. A přece to bylo celkem jednoduché: táborová hlídka nesměla být po 24 hodiny nikým slyšena. Členové hlídky měli svůj „časoměřičský“ lístek, na kterém se zaznamenalo, kdy své klášterní mlčení začali a kdy je končili, kolik hodin a minut prokazatelně mlčeli. Někdo svůj úkol zkazil za chvíli, někdo byl uslyšen za několik hodin - a jen málokdo dokázal nepromluvit celé 24 hodiny!

164

Život v poklusu

Večery Na Kocandě

• Kromě tradičního veselého třináctého táborového večera, kdy se odbývala takzvaná třináctá noc, čili „divadlo“ s mnoha legračními výstupy, byly večery spíše tiché, jakási tíseň na nás doléhala, jednak z celodenní únavy, jednak ze zlých zpráv v rozhlasu. Většinou jsme ale začali za doprovodu kytary zpívat oddílové i národní písničky a večer zpravidla končil přáním, abych něco vypravoval. I když se mi často únavou zavíraly oči, nikdy jsem to přání neodmítl. Příběh musel být vždycky z mého přebohatého života, třeba už i několikrát vyprávěný, ale vždy znovu a znovu žádaný. A tak to byla historie o šílených spiritistech na Letné v Praze, o tom, jak jsem se topil pod ledem, nebo příběh s fialovou sklenicí či o přízraku ženy v šarlatových šatech, zjevující se v okně opuštěného domu proti starobylému zájezdnímu hostinci.

Mluvili jsme také o naší situaci, o bídné ponižující úloze českého národa v okupačním sevření nacistické moci, a to jsme vždy ztišili hlasy, nikdy jsme neměli jistotu, zda nás někdo zvenčí neposlouchá, i když kocanda bylo stavení na úplné samotě. Za vlhých večerů jsme se někdy před usnutím vypravili do blízkého lesa, který se rozkládal nad Sluneční zátokou. Chodili jsme na tyto přednoční vycházky tiše, bez veselého halekání, a když se blížila úplňková noc, toužili jsme, aby byla jasná, bez oblaků. Svatojánské mušky se zeleně míhaly tmou, lesem už pronikala záře měsíce. A to jsme obvykle doklopýtali bílou tmou až na naši louku. Byla posečená, seno opojně vonělo...

A já potom po návratu nahoru do stavení Na Kocandě při malé petrolejové lampičce napsal do kroniky v krátkých větách tento zápis:

Na kraj se snesla bílá noc. Všechno už spí.

Ale my ne! My nemůžeme! Dnes je přece úplňek! >

Tam dole pod lesem čeká na nás naše Sluneční zátoka! *

Tam je kouzelně bílo v takovou noc.

A roztavené stříbro ve vodě tam teče. A peřeje hučí. '

Musíme tam jít! Vždycky nás zátoka při úplňku viděla!

Jdeme tedy. Les je černý. Ale stříbrné nitě ho protkávají.

Naše hlasy se ztišují.

Už jsme tady, na našem posvátném místě!

Seno tu voní pod našimi zády.

Vážíme uzly na provaz, který se tím stává památným. \

Za každého z nás jeden. Podepisujeme se na list papíru.

Peřeje zpívají tak jako kdysi. Je zde tiché prázdno.

Ale my víme, že sem patříme! " **ii>

165

Měsíc na nás shlíží ze své dráhy.

Tou cestou šel loni, předloni a všechny doby dřívější.

Naše staré známé stromy Vlk a Žena s Nůsí se rýsují na světlém nebi za řekou.

Hoši šeptem něco mluví.

Ale já je neslyším! Já mám svůj podivný sen.

Já slyším hlasy staré, již dávno zmlklé.

Ano, jsou tady! Jsou tady stíny těch, jimž mladá léta odešla.

Kolem mne se kupí, usmívají se a ruce podávají.

Jsou to jen jejich stíny, já to vím! Jen já z nich jsem živý!

Jen já jsem zůstal takovým, jakým jsem byl tenkrát! Jak dlouho?

A jak dlouho se nepromění ve stíny ti živí, kteří tu tiše šeptají a nevidí, že v bdění sním?

Slíbili, že dlouho! Vy kouzelné bílé noci tam dole! '

Vy podivné moje sny v jejich stříbrných sítinách!

Vás bych chtěl snít pořád!

Hledání Fernandozova hrobu • < . .

Slunné i zase tajemné podmračené dny našeho podivného, a přece tak krásného „tábora“ pod střechou kocandy uplývaly do nenávratna. Ale hoši stále byli v zajetí alvarezovské hry a mělo se vyjevit i to, co naznačoval jeden kartonek z předtábory. V záři měsíce, který vycházel za siluetami stromů, se rýsoval náhrobek s křížem a nápisem: „Jeho hrob nás z dálky ještě volal, ale my mrtvému kamarádu pomoci již nemohli...“

Co to mělo znamenat? To jen legenda příběhu postupně vysvětlovala další děj. Z trojice věrných přátel dobrodruhů zahynul jeden z nich, Fernandoz, a Alvarez spolu s Rodrigem jej pohřbili, jak uměli nejlépe.

K tomu se vázala i tajemná krabice za mou hlavou vzadu na mém kavalci, krabice pečlivě zapečetěná, a hoši se marně dotazovali na její obsah. Jeden hoch byl bezděčně velmi blízko jeho uhadnutí, když mi jednou při nějakém legračním řekl: „Jestřábe, za tebou je smrt!“ Později, když obsah krabice byl již znám, si hoši

ten výrok připomněli.

Jednoho temného večera jsem oznámil, aby se chlapci připravili na takzvaný „noční“ úsek Alvareze. Každá hlídka si měla obstarat baterku se zeleně obalenou žárovkou, a to už samo o sobě dávalo tušit, že půjde o něco neobvyklého, co tu ještě nebylo. Na pokraji opuštěného lomu se losovalo, která hlídka nastoupí k úseku jako první. Podle značek měla v lomu nalézt a za zeleného svitu baterky vykopat Fernandozův hrob! Ve tmě, v bizarním prostředí opuštěného lomu byla atmosféra příběhu víc než vzrušující. Hrob byl označen křížem z větví - a hlídka pod ním objevila mou tajemnou krabici. Po jejím otevření v ní spatřila lidskou lebku! Nebylo povoleno brát ji do rukou. Jen třináct vteřin se směli hoši dívat, pak museli krabici zavřít, vrátit se a nic neprozradit.

Tak se všechny hlídky s různými časovými rozdíly vystřídaly. Ne každá hlídka našla hrob stejně rychle nebo rozechvělé prsty nedokázaly krabici dost rychle otevřít a potom zase uzavřít.

Žádný hráč tehdy nevěděl, že lebka byla zhotovena ze sádry. A neví to dodnes, dokud snad nečetl tyto řádky. Já to tajemství nikdy nikomu neprozradil. Model lebky jsem druhý den zakopal v lomu hluboko do písku a kamení, neměl jsem už důvod jej přechovávat. Také jsem chtěl předejít zbytečnému rozruchu a dohadům, kdyby lebku-model později někdo u mne objevil.

Jiným úsekem hry bylo „barvení rouch načerveno“. Úsek se mohl provádět po celý den a odpovídal kartonku s textem: „Těžké bylo nalézt rostlinu, která k účelu tomu podivnému sloužit měla!“

Legenda říkala, že novodobí strážci aztéctí uvěří jen tomu, kdo dokáže obarvit bílé roucho načerveno. Pak mu ukáží další cestu. Na kartonku se zeleným podkladem byla nakreslená květina - a teď si hoši lámejte hlavu, jak kousek bílé látky, kterou jste dostali (každá hlídka jeden) obarvit načerveno přírodním barvivem! Nebylo to tak lehké, jak se zdálo. Jen jedna hlídka tehdy obarvila látku tak, že vítězný kousek, nalepený v naší kronice, neztratil svou sytou červen dodnes! Přitom sama nevěděla, jaké bobule vařila! Samozřejmě, že dostala nejvíc bodů.

Chytí Rodrigo klíč?

Z domova mi až sem na kocandu přicházely různé zprávy. Můj starší bratr se oženil a k nelibosti maminky se od nás odstěhoval. Moje bývalá láska se vdala a jiná unikla jistě záhubě jen dramatickým útekem do ciziny. Ale já ani neměl příliš smysl pro tyto zvěsti, já měl tady na kocandě na starosti několik desítek hochů a jejich nadšení pro Alvareze mi umožňovalo nemyslet na osobní věci.

Nebylo téměř dne, abych nepřišel s nějakým novým dobrodružným příběhem z naší hry, a chlapci se jich nemohli nabažit. Jedním z nich bylo „vylovení Měsíčního kamene“ z písečného dna mělkého potoka, protékajícího pod silničním můstkem v hluboce zaříznuté roklině. Úkol hlídek byl perný a mysl hochů musela pracovat na plné obrátky. O co šlo?

167

Na dno potoka jsem vhodil z můstku asi dvoukilový oblázek, podle legendy „Měsíční kámen“, a hlídka jej měla vylovit a dopravit nahoru na můstek, přičemž nebylo přípustné seběhnout pro něj nebo vyběhnout s ním po příkrých březích, které potok vroubily. Přitom hladina potoka byla dobré čtyři metry pod můstkem! Vznikaly při tom humorné scény, kterým se ovšem chechtaly jen přihlížející hlídky, ale nesmála se hlídka, které běžely drahocenné vteřiny. Jedna navázala několik švihadel, po kterých se kterýsi odvážlivec spustil, kámen ze dna potoka vylovil a vyhodil nahoru na můstek. Ale předpis zněl, že nahoře na můstku musí být celá hlídka, nesmí jí chybět člen, který stál v potoce. Do limitu se mu nepodařilo vyšplhat - a tak byla hlídka diskvalifikována. Jiná navázala své tepláky a po nich se spustil pro kámen člen hlídky. Tepláky se ale v kritické chvíli rozvázaly a závodník spadl na písečné dno. Protože po břehu nesměl, byl s ním konec, také on se nedostal včas na můstek. Třetí hlídka doběhla do statku pro hrábě a šoufek (tyč s jakýmsi hrnkem na konci na nabírání močůvky). Obě věci navázala a snažila se hrnkem kámen nabrat a vylovit. Tyč se ale uvolnila, spadla do vody, a zase byl konec. Jiná hlídka objevila v rokli poblíž potoka dlouhou uschlou větev, ještě plnou zvadlého listí. Ta byla pro hlídku záchranou: jeden člen po ní sešplhal, zatímco ostatní větve nahoře drželi. Dole kámen vylovil, vyhodil, načež po větvi zase vyšplhal.

Takovýmto a jinými hříčkami - někdy zdánlivě neproveditelnými - byla celá alvarezovská hra prostoupena tak, že chlapci přestávali myslet na cokoli jiného. A tak se pomalu ale jistě schylovalo k úseku poslednímu, který měl být vyvrcholením všeho snažení. Měl název „Chytí Rodrigo klíč?“.

Legenda pravila, že Alvarez byl uvězněn v aztécké tvrzi vysoko nad propastí, ale Rodrigo že o něm ví a na protější skále že snad zachytí duplikami klíč, který

Život v poklusu

Alvarez ve vězení nalezl, ale z vnitřku vězení ho nemohl použít. Podaří-li se Alvarezovi hodit klíč Rodrigovi přes propast, Rodrigo mu bude moci v noci tajně otevřít.

Jen ale zda se Alvarezovi hod podaří! Nespadne klíč do propasti? Za provedení tohoto úseku bylo slíbeno tolik bodů, že i zatím poslední hlídka v bodování mohla stanout na prvním místě!

Tento dramatický závěrečný úsek hry nedal hochům spát a dotazům nebylo konce! Kde se tady v okolí kocandy najde nějaká skalní tvrz? A jak že to bude s tím házením? Ale já do poslední chvíle nic neprozradil. Vybídl jsem jen hlídky, aby si každá vyrobila pět papírových míčků, které dobře létají, a jeden z nich aby měl červený obal. Papír červené barvy že dodám. To ještě zvětšilo zvědavost a nedočkavost. it.

168

Soutěž ve skoku dalekém a koupání na Rejžáku.

169

Pak přišly dva deštivé dny, ale to hlídky jen uvítaly, měly víc času na výrobu míčků i na trénink v házení. Třetího dne se opět ukázalo slunce - a já ten den prohlásil za závěr hry!

Vydali jsme se brzo po obědě na náš staroslavný Rejžák, a tam jsem hochům ukázal na nebetyčně se vypínající skály vysoko nad lesní strání zarostlou vysokými smrky a borovicemi. Nahoře - takřka u nebe - byla vystupující skalní plošina.

„To je ta pevnost, ta tvrz!“ řekl jsem hochům. Pořád ještě dost nechápali, ale já pokračoval. Jeden člen hlídky se dostane lesem nahoru na plošinu a odtamtud bude házet své hlídce dolů na břeh zkušební bílé míčky, jeden za druhým. Tak se naučí zaměřovat a určit oblouk hodů - a jeho kamarádi z hlídky se dole budou snažit míčky chytat. Poslední, pátý míček je červený - a to je klíč od Alvarezova vězení! Když ho hlídka zachytí, dostane deset bodů!

Brzo potom začalo losování, která hlídka nastoupí k házení jako první. Navrhoval jsem, aby hlídky nastupovaly k házení podle svého dosavadního bodového pořadí, ale hoši to odmítli, zejména hlídka s největším počtem bodů. To proto, že z házení jiných hlídek bylo možné se poučit, jak házet, aby míček doletěl přes špičky stromů přímo na loučku mezi strání a řekou.

Jako první byla vylosována hlídka Modrá, ne zrovna příliš úspěšná ve hře. Míčky začaly létat, ale hlídka chytila ze čtyř bílých míčků jen dva a ten hlavní, červený, skončil na zemi. Byla zklamána, desetibodový přírůstek jí tedy nenaskočí. Ani dosud vedoucí hlídka na tom nebyla o moc lépe, chytila jen jeden bílý míček.

Vzrušení se stupňovalo každým dalším nechyceným míčkem. Už už se zdálo, že jej nechytí žádná hlídka, že deset slíbených bodů nebude vyplaceno a úsek se rozhodne pouhým počtem chycených bílých míčků.

Ale pak se to stalo! Právě ta nejpotřebnější hlídka, ve hře trvale na konci žebříčku, červený míč zachytila - do teplákové lapačky! Míček z ní chtěl sice nárazem vyskočit, ale chytač bleskurychle teplákovou lapačku sevřel. Šťastný hráč se blaženě ukláněl - ač rozrušen - ostatním hochům, kteří jeho hlídce upřímně blahopřáli k vítězství nejen v tomto úseku, ale i v celé hře. Jeho hlídka se rázem stala první!

Toho večera se na palandách kocandy ještě dlouho povídalo o dramatickém závěru hry. Chlapci nemohli usnout, rozrušení bylo příliš veliké. A pořád si opakovali: „Alvarez potřebuje jen statečné a silné!“

tábor Zlatého údolí

t

Znovu a znovu lovím v paměti dávné příhody, psal jsem už o době poválečné, kdy jsme od roku 1949 tábořili na Slovensku na Zelené říčce, a zase jsem se vrátil do nezapomenutelného kraje Sluneční zátoky, odkud jste právě dočetli příběhy Tábora Alvareze. A tak mi ještě zbývá vyzpovídat se o letech 1943 a 1944, která jsem přeskočil.

Chalupa Na Kocandě naším odchodem roku 1942 osiřela a my jsme se do ní příští rok už nevrátili. Ne proto, že by nám ji majitel na další rok znovu nepronajal, ale protože jsme šťastnou náhodou přišli k něčemu ještě lepšímu.

Blízko naší Sluneční zátoky, téměř na břehu Sázavy, postavil těsně před válkou vinohradský sokol krásné dřevěné ubikace v nízkém podlouhlém stavení s malým hřištěm, ale už tam sokolskou mládež nenastěhoval. Nacisté Sokol krutě pronásledovali, a tak když byla tato organizace zrušena, nastěhovala se sem Hitlerjugend. Tato německá mládež za několik měsíců stavbu zruinovala a odstěhovala se někam ke Kácovu.

Využil jsem situace a získal přízeň několika česky smýšlejících lidí v kuraťu. Neoficiálně nám bylo povoleno uspořádat tábor v tomto stavení, kde se při dobré vůli dalo ještě bydlet. Jen nám bylo řečeno: „Když to praskne, tak se

Život v poklusu

na nás nesmíte odvolávat!" věřili jsme šťastnému osudu, a tak jsme v těchto „domečcích“, jak jsme stavení pojmenovali, strávili ne jeden, ale hned dva tábory za sebou. Ten první, v roce 1943, jsme nazvali Tábor Zlatého údolí. Brzo vysvětlím, proč.

Měli jsme zde mnohem více pohodlí, byla tu společná jídelna, každá hlídka měla svou místnost a já dokonce malou kanceláříčku. Byl tu také krb pro společné večerní sedávání – nic lepšího jsme si v daných poměrech nemohli přát. I odtud jsme konali výpravy nahoru proti proudu řeky na náš Rejžák, na to moře obrovských plochých balvanů vyhrátých sluncem, a když bylo nevlídno, hráli jsme a zpívali u krbu.

A protože na minulém táboře skončil Alvarez takovým úspěchem, nebylo možné přijít letos pro jaro a prázdniny s něčím méně přitažlivým. Tak jsem připravil hru Zlaté údolí. Hráli jsme ji zase od Velikonoc až do konce tábora.

Legenda byla jednoduchá, boje ale tvrdé, nelítostné a zájem o hru se zvyšoval každým novým týdnem, každou nedělí, až vyvrcholil na táboře – proto jsme mu dali stejný název. Oč ve hře Zlaté údolí šlo? Svým námětem se přizpůsobila westernové četbě, kterou hoši tehdy tak milovali. Odehrávala se na Divokém Západě v rozlehlém kraji pastvin, lesů, jezer a zlatodolů.

170

171

Tento kraj v legendě spravoval a řídil smyšlený šerif Flanagan. Rozdělil ho na 16 pozemků a každý ten pozemek ještě na 13 dílů. Pozemky měly svá jména a jednotlivé dílce byly očíslovány od jedničky do třináctky. Tak například pozemek A – Na staré cestě měl dílce A/1, A/2, A/3 až do třináctky.

Každý dílec měl na své kartě vlastní kresbu s textem a pěti linkami, vše provedené v pestrých barvách, a kupoval se u Flanagana za původní cenu 20 dolarů. Ty si hoši vydělávali v perných úkolech, nad kterými bylo nutno přemýšlet, někdy i sbírat veškerou odvahu, umění, rychlost a bystrost. Například přejít houpavou kládu nad ramenem řeky v nejkratší době nebo chytit živou veverku.

Oddíl byl rozdělen na 6 hlídek, vítězná v tom či onom úkolu obdržela 35 dolarů, každá další o 5 dolarů méně. Hlídka, která získala nadpoloviční většinu dílců stejného pozemku, dostávala ještě subvenci 60 dolarů. Při jedné výplatě se ale mohly koupit nejvýše dva dílce stejného pozemku.

Dílce, kterých bylo celkem 16 x 13, tedy 208, šerif Flanagan brzo rozprodal, a teď vypuklo peklo: konaly se dražby a každá hlídka musela svůj drahocenný dílec, strádaný do té kýžené nadpoloviční většiny, nuceně prodat hlídce jiné, když ta jí nabídla vyšší cenu než původní dvacetidolarovou, později však ještě vyšší, kterou za něj zaplatila při nuceném dražebním nákupu od jiné hlídky. Na každém dílci byly nákupní ceny vyznačovány. Tak se stávalo, že některý dílec byl vydražen až na 150 i více dolarů, když už nebylo u Flanagana co kupovat a hlídky pořád dostávaly za jednotlivé závodní úseky další přídělky dolarů. Cílem hry bylo, aby hlídka měla na konci co nejvíce pozemků a dílců.

Šerif Flanagan razil heslo, že Zlaté údolí je jen pro jednoho rančera (hlídku), a proto ta touha mít těch dílců co nejvíce. Která hlídka toho dosáhne, ta se symbolicky na konci tábora stane vlastníkem Zlatého údolí. V dražbách, které se konaly po každém úseku a výplatě dolarů za něj, se odbývaly vzrušující scény, to už neslo o mizernou šedesátidolarovou subvenci, to už šlo o dílec, který hlídka byla ochotna přeplatit a násilně vykoupit od jiné hlídky i za cenu třeba 300 dolarů, pokud na dílci byly volné řádky – a těch bylo pět – na záznamy o převodech dílce. Jen aby měla o dílec víc, jen aby byla blíže vytouženému cíli – získat celé Zlaté údolí pro sebe. Vícekrát jak pětkrát nesměl dílec změnit majitele.

Kresby na jednotlivých pozemcích i jejich názvy byly velmi slibné: A-Na staré cestě, B – Západní strana, C – Inkúnův vigvam, D – Purpurové stěny, E – Na přepadu, F – Strom psanců, G – Zapomenuté totemy, H –Červené jezero, I – Louka mrtvého muže, J – Měsíční skála, K – Srub v zátocině, L – Ďáblův kaňon, M – Na strážním útesu, N – Zlatonosný

172

potok, O – Medvědí jeskyně, P – Ztracený zlatodol. Také legenda celého příběhu, psaná a kreslená na obrovském plakátu, byla přitažlivá: „Komu bude patřit Zlaté údolí s hlubokými lesy a zapomenutými roklemi, s lučinami sladké trávy, se skalami a průzračně zelenými jezery i potoky? Flanagan to řekl jasně: Je tam místo jen pro jednu farmu. Jinak by tam bylo peklo! A farma bude toho, kdo bude mít nejvíce dílců! "

Hruža a nejistota

Píše se rok 1944. Nacistický teror v našich okleštěných zemích nepole-vuje, naopak. Pozornost gestapa se stále více soustřeďuje na vedoucí české mládeže

Život v poklusu

působící v dosud nezrušených organizacích, pod jejichž křídla se uchylují mimo jiné i bývalé skautské oddíly. I naše pražská Dvojka se už dávno ukryla pod dorost Klubu českých turistů.

Některé podobné oddíly a skupiny mládeže, jako byla ta naše, však byly příliš odvážné, příliš neopatrné. Jejich vlastenecká činnost byla v mnoha případech prozrazena. A tak začalo náhle v červnu veliké zatýkání vedoucích, domovní prohlídky, výslechy, týrání na gestapu a věznění. Dokonce jeden z mladých funkcionářů Kuratoria, který byl zasvěcen do ilegální činnosti skautských, ale i jiných oddílů, cyklistický závodník Vojtěchovský, byl popraven.

Kruh velikého nebezpečí se svíral každým dnem i kolem naší Dvojky a kolem mne. Máme již od jara opět rozehranou dlouhodobou hru Výprava na Yucatan, a protože se blíží prázdniny a my nechceme přijít o táboření, přemýšlím, jak to zařídit. Dlouho jsem otálel, až den před odjezdem na tábor jsem se rozhodl jít znovu žádat významného funkcionáře Kuratoria ing. Chalupu o svolení k táboru, třebaže mne už dříve rázně odbyl. Bylo to jednoho odpoledne v první polovině července (kdy za okupace podle německých škol i u nás teprve končil školní rok). V klubovně na mě mezitím čekala celá Dvojka, měla být poslední porada před zítřejším odjezdem. Byly zde už kufry a bedny se zásobami, nádobím, byla tu i kola, náradí atd. A já místo na schůzku sháněl „hlavního pověřence Kuratoria“ Chalupu. V Kuratoriu už nebyl, v Pressklubu také ne, našel jsem ho až v jeho bytě na Smíchově, kde se právě chystal na nějakou nacistickou akci. Přijal mě celkem vlídně, znal mě z bývalých skautských let, sám byl dříve také vedoucím skautského oddílu. Nyní byl však zapřísněným nepřítelem všeho skautského, zuřivým stoupencem Němců. Samozřejmě, že mou žádost o povolení

173

tábora zamítl - a já jen litoval, že jsem k němu vůbec šel. Neboť po tomto novém a výslovném zákazu už nemám odvahu vydat se zítra na tábor.

Se strašnou zprávou jedu do klubovny. Hoši nic nevědí o tragické situaci, nevědí o zatýkání vedoucích, nevědí také, že právě přijíždím se zprávou o tom, že je tábor zmařen. Jen se diví, kde jsem byl ty dvě hodiny, co na mě čekali! Někdo mi ještě strká do ruky lístek na mléko - a já mu ani nemohu říct, že už potravinové lístky nebudu vybírat. Čekám na svého zástupce a pomocníka Jumba, v jehož přítomnosti snad bude snadnější říct hochům tu zdrcující zprávu.

Ale Jumbo nejde a nejde, ač tu měl být už dávno přede mnou! Co se to stalo?

Kdosi říká, že viděl, jak u Pražského mostu sanitka nakládala někoho, kdo vypadal jako Jumbo. Druhá rána dne bohužel dopadá, s Jumbem je to pravda. Asi za hodinu se otevírají dveře a do klubovny se potácí Jumbo s hrudníkem v sádrovém obvazu, tak jak byl právě propuštěn z nemocnice! Jak se mu úraz přihodil? Řidič tramvaje nezastavil, ač byl v „zastávce na znamení“, Jumbo chtěl naskočit, a nepodařilo se mu to!

Říkám konečně hochům, že na tábor nepojedeme! Zklamání je strašné, zoufalé - a když to vidím, na okamžik jsem ochoten jít přes všechny překážky, strachy a zákazy a na tábor přece jen jet! Zítra ráno půjdu přímo na nejvyšší pány Kuratoria znovu žádat o povolení! Uvidíme! Snad se to povede!

Útěk před gestapem

Nálada se zase ještě na několik minut zvedá, ač mi příliš lehkou není, když vidím ovázaného Jumba. Ale vtom přichází rána třetí - další nová zatčení gestapem!

Do klubovny vletěl Mang a volá: „Právě byli zatčeni wabi s Hakim!“ Oba tyto vedoucí, odchovanci naší Dvojky, nebyli sice našimi členy, ale založili a vedli své skupiny. Byli jsme s nimi v úzkém přátelském styku. A teď už jsou tedy zatčeni i oni, ač s těmi neopatrnými skupinami neměli nic společného - to znamená, že tím spíše musím být zatčen i já! Nemíto, abych zrovna já uklouznul gestapu. Snad už teď na mě čeká doma a obrací můj byt naruby!

Poslední jiskřička naděje na tábor, před chvílí vykřesaná, zase pohasla. Je konec - konec! Hoši si musí ještě dnes rozebrat své věci - a sbohem!

Přichází náš přítel Akela-Mikánek. Jedu s ním a se Songem domů, zdrcený a rozechvělý očekáváním příštích okamžiků. Cestou Akela telefonicky odříkává náš objednaný vagón, kterým jsme měli zítra odjet. (Bylo

174

to poprvé za okupace, kdy jsme si troufli zažádat o vagón, a dokonce nárl byl i přidělen!) Cestou domů trhám deníkový sešit a osobní záznamy a cpu je do kanálů. Song je oblečen do uniformy protiletectvé hlídky, a tak jde napřed ke mně do bytu se podívat, nečeká-li tam gestapo! Bude-li tam, Song bude předstírat, že jde kontrolovat zatemnění, které tehdy bylo nařizováno jako ochrana proti možným nočním náletům spojeneckých letadel. A když bude čistý vzduch, vyhlédne prostě oknem do ulice a kývne na mě.

Krčíli jsme se s Akelou za rohem a hlídali s napětím okno. Konečně se otevírá a Song na mě s úsměvem kývá. Je tedy ještě bezpečno! Vletěl jsem domů jako drak a

Život v poklusu

Songovi a Akelovi jsem nacpal balíky kronik, o které jsem měl takový strach a pro něž jsem už v roce 1941 nasadil život, když jsem se pro ně vloupal do zabezpečené věže s klubovnou. Celou noc jsem pak ještě balil, páčil a ničil písemnosti, o kterých jsem nechtěl, aby se dostaly gestapu do rukou. Ani večer, ani v noci pro mě gestapo nepřišlo. Moje maminka takřka umírala hrůzou. Chtěla, abych s ní zítra odjel do Sluneční zátoky, kde měla v hájovně pana Reichmanna vyjednat letní pobyt. Vlak nám jede až někdy v půl dvanácté, ale my sedíme na nádraží od osmi, nechceme být ani minutu zbytečně doma, kde by mě gestapáci našli. Konečně opouštíme Prahu, vlak se rozjíždí, každou telegrafní tyčí, o kterou jsem od Prahy dál, jsem klidnější. Ve Sluneční zátocce ze mě tíseň spadla. Jak je tu však prázdná bez našich hochů! Jdu se podívat na „domečky“, kde jsme měli loni Tábor Zlatého údolí. I tady je ticho a smutno.

Ale staly se věci, které mne probudily! Už ve vlaku jsem viděl několik hochů z 212. oddílu s celou táborovou výstrojí - a že prý jedou na tábor, budou ho stavět asi deset kilometrů od Sluneční zátoky. Vedoucí už tam dokonce prý je, o žádném zatýkání nic nevědí, strach žádný nemají! Byl jsem zdrcen, že někdo jiný snad bude tábořit a my ne! Pak jsem ještě potkal v hájovně našeho bývalého člena Ivu z turistické Trojky. Také oni budou klidně tábořit, dokonce si postaví tábor na podsadách! A my nemáme mít tábor?

Všechny strachy ze mne spadly. Hned druhý den večer pojedou do Ledče na poštu telegrafovat do Prahy našim hochům, aby sebrali v Praze každého, koho zastihnou, a že přijedu odjezd na tábor zařídít. Pošta už byla zavřená, ale přesto se mi podařilo dosáhnout spojení s Prahou. Volám moudrého staršího člena Teddyho, aby mužstvo svolal, že zítra přijedu. Doma je jen Teddyho malý brácha. Prý to vyřídí!

Spokojeně se vracím z pošty do hájovny. Ale moc spokojený bych

175

Vůz s tornami a kufry na náměstí v Leda nad Sázavou před odjezdem na Tábor strachu v roce 1944.

nebyl, kdybych věděl, co dvanáctiletý Teddyho brácha provede: zapomněl můj vzkaz vyřídít! A tak když jsem do Prahy přijel, nebyla v klubovně ani noha, nikdo o mém vzkazu nevěděl. Jezdil jsem po celé Praze a sháněl členstvo, pokud ještě neodjelo na prázdniny. Sehnal jsem celkem sedm hochů a s nimi jsem začal tábor znovu připravovat. Psali a volali jsme na všechny strany, že tábor se přece jen koná. Teddyho bráchu jsem za jeho zapomnětlivost tisíckrát proklel.

Tábor strachu

S přibývajícím věkem dostává člověk na všechno jiný názor, věc či záležitost kdysi nadmíru důležitá se mu zdá s odstupem už ne tak významná. A přece jen díky té bezprostřední touze a žhavosti v mladších letech jsem se odvažoval věcí, kterých bych se dnes už neodvážil!

A tak se uskutečnil i nezapomenutelný Tábor strachu 1944, ač se situace jevila jako krajně nebezpečná. Stačil pohled na několik chlapců z jiných oddílů, jak si bezstarostně jedou na tábor, a já zapomněl na úzkost minulých dnů. Začal jsem tábor se sedmi hochy, ale v dalších dnech přijížděli pořád noví a noví táborníci, k nimž se donesla zvěst, že se tábor přece jen koná. Sešlo se nás nakonec skoro třicet.

A byl to tábor zase tak barvitý jako všechny předchozí „okupační“, zase jsme dohrávali už zjara začatou výpravu na Yucatan, a když se stmívalo, zastírali jsme všechna okna „zatemněním“, abychom nepřilákali pozornost „nepřátelských“ letadel. V některých ztichlých večerech jsme až u nás slýchali těžké dunění vybuchujících bomb, jednou mimořádně silné, to prý byl nálet na Drážďany.

Jumbo nám v Praze sháněl -pokud mu to zranění dovoľovalo -dodatečné povolení k obývání zabavených sokolských „domečků“, a já ve Sluneční zátocce také nelenil a snažil jsem se prostřednictvím dobrých českých lidí na ledečské odbočce Kuratoria dodat táboru určité legality. Ale strachu jsem se nezbavil po celý tábor. Tíseň mne přepadala zejména od soumraku a držela se mě celé noci. Zdálo se mi nemožné, že by na mě gestapo zapomnělo, že by si mě tady neumělo najít. A v tomto rozpoložení myslí a v nejistotách plynul tábor, který nemohl mít jiný název než Tábor strachu.

A přece to byl tábor krásný, jeden z těch nezapomenutelných, poslední „psanecký“! Nikdo jsme v té době netušili, že už ten následující v roce 1945 se bude jmenovat Tábor svobody!

Se smíšenými pocity prohlížím kroniku Tábora strachu, těch 176 stran formátu většího než A4, a o posledním dni tam čtu: „15. srpna 1944: Den byl zase krásný, slunný... a nebe bylo do tmavé modři vysmečeno, jako jindy jen na jaře bývá...”

"Až vnitřních stránek toho kronikového tlusto-spisu chci ještě vypsát několik poznámek: „Průzkumná angloamerická letadla jsou za dne nad Prahou a fotografují,

Život v poklusu

píší rodiče jednomu z nás. A noviny, jež k nám našly cestu i sem, píší o bombardování Pardubic, s mnohými oběťmi na životech, nebo že protivzdušná obrana pálí po letadlech a střepiny granátů že padají do ulic. Dunění slyšíme takřka každý večer. – Někdy k nám přicházejí Světlušky, to je dívčí klub z Prahy, jenž se

Návštěva Světlušek na Táboře strachu – povídáme si na kamenech Rejžáku.

176

177

vydal po našich stopách a táboří někde na samotě u Lipnice, asi 15 km od nás. Často nás navštěvovaly a mně se vždy líbilo kamarádky a přitom galantní chování našich hochů k nim."

Však z toho také po letech byly dvě svatby!

Kupujeme rotačku

Po návratu z Tábora strachu už mi jaksi otrnulo, gestapo si pro mne nepšlo. Dozvěděl jsem se také, že mnozí zatčení vedoucí se vrátili domů ke svým oddílům. Pro mne osobně bylo v tu dobu velikou událostí, že mi po několikaleté přestávce vyšla u pana Kobese zase jedna knížka, když Duben přichází. Její postavy byly smyšlené, ale jako podklad k nim sloužily mé postřehy ze školních let. Čtenáři byli většinou překvapeni námětem knížky, leckdo ji však označoval za mou nejzdařilejší, což mě potěšilo.

Válka nadále pokračovala, ale už od červnové invaze angloamerických vojsk v Normandii bylo zřejmé, že brzo skončí, nacistické moci docházely síly. A já si dělal plány, jak zase začnu pracovat v obnoveném Mladém hlasateli.

Ale jaké významné a netušené události ležely ještě přede mnou! Jednoho dne přišel ke mně syn nakladatele mých knih Míla Kobes se zprávou, že kdesi v bombardovaném Německu je na prodej tříbarevný rotační ofsetový stroj a že bychom jej mohli společně koupit a dopravit do Prahy! Byl to fantastický plán, zase jeden takový hušarský kousek, jako kdysi parník. Docházely znepokojující zprávy, že snad bývalé časopisy nebudou moci vycházet, peníze válkou znehodnocené že nebudou platit, zkrátka a dobře rotační ofsetový stroj jsme společně s Mílou Kobesem koupili!

Do Prahy jsme ho dopravili nákladním vlakem – bohudík nebyl bombardován. Kobesovi obstarali pro jeho úschovu veliké skladiště v Praze na Letné, kam byly součásti nastěhovány a také hned natřeny konzervačním prostředkem. Rotačka měla tisknout tříbarevně, čtvrtá, černá barva se měla vykouzlit soutiskem červené s modrou, aby kresby měly tmavé kontury.

A jaký byl osud této tiskařské velkomašiny? Podivný, klikatý, nečekaný! Rotačka ležela nějaký čas ve skladu v Praze na Letné, ale Míla Kobes se její montáže a provozu nedomáhal, i když plány s ní měl dalekosáhlé. Zatklo ho gestapo, údajně proto, že v tiskárně ve Školné ulici tiskl pro parašutisty fingované průkazy totožnosti. A na prahu svobody zahynul,

178

Květen 1945, krátce po Pražském povstání. Poblíž klubovny na Špejcharu v Dejvicích zleva Josef Starec-Prófa, Jarmil Burghauser-Jumbo, Jaroslav Foglar-Jestřáb a Vladimír Janík-Dan.

zemřel na úplavici v Terezíně. Byla už revoluce, Praha byla osvobozena, když Míla vydechl naposledy.

Po válce se o existenci rotačky dozvěděla Mladá fronta a nabídla, že stroj od rodiny Kobesů a ode mne odkoupí. Byli jsme rádi, protože stejně vyšlo nařízení, že podle vládního programu nesmí být vydáván žádný časopis, který vycházel za okupace (jako třeba Mladý hlasatel). Zato mohly časopisy pro mládež vydávat určité spolky, mezi něž patřil i tehdejší obnovený Junák. Mladá fronta vytvořila pro rotačku prostor ve své tiskárně v Panské ulici v Praze a zkoušela na ní barevně tisknout svůj časopis Vpřed.

179

Titulní stránka prvního čísla poválečného Junáka redigovaného Jaroslavem Foglarem.

Redakce v koupelně

Vzrušující revoluční dny jsem prožil v Praze na barikádách, ale spíše jako jejich stavěč než bojovník na nich! Byli lidé, kteří někde ukořistili nějakou bouchačku, pušku, já byl rád, že se mi taková příležitost nenaskytla. Stejně bych asi neuměl na někoho namířit a vystřelit! Viděl jsem a zažil v těch dnech hrůzné věci.

Mou mysl svíral zármutek nad úmrtím Míly Kobese. Rázem bylo po poválečných plánech! Přestal jsem také pracovat jako lektor v melantrišské smíchovské redakci a rozhlížel se, kde a jak bych mohl dělat svůj nový časopis pro mládež. To ale zatím nebylo snadné, byla tu

silná konkurence, Svaz mládeže začal vydávat černobílý Vpřed, měl nadto

Život v poklusu

za sebou velikou, právě dobytou tiskárnu, podnik nazvaný Mladá fronta, a tak se v ní pustili mladí amatéři hned do práce.

Přece se mi však naskytla příležitost. Vedení Svazu skautů se rozhodlo založit Junáckou edici a pověřilo mě úkolem nadmíru těžkým a složitým - vydávat týdeník Junák. Od září 1945 jsem tedy měl zase „svůj“ časopis. Neměl jsem tušení, do čeho se pouštím, co na mne čeká. Chyběli mi redakční pomocníci, neměl jsem žádný archiv, dělal jsem týdeník takřka na koleně. Skautskému ústředí byl přidělen dům na Gorkého náměstí 28, měl tam mnoho místností, ale já dostal pro redakční účely - koupelnu. Jiná místnost se pro mne nenašla! Chyběl mi telefon, musel jsem používat svůj psací stroj - a co bylo nejhorší: vždy v pátek, kdy byla uzávěrka listu, jsem musel „pracovnu“ vyklidit, protože přijel bratr náčelník a koupelna musela být volná pro jeho nocleh! Atak jsem svůj redakční materiál

- rukopisy a obrázky - sbalil do aktovky a běžel na poštu, abych vše odeslal do Varnsdorfu, kde časopis tiskla Státní tiskárna za pomoci neodsunutých německých tiskařů. Měla zprvu potíže jak s tiskem, tak s nedostatkem papíru. Naštěstí byl ve Varnsdorfu objeven vagón rotačního papíru, který bylo možné pro tisk získat. Rotačka byla dvoubarevná, hlavní tisk byl modrý, druhý byl volitelný, oranžový, zelený a podobně, takže

180

výtisk Junáka působil barevně. Náklad čísla činil asi 120 000 výtisků a byl rozeslán přímo z Gorkého náměstí, speciální administrace neexistovala. Do prodeje se Junák nezasílal, výtisky jsme posílali přímo na oddíly. To bylo velmi nepružné, docházelo k mnoha reklamám a omylům, protože na rozesílání byl jen jediný mladičský zaměstnanec.

Do Junáka jsem začal psát druhý díl románu Pod junáckou vlajkou, jemuž jsem dal název Devadesátka pokračuje. K napsání mě vyprovokoval můj přítel Miloš Zapletal (později se sám stal známým spisovatelem literatury pro mládež a proslavil se zejména svou herní literaturou), který pořád naléhal, že ten první díl musí mít pokračování! A já měl látky víc než dost!

Za krajně svízelných poměrů se

podarilo ve Varnsdorfu vydat devět čísel, poslední neslo datum 26. ledna 1946. Pak jsem získal pro tisk a distribuci vydavatelství Melantrich, a tak jsem mohl redaktorovat až do 16. čísla, kdy nastal rozkol. V březnu 1946 jsem se ve zlém s Junáckou edicí rozešel. Předcházely tomu různé spory, na ústředí mi vyčítali příliš „mladohlasatelský“ a málo skautský ráz časopisu a odmítali mé požadavky, které mi naopak nabízela splnit Mladá fronta. V Junácké edici ze mne udělali neseriózního pracovníka - a tak byl po vzájemné dohodě umluven rozchod.

Stal jsem se ihned redaktorem časopisu Vpřed v Mladé frontě, který před mým příchodem klesl z původního stotisícového nákladu asi na 32 000 výtisků. Spojil jsem se s bývalými pracovníky dávného Mladého hlasatele a začal jsem tam novou redakční řadu. První „moje“ číslo (18.) vyšlo 9. dubna 1946.

Legendární titulní list osmnáctého čísla Vpředu (9. 4. 1946) s kresbou Rychlých šípů na věži Svatojakubského kostela ve Stínadlech (kresba Bohumil konečný - Bimba)

181

Chmurné začátky

Začátky ve čtrnáctideníku Vpřed nebyly ani trochu povzbudivé. Bylo sice okouzlující jiskřivé jaro, ale pro mne to tehdy bylo jaro velmi těžké a bolestné. Rozešel jsem se v nedobré s lidmi, kteří se domnívali, že mají co mluvit do časopisu Junák, který jsem jim obtížně vybudoval takřka z ničeho a od září 1945 jako jeho jediný redaktor vedl. Přesl jsem do Vpředu nešťastný, nespokojený, ostouzený, rozjitřený zradou, pletichami i pomluvami nedobrych lidí.

Usedl jsem za stůl v neútulné redakční místnosti v Krakovské ulici, kde na mne vše padalo a odkud byl výhled jen na šedé zdi dvora těsně za oknem. Ani kousek nebe odtud nebylo vidět!

Moje první práce, kterou jsem musel rychle poslat do tiskárny pro nové číslo Vpředu, měl být rukopis nové rubriky Z Bobří hráze. A tady, v tom nedobré rozpoložení mysli jsem z celé té nešťastnosti dostal najednou takovou silnou touhu po modrém nebi, po slunci, po volnosti někde daleko od všeho, co jsem prožil v posledních měsících, že mi vnikla slova k úvodu do Bobří hráze a já je začal sypat na papír: „Pojď se mnou tam, kde nebe je vysoké a modré a kde oblaka bílá rychleji než jinde plují! Slyšíš tu píseň v korunách borovic? Slyšíš tu píseň dalek závratných? Tiše a velebně šumí hlavy stromů. Záře slunce červenavá stéká po jejich rozpukaných kmenech a vůně pryskyřice tě omámí. A večer pak oheň táborový tam do tmy zasvítí a vyvolá v tobě pocity, které otřesou tvou duší...“ Nikdy bych si nepomyslel, že tato slova se stanou úvodem k deníkům a kronikám

Život v poklusu

stovek trampských osad a různých oddílů a klubů, jež jsem v pozdějších letech podpisoval. Po letech jsem jich použil jako motto své pozdější knihy Kronika Ztracené stopy.

Teď to bylo psáno tady v Krakovské ulici, kde ještě před týdnem seděli dnes nasupení a nazlobení redaktoři bývalé redakce i se svými pracovníky a přispěvateli, kterým jsme s Karlem Burešem odmítli další otiskování jejich příspěvků. Chtěli jsme dělat vpřed po svém, nově. Ponechali jsme v dalších číslech od osmnáctky jen Běhounkův román v horách větrné řeky, ale já už tam nasadil další kapitoly svého příběhu Devadesátka pokračuje, převedené z Junáka, a na poslední stránku místo nedomrlého poučného seriálu - Rychlé šípy! Proč ta změna - a tak nečekaná, v jediném týdnu - v redakčním kolektivu? Dosavadní vpřed, řízený Otou Šafránkem, krachoval až pod únosnost rentability. Časopis byl málo žádaný, protože v něm nebylo celkem nic moc přitažlivého. Proto ta výpověď šafránkovské redakci a jejím přispěvatelům. Proto také vedení Mladé fronty - šéfredaktor Jaromír Hořec

182

Ukázky záhlaví nově zavedené rubriky Z bobří hráze v časopisu Vpřed. a národní správce Vladimír Vácha - zavolali mne a Karla Bureše, mého spolupracovníka z bývalého Mladého hlasatele. Zavedl jsem ihned osvědčené čtenářské kluby, převedené z Junáka, začal jsem svou Bobří hráz a můj kolega Bureš své sportovní školy a hovory se známými sportovci. Také titulní strany jsme nahradili zajímavějšími, dosavadní kresby byly, jak se nám zdálo, málo přitažlivé.

Jaký div, že nové objednávky z prodejen se do administrace jen hrnuly a náklad časopisu stoupal týden od týdne. Výhoda byla také v tom, že jsme ze čtrnáctideníku udělali týdeník, takže čtenáři nemuseli čekat na nové číslo dlouho.

Nevím, s jakým nákladem jsme od 18. čísla začínali, ale I. ročník jsme končili 38. číslem v nákladu přes 100 000 výtisků! V II. ročníku jsme si náklady hlášené administrací a tiskárnou zapisovali, vedli jsme si redakční kroniku, a já z ní vidím, že na konci II. ročníku byl náklad 38. čísla už 143 000 výtisků! Vyšlo 27. srpna 1947.

Předěláváme vpřed

Hned v prvním ročníku, v čísle 32, jsem zavedl pro čtenáře vpředu novinku: Čestný odznak Rychlých šípů. Měl být udělován za různé obdivuhodné výkony, které byly rozděleny na osm druhů, a to: za statečnost, za obětavost, za věrnost, za houževnatost, za duševní zdatnost, za tělesnou zdatnost, za pracovitost a za poctivost. Našivací stužky s nápisy na rukáv se od sebe lišily barvou, uprostřed pak trnul čestný odznak Rychlých šípů

183

i s jejich znakem. Předpis byl, že žádná stužka nesmí být vydána více než stokrát ročně, aby nedošlo k případné inflaci, ale stejně jsme se nikdy ke stovek toho či onoho pásku - kromě za duševní zdatnost (vyznamenání ve škole) - nedopracovali. Výkony také musely být ověřeny školou nebo policií (to při odevzdání většího peněžitého nálezů nebo při záchraně tonoucího apod). Stužku za houževnatost dostal například čtenář, který -ač ochrnutý - se výborně učil, nebo který pečoval i při svém učení o nemocnou maminku a o dva mladší sourozence. Jinou mou akcí byly nálepky, tištěné na papírech různé barvy. Byly to malé číslované lístečky rozměru 4,5 x 6 cm, a jejich náměty se týkaly různých věcí ve vpředu. Vedení Mladé fronty mně vycházelo vstříc ve všech mých nápadech, mělo naprostou důvěru v jejich účinnost. Jediné, co se mi nepodařilo uplatnit, byla změna názvu časopisu na Vpřed - Rychlé šípy. Domníval jsem se, že nepřitažlivý název vpřed dříve či později zanikne a že zůstanou jen Rychlé šípy, jejichž název se dal lépe vyslovovat a skloňovat! Vedení Mladé fronty však bylo v této věci neúprosné. Ale název Vpřed - ač se mi zdál tak nemožný - se vžil a já od naléhání na změnu brzo upustil.

Personál reakce se rozrůstal, přijali jsme s kolegou K. Burešem dvě pracovnice, jednoho externistu na chemickou hlídku, byl nám též přidělen redakční malíř František Nedvěd, který nás údajně měl tak trochu hlídat, abychom prý politicky příliš „neujeli“. Po zjištění okolností však mezi námi nebyly žádné nešváry, vše probíhalo v klidu, měli jsme pokoj od stranických nátlaků.

Jednu ze spolupracovnic jsem si pro redakci vybral sám, znal jsem ji už od dřívějších a - přiznám se - měl jsem úmysly navázat s ní bližší kontakt. To se v pozdější době nevyplnilo, shledali jsme oba, že se k sobě příliš nehodíme.

Pracovala v redakci dobře, ale její působení u nás mělo přece jen jednu „stinnou“ stránku: byla vedoucí dívčího skautského oddílu a děvčata jí do redakce volala snad stokrát denně, i když jsem si to z pracovních důvodů nepřál. Tak jako kdysi před zákazem Mladého hlasatele jsme i tady měli předsíní redakce

Život v poklusu

Vpředu polepenou vystříhanými seriály Rychlých šípů. Každé nové číslo se ocitlo svou zadní stránkou v předsíni, která se stále více a více zaplňovala návštěvami mládeže. Její zájem nás těšil, stejně jako stálý zájem čtenářů, kteří nám psali stovky dopisů týdně.

Sprcha na naše nadšení přišla z vedení Mladé fronty, které rozhodlo, že pro nouzi o rotační papír musíme omezit počet stránek, každé druhé číslo bude mít místo dvaceti jen deset stran s románem. Popularitě vpředu to však neuškodilo, náklad rostl nadále každým týdnem. To ovšem vzbuzo-

184

válo závist různých dospělých odpůrců, kteří na nás útočili a nazývali vpřed barevným lákadlem. Nebylo divu, jejich černobílé „školní“ časopisy upadaly pro malý zájem. Jedním z hnízdišť odporu byla kritická revue Štěpnice, chrlila na nás pomluvy a vyvolávala proti nám i veřejnou diskusi v novinách. Kdyby měli naši odpůrci zajímavý obsah svých časopisů, čtenáři by je kupovali!

Mračna se stahují

První číslo druhého ročníku jsme bez jakékoli prázdninové přestávky vydali - plni optimismu - hned v září 1946. To jsme ještě nevěděli, jaké trampoty nás v tomto ročníku budou provázet. Jednou z nich byly novinářské útoky ze strany vypovězených pracovníků bývalé redakce i jiných odpůrců, až jsem napsal do Mladé fronty tento článek: „Pozor na kritiky potměšilce! Zdá se, že někteří dnešní kritikové už nemusí napsat zamítavou kritiku o díle tak, aby byla slušná, věcná a aby autora - jehož dílo odsuzuje - také ještě osobně nezesměšňovala! Čtenářům a pak ještě samozřejmě více napadenému autoru se při čtení takového posměšného kritického útoku vnucuje silně myšlenka, že kritikovi nešlo ani tak o zhodnocení kritizovaného díla, jako o osobní znemožnění autora. J. F.“

Toto první číslo mělo na titulu barevný obraz od dr. Jana Fischera „Jirka Rymář unesen...“, navazující na nový příběh, který jsem v ročníku začal otiskovat, a to stínadla se bouří! Námět sám o sobě už zavalil příčinu k dalším útokům nenávistníků, z nichž jeden byl sám spisovatel knih pro mládež Jan Hostáň. Při jakési besedě s námi prohlásil o Rychlých šípech doslova: „Rozeznáváme vtip, humor, legraci, ale Rychlé šípy nejsou ani jedno z toho, ale doslova sranda!“ Ale byly i další věci, které nás měly zdrtit! Jednou z nich byla neschopnost rotačky, kterou jsme prodali Mladé frontě, pořádně tisknout. Výtisky byly nedobré, rozmazané, soutisk barev se nekryl, a třetí číslo jsme museli dokonce vytisknout jen černě. Tisk se zpožďoval, čtenáři zuřili a my jsme museli natisknout letáčky s textem: „Tiskařský stroj vykazuje ještě počáteční závady, které zdržují tisk. Proto se tak opozdila čísla 3, 4, 5 a 6. Závady jsou po částech odstraňovány a opožděná čísla budou urychleně dotištěna! Mějte krátký čas strpení! Redakce Vpředu.“

Během doby se potíže s tiskem přece jen zdolaly, montéři z Německa stroj slušně opravili, a tak časopis začal vycházet pravidelně. Čtenáři se upokojili - a nebylo divu, ve vpředu našli tolik nového a zajímavého! Začala vycházet soutěž „Po stopách Alvareze“, obrazová škola a další při-

185

ČTYŘČÍSLO TÝDENÍKU

ZDE K DOSTÁNÍ!

daný seriál „Výprava Torna Bartoňa“. Měli jsme tolik materiálů, že jsme nevěděli, co zařazovat dříve - a museli jsme i zmenšit písmo, aby se do vpředu vešlo více textu. I to zase bylo důvodem k výtkám, že kazíme mládeži oči, vedoucí Junácké edice si dokonce na nás stěžoval u vedení Mladé fronty, že pořád zavádíme různé novoty, s kterými oni nemohou souhlasit. Mladá fronta jim odpověděla, že se nám do obsahu a akcí Vpředu nemíní vměšovat!

Spisovatel knih pro mládež Zdeněk Vavřík cestoval po školách a konal tam přednášky o škodlivém vlivu Vpředu, o jeho bezcennosti atd. Tento člověk byl spolu s ředitelem Státního nakladatelství dětské knihy Václavem Stejskalem mým hlavním odpůrcem, ba možno říci mým osobním nepřitelem, ač jsem proti němu nepřenesl jediné špatné slovo! Jeho nenávist proti mně byla až deprimující, právě tak jako nepřiznání Václava Stejskala, který soptil hněvem, kdykoli zaslechl mé jméno. Pak mi měla vyjít v jeho nakladatelství nějaká knížka!

Vraťme se ještě ke Vpředu. Třetí ročník jsme zahájili ve vzorné grafické úpravě. První číslo vyšlo 2. 9. 1947, novinkou v ročníku byla soutěž „Zlaté údolí“ s deseti úseky a dva seriály, které se kromě Rychlých šípů objevovaly na stránkách Vpředu takřka celý ročník. Byly to příběhy „Pima a Reda“, později „Za poklady starých Inků“.

Odpůrci z Junácké edice si zase stěžovali, ale sami nic nového nevymysleli, aby nám konkurovali. Do boje proti Vpředu nezasvěceně vytáhl v tisku i sám E. F. Burian, který pochválil Junáka, vedeného učněm ze železářství, a nás zavrhl! To byla predehra k násilnému sloučení Junáka s Vpředem...

Leták vydaný k propagaci čtyřčísla časopisu Vpřed (č. 39 až 42), které vyšlo 30. září 1947.

186

Škaza vpředu

1

Čím větší oblibě se Vpřed u čtenářů těšil, tím větší byla nenávisť některých kritiků, zejména těch, kteří k zápornému názoru na Vpřed neměli důvod. Ani ten E. F. Burian se nikdy mládeží nezabýval a já nevím, kdo mu dal vpřed k tak nesmyslnému ohodnocení? Jeho slovo v určitých stranických kruzích mělo váhu - a nic nepomohlo, že jsme se s nákladem vyhoupli ve třetím ročníku daleko přes sto padesát tisíc a že jsme se rychle blížili k 200 000 výtisků týdně!

Kterého si dne roku 1948 (to už bylo po únorovém komunistickém puči) zavolali z Mladé fronty mého spolupracovníka na pohovor a tam mu řekli, že dva podobné časopisy vedle sebe být nemohou a že se musí spojit dohromady! A co víc: že od příštího ročníku bude šéfredaktorem pan Hauser z Brna, můj kolega v redakci, a já že budu přeřazen do redakce Mladého technika, vydávaného rovněž Mladou frontou. A název spojeného časopisu bude znít Junáci, vpřed!

Byla to pro mne ohromující zpráva, které předcházelo nařízení, že moje poslední příběhy Rychlých šípů musely mít pod obrázky místo textových bublinek jen vysazené řádky doprovodného textu! O mém nedobrovolném přeřazení do Mladého technika se mnou nikdo z vedení Mladé fronty nejednal, bylo to vše velmi podivné, co se mnou provedli. Později jsem se dozvěděl, že hlavní slovo v likvidaci redakce a v mém odstranění měl předseda SČM Zdeněk Hejzlar.

Do posledního čísla Vpředu jsem čtenářům na klubovní stránce napsal toto rozloučení: „Hoši a děvčata, tímto číslem se končí život časopisu Vpřed. Od září počne vycházet časopis nový, vznikne sloučením s časopisem Junák. Do redakce nového časopisu jsem nebyl přibrán, a proto se dnes s vámi všemi srdečně loučím. Co zamýšlí s mými kluby nová redakce, dozvíte se jistě v 1. čísle nového časopisu. Doufám, že moji myšlenku čtenářských klubů, která se po tolik let osvědčovala jako dobrá, nová redakce přilíší nepozmění a že vám dá možnost k další klubovní činnosti. Jaroslav Foglar.“

Když jsem se dostavil do liduprázdné redakce Mladého technika, srdce mi pukalo zármutkem nad náhlou katastrofou tak báječně se rozvíjejícího Vpředu, že jsem z místnosti, kde mě nikdo nečekal, prostě odešel. Druhý den jsem dal výpověď z pracovního poměru. Redaktorování v technickém časopisu mě ani trochu nelákalo, oželel jsem i právo na placenou dovolenou, nechtěl jsem o Mladé frontě ani slyšet. Jen s hlavním účetním jsem pak míval jednání, byli mi totiž ještě dlužní velikou částku za dosud ne zcela zaplacenou rotačku, která už tak pěkně tiskla.

187

Následovalo ještě několik otřesných dnů, kdy jsem musel být účasten likvidace svých věcí v redakci. Viděl jsem, jak lhostejní nosiči odnášeli stohy klubovních hlášení, balíky nálepek, vše, co mi bylo drahé. Odesl jsem si tehdy jen dokladová čísla Vpředu, a tím moje práce v redakci skončila.

Po násilném zrušení Mladého hlasatele na začátku války byla to už moje druhá redakční likvidace, vždy nezaviněná, způsobená politickými zvraty a machinacemi. Za Vpřed od našeho 18. čísla prvního ročníku až do toho 45. čísla ročníku třetího, posledního, se dodnes platí u čtenářů a sběratelů veliké částky. Na burzách se stará oškubaná čísla ani neohřejí.

Čtvrtý ročník byl zahájen pod názvem Junáci, vpřed!, pátý ročník nesl název opět jen Vpřed (nápis v rudém praporu), šestý měl název Pionýři, vpřed!, další ročník už nevyšel vůbec. Časopis zanikl a nikdo se po něm nesháněl. Dr. Fischer ještě ve IV. a snad i V. ročníku kreslil místo Rychlých šípů pionýrský seriál Jiskrovci, ale kresby - třebaže fischerovské - nezaujaly čtenáře ani trochu. Lidé, kteří zánik našeho Vpředu zavinili, nemají ani potuchy, jakou škodu způsobili a jak mládež ranili a ochudili!

Nedobrovolně zaměstnán

První dny a týdny po vynuceném odchodu z redakce Vpředu jsem žil jako ve snách. Chyběla mi každodenní práce v redakci, ten intenzivní šon, přivaly klubovních hlášení i jiných dopisů, nemohl jsem si zvyknout, že už nemusím ustavičně vymýšlet další texty Rychlých šípů, psát pro Bobří hráz, plánovat nové soutěže a jiné věci. Pálila mě také hrozná krivda a nevděk, kterých se mi dostalo, nemohl jsem se s tím smířit a zapomenout na to.

O to vášnivěji jsem se vrhl do činnosti v našem oddíle a vymýšlel jsem pro něj různé nové hry a zábavy. Také oddílovou kroniku jsem dopisoval, a pocít volnosti, že na mne nečeká žádná redakční povinnost každodenně něco pro další číslo připravit, se mi přechodně začínal i líbit. Teď teprve jsem poznal, jak jsem byl redakční prací vyčerpaný. V dnešních redakcích podobných časopisů by určitě nikdo nevěřil, že jsme obsažný týdeník s nákladem 200 000 výtisků dělali

Život v poklusu

prakticky jen dva redaktoři.

Ani trochu mi nevadilo, že jsem takzvaně nezaměstnaný, měl jsem veliké úspory, ze kterých jsem mohl žít bez příjmu celá dlouhá léta i s maminkou, za kterou jsem se dokonce na národním výboru zřekl jejího starobního důchodu. Tehdy mi úřednice na příslušném odboru řekla, že jsem první

188

člověk, který se pro člena své rodiny dobrovolně zříká důchodu, na nějž je nárok.

Snad čtyři nebo pět let jsem žil v této celkem poklidné situaci. Pak se vše náhle změnilo.

Nevím už přesně, kdy to bylo, nesměl jsem si tehdy o tom psát záznamy, snad to byl rok 1954. Stalo se toto: přišel za mnou vyšetřovatel Státní bezpečnosti (jak jsem později zjistil, měl krycí jméno Bílek) a dotazoval se, z čeho žiju. Řekl jsem popravdě, že mám velké úspory z honorářů a z dobře placeného redaktorského zaměstnání, ale to vysvětlení mu zřejmě nestačilo. Řekl, že jsem ještě moc mladý na to, abych zahálel – a že má pro mne práci! Byl jsem mírně vyděšen, protože pořád nade mnou visela hrozba, že budu obžalován a odsouzen za údajně ilegální skautskou činnost, a tak jsem neodporoval. Sdělil mi, že má pro mne zaměstnání v nově zřízené Městské stanici mladých turistů a v rámci její činnosti že budu moci pracovat a přitom „dávat pozor“! Na co? Nu, kdyby tam prý přišel nějaký zakuklený skautský pracovník, abych na něj upozornil – zkrátka abych dělal donašeče! Budu prý zaměstnancem školského odboru ÚNV hl. města Prahy s platem asi 700 Kčs.

Byl jsem úplně zdrcen, tohle nebyla úloha pro mne! V Městské stanici mne představil jako jejího nového pracovníka řediteli J. Tyborovi. To byl hodný člověk, bývalý dělník, zapálený turista, a já se s ním i s celým personálem (asi osm osob) brzo spřátelil. Práce nebyla těžká, stačil jsem ji svými vědomostmi, ale vadily mi dvě věci. Především nadhozený úkol, abych „dával pozor“, a pak ztráta volnosti – stal jsem se znovu zaměstnancem s hlídanou osmihodinovou pracovní dobou, které jsem už odvykl, i když v redakci jsem býval i deset až dvanáct hodin dobrovolně.

Ve Stanici jsem vydržel rok, ale v úloze, pro kterou jsem tam byl dosazen, jsem neuspěl. Jednou za mnou přišel nějaký učitel průmyslovky s podezřelou žádostí, abych mu zapůjčil skautské příručky. Odmítl jsem ho, že už žádné nemám – ale později se mě můj vyšetřovatel dotazoval, zda u mne někdo nebyl kvůli knížkám, a já žadatele zapřel. Nechtěl jsem být udavačem. Učitel byl pravděpodobně nastrčená osoba, aby StB věděla, jak se zachovám, a vytkla mi nespolehlivost. Tím jsem to u ní prohrál!

Ze Stanice jsem musel odejít a bylo mi přikázáno místo vychovatele v Domově středoškolské mládeže. Rád jsem Stanici opustil v domnění, že budu mít od StB pokoj, ale neměl jsem jej ani potom! Také jsem žil v představě, že celý ten bláznivý tyranský režim brzo skončí a já že budu zase svobodný. Kdyby mně byl někdo řekl, že vychovatelem ve středoškolském internátu budu dalších nucených deset roků, byl bych se asi

189

zbláznil. Naštěstí člověk do budoucna nevidí, a tak jsem těch krušných deset let v úloze „vychovatele“ – i když velmi těžce a s mnohými nesnázemi – prostě přetrpěl.

Deset obtížných let

Domov středoškolské mládeže, čili krátce internát, kde jsem sloužil deset ztracených let ve výchovatelské funkci, mi ani trochu nevyhovoval a ničil mi nervy. Osazenstvo internátu sestávalo asi ze 130 studentů průmyslovek ve věku šestnácti až devatenácti roků. O pořádek po učební stránce i co se chování týče se starali spolu se mnou ještě dva vychovatelé. Střídali jsme se v denních i nočních službách. Byly dosti obtížné a unavující, zejména pak noční a dvoudenní ze soboty na pondělí. Někteří žáci mne respektovali, jiní mi funkci spíše znesnadňovali svým trucovitým a výbojným chováním.

Internát byl umístěn v zabaveném zámečku Perkutov na okraji Prahy, kde kdysi bývala výletní restaurace s tanečním parketem na zahradě. Studenti byli vesměs přespolní, pražské sem nepřijímali, ti mohli bydlet u rodičů. Po několika letech byl internát přestěhován do ponuré Černé ulice v Praze, kde byly získány dva pětipatrové domy bývalého kláštera, propojené spleťtými chodbami. Náš služební výkon se tím hodně ztížil.

Ani v době mé desetileté otročiny v internátu mně estébáci nedávali pokoj, občas mi volali, nebo dokonce i navštěvovali, a dotazy byly pořád stejné: s kým se stýkáš, kdo jsou moji přátelé, co vím o skautských funkcionářích atd. Jednou mě zavezli do úřadovny v Bartolomějské ulici, kde mi v prázdné kanceláři předložili otrěsnou fotografii. Byla na ní jakási zahrada s altánem, na jehož štítu byla

Život v poklusu

umístěna skautská lilie z tyčoviny. Před altánem leželo několik rozbitých těl mladých mužů, zřejmě mrtvých. Vyšetřovatel mi dal fotografii na dvě tři minuty, a pak mi řekl: „Vidíte, tohle dělali vaši skauti!“ Udělalo se mi nevolno, vyzádal jsem si odchod na záchod, a estébák mě provázel i tam, ačkoliv místnost neměla žádné okno, ze kterého bych snad mohl vyskočit.

Jednou, někdy i dvakrát týdně jsem se musel v Bartolomějské ulici hlásit u „svého“ vyšetřovatele Bílka, a ten pak se mnou prochodil dvě tři hodiny po Praze. A když mě náhodou při této „procházce“ potkal někdo, kdo mě letmo pozdravil, chtěl estébák samozřejmě vědět, kdo to byl, odkud se známe atd. Nic podstatného jsem mu nikdy neřekl. Maminka o mém vyšetřovacím trápení neměla ani potuchy, nic jsem jí neprozradil, jak žádal přísný zákaz vyšetřovatele. Byly to hrozné roky, a bylo jich skoro deset. Nikdy na ně nezapomenu.

190

Snímky z chaty v Pikovicích. Na prvním, ze září 1956, je celá rodina Jestřábova bratra Zdeňka Foglara. Zprava Zdeněk, Petr (v pražské Dvojce měl přezdívku Ďásek), manželka, maminka a dcera Zdeňka. Na druhém obrázku je Jestřábova maminka Marie v červenci roku 1958, když jí bylo 81 let. Dožila se požehnaného věku – 102 let a dvou měsíců.

Pokusy o únik

Četl jsem dvakrát jsem se pokusil dostat se z osidel státní bezpečnosti. Jednou jsem na tom byl s nervy tak špatně, že jsem se rozhodl k zoufalému kroku. Vyhledal jsem lékaře psychiatra, svěřil jsem se mu se svými úzkostmi a žádal jsem ho o pomoc. Prohlédl mé

chvějící se ruce, dal si vyložit vše, co se se mnou děje, a pak mi napsal posudek, že bude-li pokračovat můj úzkostný stav a neklid, nebudu v dohledné době schopen práce. Vysvědčení jsem poslal přes vrátnici vyšetřovateli a na další příkázanou schůzku jsem prostě nepřišel. Čekal

191

jsem, co se bude dít, ale nedělo se nic, estébák mě nevolal, a já měl několik měsíců pokoj.

Pak to ale přišlo znovu, a to v nejnečekanější chvíli. Už jsem o tom psal v jedné z předchozích kapitol. Měl jsem odjet s oddílem na tábor, vagón už byl naložen, hodina odjezdu se blížila, a vyšetřovatel si přišel pro mne do bytu! Odvezl mě do Bartolomějské ulice, kde se mnou sepisoval bůhví už kolikátý protokol. Minuty ubíhaly, hoši na mě na nádraží u vagónu čekali s posledními nákupy, když jsem byl teprve milostivě propuštěn s tím, že po návratu z tábora budu volán znovu! Hoši nic nevěděli, veselili se a těšili se na romantickou jízdu na Slovensko, a já trnul hrůzou, co bude po táboře. U zelené říčky ve Vysokých Tatrách jsem se vzpamatoval, vzbouřil jsem se podruhé a uprostřed osvobozujícího táborového života jsem si usmyslil jednou provždy s StB skončit! Napsal jsem asi dvacetistránkový spis, kde jsem vyličil celou naši naprosto nezávadnou oddílovou činnost, a na stroji napsanou zprávu jsem po táboře odnesl mému vyšetřovateli do vrátnice v Bartolomějské.

Má zpráva musela zřejmě zapůsobit, nebo můj vyšetřovatel shledal, že jsem mu k ničemu. Od té doby jsem měl klid!

V těch neblahých dobách jsem koupil pro maminku chatu v Pikovicích, kterou jsme potom společně obývali řadu let od jara do podzimu. Zde jsem také prožil jeden kratičký letní příběh s rozvedenou mladou dívkou, kterou ale maminka neměla moc ráda, snad se bála, že mě toto vzplanutí od ní odvede a že zůstane sama. (Bratr už měl svoji rodinu a nebydlel s námi.) Naštěstí pro maminku a možná i pro mne chvilková idylka s odchodem léta skončila.

Na skalním ostrohu u trati za piko vičkou zastávkou jsem začal psát objednanou knihu pro nakladatelství Olympia (tehdy, v roce 1967, se ještě jmenovalo Sportovní a turistické nakladatelství). Kniha nesla název Dobrodružství v zemi nikoho a uprostřed volné přírody s vyhlídkou na Sázavu se mi psala velmi dobře. Poslední kapitoly jsem dopisoval ještě v prosinci v Praze, lhůta k dodání rukopisu byla smlouvou určena do konce roku.

Ale nebyla to jediná knížka, kterou jsem v těch letech napsal! Byl to také titul Tajemná Rásnovka a pak Poklad Černého delfína, vytěžený z příběhů prožitých na našich táborech, zejména v roce 1952, a z oddílového života vůbec. Obě knihy vydalo brněnské nakladatelství Blok a byly to první dvě vlašťovky v moři zapomenutí a nepřízni úřadů vůči mé osobě. Nikdy nezapomenu, jak si pan redaktor dr. Novák pro první, později i pro druhý rukopis ke mně do Prahy dojel! Výňatky z Kroniky ztracené stopy začal otiskovat týdeník Signál, vydávaný Naším vojskem, ale snad pryč na

192

Jaroslav Foglar s kreslířem Marko Čermákem, který od roku 1969 ilustroval novou řadu příběhů Rychlých šípů po zemřelém Janu Fischerovi. Stal se později

Život v poklusu

ilustrátorem většiny Foglarových knih vydávaných nakladatelstvím Olympia. Zákrok tehdejšího prezidenta Novotného bylo nutno otiskování předčasně ukončit. To byly - panečku - prezidentské starosti - co?

Ve své černošické haciendě jsem začal psát také třetí díl Stínadel, a sice Tajemství Velkého Vonta. Nabízel jsem jej někdy na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let ve třech pražských nakladatelstvích, ale vždy mi jej - ač neradi - vrátili, nebyl jsem v době tzv. normalizace povoleným autorem! A ještě jednu knížku jsem stvořil, a to v druhé polovině osmdesátých let: druhý díl Hochů od Bobří řeky pod názvem Strach nad Bobří řekou. (Obě tyto knihy vyšly až na začátku devadesátých let v nakladatelství Olympia.)

Strach nad Bobří řekou

K napsání druhého dílu Hochů od Bobří řeky jsem měl mnoho materiálu, a proto také i náladu do práce. Po několika letech nuceného odmlčení jsem měl touhu zase něco psát bez ohledu na to, zda to bude někdo tisknout.

Strach nad Bobří řekou jsem začal psát na kampaň pod Karlovým mostem, na malém dětském hřištiátku, někdy také na lavičce u můstku přes Čertovku. Ale hlavní část jsem napsal na nově objevené lavičce na terase u kavárničky Kajetánka pod Pražským hradem.

Byla to lavička kamenná, v rohu zdi, kde nebylo rušno a kde se mi dobře psalo. Na zídku jsem si položil krabici s brýlemi, tužkami a klíčem na otvírání lahve s limonádou, vedle pak lejstra s poznámkami, sešitem a někdy i sáček s pečivem. Tak mne tu také bezděčně vyfotografoval z dálky František Dostál, který pak za fotku obdržel v jakési fotografické soutěži hlavní cenu. A teprve později, při prohlížení snímku pod lupou poznal, že vyfotografoval autora knížek, které jako hoch také čítával. (Ta fotografie je otištěna hned na začátku tohoto mého životopisu.)

Jednu z kapitol Strachu nad Bobří řekou se mi podařilo otisknout v týdeníku Hlas revoluce, a sice tu, v níž dva hoši jdou do gestapem zapečetěné klubovní věže pro své kroniky a jiné věci. Seznámil jsem se s hlavním redaktorem Hlasu revoluce panem Jindřichem Drebotou, který mi byl přátelsky nakloněn a snažil se, aby celý rukopis vycházel v časopisu na pokračování. Ale nedočkali jsme se toho! Nadřízené orgány v osobách dvou generálů ve výslužbě se více jak rok rozhodovaly, zda rukopis otiskovat či ne, až posléze rukopis odmítli!

Mým cílem při psaní Strachu bylo ukázat, za jakých obtíží žila a scházela se mládež za nacistické okupace, jaké boje musela podstupovat o své klubovny a jak musela svou ilegální činnost utajovat, když chtěla žít způsobem úměrným jejímu věku. Většina děje není vymyšlena, je vzata z mých vzpomínek na sdružení Hochů od Bobří řeky, které i v té nebezpečné době přežívalo a nechtělo se vzdát přísným zákazům.

V té době jsem také jednal s ministerstvem kultury, nebyl jsem už tak zcela zamítaným autorem, a sám ministr kultury mne překvapivě pozval k udělení plakety S. K. Neumanna (3. července 1987). Moje situace se začínala obracet k lepšímu. Ale našli se lidé, kteří o mně nechtěli ani slyšet. Tak třeba předsedkyně pionýrské organizace Kučerová vytrvale mlčela a neodpovídala na mé četné žádosti o povolení, abych směl (!) psát do pionýrských časopisů nebo tam aspoň otiskovat Strach nad Bobří řekou. Psal jsem velmi uctivě, i známku na odpověď jsem vždy přiložil, ale odepsání - ať příznivého či zamítavého - jsem se nikdy nedočkál! Nakonec se však na mne i na čtenáře přece jen usmálo štěstí! Redaktoru týdeníku Naše rodina panu Jiřímu Navrátilovi se podařilo přesvědčit ředitelku podniku, že by nebylo marné, kdyby Strach nad Bobří řekou začal v Naší rodině vycházet na pokračování, a tak druhý díl Hochů od Bobří řeky začal postupně spatřovat světlo světa. Na poslední stránce kopie rukopisu jsem našel svou poznámku, že jsem psaní ukončil 27. července

104

19. února 1987 v pražském Folk a Country klubu Na Petynce, u příležitosti polo-illegální premiéry filmu Jestřáb, přišli Jaroslav Foglarovi pográtulovat přední zástupci Čs. Ponyexpressu. Vlevo s mikrofonem legendární písničkář wabi Daněk.

1987 ve 12:27 hodin. Čtenáři si listy s textem z čísel Naší rodiny vystřihovali a lepili do sešitů, chtěli mít můj nový příběh alespoň v této formě, než vyjde jako kniha. O její vydání mne totiž požádalo nakladatelství Olympia.

V brzké době skutečně vyšla. A když jsem ji měl v ruce, šel jsem s ní na kampu, na to hřištiátko i na lavičku nad Čertovkou, a pak jsem se vyšplhal po zámeckých schodech na tu terasu u kavárničky Kajetánka a v knížce jsem listoval, vzpomínal na chvíle, kdy jsem ji tam psal, a měl jsem radost.

„Bratrstvo kočičí pracky" poraženo

Údálostí roku 1989 přišly pro většinu z nás nečekaně a v mém životě mnoho změnily. „Bratrstvo kočičí pracky", které mi po desítky let šlapalo na paty, se

Život v poklusu

podářilo zahnat kamsi do kouta a moje dřívější potíže zmizely. Zájemci o vydání mých knih si najednou podávali kliku u dveří a já dnes vidím, že ne vždy dost uvážlivě jsem s nimi podepisoval smlouvy. Jenomže po tom předchozím dlouholetém násilném umlčování jsem byl plný touhy poskytnout svým čtenářům to, co jim bylo dlouho odříkáno.

Dnes, s odstupem času vidím, že některé z knih vydaných v té době v nepěkném brožovaném provedení, mnohdy s dosti nepovedenými ilustracemi, snad ani vycházet nemusely.

Stalo se však něco, co jsem na samém začátku nedokázal patřičně docenit. Nakladatelství Olympia, které vydávalo mé knihy už v letech 1969 a 1970 a v roce 1987 mělo odvahu vydat po šestnácti letech Hochy od Bobří řeky, za mnou přišlo s návrhem vydávat všechny mé knihy v jednotném provedení pod edičním názvem Sebrané spisy J. F. Uzavřeli jsme dlouhodobou smlouvu, a už v roce 1991 vyšly rychle po sobě knihy Hoši od Bobří řeky jako svazek první (tehdy ještě v koedici s Blokem), Přístav volá (sv. 2), když Duben přichází (sv. 3), Pod junáckou vlajkou (sv. 4) a Devadesátka pokračuje (sv. 5). Na zadních stranách pevných obálek našli čtenáři informaci o tom, v jakém pořadí budou další mé knihy následovat.

Olympia plnila své slovo, knihy, převážně s ilustracemi Marko Čermáka, se v příštích letech dostávaly na trh v pravidelných intervalech. Čtenáři postupem času začali na konci knížek nacházet i ediční poznámky Václava Noska-Windyho, a já stále více oceňoval, jak znamenitý to byl nápad s těmi mými Sebranými spisy. Jestli dobře počítám, tak nyní, v době, kdy předávám opravený a doplněný rukopis Života v poklusu redakci, vyšlo z těch mých triadvaceti spisů jedenadvacet! Některé se dokonce dočkaly i několika reedicí. Jedna z posledních mi udělala obzvláštní radost, bylo to jubilejní patnácté (!) vydání Hochů od Bobří řeky, vyšlo šedesát let (!) po prvním vydání a dostal jsem je jako dárek k mým devadesátinám!

9. dubna 1990 – hudební vystoupení pražské Dvojky s Taxmeny na Country aréně v kulturním domě Eden, věnované všem skautům; zcela vpravo zpívá Jestřáb. Jaroslav Foglar se svou spolupracovnicí Lídou Markovou při autogramiádě nakladatelství Olympia na květnovém knižním veletrhu roku 1996 v Praze.

Další „poslední kniha“

Když jsem v roce 1988 dopisoval rukopis prvního vydání Života v poklusu, uvedl jsem kdesi v závěru, že je to asi moje poslední knížka. Osud mi však dopřál další potěšení v podobě knížky s názvem Modrá rokle. Vznikala za dosti zvláštních okolností. Její námět jsem zpracoval už před více než čtyřiceti lety. Utrpěl jsem kdysi těžký úraz páteře a ležel jsem s ním dlouho v nemocnici, tak jako Denny v té knížce. A stejně jako klub Saturn ve svém kraji i já kdysi prolézal právě objevené koněpruské jeskyně a nechával se okouzlit tajemným neznámým podzemím. Znal jsem rovněž člověka, který ze zvláštní hlíny tvořil a vypaloval barevné ozdůbky.

Později jsem objevil krajinu, v níž mě uchvátilo Modré jezírko. Spojilo se mně v mysli se zážitky z jeskyní, a ze všech těch dojmů a zážitků a vzpomínek pozvolna uzrával námět na novou knížku. Domníval jsem se bláhově, že ji brzy dokončím. Protože však tehdy nebyla naděje, že by ji některé nakladatelství mohlo vydat, neboť jsem právě patřil mezi nežádoucí spisovatele, odložil jsem rozepsaný rukopis do šuplíku. Tak se to říká o dílu, o němž není zájem. Tam čekalo na dokončení desítky let.

Někdy na začátku roku 1983 mi Česká speleologická společnost navrhla, že by snad dílo mohlo vyjít v seriálové úpravě. Takřka bez rozmýšlení jsem se pustil do práce na scénáři. Se stejným nadšením se i kája

197

Jaroslav Foglar s Jiřím Rabou v době vzniku knihy Modrá rokle.

Saudek dal do seriálových kreseb. Netušili jsme, jaké boje nás čekají, než získáme povolení k tisku. Seriál sice spatřil světlo světa roku 1984, ale oficiálně směl vycházet až v roce 1988.

Po roce 1989 překážky padly a já si vzpomněl, jak jsem kdysi zauvažoval, jestli budu mít vůbec někdy příležitost dopsat rukopis tak, aby vznikla knížka. Koncem roku 1993 mne přepadla neodolatelná touha rukopis dokončit. Netušil jsem však, jaká katastrofa bude následovat. V lednu 1994 jsem musel s těžkou oční chorobou na několik týdnů do nemocnice. Léčba byla neúspěšná, operace nepřicházela v úvahu, a já se vrátil domů ve zbědovaném stavu. Nemohl jsem číst ani psát a představa, že své dílo nedokončím, mě děsila. Vždyť psaní knih bylo jednou z hlavních náplní mého života.

V té době zoufalství přišel můj kamarád Jiří Raba s počítačem a navrhl mi, abych mu příběh z Modré rokle diktoval. Odmítal jsem, neboť to byl pro mne způsob zcela nový, nezvyklý. On však naléhal tak dlouho, až jsme to zkusili. Měli jsme

Život v poklusu

společnou radost z prvních stránek, které takto vznikly, a potom poměrně rychle přibývaly další. Snad se nade mnou ustrnul sám osud, nebo to způsobila ta nezměrná touha knížku stůj co stůj dokončit - zkrátka začal se mi zlepšovat zrak a já se mohl vrátit ke svému osvědčenému způsobu psaní. Napadaly mne nové a nové děje, o kterých

198

jsem předtím neměl ani ponětí, a tak jsem se postupně začal odchylovat od původního seriálového zpracování.

Přišel den - byla to jedna červencová sobota roku 1994 -, kdy jsem na chatě v Černošicích, tři dny po svých narozeninách, Modrou rokli dokončil. Protože její podstatná část už byla v počítači, můj kamarád to, co jsem dopsal, do počítače doplnil, a tak vznikla moje první knížka, kterou jsem předal nakladatelství na disketě. K příběhu nakreslil nové obrázky Marko Čermák - a šéfredaktor Olympie Vladimír Dobrovodský, který se s velkým zaujetím stará o celou mou edici, stihl práce tak, že Modrá rokli mohla vyjít jako devatenáctý svazek Sebraných spisů k Vánocům 1994.

Potěšilo mě, jak velký zájem měli čtenáři o tuto knihu. Původní náklad 29 000 výtisků nestačil, a tak na květen 1995 připravila Olympia druhé vydání v nákladu 25 000 výtisků. K němu jsem ještě několik nových závěrečných kapitol dopsal. Modré rokli se dostalo veřejného ocenění: v soutěži SUK, pořádané státní pedagogickou knihovnou Komenského v Praze, byla vyhlášena v kategorii knih pro mládež nejčtenější knihou roku!

Cesta do minulosti

Už druhý rok pobývám v nemocnici, kde se léčím z těžkých střevních operací. Nic horšího mne snad nemohlo potkat! Ale Alvarez potřebuje jen statečné a silné - a já chci být takovým, jako byl on v mé hře! A tak i když se mé povídání o životě chýlí ke konci, nekončí můj život skutečný. Chtěl bych se dožít alespoň začátku nového tisíciletí, vzpomínám, jak mi maminka vyprávěla, co se v Praze dělo, když se vítal začátek dvacátého století, konaly se veřejné koncerty na náměstích, planuly ohňostroje, oslavy byly nevídané. A já si právě tak představuji ten přelom tisíciletí, kterého bych se chtěl dožít. Snad mi k tomu pomůže i pověra o dlouhém žití, když už mě jednou sdělovací prostředky prohlásily za mrtvého... Ted když tento svůj životopisný příběh dopisuji, abych stihl termín, ke kterému jsem se zavázal, přemýšlím, zda se mi v životě podařilo všechno, o čem jsem snil už jako malý kluk.

Jednou jsem vhodil do malého potůčku dřívko, jelo v proudu dolů po vodě, vyhýbalo se překážkám, a já jsem si tehdy řekl: „Když doplave až tam dolů na volnou vodu, tak to se mnou v životě všechno dobře dopadne!“ Byla to taková dětská hříčka-myšlenka, ale kdykoli jsem byl v životě v nějakých nesnázích, vždy jsem si na tu plující a všelijakým neřádstvím se proplétající „lodičku“ vzpomněl.

199

A teď uvažuji, zda mi tehdy ta větévka prorokovala můj osud opravdu dobře, protože do té volné vody doplula. Myslím, že její proroctví se víc než splnilo. Za svého předlouhého života jsem se setkal a jednal s mnohými lidmi, dobrými i nedobrymi, a s těmi prvními dodnes udržuji přátelské vztahy. Asi osm set hochů, dnes dávno dospělých, tvořilo postupně osazenstvo našeho sdružení Hochů od Bobří řeky. Navštívil jsem řadu zemí a z každé jsem si odnesl nějakou vzpomínku - v myslí je mám zpřeházené, nevím už, kdy a kde jsem viděl ten či onen kousek kraje, v kterém to bylo městečko a v které zemi. Probírám se těmi vzpomínkami jako v nějaké obrovské krabici plné barevných korálků, a každý ten korálek je jedna vzpomínka, byť někdy jen letmá.

Teď už několik roků nikam jezdit nemohu, a přesto pođnikám v duchu dlouhou vzpomínkovou cestu. Začínám ji v době zcela nedávné, kdy mi v Olympii vyšlo jubilejní patnácté vydání Hochů od Bobří řeky, nebo sedím na besilě se čtenáři v nějakém měste (tvrdím, že už navždy poslední), a také se f>lahočím do hradčanských zámeckých schodů a v duchu otvírám na zídce terasy pod Kajetánkou krabici s brýlemi a tužkami. Kaštany, které jsem vždy tak horlivě sbíral, když vypadávaly ze svých ostnatých slupek, už pro mne nepadají.

A stále častěji si dávám pokoj a nepíšu, ale čtu si v kdoví kolikátém vydání Strachu nad Bobří řekou. Vidím v duchu prozářený palouk té řeky s bílými pootevřenými stany, a na chvíli jsem zase Rikitanem toho chlapeckého nářůdku, nikdy nestárnoucího. Slzičky a modré zvonky i žluté divizny a třezalka zde svítí do zeleně a Bobří řeka hučí a zpívá přes splávky a omleté balvany.

A zase je taď Alvarez a červený míček letí z ohromné výše do nastavených tepláků rozechvělého hráče. A žlaté údolí a Výprava na Yucatan a další a další hry z prosluněných dnů těch blahých let.

A já jdu dál a dál, teď přicházejí černé smutné dny odchodů mého brásky zděndy a

Život v poklusu

maminky, jak jich nevzpomenout? A deset smutných let v internátní službě, Pikovice s kratičkým vzplanutím a psaním na skalním ostrohu nad Sázavou. Jak je to všechno dávno a vybledlé. Knížka už vyšla, tenkrát byla jen tužkou psaná v patnácti sešitech. Má cesta vede ale dál a já vidím nescetné výpravy s Hochy od Bobří řeky, s idylickými návraty při západech slunce, za družného hovoru a smíchu hochů, rozjařených krásně prožitou nedělí. Loučím se se Sluneční zátokou, kde byl na paměť slavných táborů pražské Dvojky v době mých devadesátých narozenin odhalen památník, a v duchu znovu nacházím kouzelné krásné místo u Zelené říčky na dale-

200

kém Slovensku, kde vznikaly příběhy vyličené v mých knížkách, nejvěrněji v Pokladu Černého delfína. Před očima se mi zjevují Pepíček Hůrku, Láďa Velebil, Vít, Jumbo, Dan, Jenda K., Inža, Větrík, Valda, Dušan, Jáček, Long... a další a další plantážníci z našeho oddílu. Mnohé z nich si už Manitou k sobě povolal. Vidím stěhování ze starého bytu na Korunní třídě, kde jsem prožil podstatnou část života, výpravy s bráškou Zděnou do Nuselského údolí, kde pořád - alespoň v mé představě - svítilo slunce a rámusila tramvaj čtyřka. Dívám se na Černou skálu pod vyšehradskými hradbami a opuštěný kout, jak to zákoutí nazval Zděna, vždy plné harampádí, ale také stovek rudě planoucích slziček a světlemodrých motýlků. A teď jsem na Petříně s mou první a nejkrásnější láskou - a pak už jen dál a dál, jsem v Předlicích, v prvním bytě, na který si pamatuji, taďy mi dal v parčíku před domem ten hodný strážník růží, když je stříhal, ano, ano, jsem tady, sluníčko zapadá, protějščí osamělý dům rudne jeho září. Maminka u stolu prohlíží došlou Zlatou Prahu, tatínek pokuřuje z vonného doutníku, na stole se lesknou skleničky z hnědožlutého skla a já žebroumím na mamince, že teď večer půjdu na chvílku před dům, podívejte se, jak tam ještě svítí slunce! Maminka chabě odporuje, ale bráška už mě bere za ruku a jdeme několik schoďů z přízemního bytu do malého parčíku. A tu jsem už u konce - nebo snad na začátku - své vzpomínkové cesty!

Jaroslav Foglar při odhalování památníku táborů nejstaršího českého skautského oddílu, pražské Dvojky, ve Sluneční zátoce (5. července 1997).

201

Jestřábovy vzlety, lety a pády aneb Jak život šel

1907

- Jaroslav Foglar se narodil 6. července v Praze 4-Nuslích, Benátské ulici 3, č. p. 1712.

1910

- rodina nakrátko přesídluje do Předlic u Ústí n. Labem; rodiče tam již v minulosti bydleli a narodil se tam Jaroslavův starší bratr Zdeněk.

1911

- 17. července umírá v Poděbradech otec J. Foglara Jindřich ve věku 39 let.

1914

- s matkou a bratrem se J. Foglar stěhuje z Nuslí do Korunní tř. 16 (č. p. 732) na vinohradech, kde bydlí až do roku 1978.

1920

- poprvé navštěvuje skautský oddíl;
- v novinách Národní politika vychází třináctiletému Jaroslavovi literární pokus, báseň Měsíční noci;
- v září odjíždí vlakem Čs. červeného kříže na tříměsíční ozdravný pobyt do Švýcarska.

202

1921

- účastní se dvouměsíčního prázdninového pobytu v Piešťanech.

1923

- na výzvu svého bratra Zdeňka se stává 15. března členem 48. klubu oldskautů - Jestřábů;

- v časopisu Skaut-Junák mu vychází první povídka nazvaná Vítězství, a začíná jeho stálá spolupráce s tímto časopisem.

1924

- na podzim se stává členem 34. skautského oddílu - Ohnivců, kde získává přezdívku Jestřáb.

1925

- končí obchodní školu, krátce pracuje ve filiálce informační kanceláře firmy wys Muller et Co., potom přechází na třináct let jako úředník k firmě Oskar Stein, velkoobchod papírem;

- poprvé vede tábor (Tábor v Zátoce neznáma), při němž prvně zavítá do Sluneční zátoky;

- na podzim se 34. skautský oddíl slučuje s 2. oddílem (slavnou pražskou

Život v poklusu

Dvojkou) a Jestřáb se stává zástupcem vůdce oddílu. <

1927

- v září se Jestřáb stává vůdcem pražské Dvojky;
- v časopisu Skaut-Junák publikuje povídky a cyklus příběhů o prázdninovém táboření, z textu po úpravách vzniká a v roce 1938 vychází kniha Tábor smůly.

1928

- získává první skautské vyznamenání - bronzovou svastiku Náčelnictva; o dva roky později dostává stříbrnou svastiku.

1933

- posílá rukopis knihy Hoši od Bobří řeky do soutěže Melantrichu, dílo není oceněno, pouze doporučeno k otiskování ve Slovíčku, dětské příloze deníku České slovo;

- Skaut-Junák otiskuje na pokračování Boj o první místo.

1934

- od 4. 3. do 14. 10. otiskuje České slovo v nedělní příloze Slovíčko román Hoši od Bobří řeky s autorovými kresbami, začíná jeho pravidelná spolupráce s přílohou;

- v soutěži Melantrichu o nejlepší českou knihu pro mládež získává Foglarův rukopis Přístav volá (původní název Modrý život Jiřího Dražana) první cenu spolu s tituly Josefa V. Plevy Hoši s dynamitem a J. Heyduka Hoch a džbán;

- v listopadu vychází v Melantrichu první knižní foglarovka - Přístav volá (s ilustracemi O. Fuchse);

- 4. 12. je v Praze na Vltavě u Rudolfiny ukotven vyřazený nákladní parník, který Foglar zakoupil a nechal přestavět na klubovny osmi skautských oddílů; nese jméno Skaut.

1935

- provoz na lodi Skaut zahajuje náčelník Svazu skautů A. B. Svoj-sík;

- Foglar navrhuje Melantrichu koncepci nového týdeníku pro mládež;

- 1. 8. začíná vycházet Malý hlasatel s Foglarovými nápady; o rok později mění název na Mladý hlasatel; Foglar je zatím jen externím spolupracovníkem.

1936

- nakladatelství Jan Kobes a synové (v Plzni a později v Praze) vydává knihu Boj o první místo a dlouhodobě se ujímá vydávání foglarovek;

- 23. 12. navštěvuje americký spisovatel E. T. Seton klubovnu Foglarova oddílu na lodi Skaut a podepisuje se do kroniky.

1937

- v Mladém hlasateli č. 36 (II. ročník - 8. 5.) vychází výzva k zakládání čtenářských klubů Ml. hlasatele; Foglarovy čtenářské kluby se stanou jedním z nejzajímavějších počinů v historii dětských hnutí u nás i ve světě;

- v létě vychází první vydání knihy Hoši od Bobří řeky v nakla-

203

datelství Jan Kobes s ilustracemi Z. Buriana a drobnými kresbami J. Foglara, tisíce chlapců a děvčat začínají lovit 13 bobříků.

1938

- na jaře odchází J. Foglar od firmy Oskar Stein a stává se kmenovým pracovníkem propagačního oddělení Melantrichu;

- od 5. 6. do 16. 10. otiskuje České slovo v nedělní příloze Slovíčko příběh Historie Svorné sedmy;

- z Mladého hlasatele na podzim odchází redaktor Břetislav Mencák a ve vedení redakce se od listopadu objevuje dvojice Karel Bureš a Jaroslav Foglar (od č. 5/IV. roč., dat. 3. 12.);

- vychází poprvé Tábor smůly;

- 17. prosince vychází v Mladém hlasateli první příběh seriálu Rychlé šípy - Černí jezdci řadí;

- Jestřáb získává další vyznamenání - Skautskou lásku.

1939

- poprvé vychází knižně chata v Jezerní kotlině;

- Mladý hlasatel zkvalitňuje obsah a stále zvyšuje náklad (např. č. 13, v. roč.

- 100 000 výtisků).

i

1940

- 10. 1. má v Pražském dětském divadle Míly Melanové premiéru Foglarova hra Tábor ve Sluneční zátocě (účinkují členové autorova oddílu, pražské Dvojky), hru vydává Junácká edice; / «

- krátce před zákazem skautingu Němci (4. 10.) vychází kniha Pod junáckou

- vlajkou; část nákladu nacisté konfiskují;

- knižně vychází Historie Svorné sedmy;

- od začátku VI. ročníku Mladého hlasatele (září) vychází jako románová příloha

Život v poklusu

Záhada hlavolamu a 30. 11. vydává Melantrich první sešit vybraných příběhů kresleného seriálu Rychlé šípy;

- v listopadu zapečetuje gestapo klubovnu pražské Dvojky ve smíchovské vodárenské věži.

1941

- 5. 3. vydává nakladatelství Kobes první sešit edice knihy táborového ohně - postupně tak začínají vycházet v malých formátech Hoši od Bobří řeky, Chata v Jezerní kotlině a Přístav volá, jsou k nim vydávány i poloplátěné desky na svázání;

- 15. května zakazují němečtí okupanti vydávání Mladého hlasatele, 17. 5. vychází poslední 38. číslo VI. ročníku v nákladu přes 210 000 výtisků;

- Foglar zůstává v Melantrichu jako lektor knižní redakce;

- v září vychází v nakladatelství Kobes první Zápisník 13 bobříků;

- poprvé knižně vychází Záhada hlavolamu;

- Foglarův oddíl pod hlavičkou klubu českých turistů (KČT) pokračuje v činnosti i za války a každý rok o prázdninách táboří;

204

- 1.12. nahrává s členy oddílu pro firmu ESTA gramofonové desky s příběhy Rychlých šípů.

1942

- 22. 6. dokončuje nahrávání dalších příběhů Rychlých šípů, ale desky jsou záhy staženy z distribuce.

1943

- od července Foglar spolupracuje s časopisem Správný kluk, píše scénář kresleného seriálu Svorní gambusini (kreslí B. Čermák) a vede čtenářské kroužky (většinou bývalé kluby Mladého hlasatele); po půl roce musí skončit z příkazu německých úřadů.

1944

- píše povídky a náměty ze života oddílu a návody pro činnost do Zpravodaje KČT;

- v nakladatelství Kobes vychází první knižní vydání románu Když Duben přichází.

1945

- od září je Foglar redaktorem časopisu Junák, kde obnovuje své čtenářské kluby (FČK), otiskuje první část románu Devadesátka pokračuje a kreslený seriál Příběhy Medvědí družiny.

1946

- v březnu se rozchází s redakcí Junáka a přechází do časopisu Vpřed, kde opět pracuje s Karlem Burešem;

- první „foglarovské“ číslo Vpředu (č. 18) vychází 9. 4. s kresbou Rychlých šípů na titulní straně (autor B. Konečný-Bimba);

- Foglarovy čtenářské kluby přecházejí do Vpředu, na pokračování tu vychází i další část románu Devadesátka pokračuje;

- za odbojovou činnost je Jestřáb vyznamenán Junáckým křížem (stříbrného stupně);

- J. Foglar zavádí ve Vpředu Čestné odznaky Rychlých šípů;

- ve II. ročníku Vpředu na podzim začíná v příloze vycházet román Stínadla se bouří;

- Mladá fronta vydává k Vánocům Zápisník 13 bobříků.

1947

- zatímco náklad Vpředu utěšeně stoupá, v některých sdělovacích prostředcích se objevují neseriózní útoky proti časopisu a J. Foglarovi;

- koncem srpna vychází sešit s 60 příběhy Rychlých šípů (vydáno jako č. 39-42 II. roč. Vpředu);

- v Mladé frontě vychází další Zápisník 13 bobříků.

1948

- Žlutý kvítek se stává odznakem dobra, cti a šlechetnosti čtenářů Vpředu;

- předpojatá a neobjektivní kritika Vpředu a Foglara narůstá;

- 5.7. vychází poslední číslo Vpředu v nákladu 200 000 výtisků (č. 45, III. roč.), Foglar je nucen odejít

- z redakce, a tak zaniká i na 13 000 klubů;

- od září začíná vycházet časopis Junáci, vpřed!, který vznikl vynuceným sloučením Vpředu a Junáka.

1949

- Foglarův oddíl se po zrušení Junáka po čase stává oddílem Mladých turistů TJ Praha - Radlice (až do r. 1968).

1952

- J. Foglar dopisuje knihu Stráž Rásnovky (později Tajemná Rás-novka), ale Státní nakladatelství dětské knihy (SNDK) ji odmítá;

- v době největších politických procesů vychází v deníku Mladá fronta články

Život v poklusu

ostře napadající dílo Jaroslava Foglara.

1954

- pod dohledem Státní bezpečnosti musí J. Foglar pracovat v pražské Městské stanici mladých turistů.

1955

- píše rady a návody do časopisu Pionýr;

- 6. srpna otiskují Literární noviny kladnou zmínku o Foglarových knihách (Z. K. Slabý);

- od listopadu pracuje Foglar jako vychovatel v Domově středoškolské mládeže.

1957

- 20. března je přijat za kandidáta Svazu českých spisovatelů, na přijetí za člena však musí čekat dalších osm let.

1958

- v Polsku úspěšně vychází překlad knih Hoši od Bobří řeky a Záhada hlavolamu.

1959

- J. Foglar dopisuje knihu Poklad Černého delfína, ale i tu SNDK odmítá.

1960

- v Polsku vychází překlad knihy Chata v Jezerní kotlině.

1962

- redakce časopisu ABC přijímá a prosazuje Foglarovu nabídku ke spolupráci.

1963

- pro ABC píše Foglar scénář k seriálu Kulišáci (kreslí J. Krásí) a vede turistickou stovku klubů ABC.

1964

- v březnu vyvolává Petr Sadecký v časopisu Zlatý máj diskusi o Foglarově literární tvorbě (potrvá do ledna příštího roku);

- v září odchází Foglar z místa vychovatele v Domově středoškolské mládeže a zůstává ve svobodném povolání spisovatele.

1965

- v tomto roce dochází ke zlomu ve vynuceném literárním mlčení

J. Foglara - je vysílán v rozhlasě, publikuje v novinách a časopisech, avšak např. ještě v srpnu musí časopis Pionýr na příkaz vedení ÚV ČSM zastavit otiskování Hochů od Bobří řeky;

- v květnu je J. Foglar konečně přijat za člena Svazu českých spisovatelů;

- v nakladatelství Blok v Brně vychází v září, po osmnácti letech mlčení, opět Foglarova kniha -první vydání Tajemné Rásnovky (ilustrace M. Zezula).

1966

- 12. 1. je Foglar prvně představen v Čs. televizi v pořadu Dobrodružnou stezkou;

- Ostravský kulturní zpravodaj (OKZ) vydává od září jako přílohu seriál Rychlé šípy;

- v časopisu Signál vychází od března na pokračování zkrácená verze kroniky Ztracené stopy;

- režisér Hynek Bočan natáčí v Čs. státním filmu krátkometrážní snímek z tábora Hochů od Bobří řeky s názvem Tábor Černého delfína;

- vzniká Klub přátel Jaroslava Foglara.

1967

- brněnské nakladatelství Blok vydává knihu Poklad Černého delfína;

- v nakladatelství Naše vojsko vychází Kronika Ztracené stopy;

- kniha Hoši od Bobří řeky vychází poprvé ve slovenštině.

1968

- Stanislav Sohr vydává životopisně pojatou publikaci Zase zní Píseň úplňku, věnovanou J. Foglarovi;

- Jestřáb se aktivně zúčastňuje obnovy junáckého hnutí a jeho oddíl se stává opět Dvojkou;

- režisér Hynek Bočan natáčí pro Čs. televizi seriál Záhada hlavolamu.

1969

- v nakladatelství Olympia vycházejí knihy Dobrodružství v Zemi nikoho, Pod junáckou vlajkou a Devadesátka pokračuje; připravená kniha Náš oddíl už v příštím roce vyjít nesmí;

- ve spolupráci Mladé fronty, ABC a PULS Ostrava vychází I. souborný díl seriálu Rychlé šípy.

1970

- jako jeden z prvních se J. Foglar-Jestřáb stává členem S voj. síkova oddílu; členství v SO patří mezi nejvyšší junácké počty;

- PULS Ostrava vydává II. souborný díl seriálu Rychlé šípy.

1971

- Park kultury Ostrava vydává III. souborný díl seriálu Rychlé šípy, z 96

Život v poklusu

pokračování maluje 87 Marko Čermák (některé příběhy jsou překresleny ze seriálu Kulišáci);

- v začínajícím tzv. období normalizace a konsolidace je Foglarova tvorba opět zakázána; zřejmě jediný, komu se dařilo během dalších

o m

šestnácti let prosazovat tvůrčí spolupráci s J. Foglarem, byl spisovatel Svatopluk Hrnčíř, externí redaktor Slovíčka, dětské rubriky Svobodného slova; - Foglarův oddíl může dočasně pokračovat v činnosti v rámci pionýrské organizace (až do r. 1978).

1978

- Jaroslav Foglar se stěhuje z Vinohrad na Žižkov do Křišťanovy ulice č. 817/18.

1980

- ve věku 102 let umírá 18. února Foglarova maminka.

1981

- Wabi Ryvola uvádí píseň Rychlé šípy;

- v režii Jaroslava Čvančary vzniká samizdatový dokumentární film Jestřáb.

1984

- J. Foglar je s oddílem naposledy aktivně týden na táboře (ve svých sedmadesáti letech!).

1986

- v Německu po vydání knihy Hoši od Bobří řeky, Záhada hlavolamu a Stínadla se bouří (vše v češtině) vychází i Foglarův nový román Tajemství Velkého Vonta, 3. díl stínadelské trilogie (rukopis byl tajně vyvezen);

- v rámci svých rozsáhlých aktivit se snahou prosadit dílo J. Foglara vydává MUDr. Jaroslav Hanzel s PhDr. Olgou Bezděkovou sborník Píseň úplňku s autorskou účastí řady vědců i osobností kulturního života.

1987

- v pražském klubu Na Petynce se 19. 2. koná poloilegální premiéra Čvančarova filmu Jestřáb - mj. za účasti J. Foglara a předních zástupců české country, folkové a trampské hudby;

- v Praze se tajně tiskne náklad ruského překladu Hoši od Bobří řeky s barevnými ilustracemi M. Čermáka (ilegální vydavatel MUDr. J. Hanzel ji pak s dalšími materiály osobně dopravuje k tehdejšímu nejvyššímu sovětskému státníku M. Gorbačovovi s cílem definitivní úspěšné rehabilitace Foglarova díla);

- J. Foglar je znovu přijat do Svazu československých spisovatelů;

- v nakladatelství Olympia vychází šestnáct let po posledním vydání kniha Hoši od Bobří řeky;

- po šedesáti letech nepřetržitého vedení předává J. Foglar oddíl svému nástupci, dosahuje zřejmě světového prvenství v délce aktivní práce oddílového vedoucího.

1988

- 12. 2. z iniciativy Marie Žákové, bývalé místonáčelní Junáka, přebírá J. Foglar před svým nastoupeným oddílem stříbrný stupeň

208

Junáckého kříže (udělen již po konci II. světové války, ale nebyl předán);

- v nakladatelství Olympia a Albatros vychází Chata v Jezerní kotlině;

- 17. prosince se v Praze 4 daří otevřít výstavu 50 let Rychlých šípů; na přípravě se podílel Ivan Vápenka, který se začíná intenzivně věnovat propagaci Foglarova díla.

1989

- 2. prosince se Jestřáb účastní prvního setkání junáckých činovníků v Městské knihovně v Praze, kterým se obnovuje skautské hnutí;

- 9. prosince slavnostně přejímá zlatý Březový lístek - nejvyšší ocenění nezávislých sdružení dětí a mládeže a Galénovy nadace.

1990

- Foglar - spisovatel má plně otevřenou cestu k čtenářské veřejnosti; jsou vydávány jeho starší, ale i nové knihy, které napsal v době nuceného odmlčení;

- v srpnu získává Jestřáb zlatý stupeň Řádu čestné lilie v trojlístku;

- nakladatelství Olympia vydává stínadelskou trilogii Dobrodružství v temných uličkách (Záhada hlavolamu, Stínadla se bouří a Tajemství Velkého Vonta) a Strach nad Bobří řekou (příběhy Hochů od Bobří řeky za německé okupace);

- nakladatelství Šebek a Pospíšil z Mladé Boleslavi vydává Fogla-rovy povídky pod názvem Jestřábe

vypravuj a humorné příběhy Nováček Bubáček píše deník.

1991

- nakladatelství Olympia zahajuje vydávání Sebraných spisů Jaroslava Foglara; prvním svazkem je třinácté vydání Hochů od Bobří řeky, barevně ilustrované Marko Čermákem (v koedici s brněnským nakladatelstvím Blok); rychle za sebou pak

Život v poklusu

následují Přístav volá (sv. 2), Když Duben přichází (sv. 3), Pod junáckou vlajkou (sv. 4) a Devadesátka pokračuje (sv. 5);

- v Brně je založeno Sdružení přátel Jaroslava Foglara (SPJF).

1992

- od 17. 1. do 31. 3. pořádá SPJF v Brně výstavu Život a dílo Jaroslava Foglara;

- 18. 11. je Foglar přepaden ve svém bytě dvěma uční, kteří ho chtějí okrást o peníze, spisovatel se však ubrání a zavolá o pomoc;

- v nakladatelství Olympia vycházejí další svazky Sebraných spisů J. F.: Záhada hlavolamu (sv. 6), Stínadla se bouří (sv. 7) a Tajemství Velkého Vonta (sv. 8);

- v nakladatelství Atos vychází zkrácená verze knihy Náš oddíl, obdoba Kroniky Ztracené stopy, s mnoha radami a návody pro činnost oddílů;

- 13. prosince uděluje nadace .1. A. Komenského J. Foglarovi prestižní cenu „Za úsilí o nápravu věcí lidských“ Pangea.

ono

Pražská Dvojka v Prokopském údolí v době nahrávky titulu „Hoši od Bobří řeky zpívají“.

Třináctého ledna každého roku se s železnou pravidelností scházejí se svým vedoucím Jaroslavem Foglarem bývalí členové pražské Dvojky.

Primátor hl. m. města Prahy Jan Koukal předává 27. dubna 1994 Jaroslavovi Foglarovi titul Čestný občan hl. m. Prahy.

1993

- 13. května má premiéru celovečerní barevný film Záhada hlavolamu režiséra P. Kotka;

- nakladatelství Olympia vydává ze Sebraných spisů Strach nad Bobří řekou (sv. 9) a Chatu v Jezerní kotlině (sv. 10).

1994

- v nakladatelství Olympia vycházejí další svazky Sebraných spisů: Tábor smůly (sv. 11), Tajemná Rás-novka (sv. 12) a poprvé Modrá rokle (sv. 19), kterou Foglar napsal podle svých původních kreslených seriálů: Modrá rokle (1984), Ztracený kamarád (1987) a Jeskyně Saturn (1991); vydávala je základní organizace České speleologické společnosti Zlatý kůň, později je otiskovalo i Slovíčko, příloha Svobodného slova;

- na CD a magnetofonové kazetě vychází nahrávka Hoši od Bobří řeky zpívají, písničky z repertoáru pražské Dvojky.

- Foglarova Modrá rokle je vyhlášena nejčtenější dětskou knihou roku v soutěži SUK, kterou pořádá Státní pedagogická knihovna Komenského v Praze;

- 27. dubna získává Jaroslav Foglar titul Čestný občan hl. m. Prahy.

1995

- od jara je J. Foglar dlouhodobě hospitalizován v nemocnici, avšak podle možností dál vyjíždí na besedy se čtenáři;

- na VIII. junáckém sněmu v Brně je vyznamenán nejvyšším skautským vyznamenáním

- Řádem stříbrného vlka;

- v Olympii vycházejí další svaz-

ky Sebraných spisů: Boj o první místo (sv. 13) a Dobrodružství v Zemi nikoho (sv. 18).

1996

- v počtu asi 1000 výtisků je vydána kniha Hoši od Bobří řeky v esperantu (La Knaboj de Kastora Rivero) při příležitosti 81. světového kongresu esperantistů v Praze;

- Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana v Praze má v Braillově písmu Foglarovy knihy Chata v Jezerní kotlině, Modrá rokle a Nováček Bubáček píše deník, další knihy jsou na zvukových kazetách;

- Olympia pokračuje ve vydávání Sebraných spisů J. F.: vycházejí Poklad Černého delfína (sv. 15), Náš oddíl (sv. 17) a dva díly Kroniky Hochů od Bobří řeky (sv. 22 a 23), které z Foglarových kronik vybral Miloš Zapletal (ilustroval M. Čermák).

1997

- od 3. 4. do 15. 9. pořádá Muzeum hl. m. Prahy rozsáhlou výstavu k 90. narozeninám J. Foglara a nedožitým devadesátinám malíře dr. Jana Fischera; počet návštěvníků překonal všechny rekordy v novodobé historii muzea;

- v Olympii vycházejí v Sebraných spisech knihy Kronika Ztracené stopy (sv. 16), Historie Svorné sedmy a Nováček Bubáček píše deník (v jednom svazku pod č. 14) a Život v poklusu (sv. 21); k dokončení celé edice Sebraných spisů J. F. chybí pouze kniha povídek Jestrábe, vypravuj (sv. 20), která vyjde v roce 1998;

- k devadesátinám J. Foglara vychází v Olympii jubilejní 15. vydání knihy Hoši od Bobří řeky s původní kresbou Z. Buriana na obálce a s pamětním listem;

- ve Sluneční zátoce je na paměť slavných táborů pražské Dvojky vedených Jaroslavem Foglarem odhalen památník.

Život v poklusu

Kapitolu Jestřábovy vzlety, lety a pády aneb Jak život šel sestavil Jiří Stegbauer s využitím poznámek Zdeňka Pírka; doplnil Václav Nosek.

Ediční poznámka Václava Noska-windyho ^

„Život v poklusu“ - to je opravdu ten nejpriléhavější název, jaký může Foglarův životopis nést. Autobiografie zpravidla stojí na konci řady knih, které autor napsal. U Jaroslava Foglara je tomu jinak. Sám by na myšlenku psát memoáry snad ani nepřišel, vždyť paměti se píše na sklonku života, ve stáří - a Jestřáb starý nikdy nebyl, je stále tím třináctiletým hochem, a ti přece paměti nepíší! Byli to jeho čtenáři a chlápci z oddílu, kteří věděli, jak nabitý událostmi je život jejich „Jestřába“. Věděli o jeho obdivuhodné paměti i pečlivosti v zaznamenávání životních příhod. Jestřáb překročil šedesátku, když na něho přátelé začali naléhat. Snad padl i neurčitý slib, ale psací stůl a nabroušená tužka na prvním listu čistého papíru byly strašně daleko.

Byla v Jestřábově životě léta bohatá, kdy psal a jeho knihy vycházely. Pak přišla léta hubená, kdy psal, ale jeho knihy nesměly na pulty knihkupectví. Foglarovky však četla jedna generace za druhou a autor udržoval se svými čtenáři kontakt. Stále byl obklopen hochy z oddílu, ale také svědomitě odpovídal na množství dopisů. Když ho přebujelá korespondence vyčerpávala, hlavně časově, vymyslel si koncem roku 1973 „Hromadné dopisy“. Zpočátku je rozesílal jednou za rok vánocům, ale po letech přidal dopisy jarně-letní. V hromadných dopisech svým příznivcům, malým i těm dávno odrostlým, sděloval stručně, co se s ním a kolem něj děje a co chystá. Začneme tedy hledat první zmínky o sepsání pamětí. Sledujme genezi od nápadu přes napsanou první stránku ke knize, kterou držíte v ruce.

Koncem roku 1976 se poprvé objevuje v hromadném dopisu č. 4 zmínka: „Někteří moji přátelé mne ponoukají, abych ještě napsal svůj životopis! Napíšu-li jej někdy, zůstane asi jen v rukopisu, snad pro ty přátele a čtenáře, kteří mají mimořádný zájem o běh mého života.“ Ale psát stejně nezačal. O dva roky později má již pro životopis název: Život v poklusu, ale přiznává, že sice začal psát, práce se mu však moc nevede, nemůže se soustředit. V letním hromadném dopise roku 1980 v odstavci „Co bych chtěl ještě napsat“ je mimo jiné i napsání příběhu jeho života, aniž by věřil v jeho vydání. Vletem 1981 si již vypočítal, že práce na memoárech

zabere asi 1 500 hodin práce. Uprostřed léta 1983 přiznává, že knížku vlastně ještě ani nezačal. Roky utíkaly a ještě v létě 1987 zůstává stále jen u slov „chtěl bych“.

Konečně je tu rok 1988 a s ním již mnohem příznivější doba. Je prolomena blokáda, Foglar začíná opět vycházet, zájem projevují i noviny. V březnu 1988 začíná Směr - podnikový týdeník zaměstnanců Královopolské strojírny v Brně - otiskovat na pokračování Život v poklusu. Tyto regionální noviny se mimo Brno špatně sháněly a náklad 5 000 výtisků nestačil uspokojit všechny zájemce. Počítalo se se stovkou částí seriálu, ale životopis vycházel přesně rok a byl předčasně ukončen po 47 pokračováních. Přestože životopis vycházející ve Směru nebyl dokončen, měl zásadní vliv na to, že jej Jestřáb začal konečně psát. Jistě mu vyhovovalo, že mohl psát po částech, a zároveň ho týdeník přinutil psát pravidelně.

O rozpracovaný životopis projevilo zájem hned několik nakladatelství, mezi nimi i Čs. spisovatel, který čekal, až bude kniha dopsána. Rychlejší však byla edičně činná Tělocvičná jednota Sokol Silůvky u Brna. Koncem roku 1989 připravila do tisku první část Života v poklusu. Brožovaná knížka vyšla začátkem roku 1990 v nákladu 5 000 výtisků. Je doplněna zajímavými fotografiemi a rekapitulací předválečné éry Jestřábova života včetně táborů. Druhá část Života v poklusu, dopsaná až do roku 1989, vyšla na podzim 1990. Tak vzniklo první knižní vydání ve dvou svazcích.

V témže roce se brněnský týdeník Směr vrátil k otiskování Života v poklusu na pokračování. Hned u prvního lednového čísla navázal na 47. kapitolu otištěnou před necelým rokem a týden co týden vydával další kapitoly. V roce 1990 jich ve Směru vyšlo 44, v roce 1991 24, v roce 1992 dalších 33 a závěrečná 102. kapitola vyšla v lednu 1993; to se však již Směr přejmenoval na TAK (Týdeník Aktualit Královopolská).

Širší čtenářskou obec než Směr měl však pražský týdeník Signál, který rovněž od ledna 1990 (od čísla 3) do září 1990 (do čísla 39) vydal na pokračování celkem 98 kapitol Života v poklusu. Sled kapitol byl proti vydávání ve Směru upraven. Vydavatelství Magnet-Press, které vydávalo Signál, připravilo na listopad 1990 Jiřím Stegbauerem upravenou a zkrácenou verzi životopisu pod názvem Po stopách Rychlých šípů. V této publikaci, která vyšla v nákladu přes 90 000 výtisků, je v závěru obrazová příloha, více zaměřená na Foglarovu tvorbu.

Život v poklusu

Čs. spisovatel však ani po dokončení rukopisu životopis nevydal. Mělo jej však už na seznamu Sebraných spisů Jaroslava Foglara nakladatelství Olympia, a to jako 21. svazek. Právě letos na něj přišla řada. Šéfredaktor nakladatelství Vladimír Dobrovodský, který se věnuje celé foglarově edici,

914

Životopis pečlivě prostudoval, spolu s autorem upravili některé nepřesnosti a dílo aktualizovali. Pro obrazový doprovod použili mnohé dosud nepublikované fotografické materiály, kterých mají nejbližší Jestrábovi přátelé, ale především pilný spisovatel a pečlivý fotograf Jaroslav Foglar nepřeborné množství. Kapitoly života v poklusu jsou zajímavým čtením. Nalézáme v něm odpovědi na mnohá proč, která nás napadají při četbě Foglarových knih a seriálů. Jsme velmi vděční za ty paprsky světla z hlubiny zapomnění - ale smiřme se s tím, že mnohé kapitoly tak bohatého Jestrábova života napsány nebyly. Zůstanou jeho tajemstvím, ale i tajemstvím těch, kteří je prožívali s ním.

31. srpna 1997

Literární dílo Jaroslava Foglara

KNIŽNÍ VYDÁNÍ

Přístav volá

1. - 1934 (Melantrich), 2. - 1942 (Kobes), 3. - 1947 (Kobes), 4. - 1969 (Melantrich), 5. - 1991 (Olympia), 6. - 1995 (Olympia)

Boj o první místo

1. - 1936 (Kobes), 2. - 1940 (Kobes), 3. - 1947 (Blahoslav), 4. - 1947 (Blahoslav), 5. - 1969 (Blok), 6. - 1970 (Blok), 7. - 1990 (Atos), 8. - 1995 (Olympia)

Hoši od Bobří řeky

1. - 1937 (Kobes), 2. - 1939 (Kobes), 3. - 1940 (Kobes), 4. - 1940 (Kobes), 5. - 1941 (Kobes - KTO), 6. a 7. - 1943-44 (Kobes, označeno jako 3. nebo 4. vydání), 8. - 1947 (Ml. fronta), 9. - 1966 (Ml. fronta), 10. - 1969 (Blok), 11. - 1971 (Blok), 12. - 1987 (Olympia), 13. - 1991 (Olympia - Blok), 14. - 1993 (Olympia), 14., dotisk - 1995 (Olympia), 15. - 1997 (Olympia)

Tábor smůly

1. - 1938 (Kobes), 2. - 1940 (Kobes), 3. - 1990 (Novinář), 4. - 1994 (Olympia), 5. - 1996 (Olympia)

Chata v Jezerní kotlině

1. - 1939 (Kobes), 2. - 1940 (Kobes), 3. - 1941 (Kobes), 4. - 1946 (Kobes), 5. - 1969 (Ml. fronta), 6. - 1988 (Albatros), 7. - 1988 (Olympia), 8. - 1993 (Olympia), 9. - 1996 (Olympia)

Historie Svorné sedmy

1. - 1940 (Kobes), 2. - 1990 (Atos), 3. - 1997 (Olympia)

216

Pod junáckou vlajkou

1. - 1940 (Kobes), 2. - 1969 (Olympia), 3. - 1991 (Olympia), 4. - 1995 (Olympia), 5. - 1997 (Olympia)

Devadesátka pokračuje

1. - 1969 (Olympia), 2. - 1991 (Olympia), 3. - 1995 (Olympia)

Záhada hlavolamu

1. - 1941 (Kobes), 2. - 1968 (Blok), 3. - 1968 (Blok), 4. - 1969 (Blok), 5. - 1970 (Blok), 6. - 1992 (Olympia), 6., dotisk - 1994 (Olympia), 7. - 1997 (Olympia)

Stínadla se bouří

1. - 1970 (Olympia), 2. - 1970 (OKZ - Plus dotisk), 3. - 1992 (Olympia), 4. - 1995 (Olympia)

Tajemství Velkého Vonta

1. - 1992 (Olympia), 2. - 1997 (Olympia)

Dobrodružství v temných uličkách

(souborné vydání trilogie Záhada hlavolamu, Stínadla se bouří a Tajemství Velkého Vonta)

1. - 1990 (Olympia), 2. - 1991 (Olympia)

Když Duben přichází

1. - 1944 (Kobes), 2. - 1970 (Ml. fronta), 3. - 1991 (Olympia), 4. - 1995 (Olympia)

Tajemná Rásnovka

1. - 1965 (Blok), 2. - 1970 (Blok), 3. - 1990 (Blok), 4. - 1995 (Olympia), 5. - 1997 (Olympia)

Poklad Černého delfína

1. - 1966/67 (Blok), 2. - 1995 (Olympia), 3. - 1996 (Blok), 4. - 1996 (Blok)

Kronika Ztracené stopy

Život v poklusu

1. - 1967 (Naše vojsko), 2. - Ifff&Cnale vojsko), 3. - 1991 (Naše vojsko). 4. - 1997 (Olympia)

217

Dobrodružství v Zemi nikoho ,tn> i

tu • • 1. - 1969 (Olympia),

2. - 1990 (Sln&fclí.}-*IMí (Otyjttpia) .<

, hwi/i , Život v poklusu

1. -1990 (TJ Sokol Silůvky, ve dvou svazcích), 1990 (Magnet-Press, podstatná část života v poklusu pod názvem Po stopách Rychlých šípů),

2. - 1997 (Olympia)

Nováček Bubáček píše deník

1. - 1990 (Šebek a Pospíšil), 2. - 1997 (Olympia - v knize Historie svorné sedmy jako samostatná druhá část)

Jestřábe, vypravuj...

(soubor povídek z let 1923 - 1988)

1. - 1990 (Šebek a Pospíšil, ve dvou svazcích), 2. - 1997 (Olympia, připraveno k vydání)

Závod o Modřínový srub

(soubor 19 povídek z let 1941-1987, které jsou obsaženy v druhém svazku prvního vydání souboru Jestřábe, vypravuj) 1. - 1993 (Atos)

Výprava na Yucatan

(výňatky z kroniky - vybral Miloš Zapletal) 1. - 1990 (Západočeské nakladatelství)

Strach nad Bobří řekou

1. - 1990 (Olympia), 2. - 1993 (Olympia), 3. - 1995 (Olympia)

Náš oddíl

1. - 1992 (Atos), 2. - 1996 (Olympia) < '

Tábor ve Sluneční zátocě

(divadelní hra) f "• .*.*.> "'*'.*"

1. - 1940 (Junácká edice), 2. - 1947 (Klejí), 3.*

Jaroslava Foglara - Zpravodaj 6-7-8/93) .

", "'.*<.L

Alvarez anebo Po stopách Alvareze

(dlouhodobá hra)

1. - 1989/90 (Sokol silůvky)

-kli

218

Příběhy Rychlých šípů h««t ** ri (příběhy RŠ převedené do prózy)ř ř«'v «n

./-u<VT <«4»1 1. - 1992 (Rovnost - edice 9.90)

Modrá rokle

1. - 1994 (Olympia), 2. - 1995 (Olympia)

^ * T í

Kronika Hochů od Bobří řeky :*

Díl I. - Skautský rok (výňatky z kronik - vybral Miloš Zapletal) 1. - 1996 (Olympia)

/

Kronika Hochů od Bobří řeky

Díl II. - Tábory ve Sluneční zátocě a na Zelené říčce (výňatky z'troník -vybral Miloš Zapletal) . ,

j t I

f ^vj

sj e

1.-1996 (Olympia)

ZAHRAIČNÍ (CIZOJ,

l

Hoši od Bobří řeky

1958 - Polsko - Chlopzy znad Rzeki Bobrów (Slask, Katowice)

1967 - Slovensko - Chlapci od Bobrej rieky (Mladé létá, Bratislava)

1984 - Německo (česky) - (D. Strož, Mnichov, Obrys/Kontur)

1991 - Slovensko - Chlapci od Bobrej rieky (Gemini, Bratislava)

1991 - Německo - Die Jung vom Bieberfluss (Dagmar Dreves Verlag, Hamburg)

1996 - Česká republika - v esperantu - La Knaboj de Kastora Rivero (Třebíč)

Záhada hlavolamu

1958 - Polsko - Tajemniczy cylinder (Slask, Katowice)

1970 - Slovensko - Záhada hlavolamu (Mladé létá, Bratislava)

1971 - Maďarsko - Sündisznó a ketrecben (Madách, Bratislava / Móro

Ferenc Kónivkiadó, Budapest)

1985 - Německo (česky) - (D. Strož, Mnichov, Obrys/Kontur)

1991 - Slovensko - Záhada hlavolamu (Mladé létá, Bratislava)

Život v poklusu

Chata v Jezerní kotlině

1960 - Polsko - Chata nad Jaziorom (Nasza Księgarnia, Warszawa) 1991 - Slovensko
- Chata v Jazernej kotlině (Gemini, Bratislava)

219

Stínadla se bouří

1985 - Německo (česky) - (D.

Tajemství Velkého Vonta

1986 - Německo (česky) - (D. Strož, Mnichov, dftrys/Kontur)

Přístav volá

1991 - Slovensko - Přístav volá (Arkus, Semca), ^

Ě r

Historie Svorné sedmy

1993 - Slovensko - Příběh Svorné sedmy (Arkus, Semca)

SEŠITOVÁ VYDÁNÍ

Hoši od Bobří řeky

- 1941 (Kobes - Knihy táborového ohně, svazek 1)

Chata v Jezerní kotlině

- 1941 (Kobes - Knihy táborového ohně, svazek 2)

Přístav volá Olí

- 1941 (Kobes - Knihy táborového ohně, svazek 3)

VKLÁDANÉ ROMÁNOVÉ PŘÍLOHY ČASOPISŮ

Záhada hlavořamu

1 - 1940/41 - Mladý hlasatel, VI ročník

2 - 1968/69 - Ostravský kulturní zpravodaj

Stínadla se bouří

1 - 1946/47 - Vpřed, II ročník

2 - 1967/68 - Ostravský kulturní zpravodaj

ROMÁNY VYŠLÉ NA POKRAČOVÁNÍ

Boj o první místo

1 - 1933/34 - Skaut-Junák, 20 ročník

2 - 1968/69 - Skaut-Junák, 31 a 32 ročník

4 s

]t ff /

, tjff

Hoši od Bobří řeky

1 - 1934 - České slovo-Slovíčko

!),

V

2 - 1965 - Pionýr (nedotaičeno)

Tábor smůly " ** r

1 - 1927 až 1936 - jednotlivé povídky ve Skautu-Junáku a Slovíčku

2 - 1968 a 1970 - jednotlivé povídky v ABC a Skautu-Junáku

3 - 1990 a 1991 - jednotlivé povídky v Junáku

Chata v Jezerní kotlině

1 - 1967/68 - SNDK - Karavana

Historie Svorné sedmy

1 - 1938 - České slovo-Slovíčko

2 - 1990 - Nova svoboda (Ostrava) * '

3 - 1990 - Družstevní byt

(tf-w

»

Devadesátka pokračuje

1 - 1945 až 1947 - Skaut- Junák (28

Záhada hlavořamu

1 - 1968/69 - Zář Mladoboleslavská

a Vpřed (1. a 2. ročník)

1 li

Dobrodružství v Zemi nikoho

1 - 1969 - Větrník (3 kapitoly na ukázkou)

Kronika Ztracené stopy

1 - 1966 - Signál

2 - 1968/69 - jednotlivé části v ABC

3 - 1984 až 1986 - jednotlivé části ve Slovíčku

Život v poklusu

1 - 1988/89 a 1990/93 - Směr (Brno)

2 - 1990 - Signál

Strach nad Bobří řekou

1 - 1989 - Naše rodina

Život v poklusu

Náš oddíl

1 - 1968 - Ml fronta (6 pokračování)

2 - 1985/86 - Novoměstsky zpravodaj

220

221

Příběhy Rychlých šípů (v próze)

1. - 1970 až 1973 - Svobodné slovo-Slovíčko

2. - 1991 až 1992 - Rovnost - RT magazín (Z kroniky RŠ)

ROMÁNY PŘEVEDENÉ DO KOMIKSU

"M

1""*, t

Chata v Jezerní kotlině

1. - 1969/70 - Svět v obrazech

2. - 1989 - Kometa

3. - 1990 - Novinář (Praha)

Záhada hlavolamu

1.-1970-Novinář (Praha) (

Stínadla se bouří

1. - 1970 - Novinář (Praha)

Záhada hlavolamu + Stínadla se bouří

1.- 1990 - Novinář (Praha)

Modrá rokle *

1. - 1984 Modrá rokle (Česká speleologická společnost)

2. - 1987 Ztracený kamarád (Česká speleologická společnost) ' "í1

3. - 1988 Modrá rokle (SOU Pardubice) ^

4. - 1988 Modrá rokle (Svobodné slovo-Slovíčko)

5. - 1988 Modrá rokle (2. vyd., Česká speleologická společnost) ""*

6. - 1988 Ztracený kamarád (2. vyd., Česká speleologická společnost)

7. - 1989 Ztracený kamarád (Svobodné slovo-Slovíčko)

8. - 1989 Modrá rokle (Kometa č. 4 až 7)

9. - 1990 Jeskyně Saturn (sobotní příloha Svobodného slova)

10. - 1990 Ztracený kamarád (Kometa č. 12 až 17)

11. - 1991 Jeskyně Saturn (Česká speleologická společnost)

Bibliografii zpracoval Václav Nosek-Windy (k 31. 10. 1997)

•*> VLS '

*

V

Obsah

Předmluva /5

Poč název Život v poklusu? / 6 Chtěl jsem zůstat věčně mladý / 7 Mé první krůčky

životem / 9 Stěhování z pochmurného domu / 10

Poděbrady - naše neštěstí / 12 A zase Nuselské údolí 713 kde byl Červený dolík

/15 začínám chodit do školy /16 Maminka koupila krám /17 Stěhujeme se na

vinohrady / 18 Nové školy a spolužáci 721 Noví a lepší učitelé / 22 Ještě o

elektrikách / 23 Omladina z našeho domu / 25 Ještě z našeho domu / 26 Tvrdě si

vydělávám / 27 Dvě neobyčejné události / 28 Švýcarské dobrodružství / 30 Lidé

kolem krámu 731 Na kolonku do Piešťan / 33 Zánik rodiny Hejlových / 34 Můj

„motýl ve tváři“ / 36 Odvážné rozhodnutí / 37 Konec mého skautování / 38 ^

Chceme být pružní a silní / 40 Hledám marně „své“ údolí 741 Jestřábi a Ohnivci 7

43 Stávám se Jestřábem 7 45 Hledám zaměstnání 7 47 Strašidlo u pudy 749

Vyřešený případ 750 Čtyřiatřicítka se mění 751 Tábor v Zátocce neznáma 7 54

Poprvé vidím Sluneční zátoku / 55 Konec Čtyřiatřicítky 756 Moje kroniky a deníky

7 58 Nedobrá noční příhoda 7 64 Moje první knížka 7 65 Počáteční osudy „Hochů“ 7

68 Boj o první místo 771 Zakotvil jsem u Kobesů 7 72 Jdu do lví jámy 7 74

Rozsvícený čaj 7 75 Na tu křivdu nezapomenu 7 77 Dnes v noci přijde... 7 78

Překážka na trati 782 Smrt na Táboře svobody 7 83 Koupil jsem parník! 7 84

Trampoty začínají 7 87 Významné okamžiky 7 92 Konec trápení 7 94 < Tři

„moje“ řeky 7 94 Sázavo, řeka nádherná 7 96 Sama smrt mi šla naproti 7 99 Zelená

říčka 7101 Státní bezpečnost je nám v patách 7104 Od Kriváně hučí říčka 7 107

Kerkův kámen 7110 Plechovka na skále 7 113 Nešťastný Petr Šťovíček 7115 Začínám

v Melantrichu 7 116

222

Navrhuji vydávání Hlasatele 7117 Topím se pod ledem /120 Splněná předtucha''

/122 t Zakládám čtenářské kluby /123 * Mladý hlasatel po mobilizaci /

124-vznik Rychlých šípů /126 Dramatické situace / 128 , Moje zásada:

pomáhat e mládeži / 130

Cesta do neznámé země / 131 Krušná cesta do Smovíru ", a neradostné začátky

/ 133 >, Za loupežnickou legendou /136 > Co bylo po Smovíru /138

Život v poklusu

,} Tábor ohňů a další / 140 Hrajeme divadlo /142 / Znepokojivá zpráva / 144 Dvojka žije dál /146 4 Nebezpečné plány /147 Stopy jsou smazány! /149 Konec Mladého hlasatele /150 Tábor věrných / 152 Alvarez začíná / 154 Natáčíme gramodesky / 157 Údolí odvahy / 159 Nejtěžší chvíle národa /161 Alvarezovska kronika a peníz průkazní / 162 Večery Na kocandě / 165

Hledání Fernandozova hrobu Chytí Rodngo klíč' / 167 Tábor Zlatého údolí / 171 lirv. Hrůza a nejistota / 173 i Útěk před gestapem / 174 Tábor strachu / 176 , • Kupujeme rotačku / 178 Redakce v koupelně / 180 Chmurné začátky / 182 Předěláváme vpřed / 183 Mračna se stahují 7185 Zkáza vpředu 7187 Nedobrovolně zaměstnán Deset obtížných let 7 190 , Pokusy o unik 7 191 Strach nad Bobří řekou 7 193 „Bratrstvo Kočičí pracky" poraženo 7 195 Další „poslední kniha" 7 197 Cesta do minulosti 7 199 Jestrábovy vzlety, lety a pády aneb Jak život šel (Jiří Stegbauer) 7202 Ediční poznámka Václava Noska-windyho 1 213 Literární dílo Jaroslava Foglara (Václav Nosek-wmdy) 1 216

JAROSLAV FOGLAR r

Život v poklusu

Sebrané spisy svazek 21

Ilustrace na obálce Jih Petraček Fotografie z archivu Jiřího Antalovského,

Josefa Blahy Rešetlaka,

Hynka Bočana, Jana Bočka Jaroslava Čvančary-Jačka, Dušana Dostala, Františka

Dostala, Jaroslava Foglara Jestrába

a Jiřího Stegbauera Ediční poznámku a bibliograficky přehled zpracoval

Václav Nosek wmdy Přehled Jak život šel sestavil s \yuzmm poznámek Zdeňka Pírka

Jih Stegbauer Na výběru obrázku spolupracovali Vladimír Dobrovodský a Jiří Raba.

Vydalo Nakladatelství Olympia a s Praha 1, Khmentská 1

roku 1997 jako svou 2879 publikaci

Druhé, přepracované a doplněné vydání, 222 strany

Odpovědný redaktor Vladimír Dobrovodský

Technický redaktor Jan Zouř

Sazba a repro PRAGER IG, Praha 5-Smichov, Radlická 2

Tisk SEVEROGRAFIE s p , Most

Tem sk 14/64

27 039-97

1 .

AAAAgiAiAAitiAmřtmmíimii&ieímAAxAAmmAiAAieAiksAAAAiitmAAAAAt

Y

TAJEMNÁ ŘASNOKA

168 str., formát 130x200 mm, cena váz. 99 Kč

Hlavníhrdina Jindra se seznámí s partou chlapců, s nimiž založí klub Stráž Řasnovky. Spolu prožívají četná dobrodružství a krásné chvíle, které může přinášet jen přátelství, musí ale také čelit závisti, nepřejícnosti a úkladům jiných part...

POD JUNÁCKOU VLAJKOU

136 str., formát 130x200 mm, cena váz. 97 Kč

První díl dvousvazkového románu ze skautského prostředí. Vypráví příběh hochů z aktivního 90. junáckého oddílu. Mirek Trojan se stává členem Devadesátky a prožívá s ní nejkrásnější chvíle života, přestože do ní původně přišel s velice nečestnými úmysly.

HOŠI OD BOBŘÍ ŘEKY

197 str., formát 130x200 mm, cena váz. 109 Kč

Klasická foglarovka s Rikitanem a lovením třinácti bobříků, kniha o touze po tajemnu, dobrodružství, kamarádkém kolektivu a životě v souladu s přírodou.

KRONIKA ZTRACENÉ STOPY

222 sír., formát 130x200 mm, cena váz. 109 Kč

Zálesácká kniha, v níž se autor projevuje nejen jako výborný vypravěč, ale i jako vnímavý pozorovatel přírody. Příběh klubu Ztracená stopa je zasazen do období jednoho roku - od září do srpna - a je vlastně skrytým návodem, jak zpestřit tábornícko-zálesáckými činnostmi skautský rok.

HISTORIE SVORNÉ SEDMY

a NOVÁČEK BUBÁČEK PÍŠE DENÍK

120 str., formát 130x200 mm, cena váz. 99 Kč

Svorná sedma - čtyři hoši a tři děvčata - prožívá neobvyklá dobrodružství ve starém domě „U grošáka" a posléze na Dalekém palouku, kde si ze staré vozové plachty vybudovala přístřešek, na louce hřiště a na potoku koupaliště a kde tráví každou volnou chvíli. V druhé části knihy, humorném příběhu Nováček

Život v poklusu

Bubáček píše deník, je hlavní postavou šikanovaný a přesto milovaný tlouštík s křestním jménem Vodomil. Právě na něho se lepí ty nejabsurdnější a nejlegračtější táborové příhody a on si je statečně zaznamenává do svého deníku.

ZÁHADA HLAVOLAMU, 190 str., formát 130x200 mm, cena váz. 109 Kč

První svazek Stínadelské trilogie je příběhem slavného chlapeckého klubu Rychlých šípů, který pátrá ve staré čtvrti Strnadel po záhadném hlavolamu zvaném Ježek v kleci, jehož mají podle pověsti v rukou Vontové, chlapci ze Strnadel. Při pátrání po tomto hlavolamu jsou Rychlé šípky strženy do víru událostí vontské organizace. Jejich naděje na získání Ježka v kleci se rozplývají a hlavolam mizí na dlouhou dobu v bahně podzemní stoky.

TAJEMSTVÍ VELKÉHO VONTA

204 str., formát 130x200 mm, cena váz. 109 Kč Třetí svazek Stínadelské trilogie ze života Rychlých šípů. Děj se odvíjí v tajemných křivolakých uličkách staré městské čtvrti, kam se klub Rychlých šípů vypravuje, aby pomohl nešťastnému velkému Vontovi Vládovi Dratušovi, o němž se šíří zvěsti, že za nějakých záhadných okolností přišel o nejcennější symbol všech Vontů - o hlavolam zvaný Ježek v kleci.

ŽIVOT V POKLUSU

222 str., formát 130x200 mm, cena váz. 129 Kč

Jaroslav Foglar se ve své autobiografii vyznává z největší životní lásky - z práce s mládeží, a zároveň z životního cíle - zůstat věčně v chlapeckém světě. Popisuje celý svůj život od útlého dětství do současnosti, píše o svém působení mezi mládeží, o svých spísovateckých začátcích, o vzniku Hochů od Bobří řeky, o vstupu do služeb Melantrichu, kde začíná slavná éra Rychlých šípů, ale píše také o bojích a úkladech, které proti němu strojili jeho odpůrci. V knize jsou líčeny různé příběhy, kdy šlo autorovi o život, i mnohé jiné události, dobré i zlé, které ho v životě potkaly.

POKLAD ČERNÉHO DELFÍNA

152 str., 130x200 mm, předpokládaná cena váz. 99 Kč kniha je přepisem skutečných událostí Foglarova turistického oddílu mládeže z roku 1949. Děj tohoto dobrodružného příběhu, jehož hrdinou je chlapec Standa, se odehrává nejprve v uličkách Starého Města a později v divoké podtatranské přírodě. Zde se odvíjí celotáborová hra o poklad bájněho piráta ze škuneru Černý delfín.

DOBRODRUŽSTVÍ V ZEMI NIKOHO

184 str., 130x200 mm, předpokládaná cena váz. 109 Kč

Kamarádi Vláša a Vinček zachytí stopu dvou hochů, kteří jdou za něčím velmi důležitým a nebezpečným. Po dlouhém pátrání se dostanou do opuštěného kraje za městem, kde se rozvíjí děj příběhu plný dobrodružství a zvláštních objevů.

NÁŠ ODDÍL

184 str., 130x200 mm, předpokládaná cena váz. 109 Kč kniha dává nahlédnout do čínorodého života nejstaršího českého skautského oddílu, pražské Dvojky, zvané též Hoši od Bobří řeky podle svých předchůdců. Knížka je skvělým vodítkem pro organizování činnosti oddílů mládeže a mohou se z ní poučit jak nováčci, tak i zkušení vedoucí.

CHATA V JEZERNÍ KOTLINĚ

192 str., 130x200 mm, předpokládaná cena váz. 109 Kč

Kniha o velkém chlapeckém přátelství. Ludva a Pavel, kamarádi na život a na smrt, jsou hoši jako jiní, ale jejich mimořádná odvaha a fantazie je vtáhne do neuvěřitelných dobrodružství a příhod.

JESTŘÁBE, VYPRAVUJ

224 str., 130x200 mm, předpokládaná cena váz. 115 Kč

Soubor Foglarových povídek z let 1923 - 1988, založených na autorově fantazii i na událostech, jež autor sám prožil. Povídky vycházely v časopisech pro mládež - zejména v Mladém hlasateli a Vpředu.

DEVADESÁTKA POKRAČUJE

185 str., 130x200 mm, předpokládaná cena váz. 109 Kč

Volné pokračování románu Pod junáckou vlajkou. Skautský oddíl Devadesátka se zmítá v mnoha rozporech, i na letním táboře to vypadá jinak než před rokem. Významnou roli ve stmelování oddílu však sehraje vedoucí Tapin a jeho napínavá hra Alvarez.

KRONIKA HOCHŮ OD BOBŘÍ ŘEKY / 1. díl - Skautský rok

168 str., 130x200 mm, předpokládaná cena váz. 95 Kč

Pestrá mozaika událostí a příběhů, které autor prožil se svým chlapeckým oddílem pražskou Dvojku v průběhu jednoho celoročního období činnosti a které

Život v poklusu

zaznamenal do oddílových kronik.

TÁBOR SMŮLY

136 str., 130x200 mm, předpokládaná cena váz. 99 Kč

Humorně laděná knížka o tom, jak to také může chodit ve skautském oddíle na táboře. Úsměvné příhody například o dědečkově starém kufru, o stavbě táborových kamen, o patáliích s mravenci, a další historky napsal autor podle skutečných událostí svého oddílu.

RYCHLÉ ŠÍPY

320 str., 190x275 mm, předpokládaná cena váz. 450 Kč

První úplné vydání klasického kresleného seriálu Jaroslava Fogjara a Jana Fischera (včetně řady příběhů ilustrovaných Marko Čermákem). Příběhy chlapeckého klubu s Mirkem Dušínem, Jarkou Metelkou, Jindrou Hojerem, Červenáčkem a Rychlonožkou jsou seřazeny tak, jak postupně vycházely v časopisech Mladý hlasatel a Vpřed.

Knihy žádejte u svých knihkupců nebo si je můžete objednat v obchodním oddělení Nakladatelství OLYMPIA, a. s., Klimentská t, 110 15 Praha 1, tel. 027 231 68 61, fax 027 231 51 36.